

Vannak ringó bölcsők

Kárpátaljai népdaladák és népdalok

Vári Fábián László

VANNAK RINGÓ BÖLCSŐK

Kárpátaljai Magyar Könyvek

216.

Készült
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

*Nemzeti
Kulturális
Alap*

©Vári Fábián László, 2012

A borító Horváth Anna grafikájának felhasználásával készült

A népballadákat gyűjtötték:

Vári Fábián László és a **Forrás Stúdió** tagjai

(A 2., 17. és 20. számú szövegek archív anyagok)

Szerkesztette, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: **Vári Fábián László**

A zenei anyagot hangszalagról lejegyezték:

G. Horváth József és **Rudas Péterné Bajcsay Márta**

A zenei jegyzeteket **Paksa Katalin** készítette

A népdalokat gyűjtötték:

Balogh Jolán, Dupka György, Petrás Kálmán, Vári Fábián László

A népdalokat hangszalagról **Kovács Sándor** jegyezte le

INTERMIX KIADÓ

88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a

E-mail: titkarsag@mekk.uz.ua

Felelős kiadó: Dupka György

Budapesti képviselő: H-1025 Budapest, Pusztaszeri u. 50.

Készült a Borneo Kft-ben.

ISBN 978-963-9814-44-8

ISSN 1022-0283

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VANNAK RINGÓ BÖLCSŐK
(Kárpátaljai magyar népballadák és népdalok)

HARMADIK BŐVÍTETT KIADÁS

INTERMIX KIADÓ

Ungvár – Budapest

2012

Bevezető

Elérkezett hozzánk és szólít bennünket az idő, hogy népballadáinkat az érdeklődő olvasó kezébe adjuk. Másfél évtizedes szándék folyamodik a megvalósításért, s ennél jóval régebbi keletű adósság követel azonnali törlesztést. S íme: kiállítva, hitelesítve a kárpátaljai magyarság belépője a nemzeti folklór birodalmába. Míg az előttünk járó tájegységek népköltészetének kutatása és feldolgozása a legmagasabb igényekhez igazítva folyik, szerényen kopogtatva bár, de jelentkezünk, mert hisszük, hogy jelenlétünkkel teljesebbé s árnyaltabbá válik ama közösség arca, melyhez vérünkkel, kultúránkkal és tudatunkkal kötődünk.

Kárpátalja, mely közigazgatási meghatározása szerint Ukrajna Kárpátok feletti területe, természetes határai, a Kárpátok és a Tisza ölelésében fekszik. Az 1919 előtti közigazgatási felosztásnak megfelelően a területnek négy megyéje volt: Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros. Mai területi kiterjedése az akkori 17,9 ezer négyzetkilométerrel szemben 12,8 ezer négyzetkilométer. E földdarab írott történelmének századai többek között arról vallanak, hogy lakossága sohasem volt homogén. „A középkori államszervezés korai szakaszában rendkívül gyéren lakott, határvédelmi terület, gyepűvidék volt... Korai középkori lakossága nagy létszámban magyar, egyes helyeken hospesek (szászok) is letelepedtek, a későbbi benépesítésében a folyamatosan bevándorló románok is részt vettek. Szláv lakossága a XIII. századtól állandó ütemben erősödött.”¹ A népesség etnikai színképének összetevőit nagyjából ma is ezek a tényezők határozzák meg, ám a megoszlás arányainak jelenlegi alakulása szerint az összlakosság (1 200 000) 76,4%-a ukrán, 14,3%-a magyar, 3,3%-a orosz, 2,2%-a román, a többi 3,8 %-át pedig egyéb elemek alkotják.² A mintegy 180 000 ezernyi, de egyes források közlése szerint a 200 000-et is elérő³ kárpátaljai magyarság e sajátos etnikai helyzetben is megőrizte szájhagyományát, mely a szóbeli és a zenei anyanyelv

¹ Kósa László – Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagolódása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978, 125. old.

² V. P. Kopcsak – Sz. I. Kopcsak: Naszelenyije Zakarpatyja za szto let, Vicsca Skola, Lvov, 1977, 70. old.

³ Dupka György – Horváth Sándor: Múltunk s jelenünk. Kárpáti Kiadó, Uzshorod, 1987, 63. old.

kettős gondviselése alatti a balladaköltészet figyelemre érdemes, tájilag elhatárolható, de a magyar balladakincsbe szépen illeszkedő változatait hozta létre.

Kriza János székely *Vadrózsái* óta egy és negyedszázad telt el se feledjük, hogy a műfaj ekkor már túl volt a virágzás korszakán. De a felszínre került kincsek bűvkörében egyre több kutató jegyezte el magát az értékmentés mozgalmával, mely a Székelyföld kimerülni látszó aranymezőiről fokozatosan áttért a másik magyar haza, Magyarország tájegységeire is. Ettől függetlenül területünk nem volt célpontja a magyar folklórkutatásnak, ám annál több csemegét kínáltak az érdeklődők számára a helyi ukrán lakosság dalai, meséi, mondái, melyeknek mentését az ukrán etnográfusok már a XIX. sz. 20-as éveitől kezdték.

A kárpátaljai ruszin (ukrán) népi kultúra értékeire figyelve a múlt század 60-as éveitől kezdve már neves magyar kutatók állanak az ügy szolgálatába, mert úgy vélik, hogy ez a terület feltáratlanságánál és sajátos egzotikumánál fogva figyelemre méltó eredménnyel kecsegtet, de meggyőzően hangzik az a feltételezés is, hogy a sokat ígérő szellemi expedíció első tagjaiban eleven a magyarsággal egy hazában élő ruszin (ukrán) népcsoporthoz való közeledés szándéka, szellemi értékeiknek közérdekű feltárási Olena Rudlovcsak, a kárpátaljai ruszin (ukrán) néprajzkutatás történetét író tudós maga is úgy véli, hogy „A múlt század 60-a éveiben Kárpát-Ukrajna folklór- és etnográfikakutatásában sajátos helyet foglalnak el a magyar folkloristák, különböző szervezeteik és társaságaik.”⁴ E periódusból elsősorban Lehoczky Tivadar és Finciczky Mihály munkásságát emeli ki, akik Ungváron és Beregszászban ruszin (ukrán) etnikai területek közelségében tevékenykedtek. A Lehoczky által gyűjtött „Magyar-orosz népdalok” 1864-ben Sárospatakon látott napvilágot, majd ennek második köteteként ugyanilyen címmel *A hazai nem magyar ajkú népköltészet tára* sorozatban Finciczky Mihály gyűjtése jelent meg Budapesten 1870-ben. E gyűjtemények ügyének felkarolása Erdélyi János érdeme, akiben egyúttal a „kárpátukrán folklór magyar nyelvre fordításának megalapozóját tisztelhetjük”⁵, hisz a fent említett sorozat elindítása is az ő nevéhez fűződik. A kortárs ukrán értelmiség lelkesülten, a baráti közeledés jeleként, az ukrán folkloristák pedig a

⁴ O. Rudlovcsak: A kárpátukrán néprajzkutatás története (1914-ig), Debrecen 1986, 14. old.

⁵ Uo., 15. old.

további kutatásokra való ösztönzésként fogadják a magyar szakemberek által megcsillantott eredményeket. A két nép etnokulturális kapcsolatainak e szép fejezete nem zárult le az említett két kiadvány közreadásával, hanem tovább szövődött, mint ahogy ama forrás sem apasztotta el vizét, melyből a nép bölcsessége, költészete ered.

A századforduló, mely népek és társadalmak számára a sokoldalú haladás ígéretével érkezett, magával hozta a folklór reneszánszát is. Miután 1907-ben Helsinkiben megalakult a nemzetközi folklór-szövetség, a Folklore Fellows, hamarosan létrejön ennek magyar osztálya, s 1911-ben Sebestyén Gyula elnökle, Bán Aladár titkársága alatt már el is kezdi a magyar néphagyományok emlékeinek gyűjtésére vonatkozó tervek és módszerek kidolgozását. A mozgalomnak egyik végvára a Sárospataki Református Főgimnázium, hívei pedig az intézmény tantestületének, joghallgatóinak és teológusainak soraiból kerültek ki. Gyűjtőútjaik során eljutottak az egykori Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros megyék községeibe, falvaiba, s az általuk gyűjtött nagy mennyiségű folklóranyag ma a Magyar Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában várja a gondos válogatást, a határtalan kutatói türelmet, a kiemelkedőbb értékek pedig a nyilvánosságot.

Szükségszerű, hogy megismerkedjünk a kéziratok ránk vonatkozó részeivel, s kiszűrjük belőlük azokat a területünkön gyűjtött magyar népballadákat, amelyek az újabb anyagokkal való összehasonlítás céljából számunkra érdekesek lehetnek. Túl sok fáradozásba nem kerül annak kiderítése, hogy e gyűjtések számba vehető balladaanyaga fölöttébb csekély, s ennek legalább 90%-a új stílusú népballada vagy balladás dal. Magyarázként erre csak az szolgálhat, hogy az egykori gyűjtők általános kutatási céllal érkeztek a terepre, s figyelmüket inkább a mesére, a mondára, a szokások, a találókérdések, a közmondások gyűjtésére irányították. Sajnálatos ezen túl az is, hogy a népdalok és a balladák esetében dallamot csak igen ritka esetben jegyeztek, nem tüntették fel az adatközlők személyét, életkorát, megelégedtek a hely megnevezésével, de néha még ez is elmarad, s a származást csak a megye feltüntetése jelöli, így hiányos adatokkal tudhatjuk magunkénak a *Pávás lány*⁶ sajátos szimbolikájú ugoccai változatát, amelyet ma már hiába keresünk a hazai élő folklórban. Egyes részletei magasan kiemelik a típus ismertebb változatai közül, egy-egy szakasza maga a költői tökély.

⁶ EA (Ethnológiai Adattár) 479

Költői fordulataiban nem marad el a *Pávás lány* mellett a Bereg megyei Barkaszon 1913-ban följegyzett *Halva talált menyasszony*⁷. Gyűjtője, Sütő Gyula II. éves joghallgató *A királykisasszony* címet adta a balladának. Kivételes szerencse, hogy ez a szép középkori balladatípus ma is él a Barkaszó szomszédságában fekvő Izsnyétén.

Érdekes adatként, *A meggyilkolt fonó lány* ellenpólusaként, tehát férfi hőssel kínálja magát Deák Geyza gyűjtéséből egy Ung megyében (Kisráton) leírt gyilkosságtörténet balladáinak feldolgozása⁸ (*A Szűcs Maris* című ballada változata), mely indításában, szövegépítésében s megoldásában is *A meggyilkolt fonó lány* fokozatait járja végig. Ugyanez, a már-már elfelejtett változat Tiszafarkasfalván még él, s néhány évtizeddel ezelőtti népszerűségét több adat is igazolja, hiszen azonban ez is kiesik az emlékezetből.

Betyárballadák tekintetében az Ethnológiai Adattár három, számonkúra eddig ismeretlen kárpátaljai vonatkozású szöveget is kínál. Az ung megyei Kisráton gyűjtötték a *Simon Ferke*⁹ című helyi keletkezésű balladát. Cselekménye más betyárballadákhoz, főként pedig a *Betyár lányruhában* típusának egyes részleteiből már ismert. A betyár megvendégelteti magát az áldozatul kiszemelt csikóssal, majd vacsora után végez vele. Az egykor tipikus történetnek szépirodalmi párhuzama is van, Móricz Zsigmond *Barbárok* című novelláját juttatja eszünkbe.

Egy másik betyártörténet a lótolvaj Kondor Sándor¹⁰ balul végződött pályafutását adja elő, felidézve a halálraítélt akasztófa előtti gyötrelmeit. Az újabb gyűjtések során e két balladának nem sikerült nyomára akadnunk, bár korábbi elterjedtségüket bizonyosra kell vennünk. Tudunk viszont Kondor Sándor balladájának egy Lövé-Petriben (Szabolcs megye) feljegyzett változatáról.¹¹ Ugyancsak Kisrátról származik A betyár utazólevele típusnak egy feltűnően teljes, kilenc szakaszra tagolódó szövege.¹² Egykori népszerűsége és aránylag nagy elterjedtsége ellenére mára csak erősen lerövidült változatai gyűjthetők.

Felemelő és biztató érzés, hogy népköltészetünk, népzeneink megismerése magát Bartókot is vonzotta. Az általa gyűjtött anyag

⁷ EA 484.

⁸ EA 479.

⁹ EA 479.

¹⁰ EA 479.

¹¹ EA 479.

¹² EA 479.

tartalmazza a Fornoson felvett *Anyai átok*¹³ egy változatát. Bereg-újfaluból származik a *Hitetlen férj*¹⁴ szép, teljes szövegű variánsa, mely Színi Árpád gyűjtéséből került be a nemzet folklórkincsei közé. Elmondhatjuk, hogy mindkét típus biztonsággal gyűjthető ma is.

Nagyjából ennyit tudunk a szervezett népköltészeti gyűjtéseknek arról a területünkről is érintő szakaszáról, melynek végére az I. világháború tett pontot.

A vizsgált földrajzi területet 1919-ben a trianoni békeszerződést irányító nagyhatalmak Magyarországtól elszakítva Csehszlovákiához csatolták, ami a mi szempontunkból nézve azt is jelentette, hogy Kárpátalja egy időre kikerült a magyar néprajzkutatás figyeleméből.

1930-ban a falukutatók képviselőjében a csehszlovákiai Sarló- kör tagjainak egy csoportja érkezett a beregi Tiszahátra, hogy elvégezzék a tájegység néprajzi és szociográfiai felmérését. Mindannyiuk örömeivel párosulva érte őket a felismerés, hogy Móricz Zsigmond nyomdokain járnak. E falujárás legfontosabb dokumentuma Balogh Edgár *Tíz nap Szegényszámban* című riportsorozata lett. Benne híven tükröződik a csoport eredeti szándéka: a sarlósokat a folklórnál jobban érdekelték a vidék lakosságának szociális problémái. Közrejátszott ebben az is, hogy a falusi értelmiség közömbös maradt a Sarló-kör diákjainak néprajzi érdeklődése iránt: „A papok és tanítók nagy része, általában az intelligencia nem tudott vagy nem akart tudni mindarról, ami falujában paraszti eredetű. Az is megtörtént, hogy letagadták, egyenesen rászóltak a falusi gyerekekre, ha kérésükre nem az iskolában tanított sablont játszották vagy énekelték.”¹⁵

1943-ban és 1944-ben kedvezőtlen politikai és gazdasági háttérrel a Néprajzi Társaságnak újból módja adódik, hogy az időközben Magyarországhoz visszacsatolt területen gyűjtőakciót szervezzen) Ezúttal a kutatócsoport úticélja Ugocsa, a Tiszahát falvai: Tiszaújlak, Tiszaújhely, Fancsika, Tiszabökény, Tiszafarkasfalva, Tiszapéterfalva, Tivadarfalva, Forgolány, stb. A felsorolt helységekből meglehetősen vegyes néprajzi anyagokat vittek magukkal a kutatók¹⁶, ám az Ethnológiai Adattárban őrzött kéziratok között népdalok és balladák nincsenek. Annál nagyobb gonddal figyeltek a gyűjtők a

¹³ Vargyas Lajos: A magyar népballada és Európa, Bp., 1976, Zeneműkiadó, II. k. 191. old.

¹⁴ Uo., 444. old.

¹⁵ Balogh Edgár: Hétpróba, Magvető Könyvkiadó, Bp., 1981. 58. old.

¹⁶ EA 4572, 4580

népi életformára, a foglalkozásokra, közmondásokra, szólásokra, a tájnyelv jellegzetességeire.

A kárpátaljai néprajzi kutatások 1945 előtti szakasza ezzel lezárul, a folytatás vagy talán inkább az újrakezdés pedig még sokáig várat magára. A tudatos gyűjtési munkálatok kezdete nagyjából egybeesik az itt élő magyar nemzetiségnek a 70-es évek elejére tehető kulturális megújulásának kibontakozásával. Ehhez pedig egy múltat és történelmi hagyományait egyaránt vállaló nemzetiségi tudatot, kultúrát, a közösségi gondolkodás új formáit létrehozó és elindító nemzedéknek kellett felnővekednie.

E nemzedéki készülődés bölcsője az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke lett. 1963-tól, fennállásának negyedszázada alatt mintegy 400 diákjának adott tanári diplomát. Kulturális életünk szálai itt futnak össze, szándékai itt terebélyesednek, s innen ágaznak tova.

A tanszék diákjai két szemeszteren át ismerkednek a folklór elméleti kérdéseivel, kutatástörténetével, s a nyári gyűjtési gyakorlatokon maguk is bekapcsolódnak az értékmentésbe. Az érdeklődés általában a mesék, mondák, hiedelmek, népdalok és a népballadák felé tereli a figyelmet, de többen szakdolgoztak és diplomáztak már a tárgyi néprajz területéről gyűjtött anyagokból is. Az intézmény archívumában jelentős mennyiségű anyag gyűlt össze, melynek rendszerezését és szűrését a tanszék tanárai végzik, mérlegelve egyben a publikálás lehetőségeit is. Elkészült a kárpátaljai magyar népköltészet gyöngyszemeinek kiadási terve. Nem kétséges, hogy az intézmény ez irányú tevékenységére ösztönzőleg hatottak a helyi ukrán folklór gyűjteményei, s az ezek közül is kiemelkedő Lintur professzor ukrán népballadáinak igen értékes 1966-os kiadása¹⁷. A tanszék terveinek megfelelően az ungvári Kárpáti Kiadó és a budapesti Móra Ferenc Kiadó közreműködésével 1973-ban megjelent a *Három arany nyílvevő* című mesegyűjtemény, mely elsősorban a legifjabb olvasókhoz szól. A magyar szakos hallgatók által a területen gyűjtött magyar népballadák kiadásának gondolata a tanszéken ezután igen hamar megérett, s az anyag egy része 1974-ben látott napvilágot *A kárpátontúli magyar lakosság népballadái* címmel¹⁸. A gyűjtemény Petro Lízaneč és Vaszócsik Vera szerkesztésében az egyetem kiadványaként 500 példányban került forgalomba, hogy

¹⁷ V. P. Lintur: Narodni balladi Zakarpatja. Lviv, 1966.

¹⁸ Lízaneč P. M., Vaszócsik V. J.: A kárpátontúli magyar lakosság népballadái. Uzshorod, 1974.

elsősorban segédkönyvi funkciót töltsön be, könnyítse a hallgatók tájékozódását. Bevezetője ismerteti a ballada fogalmát, keletkezését, műfaji sajátosságait, rámutat az európai népek folklórájával való kapcsolataira, kiemelve, természetesen, e kapcsolatok bennünket is érintő ruszin (ukrán) vonatkozásait. A kötet anyaga sajátos tematika csoportosítási elvek szerint van elrendezve:

I. Történeti tárgyú ballada (itt egyetlen újabb keletű, a mai mozgalmi folklór tárgykörébe tartozó vers található).

II. Betyártörténetek.

III. Tragikus szerelemről szóló balladák.

IV. Családi szerencsétlenségeket és tragédiákat hordozó balladai történetek.

A szöveganyagot, mely 31 típust és 61 szövegváltozatot mutatott be, a diákok számára összeállított gyakorlati jellegű feladatok, a témával foglalkozó szakirodalom jegyzéke, az orosz nyelvű rezümé, végül pedig az adatközlők felsorolása követi.

A kiadványba csak töredéke került be annak az anyagnak, amelyet az 1971 nyarán összeállt önkéntes, főként diákokból álló gyűjtőtábor tagjai a tanszéki tevékenységtől függetlenül a Borzsa völgyében fekvő Salánkon és az ugocsi Tiszahát falvaiban jegyeztek fel.

Ez a lelkes fiatalokból álló csoport a területi írószervezet mellett 1967 és 1971 között működő Forrás Stúdió alapgárdájából verbuválódott. A közös gyűjtésre való készülődés szándéka az első balladák felbukkanásának idejéről, 1969–1970-ből való, ám erről végleges elhatározás 1971 júniusában a fiatal alkotók (irodalmárok és képzőművészek) VI. területi értekezletének második napján a Forrás Stúdió teljes tagságának részvételével és Kovács Vilmos ösztönzésére született.

A gyűjtés megpróbáltatásainak és örömeinek alkalmi folkloristái gyűjtőútjaikra már előlegezett biztatásként vihették magukkal az 1971-es Kárpáti Kalendárium Irodalmi Mellékletét. A kiadvány S. Benedek András tömör bevezetőjével tíz jellegzetesebb balladatípust nyújt át az olvasónak. Ez a közlés egyben népballadáinknak első igényesebb bemutatása. A válogatás anyagát Dupka György, Fábián László és Zselicki József gyűjtötték.

A vállalkozás első tapasztalatai megmutatták, hogy terület hagyományőrző rétegeinek emlékezetében „a klasszikus balladák közül csak azok maradtak fenn, amelyek valamely módon a parasztság

valóságélményéhez kapcsolódtak: a *Halálraítélt bűga*, *Halálra táncoltatott lány*, a *Szégyenbe esett lány*...¹⁹.

E három, valóban gyakori típushoz társulnak a későbbiek folyamán az *Anyai átok*, a *Három árva*, a *Háromszoros magzatgyilkos*, a vígballadák közül pedig a *Szerelem próbája*, a *Kétféle menyasszony*, a *Hitetlen férj*, a *Gunaras lány*, valamint a *Megcsalt férj* és a *Megszólaló halott* típusai. Meglepően széles skálájú és változatos anyagot kínálnak viszont az új stílusú rétegekből magasan kiemelkedő betyárballadák. Ezek közül talán a legtöbb figyelmet a lányruhában fosztogató Geszten Jóska alakjához kapcsolható adalékok érdemlik, melyek révén a ballada határozattan elkülönül eddig ismert típusstevéireitől, s szinte beolvad a rabballadák jóval eredetibb és költőibb világába.

S ha mindehhez hozzáadjuk az új stílusú epikus költészet, valamint a ponyvafolklór ismertebb termékeit, akár számvetést is készíthetünk: az 1971-es önálló gyűjtőakció 120–130 dallammal rögzített népballada változatot és balladaszerű dalt eredményezett. Ezzel bekövetkezett a helyi balladakutatás ügyének kettéválása, mely többnyire az által indokolt, hogy a Magyar Filológiai Tanszék további ezirányú tevékenysége mellett az egykori hallgatók jóval túl a kötelező folklórgyakorlaton továbbra is szívügyüknek tekintették a balladák gyűjtését. Az egykori Forrás-gárda tagjai közül Zselicki József Dercenben és Kisgejőcön, Horváth Gyula Mezőkaszonyban, Györke László Haranglábbon, Balla Teréz Nagypaládon és Fancsikán gyűjtöttek, Dupka György, S. Benedek András és magam pedig továbbra is az ugoccai és a beregi Tiszahát falvaiban.

Mint már említettük, a Lizanec P. M. és Vaszőcsik V. J. szerkesztésében megjelent balladaskönyv kis példányszáma miatt igen hamar elfogyott, s az évek múlásával több szempontból is fölmerült balladáink közlésének igénye. Méltó és alkalmas fórumot ehhez a Kárpáti Igaz Szó Lendület című rovata biztosított, melyben 1983 és 1985 között öt részben mutattuk be balladakészletünk legjellegzetesebb típusait²⁰. A fentebb említett egyetemi kiadványt a Néprajzi Hírekben Gunda Béla szerény, értékes gyűjteményként méltatja, de egyszerűen mind a Kárpáti Igaz Szóban közzétett válogatásokra is figyelve bölcs előrelátással jegyzi meg, hogy a területünkön folyó újabb kutatások

¹⁹ Benedek András: Népballadáink, Kárpáti Kalendárium, i. m., 15. old.

²⁰ Fábíán László: Kárpátontúli magyar népballadák és változatok, Kárpáti Igaz Szó, 1983. III. 19., VI. 23., 1984. V. 26., XI. 24., 1985. III. 23.

egy új magyar népköltési gyűjtemény megjelenését jelzik²¹.

A megvalósulás egyre reálisabbá váló ígérete ellenőrzésszerű gyűjtéseket, valamint a kutatások kiterjesztését tette szükségessé. Mivel korábban is voltak már jelzéseink Izsnyéte figyelmet érdemlő szájhagyományáról, annak folytonosságában bízva egyes ritkábban előforduló, pontosabban eddig e vidéken nem gyűjtött középkori balladatípusok felől érdeklődtünk. Az első kísérletek sorra sikertelenek voltak, de aztán a szerencse hozzánk szegődött. Több ismert új stílusú és elterjedtebb klasszikus szöveg között az 55 éves Benczéné Kacsóh Róza ismeretanyagából szinte tűneményként bukkant fel a *Halva talált menyasszony* dallammal élő változata. Tudomásunk van róla, hogy ez a szép középkori ballada századunk elején Bereg megye északnyugati részén s a vele szomszédos Ung megyében is el volt terjedve. Alátámasztja ezt az Ethnológiai Adattár már említett barkaszói változata s a Vargyas Lajosnál közölt szirénfalvi (Kelet-Szlovákia) szöveg²². Elfogultság nélkül jelenthetjük ki, hogy ez legszebb és legértékesebb, eredeti dallamával pompázó népballadánk.

Mindenképpen elgondolkodtató tény, hogy a *Halva talált menyasszony* adatközlőjének repertoárjában *A falba épített feleség*, a *Köműves Kelemenné* is szerepel. Az egyik legnépszerűbb székely népballada valamikori vidékünkön való elterjedtségét sem tudjuk adatokkal bizonyítani, s főleg ebből adódnak a szöveg hitelességét illető kételyeink. Tetézi ezt a dallam hiánya is, az említett ballada viszont minden részletében teljes, s a mi szempontunkból nézve néhány fontosnak látszó adatot is tartalmaz. Az ismertebb változatoktól eltérően a főmester által kezdeményezett fogadalom 24 órára szólóan érvényes. Kelemennét itt is baljós álma indítja a végzetes útra, s ebben a szándékában a szintén balsejtelmektől aggódo kocsis sem tudja megakadályozni. A közeledő hintó láttán a férj félbehagyja a munkát, s Istenhez könyörög: „zárja el az utat”, „adjon ragyahullást”, majd a falra szalad, s látva, hogy a könyörgés hasztalan, „kiszalad az útra, lefekszik a földre”, s lelkiekben már szinte megsemmisülve újra az ég beavatkozását kéri: „Tüzes isten-nyila csapjon le az útra, mind a négy lovamnak törjön el a lába!”

Az ég azonban közönyös marad, s ezt kétszeresen halljuk vissza a szövegből: „Isten nem hallgatá Kelemen kérését, közelebb segíti

²¹ Gunda Béla: Magyar népballadák Kárpát-Ukrajnában. Néprajzi Hírek, XIV. éf. I. sz. 42 old.

²² Vargyas Lajos í. m., 148. old.

kedves feleségét.” A házába megtérő apától a gyermek anyját kérdezi, majd a válasz alapján az újonnan emelt falakhoz megy. A végső konfliktus megoldásának most következő fordulata minden eddig ismert változattól elkülöníti az izmsnyétei Kelemenné tragédiáját: „És ahogy ment sírva, jó anyját kereste, megszólalt a kőfal: Gyere, kicsim, gyere!” Meghökkenő fejlemény ez, amit csak művi beavatkozásként, ponyvairodalmi hatásként tudunk magyarázni. És hátra van még a fiúgyermek halálának újszerű értelmezése, mely szerint a gyermek pusztulása nincs a sors által elrendelve, hanem egy feltételezett átköltés nyomán a realisabb kép, a nagyobb hihetőség érdekében egyszerű balesetként van feltüntetve: „De nemcsak a kőfal hívta a gyermekeket, az a meszesgödör, melybe beleesett.”

Megjegyezzük, hogy 101 sornyi szöveget Benczéné Kacsóh Róza leírta előzőleg, hogy el ne akadjon felvétel közben. Az írásra figyelve tűnt föl, hogy a füzetben mindenütt „Gyejva” vára szerepel, az előbeszédben viszont már következetesen Dévát ejt. Elmondta ennek kapcsán, hogy az édesanyjától mindig a „Gyejva” helynév-változatot hallotta, de néhány éve kisebb agyvérzése volt, s az ebből eredő ideiglenes szájizombénulás utóhatásaként a hosszan tartó folyamatos beszéd, az éneklés, de még egyes hangkapcsolatok ejtése is megerőltető számára.

A típussal kapcsolatban fentebb már megfogalmazott fenntartásainkra hivatkozva az öröm és a kétely vegyes érzéseivel kell fogadnunk ezt *A falba épített feleséget*. Aggodalmunk legfőbb oka a dallam és az elterjedtséget igazoló adatok hiánya. Bár számon tartunk egy tiszaujhelyi kéziratos szöveget is²³, közlésétől eltekintünk, mert szinte teljesen megegyezik a legtöbbet publikált erdélyi változattal.

S mindezen túl van egy dallammal rögzített változatunk, melyet Sari József viski asztalosmester nem szűkebb környezetében, hanem szülőföldjétől távol, veszprémi nép főiskolás korában egyik hallgatótársától tanult meg énekelni. A ballada szövegét az 1942. év januárjának 6. napján írta le jegyzetfüzetébe. Ez a ceruzairás egymagában is hiteles dokumentum, de szerencsénk van ismerni az eredeti adatközlő nevét és származását: Jakab Zoltánnak hívták, szülőhelye a Háromszék megyei Bibarcfalva volt, mai állapotáról nem tudunk. A Sari József által énekelt változat az erdélyi kiadványokban nem szerepel, de sok azonosságot mutat a nyitrai Alsó-

²³ Tiszaujhely, Andraskó Ilona kéziratos nótásfüzete.

bodokon (Csehszlovákia) talált s az Ág Tibor *Vétessék ki szőld szívem* című kiadványában bemutatott változattal, s még ennél közelebb áll a kötet jegyzetanyagában közzétett szöveghez²⁴. A közöttük lévő hasonlatosság olyannyira erős, hogy a változatok közös forrásból való származására kell gondolnunk.

Hasonlóan tisztázatlan a Tiszaújhelyben megőrzött *Két kápolnavirág* körül alakult helyzet is. A ritka, s ugyancsak székelly ballada Andrásné Ilona (sz. 1919) kéziratos nótásfüzeteinek egyikében maradt fenn. A szinte hibátlan szöveget az adatközlő szülői, nagyszülői környezetben tanulta még serdülőkorában, s emlékezetből tudja ma is, dallamát azonban nem ismeri.

A *Két kápolnavirágról* köztudott, hogy csak Erdélyben és Moldovában ismeretes. Földrajzilag Kallós Zoltánnak a mezőszegi Visán (Románia) 1950-ben gyűjtött változata áll a mienkhez legközelebb²⁵. Egyedül ez a kötődési szál igazolhatja csak azt a döbbenetes azonosságot, amely a két ballada között kimutatható. A névaznoságon túl (*Kádár Kata, Miklós úrfi*) a szerkezet, a motívumrendszer, a fogalmazás nyelvi egységeinek sorról sorra követhető azonosságáról is meggyőződhetünk.

A bujdosni induló szerető Kádár Kata „bokrétáját” és „kézi ruháját” viszi magával. A veszedelem jelére („...a ruha vérrel habzik a bokréta hervadozik”) a legény visszafordul s az útjába kerülő molnárra testálja lovát s „minden ékes öltözetét” cserébe az útbai-gazításért.

A szerelem halál fölötti diadalának szimbólumaként először a tóból magasodik föl a „muskátliszál” s a „rozmaringszál”, a kegyetlen anya „vízi búvárral” ásatja ki őket és temeteti az olár elé s mögé. A két szerelmes most „fehérmárvány-liliomszál”, „vörösmárvány-liliomszál” alakjában keresi az egyesülés lehetőségét. Miklós anyja leszakítja, talpa alá tiporja és „tövisbokra rakatja” a virágokat. Az elmaradhatatlan átokformulát ez esetben a lány mondja, s az ismertebb változatoktól eltérő elemet is tartalmaz: „Kenyeretlenség találjon, soha senki meg ne szánjon!”

Teljességgel bizonyos, hogy a ballada a Mezőségről származik, bár a közvetítés körülményei homályosak, annyit tudunk, hogy az átvétel sokkal korábbi keletű a Kallós visai anyagának publikálásánál,

²⁴ Old. Ág Tibor — Sima Ferenc: *Vétessék ki szőld szívem*. Bratislava, 1979, 401

²⁵ Kallós Zoltán: *Balladák könyve*, Magyar Helikon, Budapest, 1973, 28. old.

mert a tiszaujhelyi annak egy teljesebb, részletesebbnek mutatkozó variánsa.

Mérlegelve a tényeket, azt állapíthatjuk meg, hogy sem *A falba épített feleség*, sem a *Két kápolnavirág* nem lehetett szerves része szájhagyományunknak. Kérdés, hogy vajon nem ponyvanyomatványok lapjain kerültek-e hozzánk a klasszikus szövegek. A *Kőműves Kelemenné* izmsnyétei változatának stilisztikai köntöse megengedné akár ezt a feltételezést is, s ez részben indokolná a dallamnélküliséget. Csakhogy a szakirodalom nem tud a vizsgált típusok ponyvái terjesztéséről. Középkori népballadánk közül csak a *Három árva*, s a *Febér László* került fel a ponyvairadalom által terjesztett művek jegyzékére. A legkézenfekvőbbnek látszik tehát a kéziratos terjesztés a nótásfüzetből nótásfüzetbe vándorlás lehetősége, mely magától értetődően zárja ki a dallam öröklődését, de egyenesen kínálja az alkalmat a szövegek kisebb, az egyéni ízléshez igazított átírásához.

A területünkön ritkábban, nehezebben gyűjthető balladák közé soroljuk a *Templomkerülő* típusát is, mely Vargyas Lajos összefoglaló munkájában csak egy változattal van képviselve²⁶. A mi dallamtalan szövegünk ettől sokban eltér, újszerű motívumai a másvilági élethez kötődő hiedelmeket elevenítik fel. Figyelemre érdemes adat ez, mert ezidáig csak a magyar nyelvterület nyugati vidékeiről volt ismeretes a típus. Nemzetközi kapcsolatait vizsgálva Kodály Zoltán a morva eredetet bizonyította, Vargyas Lajos pedig ukrán változataira figyelt fel Holovackijnál²⁷. Hozzá kell tennünk, hogy a mai kárpátukrán folklór szintén ismeri²⁸.

Tény, hogy a magyar és a kárpátukrán nép évszázadok óta tartó interetnikus kapcsolatai mély nyomokat hagytak egymás folklór műfajaiban. Leginkább talán a történelmi mondákban és a katonadalokban mutathatók ki a párhuzamok, hisz a közös történelmi sors ezt indokoltta teszi, de a balladára irányított figyelem sem hasztalan, mert több típus teljes vagy részleges tartalmi hasonlóságán belül a balladai szövegépítés számos eleme, motívuma között mutatható ki azonosság. Igaz, hogy a két nép balladáinak viszonyát e kölcsönösnek mutatkozó hatások meghatározó erővel

²⁶ Vargyas Lajos i. m., 604. old.

²⁷ J. F. Holovackij: Narodnije pesznyi Galickoj i Ugorszkoj Ruszi. Moszkva, 1878, i. k. 36.

²⁸ V. P. Lintur, 136. old.

nem alakíthatják, de hozhatnak létre olyan árnyalatokat, amelyeket a műfaj nemzetközi életének vizsgálatakor nem lehet figyelmen kívül hagyni. Természetszerűleg igaz továbbá az is, hogy az ukrán népballada elsősorban a szláv népek folklórja felé nyitott, ezért a nevesebb ukrán szakemberek is (Holovackij, Lintur, Dej) erre az alapra építik a ki- és beáramlás egyetlen útját. Nemcsak az ukrán, de általában az európai kutatók sem ismerik kellőképpen a magyar népballadát. Ennek egyik oka a nyelvi akadály. Ettől függetlenül tény marad, hogy a magyar nyelvterület sajátos földrajzi helyzete révén mindenkor termékeny talajt biztosított az itt találkozó etnikumok szájhagyományának fejlődéséhez és keveredéséhez. S mert szigorúan megvonható nyelvi határok nem léteznek, az érintkezési sávban élők értik egymás nyelvét, és befogadják egymás kultúráját.

A magyar népballadák ukrán vonatkozásaira a Lizanec-Vaszcócsik szerzőpáros által kiadott gyűjtemény előszavában is történnek utalások. Az említett előszó a *Katonalány*, a *Háromszoros magzatgyilkos*, a *Halva talált menyasszony* és a *Hűségpróba* ukrán vetületeire hívja fel az olvasó figyelmét, s rámutat a két nép közötti kapcsolatok történelmi és gazdasági hátterére²⁹.

Érdeemes kiegészíteni ezt a sort a Lintur-féle kárpátaljai ruszin (ukrán) népballadák 29, 43, 47, 81 és 90. számú szövegeivel. A 29. számú adat *A befalazott szerető* típusának egyik változata. Cselekménye alapján jól illeszkedik a nemzetközi viszonylatban is közkedvelt, a magyarban pedig az egymástól tiltott, egymásért haló szerelmesek korszakonként megújuló, újrafogalmazódó témájának keretébe. A ruszin (ukrán) balladahősök földi maradványaiból sírvirágok (rozmaring és liliom) fakadnak, melyeket a lány evangélikus hitű anyja letép, majd tettét megbánja és mások okulására közli a tragédia tanulságát, hogy az igaz szeretőket egymástól tiltani nem szabad. Az elmondottakból világos, hogy a szülői ellenzés nem vagyoni, hanem vallási motivációjú. Ez lehet egy sajátos életszemlélet tükröződése, de sokkal lényegesebb ennél a megoldás mikéntje és a sírvirág motívuma, mely a magyar Kádár Kata (*Két kápolnavirág*) közelségére utal.

A 43. sorszámú változat jellegzetes keleti szláv típust képvisel. Egy idegen vándorlókkal útra kelő lány életével fizet hiszékenységeért: álnok csábítói, amikor már terhükre van, saját hajfonatánál

²⁹ Lizanec P. M.—Vaszcócsik V. J. i. m. 10 old.

fogvást kötik egy erdei fenyőhöz, és elevenen elégetik. A konfliktushelyzet a csábításból ered, s ez több magyar típusban is fellelhető, ám ezekben vagy a csábító veszít rajta a kalandon (*Az elcsalt feleség*), vagy egyszerűen csak ártatlanságát veszíti el a meggondolatlan hős nő (*Pávás lány*). Ezen túl azonban az ukrán ballada befejezése is figyelmet érdemlő. A haldokló leány búcsúzása számunkra is jól ismert erkölcsi tanulsággal zárul: „Mindenki vigyázzon saját lányára, napszállta után ne engedje a kocsmába járni, mert leeshet fejről a szűzi koszorú.” Talán nem szükséges részletesebben magyarázni, hogy a *Halálra táncoltatott lánynak* a szülői felelőtlenséget ostromozó sorairól van szó.

A 47. típus a *Zsivány feleség*-vel állítható szembe. Az összehasonlításhoz biztos alapot nyújt, de lehetőséget kínál akár a részletekig hatoló elemzéshez is. A lányát férjhez adó anya tisztában van a vő foglalkozásával, de ez ellen nincs szava. A magyar változatoktól eltérően a gyermekét ringató anya így beszél kicsinyéhez: „Ha tudnám, hogy olyan leszel, mint az apád, felaprítanálak, szétszórnanálak, a hollóknak adnálak, hogy ne kerülj az emberek szeme elé.” A közben hazaérkezett haramia hallja asszonya panaszát, ezért felszólítja, hogy ismétlje el. Bár a feleség megpróbál szépíteni a helyzeten, ura nem hisz neki, meg kell halnia. Kétségtelen, hogy a szaván kapott feleség motívumsorai ezek. Aztán a gyermekétől búcsúzkodó asszony gyöngéden megr harapja fia arcocskáját hogy a gyereket ez a jegy emlékeztesse az apja keze által elpusztult édesanyjára. Az ukrán változatok megoldása itt kétfelé válik, egyik szerint kérdezik a gyilkost, miért véres a keze. Válasza: megölte azt a galambot, mely burukkolásával az álmát zavarta (47.) A másik változatban a rablót is eléri sorsa: felakasztják. (48.)

Lintur 81. szövege a pokolra jutott lányról szól. A ballada a magyarban is ismert, de ritka *Templomkerülő*-vel azonos. Vargyas szerint a magyar változatok szövege „népietlen, még alig folklorizált vásári énekes terméknek látszik.”³⁰ Nem vonatkoztatható megállapítás a Kisharanglábon és Izснытén lejegyzett változatokra, melyeknek nyelvi és tartalmi csiszoltságáról már tettünk említést. Az ukrán *Templomkerülő* cselekménye eseményekben oly dús, hogy belőle két ballada is kitelnék. Az előtörténet szerint nyalka legény képében a pokolbéli jelenik meg a lány előtt és szűz koszorúját

³⁰ Vargyas Lajos, i. m., 605. old.

kéri. A lány felismeri, mire az ördög magával ragadja s egyenest a pokolba viszi. A tulajdonképpeni dráma most kezd kibontakozni. Megindul a lány bűneinek feltárását sürgető vallatás. A vallatás módszereinek részletező leírása a magyar és az ukrán változatokban olyan szinten egyezik, mintha egyik a másikának tökéletes fordítása volna: székre ültetik és háromszor itatják meg vízzel. A harmadik pohár után nyelve megered, de a megnyilatkozás már különböző vallomásokat eredményez. A ruszin (ukrán) szövegben hétszeres magzatgyilkosságra derül fény, a magyarban viszont csak annyi a lány bűne, hogy szentmise helyett virágot szedett és bokrétát kötött. Ezért szüleinek üzen, hogy fiútestvérét vallásos szellemben neveljék. Abban Lintur professzor is egyetért, hogy a ballada vallási, mégpedig katolikus eredetű. Gyűjteményének jegyzeteiben megállapítja, hogy minden valószínűség szerint a katolikus lengyelek és szlovákok szájhagyományából került át a görög katolikus ruszinok (ukránok) és beloruszok népköltészetébe³¹. A magyar változat kialakulásának egyházi háttere azonban sokkal egyértelműbb, s nyilvánvaló a vallásos buzgalom fejlesztésének szándéka is. Ám, ha az efféle talajt és hátteret a népballada számára szokatlannak találjuk, vegyük figyelembe, hogy „...az egyház habozás nélkül nyúlt minden olyan ... témához, amely valamilyen erkölcsi tanulsággal szolgálhatott.”³²

A sorozatból még hátramaradt, a Linturnál a 90. sorszám alatt közölt változatban egy árva kislány panaszai kelnek életre, s mint a magyar *Három árva*-balladák többségében, itt is megszólal a halott anya: „Eredj haza, hadd fésüljön meg a mostohád.” A gyermek, mert már ismeri mostohája kezét, így felel: „Ha ő fésül, hajszálaim tövén vér serken ki.” Ez a motívum majd minden magyar változatban előfordul, s lényegében ez az egyetlen mozzanat, mely a két ballada összehasonlítását a konfliktushelyzetek azonosításán túl is realissá teszi.

Az összehasonlításhoz felhasznált válogatást nem a teljességre törekvés igényével, csupán a szemléltetés kedvéért készítettük. Reméljük, ennyiből is érzékelhető, hogy népeink balladaköltészetének vannak jól kimutatható érintkezési felületei. Ezek részletesebb körülrajzolása és a kölcsönhatások feltárása külön tanulmányt igényel.

Minden tájegység népköltészetének megvan a saját helyi színeze-

³¹ V. P. Lintur i. m., 268. old.

³² Katona Imre: Ballada. In: A magyar folklór, Tankönyvkiadó, Budapest, 1979, 169. old.

te, s ez a réteg, ha nem is a legértékesebb része az anyagnak, sok új, főképpen a helyi típusok keletkezésére és életrajzára vonatkozó adatot szolgáltathat a folklórtudomány számára.

A kárpátaljai epikus folklórnak is jelentős, az eredet és a terjedés kutatásának izgalmaait kínáló rétegét képezik a helyi balladák. Ha a helyi jelleg meghatározása közben számba vesszünk minden olyan típust és változatot, amelyek a meglévő gyűjteményekben nem lelhetők fel, a mi válogatásunk is meglehetősen gazdag és változatos színekpet mutat. Egy tucatnyi típussal kell szembenéznünk, s megközelítésük esetenként is több vizsgálati szempontot kínál. „A brassai kőfal alatt” kezdetű (*Madár Ferbi*) betyárballada kivételével mindegyik az új stílusúak csoportját gazdagítja. Ez minden bizonnyal egyik oka annak, hogy a szűkebb közösség hagyományának keretéből nem tudtak kibontakozni, pontosabban fogalmazva, nem volt idejük szétterjedni. Akárcsak a klasszikus anyagban, itt is megfigyelhető a rétegeződés. Aránylag elég jól elkülöníthető csoportot alkotnak azok a balladák, amelyek többnyire általánosítható, esetleg oktató-nevelő szándékkal szólnak a hallgatóhoz, mellőzve minden helyi vonatkozást. Arra kell ezért gondolnunk, hogy a szereplőik költöttek. Mindenképpen szerencsés környezetre volt szükségük ahhoz, hogy eddig is fenn tudtak maradni. Ez a feltevés legalább ennyire igaz a másik, helyi utalásokat bőven tartalmazó rétegre is, amelyeket viszont a keletkezésüket előidéző helyi események emlékezete tartott életben. E kísérletek közül több megrekedt a fogalmazás terjengős stádiumában, többnyire úgy, ahogyan a vásári egylapos nyomtatványból) átvándoroltak a „fogyasztók” kézzel írott, sokszor igen vegyes anyagot halmozó magángyűjteményeibe.

Egy harmadik csoportba sorolhatjuk a stilisztikailag még le nem tisztult, csak a legszűkebb közösség, legfeljebb egy vagy két falu szájhagyományába kapaszkodó, olykor már csak töredékeiben létező helyi keletkezésű balladákat, amelyeket a gyűjteménybe nem érdemes felvenni, a továbbiakban azonban még visszatérünk hozzájuk.

Helyi népballadáink legszebb és legegységesebb darabja a Madár Ferbiről szóló betyártörténet. Nemcsak a név, de az ehhez hasonlóan szerkesztett cselekmény is páratlan a magyar népköltészetben. Első alkalommal Tiszafarkasfalván Kotobej Annától jegyezte le Dupka György. A rákövetkező év nyarán az említett adatközlő testvéröccse, Kotobej Ferenc énekelte el egy két szakasszal teljesebb változatát. Csak az ugocsa Tiszaháton ismerik az énekesek maguk is helybeliek.

A ballada azonban e tényekkel ellentétes információkat tartalmaz: a betyárt a „brassai kőfal alatt” verik vasra, ő magát sámsominak nevezi, s megunt életét a Szenke patak vizében fejezi be:

*Mikor mentem hazafelé,
A sámsomi erdő felé,
Zsebkendőm a szidra³³ kötöm,
Magam a Szenkébe ölöm.*

Mindez azt sugallja, hogy ez a betyárballada nem nálunk keletkezett ugyan, de valamilyen oknál fogva csak itt tudott a hagyományba ágyazódva fennmaradni.

Egyenesen kívánczik a bemutatásra az öngyilkosjelölt lány esetének a ballada törvényei szerint való tömör feldolgozása. Fölösleges sorai nincsenek, a kezdőformula már a drámai alaphelyzetet tárja elénk:

*Ez a kislány megunta lányságát,
Beáztatott három pakli gyufát,
De az anyja hamar észrevette:
– Édes lányom, mi van a csészébe?*

Már tudjuk, hogy nem következik be az öngyilkosság, mert a közbelépő anya három selyemruhát ígér a szerelmében csalódott lányának, aki egyre csak hűtlenné lett kedvese után áhítozik. Változatai a variálódás különösebb nyomai nélkül Mezőváriban, Mezókaszonyban, Izsnyétén ma is élnek, a szöveghez minden esetben azonos dallam társul. Némi hiányérzetet ébreszt bennünk, hogy szereplői személytelenek, s a történet nem lokalizálható. Nevelő jellegű mondanivalója ezáltal általánossá bővül, ezért szélesebb körű elterjedést is indokolna. Az adatközlők az alaptörténethez semmilyen magyarázatot nem fűznek, tehát a történet hitelessége kétségbevonható.

Az előbbi példához hasonlóan időbeli és földrajzi háttér nélkül, szerelemféléstől elkövetett gyilkosságról ad hírt az „Özvegyasszony szaladgál az uccán” kezdetű új stílusú ballada. Konfliktushelyzete is újszerű, kettős rétegződésű, melynek első része a gyilkosság okának és tényének összefüggésében bontakozik ki, második része pedig

³³ Szid – tájszó, a patak fölött átívelő híd karfája.

a háttérből csendőregyenruhában előlépő testvér, a gyilkossá lett legény testvérének tépelődéséből, erkölcsi felfogásából adódik, aki-
nek a szokatlan kriminális körülmények csálnak könnyet a szemébe:

*„Gyáva csendőr, ki a gyilkost szánja!” –
Azt beszéli a falu pletykája.
– Nem gyávaság, csak egy igaz érzet
Csalta ki a szememből a könnyet:
Az a legény, ki itt áll megkötve,
Testvérem, ki kedvesét megölte.*

E ballada keletkezése sem köthető megtörtént esethez, tehát fikció, melyet a költött témában rejlő dráma lehetősége kínál megje-
lenítésre. Keletkezésének ideje a közelmúlt, a két nagy háború
közötti időszak lehet. Változatai Tiszaújlakról, Tiszabökenyből,
Viskről kerültek elő. Dallama és szövege többnyire állandó.

Sajátos darabja népköltészetünknek az ugocsi Tiszahát falvaiban
közismert, ma is élő *Túri Pista*, mely a *Bárólánny és juhász* régebbi
témájának újrafogalmazása. Személyei, a bárólánny, a juhász és a
„mérget báró”, az említett típus szereplőivel azonosak, de a sze-
relmi viszony ezúttal nem a juhász, hanem a kisasszony halálával
végződik.

A *Túri Pistá*-hoz hasonlóan új balladát, a műfaj legfiatalab-
bikát ismerhetjük meg a két háború közötti csempészmozgalmak
eseményeinek népi megfogalmazásában. A csempészballadák
néhány megvizsgált változata arról tanúskodik, hogy a szájhagyó-
mány vérkörébe került szövegeket helyi szerzők szerkesztették és
alakították. Az egyik legteljesebb, elemeiben már a munkásfolklor
hatását is tükröző változat Tiszabökenyből származik, s olyannyira
Tiszabökény-központú, hogy másutt talán nem is keletkezhett.

A helynevek: „Gyertek, fiúk, mind Uszkába!” (Uszka Tiszabökénnyel
átellenben fekvő község a Magyar Köztársaság területén), „az újlaki
nagy gözmalom”, a búza származásának és feldolgozásának helyére,
a szövegben előforduló nevek pedig: Hóman, Prohászka, Rasánszki,
Téri, a cseh pénzügyőrökre utalnak. Egy tiszaujhelyi változat, vala-
mint a Tiszaújlakon élő töredékek egy Szirovi nevű fináncot emleget-
nek, aki a még élő tanúk szerint lőfegyverével súlyosan megsebesített
egy csempészlegényt. A valóságos epizód következményeként
bekerültek a szövegekbe a betyárballadák egyes motívumai, ami

végsősoron a balladaszerűbb, letisztultabb formák kialakulásának kedvezett. A csempészballedák mint kordokumentumok is értékesek, mivel az egész magyar népköltészetben páratlan lírai szemléltetést nyújtanak a két háború közötti Csehszlovákia gazdaságtörténetéhez.

A helyi keletkezésű és helyben terjedő népi vagy félnépi alkotások áttekintésében az Amerikába vándorolt s ott munkahelyi baleset áldozatául esett Molnár András szomorú históriájáról is szólnunk kell. A kivándorlás eseményeivel foglalkozó hírverseket többnyire maguk a kényszerből távol lévők költötték, s mivel dalmakiséret nélküliek, csak kéziratossá vagy ponyvanyomtatványként való terjesztésre voltak utalva. Az említett hírvers tudósítása szerint egy tehervonat halálragázta a mezővári születésű Molnár Andrást. A tragédia pontos idejét hónap és nap szerint, de az év közlése nélkül kapjuk meg. A változatok adatai nem mindig egyeznek. Hol május, hol pedig június 22-ét nevezik meg a szerencsétlen eset időpontjaként, a temetés napját viszont következetesen 23-ra teszik. A hírvers tárgyának hitelességében kételkedni nincs ugyan okunk, de a mezőváriak közül a legidősebbek, a századfordulón születettek sem emlékeznek az elmondottakra, s az említett hírversről sem tudnak. A szöveg első ízben Badalóban került a folklórgyűjtő diákok kezébe³⁴, s az újabb kutatások során Tiszaújhelyben találtunk rá az elsőnél valamivel teljesebb változataira. Az adatközlők, Boldog Gáspár és Andráskó Ilona, határozottan emlékeznek rá, hogy Molnár András gyászos történetét a 30-as években egy lapos vásári nyomtatványokon olvasták, s mi több, emlékeznek a szervező nevére és lakhelyére is, aki Tusay Mária világtalan honleány, tiszabökenyi lakos volt. Neki tulajdonítják a megnevezett adatközlők az egymástól tiltott tiszabökenyi szerelmesek (Ludvig Kálmán és Cigus Erzsi) gyászos végű kapcsolatának megverselését is. A két szöveg stilisztikai vizsgálata az állítást alátámasztja, s ezt látszik igazolni a két história csekély, csak öt-hat helysége terjedő szóródása, de annál sokkal nagyobb népszerűsége.

S folytathatnánk a szemlét a nagydobronyi egymásért haló szerelmesek esetének nótaszerű feldolgozásával, melyet a nagyközség lakosai az egykori kántortanító szerzeményének tartanak, vagy említhetnénk az ugyancsak históriás modorban költött Barna Józsi tragédiáját, amelyet szintén a szerelem tiltása okozott.

³⁴ Lizanec P. M.—Vaszócsik V. J. i. m., 97. old.

Váltunk azonban hangnemet, s helyi balladáink tragédiákkal nyomasztó terhét tegyük le most már. Lehetőséget erre egy kedves, tréfálkozó hangvétellő, félig népi, félig deáki eredetű, a ballada formai jegyei közül a párbeszédet előnyben részesítő, Mezőváriban gyűjtött dal kínál. Idősebb férfi udvarlási szándékkal közeledik a ház őrzésére otthon hagyott nagyobbacska kislányhoz, aki tréfának véli ezt a fajta, számára férfiembertől még szokatlan viselkedést. A kényessé fejlődő helyzetet a házba lépő, rosszat sejtő édesanya oldja fel.

Miként a gyufát beáztató lány, vagy a csendőrtestvér balladáiban, ebben sincs semmilyen adat, aminek segítségével behatárolhatnánk a keletkezés helyét és idejét. A könnyen felmérhető szűk regionális elterjedés alapján azonban nyugodtan nevezhetjük a vizsgált balladákat helyieknek.

A helyi jelleg kutatásának problematikájához tartoznak a tájegységekre, falvak közösségére egyaránt jellemző, de különböző méretű és igényű aktualizálási törekvések. Ennek az egyébként törvényszerű folyamatnak minden folklórműfaj ki van téve, de leginkább a népdalok, az új stílusú balladák és balladás dalok, valamint a betyárballadák szövegváltozataiban figyelhetünk meg ilyen jellegű változásokat. Anyagunk bővelkedik az alkalmazkodási törekvések kimutatható eseteiben. Rabénekeink, kórházi balladáink, A cséplőgépbe esett lány egyes változatai, balladás dalaink nagy része alkalmazkodott a befogadó közösség igényeihez, ízléséhez: „Beregszászi kórház kertje homokos, abban sétál Linner doktor főorvos...” (nemcsak a hely, de a megnevezett főorvos is az aktualizálás eredményeként került a szövegbe), „A munkácsi fegyház kőből van kirakva...”, „Gyászba borult már a gyulai utca...”, stb. Ily módon a népdalok és a balladák sokkal jobban illeszkednek a helyi környezetbe, bár a tartalmuk ezáltal nem változik.

Vannak azonban az aktualizálási folyamatnak olyan határesei, amikor a közösségeken belüli jelentősebb események új alkotások létrehozását, a megverselést vagy a megéneklést sürgetik. Ilyenkor a gyakorlott énekesek már meglévő alkotások vázára illesztik fel a közlendő tényeket. Ilyen jellegű metamorfózison többször is átesett már a leginkább Rózsa Sándor nevével terjedő *Verekedés fog lenni* közismert balladatípus. Egy így keletkezett karácsfalvi balladatöredék arról tudósít, hogy a tiszakeresztúri legények szerelmi féltésből megölték a helyi református lelkész Lenke nevű lányával

bensőséges viszonyban lévő, görög katolikus hitű Simon Eleket. Az esetnek sokáig a prózai szájhagyományban is élt néhány változata. Egyesek azt is tudni vélték, hogy miután a falu határában agyonverték az áldozatot, le akarták nyúzni a bőrét, de ezt az ég nem engedte meg. Hatalmas, hirtelen keletkezett vihar kergette szét a hamarosan csendőrkézzre került gyilkosokat. A szomorú eset emlékét több balladakísérlet is őrzi, de egyik sem tudott kiteljesedni, a szájhagyomány szerves részévé válni. Legsikerültebbnek az egyik Rózsa Sándor-ballada mintájára készült változatot tekintjük:

*Karácshalva gyászba van,
Karácshalva gyászba van,
Simon Elek hallal van³⁵,
Simon Elek hallal van.*

*Még vasárnap estére,
Még vasárnap estére
Vígan ment a csapszékbe,
Vígan ment a csapszékbe.*

*Hazafelé mentébe,
Hazafelé mentébe
Gerendelyi előtt
Fűbeütötték.³⁶*

Amint látjuk, az így keletkezett históriás ballada és a modellként felhasznált eredeti alkotás között szerves kötődés keletkezett. Az idézett szöveg már új tartalmat hordoz, mivel a falu közösségének így volt rá szüksége. Megőrizte viszont a származást igazoló két tényezőt: a versformát és a dallamot. A téma egy másik megfogalmazása inkább a népdalok ténfelére átcsúsztatva próbálja elmondani a történeteket:

*Tiszakeresztúrba ugyan mi történt?
Simon Eleket Lenkéért megölték.*

³⁵ hallal van – halva van.

³⁶ Karácshalva, 1970, elmondta Nohács János, sz. 1889

*Jaj, jaj, siess hamar orvosér,
Meghasad a Lenke szíve Simon Elekér.*

*Simon Elek sírja el van készítve,
Virággal a sírja be van ültetve.
Locsold, Lenke, el ne hervadjon,
A szerelem félbe ne maradjon.³⁷*

Vannak balladáink, melyeknek birtokába rendhagyó módon jutottunk. 1987 januárjában posztumusz gyűjtésként, az adatközlő halála után került elő Dercenben az a hangszalag, amely egy nagyszerű nótafa, Korolovics Pál egykori mezőkerülő hangját őrzi. A felvételt 1984-ben Fodor András derceni szakmunkás készítette. Az anyag néhány műdal társaságában balladákat is tartalmaz: a *Halálraítélt bűga*, a *Leégett a cserény*, a *Spanga Pali* és egy balladaszerű betyárdal található a szalagon, melynek hőse a törvény előtt ad számot viselt dolgairól. A *Spanga Pali* balladája Erdélyben s Magyarországon ismeretlen, de Szlovákiában, Pozsony környékén él néhány változata³⁸. Korolovics Pál kedvenc nótájaként sokat hallhatták a derceniek, s emlékeznek rá, hogy már az apja is sokat dalolta. Az eset azonban a faluközösségen belül is egyedi, s mint utólag kiderült, szubjektív okoknál fogva az. Az egykor divatos betyárdal derceni népszerűsége azzal magyarázható, hogy a Korolovicsok a Dercenben oly gyakori névazonosságból eredően megkülönböztető névként, a derceni szóhasználat szerint melléknévként már néhány nemzedék óta a Panga nevet viselték, ami csak egy „s”-sel kurtább a híres Pozsony környéki betyár nevéénél.

A másik említett betyártörténet is egyedülálló változata népköltészetünknek. Hasonló tartalommal, nagyjából azonos kifejezési formákkal a szélesebb körű magyar színhagyomány ismertebb betyárhősök, Patkó Sándor³⁹, Kormos Pista⁴⁰ neveivel társítja a maga változatait.

Igaz, a derceni változat hőse csak keresztnévén mutatkozik be, de egy tökéletesen eltalált indítás eredetiségével lepi meg a hallgatót:

³⁷ Verbóc, 1987, Nyíri Sándor, sz. 1910.

³⁸ Ág Tibor–Sima Ferenc: Vétessék ki szóló szívem, Bratislava, 1979, 278. old.

³⁹ Uo., 281. old.

⁴⁰ Csanádi Imre–Vargyas Lajos, Röpülj, páva, röpülj, Budapest, 1954, 165. old.

- Még azt mondja a főispán, vicispán:*
 – Ökröt, lovat hányat lopott, kend, István?
 – Loptam ötvent, loptam hatvant, betvenet,
 – Mégsem adtam az uraknak, csak egyet.

Bár az idő múlásával pusztuló népköltészetünk fölött sajnálkozni bőven van okunk, a fent leírt eset azt sugallja, hogy az oly sokat emlegetett 12., sőt, a 24. órán túl is van mit keresnünk, de tegyük hozzá egyúttal, hogy a balladagyűjtés ma több türelmet és tapasztalatot igényel, mint valaha.

Az anyaggyűjtés során sok adatközlővel hozott össze a sors bennünket, akik valamennyien eredeti emberek, igazi egyéniségek. Azt is gyakran tapasztaltuk, hogy megközelítésük néha igen komoly feladat, de ez minduntalan azt juttatta eszünkbe, hogy felelőtlenül, kellő felkészültség és lelkiismeret nélkül a nép emlékezetét vallatni nem lehet.

Szívesen emlékezünk a tiszta énekhangú Katonáné Papp Julianára, akivel Tiszaújhelyben találkoztunk. Hat énekelt balladája közül kettő igen ritka Kárpátalján (*Betyár lányruhában, Fábián Gyula*). Hasonlóan készségesek voltak és fontos anyagot szolgáltatottak a tiszafarkasfalvi Kotobej-testvérek, Anna és Ferenc. Tőlük származik a *Madár Ferbi* története is.

Meghatódva gondolunk vissza Ilku Péter nevetleni juhászra, aki súlyos betegségében, ágyhoz kötötten is szívesen fogadta érdeklődő közeledésünket. Tőle vettük fel többek között a *Hitetlen férj* egyik változatát.

Gyűjtésünk kezdeti szakaszában (1971) több ízben tapasztaltuk, hogy a ballada nemcsak a sír felé hajló öregek, hanem a fiatalabb nemzedékek, gyakran a tizenévesek ajkán is él. A tiszaujlaki Vári Árpád 20 éves korában lett adatközlőnk Róla azt is tudjuk; hogy sajátos módon jutott balladáit tudásának birtokába. Mint ahogyan a citerázás tudományának is szabott ára volt valamikor, úgy vásárolta meg ő is a *Halálra táncoltatott lány* és a *Szégyenbe esett lány* ismeretének jogát tíz liter borért. Tőle jegyeztük le a Gömörben ismert Borbély Jóska⁴¹, a betegágyban meghalt kedvese után búsuló legény históriáját.

⁴¹ Újváry Zoltán: Szállj el, fecskemadár, Európa Könyvkiadó, Bp., 1980, 202. old.

Az izсныétei Bencze Rózával való találkozásunkról esett már szó, hisz neki köszönhető a *Halva talált menyasszony* „feltámasztása”. A hozzá vezető úton kísérőnk elmondta, hogy Róza néni verseket ír. Ez a fordulat minden gyűjtőt bizonytalanná tenne, hisz a versírásnak velejárója a könyvekből merített műveltség. Verseibe tekintve azonban hamar kiderült, hogy szerzőjük kicsoda. Születés- és névnapi köszöntők, alkalmi és emlékversek, verses szerelmi levelek, amelyek a nehézkesen fogalmazók helyett hivatottak szólni, gyermekeihez, férjéhez címzett bensőséges vallomások, valamint fejfára vésendő sírversek változatai töltik meg a teleírt füzeteket. Gyakran fordulnak hozzá kézfogókhoz és lakodalmi szertartásokhoz szükséges búcsúztató versekért, s ő minden kérésnek eleget tesz. Írásainak stílusjegyeit vizsgálva naivnak vagy akár félnépinek nevezhetnénk ezt a fajta költészetet, amelyet egy nagyjából megvonható határon túl már folklórként is kezelhetünk.

Legszívesebben minden adatközlőnköt bemutatnánk, de az előszó írójának be kell fejeznie balladáink szemléljét, melynek gondolatai vizsgálati szempontokat nyújthatnak a közlésre kerülő anyag elmélyültebb tanulmányozásához.

Reméljük, eljut köszönetünk mindenkihez, aki e könyv megszületéséhez segítségével hozzájárult.

Köszönet illeti a Magyar Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárának munkatársait, mert kéziratár anyagainak áttekintéséhez segítséget nyújtottak.

Köszönettel tartozunk úgyszintén a néprajz és a népballada jeles magyarországi szakembereinek, Gunda Béla, Katona Imre, Ujváry Zoltán és Vargyas Lajos professzoroknak, akik ösztönzésükkel és tanácsaikkal elősegítették e gyűjtemény megjelenését.

1987. november

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

A 2. kiadás elé

Kerek húsz esztendeje, hogy népballadáink gyűjteményét lezártuk, de a nehezen induló, hosszan húzódó kiadás óta is eltelt már másfél évtized. A Kiadó által az intézményi és közkönyvtárakba átadott kötetek elkopotak, szétszakadoztak, s – Uram, nézz el fölötte, talán valóban a szükség okozta! – eltűnedezték. Elsősorban e hiánypótlás szándéka indokolja az újabb, külsőségeiben és tördelésében jobbított és bővített közreadást, hogy magyartanáraink, ha az általános iskolai tanterv útmutatása szerint rá tudják vezetni növendékeik figyelmét a balladára, a hitelesség kedvéért a gyerekek kezébe is adni tudjanak egy kötetet.

Örömmel tapasztaljuk, hogy a megtalált és a közösségnek visszaadott szövegek iránt szülőföld-szerte erősödik az érdeklődés. Az ungvári daykások himnuszmondó versenyének példájára több vidéki iskolában tartottak már balladamondó vetélkedőket. Ezek némelyikén olykor zsűrizhattunk is, s ott a balladát mondó és éneklő fiatalok átszellemült, tiszta tekintetével találkoztva méltó elégtételt kaptunk minden fáradozásért és áldozatért, melyet valaha a balladáért hoztunk.

Ugyanakkor szeretnénk felhívni a tanárkollégák figyelmét, hogy míg a kötet archaikus rétegének szebb darabjai, vagy a betyárballadák és rabénekek számos értékes történelmi, társadalomtörténeti ismeretet hordozó, jól dramatizálható változatai kiválóan alkalmasak a gyerekszínpadra, a *Vannak ringó bölcsők* két utolsó fejezetének (Új balladák, Helyi balladák, gyilkosságok, szerencsétlenségek) szövegei többnyire csak a szakemberek számára érdekesek. Ezek a 19-20. századi ponyvai eredetű és helyi jellegű históriásballadák már bőven a műfaj hanyatlása idején keletkeztek, a szájha-gyomány dajkáló, nevelő szeretetében csak kevésbé részesültek, értékük inkább csak folklórtörténeti jellegű, ennél fogva pedagógiai és esztétikai tekintetben egyaránt hiba lenne őket a gyermekek szájába adni.

Az olvasó teljes joggal kérdezheti, hogy az eltelt húsz esztendő alatt bővült-e a kárpátaljai magyar népballadakincs olyan újabb típusokkal, változatokkal, melyeknek mindenképpen a gyűjteményben lenne a helyük? A válasz – a nem kimondása – egyszerűnek tűnik, holott – a folklór szerelme-sei tudják – a valós, árnyaltabb kép kialakítása a körülmények függvénye. A gyűjtőnek a mű elkészültével eggyel kevesebb ugyan a gondja, ám az adatközlőivel kialakított emberibb kapcsolatok végére nem tehet pontot. Az érdeklődés a még életben lévők iránt folyamatos, és ennek a párbeszédnek olykor „szakmai” eredményei is születnek. Így oldódott meg a *Madár Ferdi* című nevezetes betyárballadánk fura névalakjának rejtélye, amikor egy Salánkon (Ugocsa) felbukkanó változat hőse *Ferdi*-nek, azaz Ferdinándnak nevezi magát. A szöveg és dallam azonban ez esetben sem tartalmaz olyan változásokat, amelyekért érdemes lenne felvennünk a gyűjteménybe.

Amióta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola magyar szakos hallgatókat is képez, a nyári folklór- és nyelvjárásgyűjtő gyakorlatok egyik fontos kérdése a ballada. A számtalan vészhuhogás ellenére a diákok is megtapasztalhatták, hogy a gyűjtés ama sokat emlegetett jelképes órája még most sem ütötte el a 24-et. Betyár- és újabb keletű balladáink (*Madár Ferbi, Bogár Imre, Rózsa Sándor, Báró lány és a jubász, A gyilkos feladja magát, A megcsalt férj, A szülőgyilkos lány, A csendőrtestvére* stb.) ma is biztonsággal gyűjthetők, de a *Halálraitölt bűga*, a *Gunaras lány*, a *Szálláskereső Szűz Mária*, a *Szégyenbeesett lány* is gyakorta előfordul – ha olykor töredékesen is – a régiek közül. Ez jórészt annak köszönhető, hogy az 1970-es években a balladamesék iránt fogékony tizenéves fiataloknak – találkoztunk velük – még könnyen ráállt a szájuk a nagyszülői örökségre, így ma elsősorban ők az ismeretek őrzői. S annak ellenére, hogy új szövegalkotó elemeket a tőlük hallható változatok sem tudnak felmutatni, a gyűjtéssel éppen csak ismerkedő diákok számára az alkalmak élményszerűek, az anyagok pedig fontosak, legalábbis azoknak, akik évfolyam-dolgozataikat ebben a témakörben írják.

Mivel is bővíjük hát – mint fentebb jeleztük – balladáink újabb kiadását? Bennünket is meg-megcsiklandoz olykor az ősi, veretes szövegű típusok felmutatásának természetes becsvágya, s ez már az első kiadás szerkesztése idején is érezhető volt. Voltak s talán ma is vannak a szakemberek között, akik indokolatlannak tartják a *Közműves Kelemen* gyűjteményünkben való szerepeltetését, egy régebbi beszélgetés kapcsán azonban hadd hivatkozzam Ág Tiborra, a neves felvidéki balladakutatóra, aki a *Falbaépített feleség* kárpátaljai szöveg- és mondaemlékeket a csallóközi és a székelyföldi adatok összekötő láncszemének tekinti, közvetítő csatornájaként pedig a gyepük mentén szolgálatot teljesítő székely határőröket nevezi meg. Ha ezt elfogadjuk, hadd emlékeztessenek rá, hogy az *Elcsalt menyecske* Dalajcsik tanító által lejegyzett változata az *Ethnographia* 1891-es évfolyamában szintén a mienk. És ne feledkezzünk meg a Bereg megyei (Kislónya) tanítóról és íróról, Szini Péterről, aki a *Meggyilkolt testvér* rontás-motívumot őrző, a magyarban meglehetősen ritka balladáját hagyta ránk. S ha még érdemes valamit kiemelni az archív anyagból, a *Pávás lány* teljes szövegű ugocsei változata feltétlenül megérdemli a figyelmet.

Úgy hisszük, ezek a száz évvel ezelőtti állapotot tükröző adatok teljesebbé tehetik a kárpátaljai magyar népballadáról alkotott képünket, ha már a Trianon-állította csapdánkban mindenáron rákényszerülünk a kárpátaljaiság megkülönböztető-elválasztó használatára. De jegyezzük meg: az így kapott képet csak úgy értelmezhetjük igazán, ha egy nagyobb mozaik részének tekintve keressük és meg is találjuk helyét a magyar népballada csodálatos kárpátmedencei kompozíciójában.

VFL

Mezővári, 2006. május 12.

RÉGI (KÖZÉPKORI) BALLADÁK

1. A falba épített feleség

1.

Poco rubato
♩ cca 69

Egy - kor el - in - du - la Ti - zen - két kő - mű - ves,
A ti - zen - har - ma - dik Ke - le - men kő - mű - ves.
17.

Egykor elindula
Tizenkét kőműves,
A tizenharmadik
Kelemen kőműves.

Magas Déva várát
Építeni kezdték,
Annak élit, ügyit
Semmibe se lették.

Amit reggel raktak,
Az délbe leomlott,
Amit délbe raktak,
Estére leomlott.

Arra tanakodik
Tizenkét kőműves,
A tizenharmadik
Kelemen kőműves.

A legnagyobb pallér
Azt a törvényt tette,
Améknek idejön
Előbb felesige,

Aztat, aj, fogjuk meg,
Tűzzel égessük meg,
Aztat, aj, fogjuk meg,
Tűzzel égessük meg!

A szép fehér hamvát
Mész közé keverjük,
Magas Déva várát
Avval fölépítjük.

– Kocsisom, kocsisom,
Legjobbik kocsisom,
Készítsd el a hintót,
Fogd bé a hat lovam!

*A ló az ebeké,
Az út az Istené,
Hajtsad, kocsis, hajtsad,
Magas Déva felé.*

*– Jó napot, jó napot,
Tizenkét kőműves,
Neked is jó napot,
Kelemen kőműves!*

*Istenem, Istenem,
Mi annak az oka?
Kétszer is köszöntem,
Senki se fogadta.*

*– Fogadnók kellene,
Kelemenné asszony,
De a rovásodra
Összetanakodtunk.*

*A legnagyobb pallér
Azt a törvényt tette,
Améknek idejön
Előbb felesége,*

*Aztat, aj, fogjuk meg,
Tűzzel égessük meg,
Aztat, aj, fogjuk meg,
Tűzzel égessük meg!*

*– Istenem, Istenem,
Hát a kicsi fiam?
Istenem, Istenem,
Hát a kicsi fiam?*

*– Vannak ringó bölcsők,
A kik elaltassák,*

*Vannak jó asszonyok,
A kik megszojtassák.*

*Aj, avval megfogták,
Nyakát ketté vágták,
Tűzzel megégették,
Tűzzel megégették.*

*A szép fehér hamvát
Mész közé keverték,
Magas Déva várát
Avval fölépíték.*

*Elindula haza
Tizenkét kőműves,
A tizenharmadik
Kelemen kőműves.*

*– Apám, édesapám,
Hol van édesanyám?
– Elmaradt messzire,
Hazajön estére.*

*Este is eljőve,
Mégsem jöve haza,
Este is eljőve,
Mégsem jöve haza.*

*– Átkozott legyen hát
Magas Déva vára,
Még a nap se süssön
Fényesen ma rája!*

*Elvesztettem érte
Kedves feleségem,
Árván maradt immár
A kedves gyermekem*

Visk, 1987, Sari József, sz. 1921

2.

*Tizenkét kőműves összetanakodék,
Magas Déva várát hogy felépítenék.
Felépítenék fél véka ezüstért,
Fél véka ezüstért, fél véka aranyért.*

*Mit reggel építenék, ledülött estére,
Amit este építenék, ledülött reggelre.
Egyszer csak így szólott Kelemen kőműves:
– Hallgassatok énrám, tizenkét kőműves!*

*Tegyünk egy fogadást huszonnégy órára:
Kinek felesége ide jönne már ma,
Szép gyöngén megfognuk, bedobjuk a tűzbe,
Annak gyenge hamvát keverjük a mészbe.*

*Így építhetjük fel magas Déva várát,
Csak így nyerhetjük el annak drága árát.*

*Kőműves Kelemen drága felesége
Oly rosszat álmodott ő akkor reggelre:
Magas Déva várát leomlani látta,
Férjét és kisfiát ott látta meghalva.*

*Szól a kocsisának: – Fogd bé a lovakat,
Magas Déva várhoz vesszük az utunkat!
Ahogy elindulnak, a kocsis így szóla:
– Asszonyom, asszonyom, forduljunk mi vissza,*

*Rossz jelentést láttam, az éjjel álmomban.
Az éjjel álmomban oly jelentést láttam,
Kelemen Kőműves udvarába jártam,
És az ő udvara gyásszal volt bevonva,
Melybe kicsi fiát is ott láttam meghalva.*

*– Kocsisom, kocsisom, nem fordulok vissza,
A hintó az enyém, a ló az uramé,
Uram halálára hajts, hajts Déva várra!*

Meglátá messziről Kelemen Kőműves,
Hatlovas hintóba felesége jöhet.
Otthagyja a munkát, elmegyén távolabb,
Könyörög Istenhez, zárja el az utat:

– Istenem, Istenem, adj egy ragyahullást,
Hogy a feleségem veszítse el az útját!
Isten nem hallgatá Kelemen kérését,
Közelebb segíti kedves feleségét.

Felszalad a falra, de nem tud dolgozni,
A hatlovas hintót látja közeledni.
Kiszalad az útra, lefekszik a földre,
Jajszóval kiálta fel a magas égre:

– Tüzes istennyila csapjon le az útra,
Mind a hat lovamnak törjön el a lába!
Isten nem hallgatá Kelemen kérését,
Közelebb segíti kedves feleségét.

Mikor megérkezik, örömmel kiáltja,
Mert tizenkét kőművest mind életben látja:
– Jó napot, jó napot, tizenkét kőműves,
Mi van most veletek, tizenkét kőműves?
Máskor, ha köszöntem, kétszer fogadtátok,
Most kétszer köszöntem, még meg sem halljátok?

Ekkor megszólaló Kelemen kőműves:
– Minek jöttél ide, vesztedre tetted ezt.
Tizenkét kőműves azt a törvényt tette,
Kinek felesége legelőbb jön ide,
Szép gyöngén megfogjuk, bedobjuk a tűzbe,
Annak gyöngé hamvát keverjük a mészbe.

Így építhetjük föl magas Déva várát,
Csak így nyerhetjük el annak drága árát.

– Várjatok, várjatok, tizenkét gyilkosok,
Csak addig várjatok, csak addig várjatok,

*Míg elbúcsúzhassam asszonytársaimtól,
Asszonytársaimtól, szép kicsiny fiamtól.*

*Megfordult a hintó, és elindulának
Szomorú útjára, hogy elbúcsúznának.
Elbúcsúzott tehát asszonytársaitól,
Fájón elbúcsúzott szép kicsiny fiától.*

*Visszatére megint magas Déva várba,
Tizenkét kőműves szomorúan várta.
Szép gyöngén megfógták, bedobták a tűzbe,
És a gyenge hamvát keverték a mészbe.*

*Igy építették fel Magas Déva várát,
Igy hát meg is nyerték annak drága árát.
Bele is temették Kelemen kőműves minden boldogságát.*

*Elindula haza tizenkét kőműves,
Oly szomorú köztök Kelemen kőműves.
Mikor hazatére, elszorul a szíve,
Mert a kicsi fia így szaladt elébe:*

*– Látom, hazajöttél, kedves édesapám,
De mondd meg, hol hagytad az én édesanyám?
Azt mondja az apja: – Űlj csak az ölembe,
Ne sírj, kicsi fiam, hazajön reggelre.*

*Reggel felébrede, aludni sem tuda,
Mert édesanyját már oly igen várta.
Így szól az apjához: – Ne titkold, jó apám,
Mondd meg, hol keressem az én édesanyám?*

*– Eredj, kicsi fiam, magas Déva várba,
Ott van a jó anyád kőfal közé rakva.
Elindult hát sírva, mikor odaére,
A kőfalak között jó anyját kereste.*

*– Kedves édesanyám, mondd, hol keresselek,
Jaj, hol találom meg szerető szívedet?*

*És ahogy ment sírva, jó anyját kereste,
Megszólalt a kőfal: – Gyere, kicsim, gyere!*

*Édesanyja hangja hívta őt közelebb:
– Gyere, – hangosabban – gyere, kicsim, gyere!*

*De nemcsak a kőfal hívta a gyermeket,
Az a meszesgödör, melybe beleesett.*

*Hamvai ott maradt mésszel keveredve,
Kicsi fiának is ott szállt ki a lelke.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

2. Az elcsalt menyecske

A bíróné

*Barnapiros kis menyecske
 Elbújdosott az erdőbe,
 Annak is a sűrűjébe.
 Arra megy a jó katona:
 „Gyere velem erre helre,
 keress egyet a fejembe!”
 Talált egyet a fejibe,
 Elszunnyadott az ölibe.
 Kihúszta az éles kargyát,
 Levágta katona nyakát,
 Fölöltözött ruhájába,
 Be ugratott falujába,
 A bírónak udvarába.
 „Jó nap, jó nap, bíró gazda!”
 „Aggyon Isten, jó katona!”
 „Ad-e szállást, bíró gazda?”
 „Nem adhatok, mer nincs nékem
 Hitvestársam, feleségem,
 Ki vacsorát főzzön nékem!”
 „Nem kell nekem vacsorája,
 Csak a dunnás meleg ágya.”
 Elment bíró a kocsmába.
 Kigombolta a lajbiját,
 Megszoptatta az árváját.
 „Apám, apám, édesapám,
 ez volt az én édesanyám.
 Megösmertem járásáru,
 Vékony karcsú derekáru,
 A köténye madzagjáru.”*

Ung megye. Dalajcsik tanító úr feljegyzése nyomán közli Király Pál
Ethnographia, 1891.

3. Három árva

1.

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 72$

– Ho - vá mensz, te há - rom ár - va? – Ko - má - rom - ba, szó - gá - lat - ra.

– Ne menj el, te há - rom ár - va, Ne - sze, há - rom a - rany pál - ca.

2. 2-3. 2-3. 3. 3. 2/2. 2.

*Hová mensz, te három árva?
– Komáromba, szógálatra.
– Ne menj el, te három árva,
Nesze, három arany pálcá.*

*Van már nektek mostohátok,
Aki gondot visel rátok.
Mikor a hajunk fésüli,
Sarkunkon foly piros vérünk.*

*Ütögesd meg anyád sírját,
Talán szól még egyet hozzád?
– Nem szólhatok, édes pulyám,
Nyelvem csapja leragadt már.*

*Mikor kenyért kérünk tőle,
Előbb megver, azután ad.*

Szóllősgyula, 1973, id. Oroszi Elekné, sz. 1914

2.

*– Hová mensz, te három árva?
– Komáromba, szógálatra.
– Ne menj el, te három árva,
Nesze, három arany páca.*

*Van már nektek mostohátok,
Aki gondot visel rátok.
– Mikor a hajunk fésüli,
Sarkunkon foly piros vérünk,*

*Ütögesd meg anyád sírját,
Talán szól még egyet hozzád?
– Nem szólhatok, édespulyám,
Nyelvem csapja leragadt már.*

*Mikor kenyért kérünk tőle,
Előbb megver, azután ad,
Anyám, anyám, édesanyám,
Csak még egyszer szónál hozzám.*

Szóllősgyula, 1987, Fogarasi Lőrincné, sz. 1922,
Csetneki Bálintné, sz. 1925, Beresi Mihályné, sz. 1923

3.

Poco rubato
♩ = cca 76

1) 2) 3) 4) 5) 6)

– Lá - nyom, é - des lá - nyom, Mi an - nak az o - ka,

7) 8) 9) 10) 11)

Zöld se - lyem ru - hád - nak Hosz - szabb a há - tul - ja?

1) 2) 3) 4a) 4b) 5)

3. 3. 7. 2-3. 4. 9.

*A kaszonyi temetőbe
Három árva sétál benne.
Az is azért sétál benne,
Édesanyjok nyugszik benne.*

*– Kelj fel, anyám, édesanyám,
Leszakadt a testi ruhám.
– Nem kelhetek, nem kelhetek,
Nagyon mélyre letettetek.*

*Van már nektek mostohátok,
Aki gondot visel rátok.
Hajatokat megfésüli,
Arcotokat vérré veri.*

*Mikor az ebédet főzi,
Három árva sírval nézi.
Mikor a vacsorát főzi,
Három árvát pofon veri.*

*– Gyertek, árvák, a szobába,
Boruljunk egymás vállára,
Sirassuk a jó anyánkat,
A felnevelő dajkánkat.*

Nagypalád, 1974. Samók Ferencné, sz. 1934

4.

*Haranglábi temetőbe,
Három árva sétál benne.
– Kelj fel, anyám, édesanyám,
Leszakadt a testi ruhám!*

*– Nem kelhetek, nem kelhetek,
Nagyon mélyre letettetek.
Van már nektek mostohátok,
Aki gondot visel rátok.*

*Hajatokat megfésüli,
Arcotokat vérrel festi.*

*Mikor az ebédet főzi,
Három árva sírva nézi,
Mikor a vacsorát főzi,
Három árvát pofon veri.*

*– Gyertek, árvák, a szobába,
Boruljunk egymás vállára,
Sirassuk a jó anyánkat,
A felnevelő dajkánkat.*

Kisharangláb, 1974, Gerő Zita, sz. 1931

5.

*– Kelj fel, kelj fel, édesanyám,
Mert megrongyult az én ruhám!*

*Nem mehetek, édes lányom,
Kökényszemem behullott már,
Piros orcám elhervadt már.
Van már nektek mostohátok,
Aki gondot visel rátok.*

*– De mikor kenyért kérek tőle,
Vérrel forog rám a szeme,
Mikor fehér inget ad rám,
Kékkel virít az én orcám.*

Mezőkaszony, 1987, Soós Mária, sz. 1913

4. Szégyenbe esett lány

1.

Poco rubato
♩ cca 76

1) — 2) — 3) — 4) — 5) — 6) —
 – Lá - nyom, é - des lá - nyom, Mi an - nak az o - ka,
 7) — 8) — 9) — 10) — 11) —
 Zöld se - lyem ru - hád - nak Hosz - szabb a há - tul - ja?
 1a) 1b) 2a) 2b) 3a) 3b)
 2-4. 9. 11. 14. 10. 12. 5. 8. 13. 6. 10. 12. 15.
 4) 5) 6) 7a) 7b) 8a) 8b)
 12. 6. 9. 4. 8. 10. 2. 4-7. 3. 10. 12. 2. 4. 8. 9. 11. 13. 15. 3. 10.
 8c) 9) 10) 11a) 11b) 11c)
 6. 2. 10. 12. 2-4. 8-14. 5. 9-13. 15. 7.

– Lányom, édes lányom,
 Mi annak az oka,
 Zöld selyem ruhádnak
 Hosszabb a hátulja?

– Hóhérok, hóhérok,
 Vigyétek lányomat,
 Vigyétek lányomat
 Az akasztófára!

– Szabó nem jól szabta,
 Varró nem jól varrta,
 Az isten verje meg,
 Aki elrontotta.

– Anyám, édesanyám,
 Csak egy órát várjon!
 – Sem órát, sem percet,
 Sem egy csepp minutát!

– Szabó is jól szabta,
 Varró is jól varrta,
 Miklós királyúrfi
 Volt az elrontója.

– Fecském, édes fecském,
 Vidd el levelecském,
 Vidd el levelecském
 Miklós királyúrnak.

*Ha ülvel találod,
Tedd le az asztalra,
Ha fekvel találod,
Tedd le az ágyára.*

*– Kocsisok, kocsisok,
Fogjatok hat lovat,
Fogjatok hat lovat,
Azt is a legjobbat!*

*– Jó napot, jó napot
Te hűtelen anya,
Hol van az én rózsám,
Londonvár Ilonám?*

*– Lement a patakra
Fehér lábát mosni,
Miklós királyúrnak
Azzal kedveskedni.*

*– Voltam ott, nincsen ott,
Mindenütt bejártam.*

*Hol van az én rózsám,
Londonvár Ilonám?*

*– Elment az erdőbe
Gyöngyvirágot szedni,
Miklós királyúrnak
Azzal kedveskedni.*

*– Voltam ott, nincsen ott,
Mindenütt bejártam,
Hol van az én rózsám,
Londonvár Ilonám?*

*– Mit tűröm, tagadom,
Végre is bevallom,
Ott van a szobába,
Halottas ágyába.*

*– Szívem a szívével,
Vérem a vérével,
Testem a testével
Egy sírban nyugodjon!*

Nagybereg, 1971, Lőcseiné Szász Erzsébet, sz. 1948

2.

Poco rubato $\text{♩} = \text{cca } 116$
 $\text{♩} = \text{cca } 69 \text{ (}\frac{3}{3}\text{, } \frac{3}{4}\text{)}$

Egy ki - rály - né - nak volt Ti - zen - két le - á - nya,
 A leg - ki - seb - bik volt Lon - don - vá - ri Bor - ca.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 7a) 7b) 7c)

$\frac{3}{3}$ 11. 12. $\frac{3}{3}$ 3. 5. $\frac{3}{3}$ 4. $\frac{3}{3}$ 3. 7. $\frac{3}{3}$ 3. 1-13. $\frac{3}{3}$ 1-13. $\frac{3}{3}$ 1. 3. IV. 5. 8-11. 12. IV. 13. $\frac{3}{4}$

$\frac{3}{3}$ 7. $\frac{3}{3}$ 10.

*Egy királynénak volt
 Tizenkét leánya,
 A legkisebbik volt
 Londonvári Borca.*

*– Az akasztófára,
 A legmagasabbra,
 A legmagasabbra,
 A legkínzóssabbra!*

*– Lányom, édes lányom,
 Mi annak az oka,
 Zöld selyem ruhádnak
 Hosszabb a hátulja?*

*– Fecském, édes fecském,
 Vidd el a levelet,
 Vidd el a levelet
 Királyi Miklósnak.*

*– Szabó nem jól szabta,
 Varró nem jól varrta,
 Királyi szent Miklós
 Nem jól irányítja.*

*Ha ülve találd,
 Tedd az asztalára,
 Ha fekvé találd,
 Tedd a vánkósára.*

*– Hóhérok, hóhérok,
 Vigyétek lányomat,
 Vigyétek lányomat
 Az akasztófára!*

*Miklós ezt megkapta,
 Olvasni akarta,
 Sűrű könnyeitől
 Olvasni nem tudta.*

*Előparancsolta
Legragyogóbb ménjét,
Úgy ment el keresni
Kedves szeretőjét.*

*– Ismeretlen anyám,
Hol van az én rózsám,
Hol van az én rózsám,
Londonvári Borcám?*

*– Elment a tópartra,
Fehér lábát mossa,
Fehér lábát mossa,
Magát vigasztalja.*

*– Nincsen ott, nincsen ott,
Ismeretlen anyám,
Hol van az én rózsám,
Londonvári Borcám?*

*– Elment a városba
Gyöngykoszorút venni,*

*Holnap az esküvőn
A fejére tenni.*

*– Voltam ott, nincsen ott,
Ismeretlen anyám,
Hol van az én rózsám,
Londonvári Borcám?*

*– Mit kell hát tagadnom,
Ki kell hát mondanom,
Ott van a szobában,
Gyászokporsójában.*

*Miklós ezt meglátta,
Bicskáját kihúzta,
Bicskáját kihúzta,
A szívébe szúrta.*

*– Testem a testeddel,
Lelkem a lelkeddel,
Vérem a véreddel
Egy patakot mosson!*

Salánk, 1971, Gál Margit, sz. 1952

3.

Dallamát ld. 3/2

– *Lányom, édes lányom,
Mi annak az oka,
Hogy a te ruhádnak
Hosszabb a hátulja?*

– *Szabó nem jól szabta,
Varró nem jól varrta,
Miklós úr volt annak
Az az elrontója.*

– *Hóhérok, hóhérok,
Vigyétek lányomat,
Vigyétek lányomat
A bördön mélyére,
A bördön mélyére,
Sötét fenekére!*

– *Fecském, édes fecském,
Vidd el levelecském,
Vidd el levelecském
Miklós úr kezébe.*

*Ha délbe érsz oda,
Tedd a tányérjára,
Ha este érsz oda,
Tedd a párnájára.*

*Miklós úr felvette,
Olvasni elkezdte,
Sűrű könnyeitől
Olvasni nem merte.*

– *Kocsisom, kocsisom,
Fogjatok hat lovat,
Fogjatok hat lovat,
Azt is a legjobbat!*

*Hol van a leánya,
Ösmeretlen anya?
– Kint van a kiskertbe,
Virágít nézte meg.*

– *Nincsen ott, nincsen ott,
Ösmeretlen anya,
Ösmeretlen anya,
Hol van a leánya?*

– *Bement a szobába,
Ruháit nézi meg.
– Nincsen ott, nincsen ott,
Ösmeretlen anya.*

– *Ösmeretlen anya,
Hol van a leánya?*

– *Elment a szomszédba
Barátit nézni meg.
– Nincsen ott, nincsen ott,
Ösmeretlen anya!*

– *Mit tűröm, tagadom,
Úgy is ki kell mondnom:
Bent van a nagy házba,
Halálos ágyába.*

– *Szívem a szívedhez,
Lelkem a lelkedhez,
Egy sírba tegyenek,
A bördön mélyére,*

*A bördön mélyére,
Sötét fenekére.*

Kisharangláb, 1986, Szabó Berta, sz. 1925

4.

Dallamát ld. 3/2

– *Lányom, édes lányom,
Mi annak az oka,
Kék selyem ruhádnak
Hosszabb a hátulja?*

– *A szabó jól szabta,
A varró jól varrta,
Miklós királyúrfi
Volt az elrontója.*

– *Hóhérok, hóhérok,
Vigyétek lányomat,
Vigyétek lányomat
Az akasztófára!*

– *Fecském, édes fecském,
Vidd el levelecském,
Vidd el levelecském
Miklós úr elibe.*

*Ha délbe odaérsz,
Tedd a tányérjára,
Ha este odaérsz,
Tedd a párnájára.*

– *Kocsisok, kocsisok,
Fogjatok hat lovat,
Fogjatok hat lovat,
Azt is a jobbikat!*

– *Jó estét, jó estét,
Ösmeretlen anyám,
Hol van az én rózsám,
Landóvár Ilona?*

– *Ott van a kiskertbe
Gyöngyvirágot szedni,
Gyöngyvirágot szedni,
Azzal kedveskedni.*

– *Már mi ott bejártuk,
Sehol sem találtuk,
Hol van az én rózsám,
Landóvár Ilona?*

– *Elment a patakra,
Fehér lábát mossa,
Térdig szappanozza,
Térdig szappanozza.*

*Már ott is bejártuk,
Sehol sem találtuk,
Hol van az én rózsám,
Landóvár Ilona?*

– *Mit tűröm, tagadom,
Úgy is ki kell vallnom,
Ott van a szobába
Halálos ágába.*

Tiszaabökeny, 1970, Páva Sándor, sz. 1927

5.

Rubato
♩-cca 88

1) 2) 3)

Bor - bá - la, Bor - bá - la, Mi lel - te ru - há - dat,

4) 5)

Mi lel - te ru - há - dat, A - ra - nyos ru - há - dat?

1) 2) 3) 4) 5)

8. 13. 15. 18. 13. 16. 19. 22. 13. 16. 3. 8-14. 16-21. 23

– Borbála, Borbála,
Mi lelte ruhádat,
Mi lelte ruhádat,
Aranyos ruhádat?

– Hóhérok, hóhérok,
Lányomat vigyétek,
Lányomat vigyétek,
Fejét levegyétek!

– Szabó nem jól szabta,
Varró nem jól varrta.
– Magam is ott voltam,
Mégis elrontotta?

Anyám, ó, jó anyám,
Csak egy órát adjál,
Menjek a szobámba
Ruháim megnézni.

– Mi türés, tagadás,
Be kell azt vallanom,
Gyöngyvári úrfitól
Hat hónapja hordom.

Ruháim, ruháim,
Földre lehulljatok,
Régi gazdátokat
Holtig gyászoljátok!

– Hóhérok, hóhérok,
Lányomat vigyétek,
Lányomat vigyétek,
Fejét levegyétek!

Fecském, ó, jó fecském,
Vidd a levelecském,
Gyöngyvári úrfinak
Vidd a levelecském!

– Anyám, ó, jó anyám,
Csak egy órát adjál,
Menjek a kertembe
Virágim megnézni.

Ha este érsz oda,
Tedd a párnájára,
Ha nappal érsz oda,
Tedd a tányérjára.

*Gyöngyvári úrfi a
Levelet olvassa,
Sűrű könnyeitől
A betűt nem látja.*

*– Kocsisom, kocsisom,
Fogd be a lovadat,
Fogd be a lovadat,
Azt is a legjobbat!*

*– Te leszel a szellő,
Én meg a villámlás,
Hagyjuk meg életben
Ambródi Borbálát!*

*– Jó estét, jó estét,
Te szívtelen anya!
Hol van a leányod,
Ambródi Borbála?*

*– Bent van a szobába
Ruháit megnézni,
Ruháit megnézni,
Magát szépíteni.*

*– Nem ott van, nem ott van,
Te szívtelen anya!
Hol van a leányod,
Ambródi Borbála?*

*– Bent van a kiskertbe
Virágokat szedni,*

*Virágokat szedni,
Az úrfiknak adni.*

*– Nem ott van, nem ott van,
Te szívtelen anya!
Hol van a lányod,
Ambródi Borbála?*

*– Bent van a szobába,
Ki is van terítve,
Tizenkét lánybarát
Sírdogál mellette.*

*– Kocsisom, kocsisom,
Te már mehetsz haza,
A régi gazdádát
Haza ne várd soha!*

*Veszi éles kését,
Mártja a szívébe,
Régi nagy szerelem
Most jut az eszébe.*

*– Vérem a véreddel
Egy patakba folyjon,
Testem a testeddel
Egy sírba nyugodjon!*

*– Lelkem a lelkeddel
Egy Istent imádjon,
Istent ne láss soha,
Te szívtelen anya!*

Kincseshomok, 1988, Fízel Ilona, sz. 1932

6.

Poco rubato

♩ = cca 92

2. - A szá - bó jól szab - ta, a var - ró jól varr - ta,

ver - je meg az Is - ten, a - ki el - ron - tot - ta!

1) 3. 2a) 1. 2b) 3. 3a) 1. 3b) 3-4. 4) 1.

5) 3. 6) 4. 7) 1.

– Aranyos Mariska,
Mi bajod teneked,
Talán a kis kötőd
Rövidítették meg?

– A szabó jól szabta,
A varró jól varrta,
Verje meg az Isten,
Aki elrontotta!

Verje meg, verje meg,
Veretlen ne hagyja,
Hetvenhét esztendeig
Vízzel borongássá!

Aztán, ha elhagyja,
Legyen földindulás,
Hadd tudja meg, milyen
A hű szeretőtartás!

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Pap Julianna, sz. 1913

7.

– Édes egy anyukám,
Mi annak az oka,
Hogy selyem ruhámnak
Hosszabb a hátulja?

– Szabó nem jól szabta,
Varró nem jól varrta,
Miklós királyfi volt
Annak elrontója.

Burzsujok, burzsujok,
Fogjatok hat lovat,
Vigyétek lányomat
Az akasztófára!

– Édes egy anyukám,
Csak egy percet várjál.

– Sem órát, sem percet,
Se nem egy minutát.

Kis fecském, kis fecském,
Vidd el a levelet,
Vidd el a levelet
Miklós királyfinak.

Ha ülve találd,
Tedd le az asztalra,
Ha fekvé találd,
Tedd le az ágyára.

Sem fekvé, sem ülve,
Sehogy sem találja,
Miklós királyfiú
Börtönbe van zárva.

Mezővári, 1986, Józán Irén, sz. 1912

8.

Angoli Borbála
Kis szoknyát varratott,
Elől kurtábbodott,
Hátul hosszabbodott,
Szép karcsú dereka
Egyre vastagodott.

– Lányom, lányom, lányom,
Angoli Borbála,
Mi dolog lehet az,

A kerekaljú szoknya
Elől kurtábbodik,
Hátul hosszabbodik,
Szép karcsú derekad
Egyre vastagodik?

– Szabó nem jól szabta,
Varró nem jól varrta.
Verje meg az Isten,
Aki elrontotta!

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz.

5. Két kápolnavirág

1.

– Anyám, anyám, édesanyám,
Engedje meg szép kérésem:
Hadd vegyem el Kádár Katát,
Jobbágyamnak szép leányát
Miklós úrfi szépen kéri,
Édesanyja nem ígéri.

Miklós mondja az anyjának:
– Kádár Katát szeretem csak,
Csak egyedül Kádár Katát,
Jobbágyamnak szép leányát.

Miklós anyja azt feleli:
– Abból, ugyan, nem lesz semmi,
Vagyon lányok az uraknak,
Abból neked is juttatnak.

Miklós úrfi megbúsula,
Készül, indul bujdosásra.
– Szolgám, szolgám, édes szolgám,
Nyergejfed meg pej paripám!
Megyünk, megyünk, amíg látunk,
Legyen örök bujdosásunk.

Miklós úrfi elindula,
Ezt meglátta Kádár Kata.
A kapuját megnyitotta,
Hogy Miklós bemenjen rajta.

– Ne nyiss kaput, Kádár Kata,
Nem megyek én most be rajta,
Hanem megyek a világba
Holtig tartó bujdosásra.

– Állj meg, kincsem, szép Miklósom,
Hadd adjak rád egy pár csókot,

Adjak neked egy bokrétát,
A kezedbe kézi ruhát.
Mikor ruhám vérrel habzik,
A bokrétám hervadozik,
Akkor léssen veszedelmem.

Elindulnak, mennek, mennek,
Hosszú útnak, rengetegnek.
Hát a ruhát Miklós úrfi
Előveszi, meg-megnézi:

Hát, a ruha vérrel habzik,
A bokréta hervadozik.
Mind a kettő azt jelenti,
Kádár Katát most veszéjtik.

Miklós úrfi megfordula,
Egy molnár gazdát találta,
Kihez közel lovagola,
Kihez ő ekképpen szóla:

– Hallod-e, te molnár gazda
Mi hír van a falutokba?
– Nincsen ottan semmi egyéb,
Kádár Katát elvesztették.

– Hallod-e, te molnár gazda,
Vigy el engem éppen oda,
Hol elveszett Kádár Kata,
Jobbágyamnak szép leánya

Pej paripám tiéd legyen,
Minden ékes öltözetem.

Molnár gazda szót fogada,
Miklós előtt elindula.

*Elvitte őt arra helyre,
Feneketlen tó szélére.*

*Miklós leszóla a tóba:
– Élsz-e, kincsem, Kádár Kata?
Kádár Kata azt feleli:
– Nálad nélkül alig telik.*

*Miklós úrfi feljajdula,
Kézét fejére kulcsolja,
S beleereszkedett hozzá
A nagy feneketlen tóba.*

*Az egyikből növekedett
Muskátliszál,
A másikkól növekedett
Rozmaringszál.
Ott is addig növekedtek,
Míg össze nem ölelkeztek.*

*Miklós anyja ment sétálni
Meg találta őket látni.
Vízi bűvárt elhívatta,
Mind a kettőt kiásatta.*

*Az egyiknek csináltatott
Vörös márványkőkoporsót,*

*A másiknak csináltatott
Fehér márványkőkoporsót.*

*Az egyiket eltemette
Az oltárnak elejébe,
A másikat eltemette
Az oltárnak háta mögé.*

*Az egyikből növekedett
Fehér márványliliomszál,
A másikkól növekedett
Vörös márványliliomszál.
Ott is addig növekedtek,
Míg össze nem ölelkeztek.*

*Miklós anyja ezt meglátá,
Mind a kettőt leszakítá,
Talpa alá letaposta,
Tövisbokorra rakatta.*

*Ezt, hogy látta Kádár Kata,
Koporsóban feljajdula:
– Éltünkbe üldözőnk voltál,
Holtunkba békét sem hagytál,
Kéért Isten jót ne adjon,
Szeretetlen társat adjon,
Kenyeretlenség találjon,
Soha senki meg ne szánjon!*

Tiszaújhely, 1988, Andraskó Ilonka, sz. 1919

6. Halva talált menyasszony

1.

Giusto ♩ = 72

1) ————— 2) ————— 3) —————

Ki - ment a kis - assz - szony a - rany in - get varr - ni,

5) ————— 6) ————— 7) ————— 8) ————— 9) ————— 10) —————

a - rany in - get varr - ni, a - rany fo - nalt fon - ni.

1) ————— 2) ————— 3a) ————— 3b) ————— 4) ————— 5) ————— 6) —————

13. 8. 9. 12. 2-4. 9-10. 12. 8.

14-15.

7a) ————— 7b) ————— 8) ————— 9a) ————— 9b) ————— 10) —————

4. 11-12. 14. 2-3. 5. 9. 13. 17. 13. 4.

*Kiment a kisasszony
Arany inget varrni,
Arany inget varrni,
Arany fonalt fonni.*

*– Anyám, édesanyám,
Mijért adott annak?
Inkább adott volna
Egy pulykapásztornak!*

*Amint varrogálta
A szép arany inget,
Egy pár arany gyűrű
Csördült az ölébe.*

*Ruháim, ruháim,
Szegről lehulljatok,
Szegről lehulljatok,
Engem sirassatok.*

*– Anyám, édes anyám,
Mi ennek a jele,
Egy pár arany gyűrű
Csördült az ölembe?*

*– Kocsisom, kocsisom,
Eredj föl a hegyre,
Nézz széjjel, nem jön-e
Valaki valahol?*

*– Lányom, édes lányom,
Az annak a jele,
A szomszéd királyfinak
Adtalak kezére.*

*– Nem látok én senkit,
Nem látok én semmit,
Nem látok én senkit,
Nem látok én semmit.*

– Pulykáim, pulykáim,
Földre boruljatok,
Földre boruljatok,
Engem sirassatok.

– Kocsisom, kocsisom,
Eredj föl a hegyre,
Nézz széjjel, nem látsz-e
Valakit valahol?

– Látok már valakit,
Látok már valamit:
Hatlovas hintába
Egy fényes királyfit.

– Istenem, Istenem,
Bár, míg ideérnek,
Bár, míg ideérnek,
Engem kiterétnének!

– Jó napot, jó napot,
Ösmeretlen anyám,
Mondja meg, hol vagyon
Erzsébet, szép mátkám?

– Kiment az erdőbe
Virágokat szedni,
Virágokat szedni,
Gyöngykoszorút fonni.

– Nincsen ott, nincsen ott,
Ösmeretlen anyám,
Mondja meg, hol vagyon
Erzsébet, szép mátkám?

– Kiment a kiskertbe
Gyöngyvirágot szedni,
Gyöngyvirágot szedni,
Úrfiaknak adni.

– Nincsen ott, nincsen ott,
Ösmeretlen anyám,
Mondja meg, hol vagyon
Erzsébet, szép mátkám?

– Mit tűrtem, tagadtam,
Ki kell már vallanom,
Benn az ebédlőbe
Ki van már terítve.

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

2.

*Kiment a kisasszony
Arany inget varrni,
Arany székre ülni,
Arany inget varrni.*

*Feltette a lábát
Egy kis arany székre,
Egy pár arany gyűrű
Esett a zsebébe.*

*– Anyám, édes anyám,
Mi annak a jele,
Egy pár arany gyűrű
Esett a zsebembe?*

*– Lányom, édes lányom,
Az annak a jele:
Királyúrfi küldte
Cserébe azt ide.*

*– Anyám, édesanyám,
Minek küldte ide?
Inkább pulykapásztor
Küldte volna ide!*

*Inasom, inasom,
Kezem táplálója,
Szaladj fel a hegyre,
Ama nagy toronyba!*

*Nézz széjjel, nézz széjjel
Ama nagy pusztába,
Nem látsz-e valakit,
Nem látsz-e valakit?*

*– Édes kisasszonyom,
Nem látok én senkit,
Nem látok én senkit,
Nem látok én senkit.*

*– Pulykáim, pulykáim,
Saját nevelésim,
Földre boruljatok,
Engem sirassatok!*

*Ruháim, ruháim,
Testem takarói,
A földre hulljatok,
Engem sirassatok!*

*– Inasom, inasom,
Kezem táplálója,
Szaladjál a hegyre,
Ama nagy toronyba!*

*Nézz széjjel, nézz széjjel
Ama nagy pusztába,
Nem látsz-e valakit
Nem látsz-e valakit?*

*– Édes jó kisasszony,
Látok már valakit
Huszonnégy kocsiával
És ötven szolgálával.*

*– Jaj, csak Isten adná,
Míg idejönnének,
Míg idejönnének,
Ki is terítnének!*

*– Jó napot, jó napot,
Ismeretlen anyám,
Hol vagyon, hol vagyon
Erzsébet, szép mátkám?*

*– Nem tűröm, tagadom,
Hanem meg is vallom:
A nagy ebédlőben
Ki van már terítve.*

Ethnológiai Adattár, 489.
Barkaszo, 1913.

7. Anyai átok

1.

Parlando $\text{♩} = 64$

A cso - mó - zó asz - tal kő - rül van kar - szék - kel,
 kő - ze - pi - be le - vél fe - ke - te pe - csét - tel.

2-4. 6. 3. 11. 4. 5. 7. 6. 9. 4. 7-11. 2. 5-6. 2-8. 10-11. 9.

A csomózó asztal
 Körül van karszékkal,
 Közepibe levél
 Fekete pecsétel.

Özvegyasszony lánya
 Férjhez akar menni,
 De az édesanyja
 Nem akarja hagyni.

Özvegyasszony lánya
 Nem hallgat a szóra,
 De az édesanyja
 Nagyon elátkozza:

– Mikor megy a hűtre,
 A hideg kilelje,
 Az első vacsorán
 Lelkét kilehelje!

Bemegyen először
 Az első kis vőfély:
 – Jaj, anyám, asszonyom,
 Beteg a menyasszony!

Bemegyen másodszor
 A nagyobbik vőfély:

– Jaj, anyám, asszonyom,
 Beteg a menyasszony!

Bemegyen harmadszor
 Maga a vőlegény:

– Jaj, anyám, asszonyom,
 Meghótt a menyasszony!

– Kocsisok, kocsisok,
 Ti gyászos kocsisok,
 Jöjjetek, fogjatok,
 Az anyját híjjátok!

De ne úgy híjjátok,
 Hogy az esküvőre,
 Átkozott lányának
 Eltemetésére.

Fekete hollóból
 Sohase lesz fehér,
 Akit én szerettem,
 Nem lehet az enyém.

Fekete kökénynek
 Fehér a virága,
 Akit úgy szerettem,
 Elment másvilágra.

Mezővári, 1987, Both Katalin, sz. 1922

2.

Giusto $\text{♩} = 112$

1) 2) 3) 4) 5)

A kál-la-i asz-tal kö-rül van kar-szék-ke-l,

1) 6) 7) 8) 9) 10) 11)

kö-ze-pi-be le-vél fe-ke-te pe-csét-tel.

1) 2) 3a) 3b) 4) 5a) 5b) 6)

3. 5-7. 2-3. 6. 2-4. 8-9. 11. 7. 2. 7-8. 11. 3-5. 9. 10-11. 10-11.

8-11.

7) 8a) 8b) 9a) 9b) 9c) 10) 11)

5-9. 2. 8-9. 11. 4. 8. 10. 5. 3. 4. 8. 10.

*A kállai asztal
Körül van karszékkal,
Közepibe a levél
Fekete pecsétel.*

– Anyám, édesanyám,
Férjhez kérnek engem.
– Ne menj, édes lányom,
Ne hagyjál itt engem.

*Lánya nem hallgatott
Az anyja szavára,
Férjhez adta magát
Fiatal korában.*

– Mikor a hitre mégy,
Fogjon el a hideg,
Ha vacsorához ülsz,
Hagyjon ott a lelked.

*Felkiált először
A kisebbik vőfély:
– Asszony, szakácsasszony,
Sápad a menyasszony!*

*Felkiált másodszor
A nagyobbik vőfély:
– Asszony, szakácsasszony,
Sápadt a menyasszony!*

*Felkiált harmadszor
A kedves mátkája:
– Asszony, szakácsasszony,
Meghalt a menyasszony!*

– Kocsisok, kocsisok,
Fogjatok kocsimba,
Menjetek anyjáért
Dávid városába!

*Mondjátok el neki,
Jöjjön el a várba,
Mert a kedves lányát
Megfogta az átka.*

*– Lányom, édes lányom,
Mi bajod van néked?*

*Talán a vacsora
Nem jóízűn esett?*

*– Nekem a vacsora
Jóízűen esett,
Csak az anyám átka
Fogott meg engemet.*

Dercen. 1973, Bíró Julianna, sz. 1904

3.

*A kállai asztal
Körül van karszékkal,
Közepibe levél
Fekete pecsétel.*

*– Anyám, édesanyám,
Férjhez kérnek engem.
– Ne menj, lányom, ne menj,
Ne hagyjál itt engem.*

*Lánya nem hallgatta,
Magát férjhez adta,
Anyja elátkozta
Örökös halálra.*

*– Mikor eskünni mégy,
Fogjon el a hideg,
Este vacsorakor
Hagyjon ott a lelked!*

*Este vacsorakor
Menyasszony szomorú,
Leesik fejéről
A bánatos koszorú.*

*Felkiált először
A legkisebb vőfély:
– Asszony, szakácsasszony,
Sápadt a menyasszony!*

*Felkiált másodszor
A nagyobbik vőfély:
– Asszony, szakácsasszony,
Beteg a menyasszony!*

*Felkiált harmadszor
Maga a vőlegény:
– Asszony, szakácsasszony,
Meghalt a menyasszony!*

*– Kocsisok, kocsisok,
Fogjatok kocsiba,
Menjetek anyjáért
Dávid városába!*

*Mondjátok meg neki,
Jöjjön el a bálra,
Jöjjön el a bálra,
Lánya halálára.*

*– Lányom, édes lányom,
Ugyan, mi lelhetett?
Talán a vacsora
Nem jóízűn esett?*

*– Nekem a vacsora
Jóízűen esett,
Csak az anyám átka
Fogott meg engemet.*

Dercen, 1987, Fodor Ida, sz. 1921

4.

Giusto ♩=69

A kál - la - i asz - tal kö - rül van kar - szé - k - kel,
 kö - ze - pé - be egy fe - ke - te ab - roz egy gyá - szos le - vél - lel.

*A kállai asztal
 Körül van karszékkal,
 Közepébe egy fekete abrosz
 Egy gyászos levéllel.*

– Anyáin, anyám, anyám,
 Férjhez kérnek engem.
 – Ne menj, lányom,
 egyetlenegy lányom,
 Gyöngye rozmaringom!

*Anyját nem hallgatta,
 Magát férjhez adta,
 Kilenc óra tájban az anyja
 Szörnyen elátkozta:*

– Mikor a hűtre még,
 A hideg fogjon ki,

*A legelső vacsoránál
 A lelked menjen ki!*

– Fogjatok, kocsisok,
 A gyászos hintóba,
 Menjetek el az anyjáért
 Buda városába!

*De ne úgy híjjátok,
 Hogy lakodalomba,
 Hanem egyetlenegy lánya
 Utolsó torjára.*

*Átkozott az anya,
 Hétszerte az apa,
 Aki egyetlenegy lányát
 Szörnyen elátkozza.*

Kisgejőc, 1973, Fábíán Sándorné, sz. 1912

5.

Poco rubato $\text{♩} = 60$

A ká-na-i asz-tal kö-rül van kar-szék - kel, raj - ta van egy le - vél
fe - ke - te pe - csét - tel. - A - nyám, é - des - a - nyám, férj - hez kér - nek en - gem.
- Ne menj, é - des lá - nyom, nem vagy te még ké - szen.

1) ^{guz} 2) 3)
2. 4-5. 7-8. 10-12. 6. 9.

*A kánai asztal
Körül van karszékkal,
Rajta van egy levél
Fekete pecséttel.*

*– Anyám, édesanyám,
Férjhez kérnek engem.
– Ne menj, édes lányom,
Nem vagy te még készen.*

*De a lány nem hallgat,
Magát férjhez adta,
Anyja elátkozta
Örökös halálra.*

*– Mikor a hitre mégy,
Fogjon ki a hideg,
Este vacsorakor
Szálljon ki a lelked!*

*Áll a nagy lakoma
Kána városában,
A legkisebb vőfél,
Íme, felkiálta:*

*Felkiált először
A legkisebb vőfél:
– Asszony, szakácsasszony,
Sápad a menyasszony!*

*Felkiált másodszor
A második vőfél:
– Asszony, szakácsasszony,
Sápad a menyasszony!*

*Felkiált harmadszor
Ő kedves mátkája:
– Kocsisok, kocsisok,
Fogjatok kocsiba,*

*Menjetek anyjéért
Kána városába!
Mondjátok meg neki,
Jöjjön el még máma.*

*De ne azt mondjátok,
Hogy lakodalmára,
Hanem kedves lánya
Utolsó sorsára.*

*Megjött a jó anya,
Zokogva kiáltja,*

*A kedves lányának
Mi lehet a baja?*

*– Lányom, édes lányom,
Mi bajod érhetett,
Talán a vacsorád
Nemigen jól esett?*

*– Nékem a vacsorám
Igenis, jól esett,
Édesanyám átka
Fogott meg engemet.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

6.

Rubato ♩cca 96

Az egy - sze - rű kis - lány férj - hez ad - ta ma - gát,
 é - des - any - ja lel - ke el - át - koz - ta lá - nyát:
 2-3. 3. 4-10. 4. 6. 9-10. 2-3. 5. 7-10.

*Az egyszerű kislány
 Férjhez adta magát,
 Édesanyja lelke
 Elátkozta lányát:*

*Hozzatok el hamar
 A menyasszony anyját,
 Hadd lássa még egyszer
 Elátkozott lányát.*

*– Menyasszony korodban
 A hideg kirázzon,
 Vacsora alkalmán
 A lelked kiszálljon!*

*– Jó estét, jó estét,
 Mi bajod, édesem,
 Talán a vacsora
 Nem jóízűn esett?*

*Vacsora alkalmán
 Felszólal a vőfély:
 – Édesanyám asszony,
 Meghal a menyasszony!*

*– Nekem a vacsora
 Jóízűen esett,
 Édesanyám átka
 Hamar elérkezett.*

*– Nem hal az meg, fiam,
 Csak elgondolkodott,
 Messzi útról hoztuk,
 Azon gondolkodik.*

*– Hozzatok piros bort,
 Hátha szűnik baja,
 Hátha szűnik rajta
 Ez a nagy fájdalma.*

*– Kocsisok, kocsisok,
 Kocsiba fogjatok,
 Újhely városába
 Hamar befussatok!*

*– Nem kell nékem bora,
 Igya meg már maga,
 Édesanyám átka
 Visz a másvilágra.*

Nagypalád, 1988, Bornemissza Eliza, sz. 1923

7.

Rubato ♩ = cca 84

A kál-la-i asz-tal kö-rül van kar-szék - kel, kö-ze-pén egy le-vél
fe-ke - te pe-csét - tel. Le-gyen a - kár-ki - é az a hí-res le - vél,
csak en - gem ve-gyen el az a hí-res le - gény.
1) 8va

*A kállai asztal
Körül van karszékkal,
Közepén egy levél
Fekete pecséttel.*

*Legyen akárkié
Az a híres levél,
Csak engem vegyen el
Az a híres legény.*

*A kállai asztal
Körül van karszékkal,
Közepén egy pohár,
Tele van méreggel.*

*Legyen akárkié
Az a tele pohár,
Csak engem vigyen el
A keserű halál.*

Fornos, 1988, Darcsi Júlia, sz. 1914

8.

Poco rubato ♩ 69

1) 2) 3) 4)

Öz - vegy - asz - szony lá - nya férj - hez a - kar men - ni,

5) 6) 7)

de az é - des - any - ja nem a - kar - ja ad - ni.

1) 2a) 2b) 3a) 3b) 4) 5) 6) 7)

3. 3. 4. 2. 3-4. 4. 2-4. 2-3. 4.

Özvegyasszony lánya
Férjhez akar menni,
De az édesanyja
Nem akarja adni.

Özvegyasszony lánya
Nem hallgat a szóra,
De az édesanyja
Szörnyen elátkozza:

– Mikor megy a hitre,
A hideg kilelje,
Első vacsoránál
A lelkét kitegye.

Mikor ment a hitre,
A hideg kilelte,
Első vacsoránál
A lelkét kitette.

Tiszaújhegy, 1971, Katonáné Pap Julianna, sz. 1913

8. Háromszoros magzatgyilkos

1.

Giusto $\text{♩} = 104$

Be-reg Ná - ni ki - ment az er - dő - re, le - fe - küdt a
 tölgy - fa le - ve - lé - re. E - gyet-ket-tőt kur - jan - tot - tam
 né - ki: - Kelj fel, Ná - ni, mert meg-lát va - la - ki!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) —
 12) 13) 14) 15) 16) 17) 18) 19) 20) 21)
 22) 23) 24) 25) 26) 27) 28) 15)

1) 2a) 2b) 2c) 3) 4a) 4b) 5) 6)
 3. 6. 2. 4. 2. 5. 5. 3. 5. 3. 2.
 7a) 7b) 7c) 8) 9a) 9b) 10a) 10b) 11)
 4. 5. 6. 4-5. 5. 6. 2. 3. 5-6.
 12) 13a) 13b) 14) 15) 16a) 16b) 16c) 17a)
 3-5. 3. 4-5. 2. 2. 2 III. 5. 2 V. 3. 6. 4. 2 I. 5-6.
 17b) 17c) 18a) 18b) 19) 20) 21) 22a)
 3. 4. 2 IV. 6. 5. 3. 4. 6. 2. 5. 2 I. 5.
 22b) 23a) 23b) 23c) 24a) 24b) 24c) 25 a)
 2-4. 6. 2. 4. 5. 2. 5. 4. 6. 2 IV.
 25b) 25c) 25d) 26a) 26b) 27a) 27b) 28)
 2 VI. 4. 5-6. 2 VIII. 3. 2 IV. 2 VI. 4-6. 5.

*Bereg Náni kiment az erdőre,
Lefeküdt a tölgyfa levelére.
Egyet-kettőt kurjantottam néki:
– Kelj fel, Náni, mert meglát valaki!*

*Eztet Náni nem vette tréfára,
Beugrott a közeli csárdába,
Parancsolja a csaplárosnénak:
– Száz icce bort a kilenc zsandárnak!*

*Száz icce bort, száz szál gyertyát mellé,
Hadd igyon a kilenc zsandárlegény.
– Nem kell nekünk senki ingyen bora,
Jó, hogy Bereg Náni el van fogva!*

*Bereg Nánit két csendőr kíséri,
Szeretője az ablakból nézi.
– Nézzed, babám, a gyászos életemet,
Mind teérted szenvedem ezeket.*

*Bereg Nánit tíz csendőr vallatja,
Szeretője az ajtón hallgatja.
– Valld ki, Náni, valld ki bűneidet,
Hová tetted négy szép gyermekedet?*

*– Kettőt tettem a diófa tövére,
Egyet meg a Tiszának medrébe,
Negyediknek most lettem gyilkosa,
Jaj, Istenem, de sok van felírva!*

*Bereg Náni kicsi kis csizmája,
Nem húzza már többé a lábára.
Tedd el, Náni, a ládafiába,
Majd jó lesz a kisfiad lábára.*

Tiszaújhegy, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

2.

Giusto ♩ 72

1) 2) 3) 4) —

Sá - ri Vil - ma ki - ment a kis - kert - be, le - fe - küdt a

5) 6) 7) — 8)

cip - rus - fa tö - vé - be. E - gyet - ket - tőt ki - ál - tot -

9) 10)

tam ne - ki: - Kelj fel, Vil - ma, mert meg - lát va - la - ki!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10)

4. 2-4. 4. 2. 4. 2. 3-4. 2-3. 4. 4. 2-3.

Sári Vilma kiment a kiskertbe,
 Lefeküdt a ciprusfa tövébe.
 Egyet-kettőt kiáltottam neki:
 – Kelj fel, Vilma, mert meglát valaki!

Sári Vilmát négy csendőr vallatja,
 Szeretője az ablakban hallgatja.
 – Valld ki, Vilma, valld ki a tettedet,
 Hová tetted négy szép gyermekedet?

– Egyet tettem ciprusfa tövére,
 Kettőt tettem Tisza fenekére,
 Negyediknek öngyilkosa vagyok,
 Amíg élek, mindég rabja vagyok.

Sári Vilma lilaszín szalagja,
 Nem teszi már többet a hajába.
 – Tedd el, Vilma, tedd el a ládába,
 Ha lesz lányod, jó lesz a hajába.

Nagybereg, 1971, Szászné Horváth Irén, sz. 1919,
 Lőcseiné Szász Erzsébet, sz. 1948

3.

Giusto ♩ = 80

Vil-ma, Vil-ma le-ment a kis-kert-be, le-fe-küdt a céd-rus-fa tö-vé-be. Ket-tőt-hár-mat

1) kur-jan-tot-tam né - ki: -Vi-gyázz, Vil-ma, mert meg-lát va-la-ki!

1) 2) ism.

4-5. 2-3. 5 III.

*Vilma, Vilma lement a kiskertbe,
Lefeküdt a cédrusfa tövébe.
Kettőt-hármat kurjantottam néki:
– Vigyázz, Vilma, mert meglát valaki!*

*De a Vilma ezt tréfának szánta,
Beszaladt a közeli kocsmába,
Kocsmárosné Vilma parancsára
Tíz liter bort mért az asztalára.*

*De a Vilma borát meg sem itta,
Kilenc zsandár az ajtót becsapta,
A tizedik elkurjantja magát:
– Vigyázz, pajtás, fogjuk meg a Vilmát!*

*– Vilma, Vilma, valld ki bűneidet,
Hová tetted négy szép gyermekedet?*

*– Egyet tettem cédrusfa tövébe,
Kettőt pedig tenger fenekére,
Negyediknek kibuggyant a vére,
Mikor a tört szúrtam a szívébe.*

*– Vilma, Vilma, nem fájtsz szíved érte,
Meggyilkolni négy szép gyermekedet?
– Akkor nem fájtsz, de most majd meghasad,
Kezem, lábam hordozza a vasat.
Vilma, Vilma piros pántlikája
Ott lobog a börtön ablakába.*

Dercen, 1973, Bíró Julianna, sz. 1904

4.

Poco rubato ♩ = cca 88

2. Be-reg Ná-ni ró-zsa-szín ru-há-ja be-le-a-kadt a ka-pu-fél-fä-ba. Pa-ran-csol-ja a zsan-dár-káp-lár-nak, a-kasz-sza ki a ró-zsa-szín ru-há-ját!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 3)

4. 1. 4. 1. 4 III. 1. 3. 4 V. 3-4. 4.

*Bereg Náni kiment az erdőre,
Lefeküdt a tőgyfa levelére.
Egyet-kettőt kiáltottam neki:
– Kelj fel, Náni, mer meglát valaki!*

*Bereg Náni rózsaszín ruhája
Beleakadt a kapufélfába.
Parancsolja a zsandárkáplárnak,
Akassza ki a rózsaszín ruháját!*

*Zsandárkáplár ki is akasztotta,
Két ódalrul meg is csókolgatta.
Bereg Náni felült a lovára,
Zsandárkáplár csak a nyomát látta.*

*– Bereg Náni valld ki minden bűnöd,
Hová tetted három szép gyermeked?*

*– Egyet tettem a Tisza fenekére,
Másodikat a rózsafa tövére,
Harmadiknak most vagyok gyilkosa,
Jaj, Istenem, de sok van felírva!*

Csongor, 1986, Papp Amália, sz. 1924

5.

Giusto $\text{♩} = 76$

Be-reg Ná-ni ki-ment az er-dő-be, rá-fe-küdt a tőgy-fa le-ve-lé-re. E-gyet-ket-tőt

kur-ian - tot - tam ne - ki: – Keli fel. Ná-ni. mert me- lát va - la - ki!

ism.

3. 2. 3. 3. 2. 3 III. 3 V. 2.

*Bereg Náni kiment az erdőbe,
Ráfeküdt a tőgyfa levelére.
Egyet-kettőt kurjantottam neki:
– Kelj fel, Náni, mert meglát valaki!*

*Bereg Nánit hat zsoldár kíséri,
Édesanyja az ablakból nézi.
– Ne nézd, anyám, gyászos életemet,
Mind térted szenvedem én eztet.*

*Bereg Nánit hat zsoldár vallatja,
Hová tette négy szép gyermekét?
– Kettőt tettem ciprusfa tövébe,
Egyet meg a Tisza fenekére.*

*Negyediknek most lettem gyilkosa,
A gyalászság visz engem a sírba.*

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 1950

6.

Giusto ♩=96

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15)

Be-rez Ná-ni ki-ment az er-dő-be, le-fe-küdt a
tölgy-fa le-ve-lé-re. E-gyet-ket-tőt ki-ál-tot-tam
né-ki: - Kelj fel, Ná-ni, mert meg-lát va-la-ki!

1a) 1b) 1c) 2) 3a) 3b) 4) 5) 6a) 6b) 7a) 7b) 8a) 8b) 8c) 9) 10) 11a) 11b) 12a) 12b) 12c) 13a) 13b) 14) 15a) 15b)

2. 3. 4-5. 2. 4-5. 3. 3-5. 4. 3. 2. 5. 4. 3. 4. 3. 4. 5. 4-5. 4-5. 2. 2. 3. 5. 4. 2-4. 5. 2. 2. 4. 5.

*Berez Náni kiment az erdőbe,
Lefeküdt a tölgyfa levelére.
Egyet-kettőt kiáltottam neki:
– Kelj fel, Náni, mert meglát valaki!*

*Felkelt Náni, bement a csárdába,
Száz icce bort kért ki az asztalra.
Száz icce bort, száz szál gyertyát mellé,
Hadd igyon a kilenc zsandár legény.*

*Berez Nánit kilenc zsandár vallassa,
Szeretője az ajtón hallgassa.
– Valld ki, Náni, minden bűneidet,
Hová tetted négy szép gyermekedet?*

– Egyet tettem díjőfa tövébe,
Kettőt tettem Tisza mély vizébe,
Negyediknek most lettem gyilkosa,
A szerelem tesz engem a sírba.

Berez Náni bokros pántlikája,
Nem köti már többé a hajába.
– Tedd el, Náni, a ládafijába,
Majd jó lesz a kislányod hajába.

Tiszafarkasfalva, 1970, Kotobej Anna, sz. 191

7.

Bereg Náni kiment az erdőbe,
Lefeküdt a tőgyfa levelére.
Egyet-kettőt kiáltottam neki:
– Kőjj fel, Náni, mert meglát valaki!

Felkőtt, Náni, bement a csárdába,
Kilenc zsandár nyomon ment utána.
Parancsolja a csaplárosnénak:
– Száz icce bort a kilenc zsandárnak!

Száz icce bort, száz szál gyertyát mellé,
Hadd igyon a kilenc zsandár legény!

Bereg Náni bokros pántlikája,
Nem fonja már többet a hajába.

– Tedd el, Náni, a ládafijába,
Majd jó lesz a kislányod hajába.
Ha lányod lesz, jó lesz a hajába,
Ha fiad lesz, jó lesz a kalapjára.

Batár, 1971, Kovács János, sz. 1896

9. Halálra táncoltatott lány

1.

Parlando ♩ cca 84

Jó es - tét, jó es - tét, Sá - gi bí - ró asz - szony,

1) 2) 1)

itt - hol van - e lá - nya, Er - zsi - ke kis - asz - szony?

1) 2)

ism. 3-4. 3 V.

– Jó estét, jó estét,
Sági bíró asszony,
Itthol van-e lánya,
Erzsike kisasszony?

– Itthol van, itthol van,
Bent van a szobába,
Édesdeden nyugszik
A paplanos ágyába.

– Költse fel, költse fel,
Küldje el a bálba,
Két pár arany gyűrűt
Tisztítson ujjára,
Kordován cipőjét
Húzza a lábára!

– Kelj fel, lányom, kelj fel,
Eridj el a bálba,
Kordovány cipődet
Húzzad a lábadra,
Két pár gyűrűt
Tisztíts az ujjadra!

– Jó estét, jó estét,
Kilenc kutya betyár,
Mért hívtatok engem
Ily késő éjszakán?

Ráint az egyik betyár a cigányra:

– Húzd rá, cigány, húzd rá,
Estétől reggelig,
Erzsike kisasszony
Örökre elalszik.

– Engedj ki, engedj ki,
Engedj ki hűtözni,
Kordovány cipőmből
A vért kiönteni!

– Nem szabad, nem szabad,
Nem szabad kimenni,
Éjjel a cigánynak
Nem szabad pihenni.

Hazaviszik a halott Erzsébet
kisasszonyt.
Megszólal a halott lány:

– Csináltatol, anyám,
Valami koporsót?
– Csináltatok, lányom,
Diófa koporsót!

– Üttetel-e bele
Valami szegeket?
– Üttetek én, lányom,
Rézfejű szegeket!

– Meghúzatod, anyám,
A kettes harangot?
– Meghúzatom, lányom,
Mind a tizenhatot.

Elmegyen Erzsike kisasszonyhoz
a szegény szeretője:

– Jó estét, jó estét,
Sági bíró asszony,
Itthol van-e lánya,
Erzsike kisasszony?

– Nincs itthol, nincs itthol,
Kint van az erdőbe,
Friss gombákat szedni
A esteli ebédre.

– Voltam ott, de nincsen,
Sági bíró asszony,

Mondja meg hát, hol van
Erzsike kisasszony?

– Kint van a patakba
Ruhát öblíteni,
Ruhát öblíteni,
Zsebkendőket mosni.

– Voltam ott, de nincsen,
Sági bíró asszony,
Mondja meg hát, hol van
Erzsike kisasszony?

– Bent van a szobába,
Bent van a szobába,
Halotton nyugszik
A paplanos ágyába.

– Vérem a véreddel
Egy patakba folyva,
Testem a testeddel
Egy sírba nyugodva.

A szegény legény megölte
magát.

Harangoznak délre,
De nem az ebédre,
Most viszik az új párt
Ki a temetőbe.

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 1950

2.

Poco rubato $\text{♩} = \text{cca } 66$

1) 2) 6) 3) 4) 5)

2. – Benn van a szo - bá - ba, men - jen be hoz - zá - ja,

6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 7)

ül - jön a dí - vány-ra, ül - jön a dí - vány - ra.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9)

1. 1. 6-13. 6-13. 4. 5. 4. 2. 4 V. 8.

11-13.

10) 11) 12) 13) 14) 15)

4. 7. 9-10. 1. 3-13. 5. 7.

– Jó estét, jó estét,
Csáki bíró asszony,
Hát az a szép lánya
Ugyan merre vagyon?

– Benn van a szobába,
Menjen be hozzája,
Üljön a díványra,
Üljön a díványra.

– Jó estét, jó estét,
Csáki bíró lánya,
Eljönne-e vélem,
Eljönne a bálba?

Lilaszín ruháját
Vegye fel magára,
Fehér lakkcipőjét
Húzza a lábára.

Három arany gyűrűt
Húzzon az ujjára,
És úgy jöjjön vélem,
Úgy jöjjön a táncra.

– Eressz ki, eressz ki,
Eressz ki hűtőzni,
Fejér lakkcipőből
A vért kiönteni.

– Nem lehet, nem lehet,
Nem lehet kimenni,
Mert meg talál sz hűlni,
Lila selyemruhád
Reád tanál fagyni.

– Eressz ki, eressz ki,
Eressz ki hűtőzni,
Három arany gyűrűm
A kezemre dagadt.

*Átkozott az apa,
Ezerszer az anya,
Egyetlenegy lányát
Bálba mér bocsássá?*

*Este elbocsássá,
Reggelig nem lássa,
Másnap vérradóra
Halva megtalálja.*

*– Nyisd ki, anyám, nyisd, ki
Gyászos kiskapudat,
Gyászos kiskapudat,
Vesd meg az ágyamat.*

*Három fehér párnát
Tégy a fejem alá,
Rózsaszín paplanyom
A takaróm alá.*

*Gyertek, lányok, gyertek,
Rólam tanuljatok,
A legényeknek ti
Soha ne higgyetek.*

*Tizenkét gyilkosom
Vigyék a börtönbe,
Éngem pedig visznek
A temetőkertbe.*

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

3.

Rubato ♩ cca 84

Jó na - pot, jó es - tét, Csá - ki bí - ró lá - nya,
 A - zért jöt - tünk mi te - hoz - zád, Gye - re el a bál - ba.
 7. 8. 3. 8. 15. 3. 5-8. 6. 9. 11-12.
 13-14. 15. 17. 2. 9-10. 3. 3.

– Jó napot, jó estét,
 Csáki bíró lánya,
 Azért jöttünk mi tehozád,
 Gyere el a bálba.

– Nem megyek, nem megyek
 Veletek a bálba,
 Fehér selyem fodros ruhám
 Nincsen kivasalva.

Szól az anyja, mondja:

– Eridj, lányom, eridj,
 Rózsaszín selyem
 Fodros ruhád vedd fel,
 A karikagyűrűdet húzd fel.

Elmegyen a bálba,
 Leül a lócára,
 Komor Andris fia mondja:
 – Gyere el egy táncra.

Éjfél tájba mondja:

– Eresszetek haza,
 Rózsaszín selyem
 Fodros ruhám
 Testemhez tapadva.

– Eresszetek haza!
 – Nem eresztünk haza,
 Tizenkét muzsikás
 Reggelig át húzza.

Kézről kézre járja
 A Csáki bíró lánya,
 Amíg a sok táncosoktól
 A lába nem bírta.

Hajnaltájt is mondja:

– Eresszetek haza,
 A fekete lakkcipőmből
 A vért kibocsássam.

– Nem eresztünk haza,
Nem eresztünk haza,
Tizenkét muzsikás
Reggelig át húzza.

– Nyisd ki, anyám, nyisd ki
Leveles kapudat,
Hadd vigyék be rajta
Egyetlen lányodat.

Gyűjtsd meg, anyám, gyűjtsd meg
Arany szál gyertyámat,

Hadd olvassam végig
Gombos párnáimat.

Meggyűjtják a gyertyát,
A kezébe adják,

Olvassák előtte
A nagy szentenciát.

Harangoznak délre,
Fél tizenkettőre,
Csáki bíró lánya
Most van kiterítve.

Átkozott az anya,
Átkozott az apa,
Ki egyetlen lányát
A bálba bocsátja.

Este elbocsátja,
Reggel nem látja,
Reggel hat órakor
Halva viszik haza.

Salánk, 1971, Gál Lajosné, sz. 1922

4.

Poco rubato ♩ cca 108

1) ————— 2) —————
– Jó es - tét, jó es - tét, Csá - ki bí - ró lá - nya.

3) 4) ————— 6) ————— 7) ————— 3) —————
El - jössz - e hát vé - lem a bi - lé - tes bál - ba?

1a) 1b) 1c) 1d)
2. 5. 4. 6-8. 9. 10-12.

2a) 2b) 3) 4) 5) 6) 7)
3. 10. 5-6. 3. (2x) 2. 3 VII. 8-12. 4. 3.

– Jó estét, jó estét,
Csáki bíró lánya.
Eljössz-e hát vélem
A bilétes bálba?

– Nem megyek, nem megyek
A bilétes bálba,
Tudom, köztetek lesz
Komor Lajos táncra.

– Eredj, lányom, eredj,
A bilétes bálba,
Vágott orrú cipőd
Húzd fel a lábadra,

Két pár arany gyűrűd
Húzd fel az ujjadra,
Gyenge batiz ruhád
Vedd fel te magadra.

– Jó estét, jó estét,
Édes muzsikások,
Nékem ezt a nótát
Vígán ráhúzzátok.

Estétől reggelig,
Reggeltől hajnalig,
Hajnaltól hajnalig,
Hajnal hasadtáig.

– Eressz el, eressz el,
Mert mindjárt meghalok,

Két pár arany gyűrűm
Ujjomra dagadtott.

Eressz el, eressz el,
Mert mindjárt meghalok,
Vágott orrú cipőm
Vérrel tele aludt.

Eressz el, eressz el,
Mer mindjárt meghalok,
Gyenge batiz ruhám
Testemhez tapadtott...

Nyisd ki, anyám, nyisd ki
A leveles kapudat,
Megvetheted nekem
Halálos ágyamat.

Harangoznak délre,
Fél tizenkettőre,
Csáki bíró lánya
Szépen kiterítve.

Átkozott az apa,
Hétszerte az anya,
Ki este lányát
A bálba bocsátja.

– Testem a testeddel
Egy sírba nyugodjon,
Vérem a véreddel
Egy patakot mosson.

Tiszabökény, 1973, Árgyelán Mária, sz. 1911

5.

A Sági bíró lányáról akarok egy történetet elmondani. A Sági bíró lánya, természetes, egyes lány volt a szüleinek. Volt neki egy nagyon kedves barátnője, akivel mindig együtt voltak. S a barátnőjének udvarolt egy fiatalember, de nem tudták, hogy kicsoda, micsoda. Az pedig rablólóknak a vezére volt. Komor Jóskának hívták. Már el is jegyezte Komor Jóska a lányt, a Sági bíró lányának a barátnőjét, már gyűrűs menyasszonya volt neki, eljegyezte feleségül. És akkor meghívta, hogy menjen el az erdőbe, hogy milyen kastélyba lakik ő. Vannak neki testvérei. És meghívta a lány barátnőjét, a Sági bíró lányát is magával, mert nem akart egyedül menni. És megmondta Komor Jóska, hogy nálok kutya van és nagyon kell vele vigyázni. Elkészült a két lány, zsemlét, kiflit, mindent elrendeztek magoknak, hogy majd a kutyáknak legyen mit odahányani. Mikor odaértek, rajok rohant a kutya, de elkezdték neki hajigálni a zsemlét, a kiflit, úgy hogy, így be tudtak jutni a lakásba. A lakást, persze, nyitva találták, az ajtó nem volt bezárva. Bementek, üres volt az egyik szoba, bementek a másikba, az is üres volt... Találtak ott egy tőkét, ami tiszta véres volt. És ... emberfejeket ... találtak felaggatva... fogasra. Közbe ők hallottak már beszédet. Ahogy széjjelnéztek, a Sági bíró lánya egy fogas alá menekült hamar, hogy ne vegyék észre, hogy ő ott van. Úgy, hogy a fogason ami volt kabátok felaggatva, az leért egészen a földig. S ő oda bújott. De a barátnője nem érkezett elbújni. Bementek a rablók, el is fogták a lányt, a tőkére tették a nyakát s levágták. És az az ujjja, améken a gyűrű volt, az pontosan a Sági bíró lányának a lábához pattant. Ő lassan, észrevétlenül lehajolt, felvette a gyűrűt és a zsebibe tette ... az ujjal együtt. Erre a rablók leitták magokat, mind lefeküdtek és elaludtak. Úgy hogy semmi nesz nem volt a szobába. Akkor a Sági Bíró lánya szépen, lábujjhegyen kijött a szobából, úgy, hogy nem vette észre őt egy se. Megint dobált a kutyának ennivalót, hogy tudjon kijönni... kívül a kisajtón. Mikor kijött, akkor a legnagyobb gyorsasággal vette az irányt hazafelé. Mikor hazaért, mindjárt otthol elmondta, hogy ő mit látott, mi történt vele. Telt, múlt az idő, eccer elment Komor Jóska, a rablók vezére, megkérte a Sági bíró lányát, a kezét, hogy menjen hozzá feleségül. Természetes, hogy oda is ígérkezett, de már a szüleje tudta azt is, hogy miért. Kitűzték azt a bizonyos időt, hogy mikor lesz eljegyzés, mikor hozza Komor Jóska neki a gyűrűt. Meg is érkeztek, de ... egy pár órával azelőtt a Sági bíró lánya elment a csendőrségre jelentést tenni, hogy vegyék körül fegyveres katonák az ő házát, mert így és így van a dolog. Megérkezett egy néhány

legénnyel, a legényeivel, de a Sági bíró lánya házánál nem készült semmi az eljegyzéshez mert se nem sütöttek, se nem főztek, se innivaló nem volt. Majd fellál Komor Jóska, mint vőlegény és megmondta, hogy ő miér jött, milyen okbul. Akarta felhúzni a lánynak az ujjára a gyűrűt, de az élővette a zsebéből a barátnője ujjával, letette Komor Jóska elibe és azt mondja neki: „Nem kell nekem a te gyűrűd, nem akarok én úgy járni, mint az én barátnőm”. Akkor ... menekülni akartak, ki az ablakon, ki az ajtón, s el is menekült Komor Jóska, de a legényeket elfogták, mind... Majd telt, múlt az idő, eccer, nem tudva, hogy ki rendezte a bált az pedig Komor Jóska volt, rendezett egy bált abba a faluba, ahon Sági bíró lakott. És elkészítette, hogy amellet a dobogó mellett, ahol a zenészek szoktak ülni, beretva élit állított fel. Szóval, borotvát, élivel felfelé, hogy ő azon fog táncolni a Sági bíró lányával. De itt nem vót tudva ez, a Sági bírónál. Ő majd a bálbul elküldött egy legényit, mert újabb legényeket fogadott, elküldte a Sági bíró lánya után, hogy híjja meg a lakodalomba, izé, a bálba. El is ment a legény, de már a Sági bíró lánya ágyba vót. Kérdezte a Sági bírótul, hogy hol van. Na, a történet eddig tart. Most már elmondom ... a további részit.

Poco rubato $\text{♩} = \text{cca } 96$

1) 2) 3) 4) —

2. - Itt - hol van, itt - hol van, bent van a szo - bá - ba,

5) 6) 7) 8) 5)

ép - pen most fe - küdt le pap - la - nyos á - gyá - ba.

1) 2) 3) 4a) 4b) 5) 6) 7) 8)

7. 9-11. 3-12. 6. 10. 12. 3. 7-11. 8- 9. 12. 4. 8. 7. 10-12. 8 IV.

– Jó estét, jó estét,
Sági bíró asszony,
Talán itthol sincsen
Erzsiké kisasszony.

– Itthol van, itthol van,
Bent van a szobába,
Éppen most feküdt le
Paplanyos ágyába.

– Költse fel, költse fel,
Küldje el a bálba,
Azt is mondja, hogy ott
Hat szép legény várja.

– Kelj fel, Erzsi lányom,
Eredj el a bálba,
Karmacsin cipődet
Húzd fel a lábodra,

*Hat színarany gyűrűt
Húzzál az ujjodra.*

*– Nem megyek én, anyám,
Nem megyek a bálba,
Ott van Komor Jóska
Kilenced magával.*

*Felkel azért Erzsi,
El is megy a bálba,
A hat kutya legény
Ráint a cigányra:*

*– Húzzátok, cigányok,
Estétől reggelig,
Míg a Sági bíró
Lánya el nem alszik.*

*– Jól van már, galambom,
Mert mindjár meghalok,
Karmacsin cipőmből
A vér kifakadott,*

*Hat színarany gyűrűm
Ujjomra dagadott ...*

*Nyisd ki, anyám, nyisd ki
Leveles kapudat,
Hadd vigyék be rajta
Egyetlen lányodat.*

*Harangoznak délre,
De nem az ebédre,
Sági bíró lányát
Viszik temetőbe.*

*Ti koszorús lányok,
Öltözzetek gyászba,
Sági bíró lányát
Megölték a bálba.*

*Verd meg, isten, verd meg
Azt az édesanyát,
Ki éccaka bálba
Küldi a leányát.*

Feketeardó, 1974, Petrus Szeréna, sz. 1903

6.

Giusto ♩ = 96

– Jó es - tét, jó es - tét, Csá - ki bí - ró lá - nya,

jőj - jön el a bál - ba, csak egy fél ó - rá - ra.

1) 2a) 2b) 3) 4) 5)

2. 4. 9. 13-14. 17. 2. 7. 9. 11. 13. 15-16. 19. 4.

6) 7) 8) 9) 10a) 10b)

3. 7-8. 10. 12. 7. 10. 13-16. 19. 2. 4-5. 7-8. 12. 2. 4. 6-12. 3. 18-19.

– Jó estét, jó estét,
Csáki bíró lánya,
Jöjjön el a bálba,
Csak egy fél órára.

– Nem megyek, nem megyek,
Nem megyek én bálba,
Ott van a gyilkosom,
Ki végemre járna.

– Nincsen ott, nincsen ott
Nincsen ott a bálba,
Csáki bíró lánya
Jöjjön el a bálba.

– Eredj el, eredj el,
Eredj el a bálba,
Zöld selyem szoknyádat
Vedd fel te magadra.

Tíz pár arany gyűrűt
Húzz fel az ujjodra,
Karmazsin csizmádat
Húzd fel a lábadra.

– Elmegyek, elmegyek,
Elmegyek a bálba,
Zöld selyem ruhámat
Felveszem magamra.

Tíz pár arany gyűrűm
Felhúzó ujjomra,
Karmazsin csizmámat
Felhúzó lábamra.

Húzzátok, cigányok,
Estétől reggelig,
Míg a Csáki bíró
Lánya el nem alszik.

– Eresszen, eresszen,
Eresszen ki pihenni,
Zöld selyem szoknyámat
Tágítani, tágítani.

Tíz pár arany gyűrűm
Lehúzni, lehúzni,
Karmazsin csizmámból
A vért kiönteni.

– Nem lehet, nem lehet,
Nem lehet kimenni,
Zöld selyem szoknyádat
Tágítani, tágítani.

Húzzátok, cigányok,
Estétől reggelig,
Míg a Csáki bíró
Lánya el nem alszik.

– Eresszen, eresszen,
Eresszen ki pihenni,
Tíz pár arany gyűrűm
Lehúzni, lehúzni.

– Nem lehet, nem lehet,
Nem lehet kimenni,
Tíz pár arany gyűrűt
Lehúzni, lehúzni.

Húzzátok, cigányok,
Estétől reggelig,
Míg a Csáki bíró
Lánya el nem alszik.

– Eresszen kimenni,
Kimenni, pihenni,
Karmazsin csizmámból
A vért kiönteni.

– *Nem lehet, nem lehet,
Nem lehet kimenni,
Karmazsin csizmából
A vért kiönteni.*

– *Jó reggelt, jó reggelt,
Csáki bíró asszony,
Itt van a leánya,
Itt van a leánya..*

*Húzzátok, cigányok,
Estétől reggelig,
Míg a Csáki bíró
Lánya el nem alszik.*

*Verje meg az isten
Azt az apát, anyát,
Ki egyetlen lányát
A bálba bocsátja.*

Kisharangláb, 1986, Szabó Berta, sz. 1926

7.

Kádár Kata nagygazda lány volt, és a szeretője Csomor Danyi volt, de szülei nem akarták engedni, hogy szeresse Csomor Danyit. Egyszer Csomor Danyi bált fogadott. Kádár Kata nem akart elmenni a bálba, de az anyja kérte:

– *Eredj, lányom, eredj,
Húzzál az ujjadra
Öt pár arany gyűrűt,
Húzd fel a lábadra
Szép karmazsér csizmád,
Vedd fel magadra
Szép karmazsér ruhád,
Hadd szakajtsa szívét,
Csomor Danyi érted!*

– *Nem mék, anyám, nem mék,
Ott van Csomor Danyi.*

– *Eredj, lányom, eredj,
Húzzál az ujjadra
Öt pár arany gyűrűt,
Húzd fel a lábadra
Szép karmazsér csizmád,
Vegyed fel magadra
Szép karmazsér ruhád,
Hadd szakajtsa szívét
Csomor Danyi érted!*

*Elment Kádár Kata,
Elment ő a bálba.*

*Csomor Danyi felkérte táncolni,
megfizette a cigányt,
hogy húzza reggelig.
Egyszer mondja Kádár Kata:
– Eressz, Csomor Danyi,
Hadd menjek ki hűlni!*

*– Nem mégy már innét el,
Itt kell már meghalnod,
Ha enyém nem voltál,
Másé se legyél!*

*– Szép karmazsár ruhám
Rajtam van ragadva,
Őt pár arany gyűrűm
Ujjomra dagadva,
Szép karmazsér csizmám
Tele piros vérrel.
Eressz, Csomor Danyi,
Hadd menjek ki hűlni!*

*– Nem mégy már innét el,
Itt kell már meghalnod,
Ha enyém nem voltál,
A másé se legyél!*

Összeesett Kádár Kata, és Csomor Danyinak a karjai közt meghalt.
A barátnőjei hazavitték, mikor hazaértek vele, ezt énekelték:

*– Átkozott az apa,
Hétszerte az anya,
Ki egyetlen lányát
A bálba bocsátja.
Este elbocsátja,
Reggelig nem látja,
Senki sem tudja,
hogy mi lehet a baja.*

10. Halálraítélt hűga

1.

Rubato ♩ = cca 63

1) 2) 3) 4) 5)

Fe - hér Lász - ló lo - vat lo - pott a Fe - ke - te ha - lom a - latt,

6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 6)

na - gyot csat - tant az os - to - ra, meg - hal - lot - ta Gönc vá - ro - sa.

1a) 1b) 2) 3) 4) 5) 6) 7)

3-7. 8-16. 3-16. 5. 6. 9. 12. 3. 16. 5. 6. 8. 13. 15. 2 III. V.

8) 9a) 9b) 9c) 9d) 10) 11) 12)

5. 3. 4. 9. 13. 8. 12. 14. 10. 11. 15. 16. 6. 5. 9. 16.

*Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt,
Nagyot csattant az ostora,
Meghallotta Gönc városa.*

*Fehér Anna máris ott van,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról, folyosóra,
Török Antal szobájába.*

*Rajta, rajta, Gönc városa,
Fogjátok el utoljára!
El is vitték, el is vitték,
A brossai várba tették.*

*– Török Antal, főbíró úr,
Engedje ki a bátyámat.
Ha a bátyám kiengedi,
Aranyamat elteheti.*

*Fehér Anna ezt megtudta,
Hogy a bátyja el van fogva,
Parancsolja a kocsisnak:
– Fogd be, kocsis, négy lovamat.*

*– Nem kell nekem az aranyod,
Csak egy éjjel véled hálók.
Ha egy éjjel véled hálók,
A bátyádat kibocsátom.*

*Fogd be, kocsis, négy lovamat,
Tedd fel minden aranyomat,
Elmegyünk most hosszú útra,
Bátyám szabadítására.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról, folyosóra,
Úgy ment egy egyes ajtóra.*

– Fehér László, édes bátyám,
Ébren vagy-é vagy meghaltál?
– Ébren vagyok, nem aluszok,
Most is rólad gondolkozok.

– Fehér László, édes bátyám,
Hallod, mit mond a főbíró?
Ha egy éjjel vele hálók,
Szabadulásodat várom.

– Fehér Anna, édes húgom,
Ne hálj véle, ha azt mondom!
A lányságodat elveszi,
Bátyád fejét levéti.

Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról folyosóra,
Török Antal szobájába.

Úgy tizenkét óra tájban
Zörög a vas az udvarban.

Azt kérdezi Fehér Anna:
– Mi zörög kint az udvarban?

– Lovat viszik itatóra,
Annak zörög a kantárja.
Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,

Folyosóról folyosóra,
Úgy ment az egyes ajtóra.
– Fehér László, édes bátyám,
Ébren vagy-é vagy meghaltál?

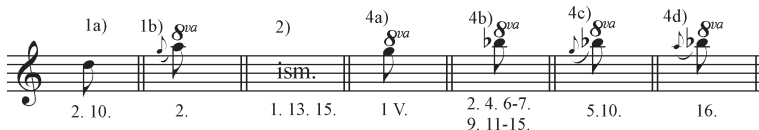
Felelik a többi rabok:
– Ne keresd itt a bátyádot,
Elvitték a sík mezőre,
Akasztófa tetejére.

– Átkozásom nem szokásom,
De ha megfog, azt se bánom:
Kendőd, ruhád meggyulladjon,
A kenyered kővé váljon!

Tiszafarkasfalva, 1971, Kegyes András, sz. 1899

2.

Parlando ♩ cca 54

*Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt,
Nagyot csattant az ostora,
Meghallotta Gönc városa.*

*– Rajta, rajta, Gönc városa,
Fogjátok el utoljára!*

*Fehér Anna ezt meghallja,
Hogy a bátyja el van fogva,
Parancsolja (j)a kocsisnak:
– Fogd be, kocsis, négy lovamat!*

*Fogd be, kocsis, négy lovamat,
Tégy fel minden aranyomat.
Mert most megyünk hosszú
útra,
Bátyám szabadítására.*

*Fehér Anna máris ott van,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról, folyosóra,
Úgy ment az egyes ajtóra.*

*– Fehér László, édes bátyám,
Ébren vagy-e, vagy meghaltál?
– Ébren vagyok, nem aluszok,
Csak terólad gondolkozok.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról folyosóra,
Török Antal szobájába.*

*– Török Antal, főbíró úr,
Engedje ki a bátyámat.
Ha (j)a bátyám kiengedi,
Aranyamat elteheti.*

*– Nem kell nékem az aranyod,
Csak egy éjjel véled hálók,
Ha egy éjjel véled hálók,
Bátyádat is kibocsátóm.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról folyosóra,
Úgy ment az egyes ajtóra.*

*– Fehér László, édes bátyám,
Hallod, mit mond a főbíró?
Ha egy éjjel véle hálók,
Szabadulásodat várom.*

*– Fehér Anna, drága húgom,
Ne hálj véle, ha (j)azt mondom.
A látnyságot elveszi,
Bátyád fejét is leveszi.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról folyosóra,
Török Antal szobájába.*

*Úgy tizenkét óra felé
Zörög a vas az udvarba.
Azt kérdezi Fehér Anna:
– Mi zörög kinn az udvarba?*

*– Lovam viszik itatóra,
Annak zörög a kantárja.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigszalad a folyosón,
Folyosóról, folyosóra,
Úgy ment az egyes ajtóra.*

– Fehér László, édes bátyám,
Ébren vagy-e vagy meghaltál?
Felelik a többi rabok:
– Ne keresd itt a bátyádat,

Kivitték a sík mezőbe,
Akasztófa tetejébe.

– Átkozásom nem szokásom,
Mosdóvized vérré váljon,
Kendőd, ruhád lángot hányjon,
A kenyered kővé váljon!

Tiszafarkasfakva, 1970, Kotobej Anna, sz. 1914

3.

Fehér László lopott lovat
A Fekete halom alatt.
Lopott lovat kantárostól,
Cifra nyerget szerszámostól.

Rácsapott a szélső lúra,
Nagyot csördült az ostora.
Nagyot csördült az ostora,
A vármegye rajta kapta.

– Mit csinálsz te, Fehér László?
– Lopok lovat kantárostól.
Lopok lovat kantárostól,
Cifra nyerget szerszámostól.
A vármegye vasra verte,
A börtönbe elhelyezte.

Anna, Anna, Fehér Anna
Meghallotta, hogy a bátyja...
– Fogd be, kocsis, hat lovamat,
Rakd mellém az aranyimat.

Tállal mérd az aranyimat,
Vékával a húzasomat.

Menjünk el mi Vigegőre,
Vigegőnek törvényébe,

Kérdezzük meg, ki ott az úr,
Kitől a rabok szabadul.

Szógabíró ott a nagyúr,
Kitől a rabok szabadul.

– No, te bíró, Horvát Mikó,
Szabadítsd ki a bátyámat.
Tállal mérem aranyimat,
Vékával a húzasokat.

– Ne mérd tállal aranyidat,
Vékával a húzasokat.
Hogyha vélem fogol háltni,
Ki fog bátyád szabadulni.

Anna, Anna, Fehér Anna
Megyen a börtönajtóra.
– Bátyám, bátyám, te nagy László,
Hallod-e, mit mond a bíró?
Hogyha véle fogok háltni,
Ki fog téged szabadítani.

– Anna, Anna, Fehér Anna,
Ne hálj vele az éjszaka!
Szűz koronád elveszítéd,
Engem pedig ki nem enged.

*Anna, Anna, Fehér Anna
Nem hallgatott a bátyjára.
Valamikor éjjél tájba
Csörög-csattog az udvarba.*

*Odaszólott egy katoná:
Ne itt keresd a bátyádat,
Zöld erdőbe, zöld mezőbe,
Akasztófa tetejébe.*

*– Bíró, bíró, Horvát Mikó,
Mi csörög az udvarodba?
– Lovam viszik itatóba,
Zabola csörög szájába.*

*Anna, Anna, Fehér Anna
Megyen a bíróhoz vissza:
– No, te bíró, hazug Mikó,
Hogy az én átkom fogjon meg!*

*Anna, Anna, Fehér Anna
Szalad a börtönajtóra:*

*Szántófölded ne teremjen,
Sód, kenyered sose legyen!*

*– Bátyám, bátyám, te nagy László,
Élel-e még, vagy meghaltál?*

Nagydobrony, 1988, id. Baksa Ferenc, sz. 1902

4.

Poco rubato ♩. cca 72

Fe - hér Lász - ló, lo - vat lo - pott a Fe - ke - te A - bony a - latt,

o - lyat szó - lott az os - to - ra, bé - hal - lat - szott Gönc vá - ros - ba.

9. 10. 2 V. VIII., 3 X. VIII. 10. 2 V. 3 V. 10. 3 VII.

5c) 5d) 6) 8)

7. 14 V. 9. 3 VIII.

1) ism. | |
2. (2x)
3. (2x)
12.
14. (3x)

*Fehér László, lovat lopott
A Fekete Abony alatt,
Olyat szólott az ostora,
Béhallatszott Gönc városba.*

*Fehér Anna meghallotta,
Hogy a bátyja el van fogva.
– Fogd bé, kocsis, a lovakot,
Rakjál fel sok aranyakot.*

*Sok aranyat, sok ezüstöt,
Mert most megyünk hosszú útra.
Mert most megyünk hosszú útra,
Bátyám szabadítására.*

*Fehér Anna, hogy odaért,
Elmegy a bírójátóra:
– Török Antal, bíró uram,
Hoztam néked sok aranyat,
Sok aranyat, sok ezüstöt,
Szabadítsd ki a bátyámat.*

*– Nem kell nékem sem aranyod,
Sem ezüstöd,
Mit mérsz nékem vékájával,
Vékájával, húszasával...*

*Hájlál velem egy éjszaka,
Szabad lesz bátyád hónapra.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigsétál a folyosón,*

*Folyosórul folyosóra,
Elmegy a börtönajtóra.*

*– Fehér László, édes bátyám,
Aluszol-e, vagy meghaltál?*

*– Se nem alszom, se nem halom,
Csak terólad gondolkodom.*

*– Fehér László, édes bátyám,
Azt mondta a bíró uram,
Hájlak vele egy éjszaka,
Szabad lesz bátyám hónapra.*

*– Ne hájlj vele, a gonosszal,
Akasztófára valóval.
Néked szüességed veszi,
Nékem fejemet véteti.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigsétál a folyosón,
Folyosórul folyosóra,
Elmegy a bírójátóra.*

*– Török Antal, bíró uram,
Hálok veled egy éjszaka.
Hálok veled egy éjszaka,
Ha szabad lesz bátyám hónapra.*

*Egyszerre csak éjfél tájba
Zörög a vas az udvarba.
– Kocsisod lovát itatja,
Zabola csörög szájába.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigsétál a folyosón,
Folyosórul folyosóra,
Elmegy a börtönajtóra.*

*– Fehér László, édes bátyám,
Aluszol-e, vagy meghaltál?
Felelik a többi rabok:
– Ne keresd itt a bátyádot,*

*Sűrű erdő közepébe,
Akasztófa tetejébe.*

*Fehér Anna erre nem szól,
Végigsétál a folyosón,
Folyosórul folyosóra,
Elment a bírójátóra.*

*– Török Antal, bíró uram,
Átkozásom nem szokásom,*

*Átkozásom nem szokásom,
Mosdóvized vérré váljon!
Mosdóvized vérré váljon,*

*Törülköződ lángot hányjon,
Tizenhárom szekér szalma
Rothadjon el az ágyadba,
Tizenhárom sor patika
Ürüljön ki a számodra!*

Beregújfalu, 1973, Iván József, sz. 1902

5.

*Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt,
Nagyot csattant az ostora,
Behallatszott Gönc városba.*

*Nosza, rajta, Gönc városa,
Fehér László, meg van fogva!
– Fehér László, híres betyár,
Van-e apád, van-e anyád?*

*– Nincsen anyám, nincsen apám,
Van egy takaros hugocskám.
Ott lakik a Fehér várba,
Annak neve Fehér Anna.*

*Fehér Anna meghallotta,
Hogy a bátyja meg van fogva.
– Fogd be, kocsis, hat lovadat,
Rakjunk egy szekér aranyat,
Meg se álljunk Gönc városig,
Horváth Ferenc udvaráig.*

*Futván, futván Fehér Anna
A tömlöcnek rostélyára.
– Bátyám, bátyám, édes bátyám,
Élsz-e, halsz-e, szőljál hozzám!
– Se nem élek, se nem halok,
Húgom, rólad gondolkozok.*

*– Horváth Ferenc, tömlöcgazda,
Áldjon meg az Úr anygala,
Szabadítsd ki a bátyámat,
Vékával mérek aranyat.
Vékával mérek aranyat,
Tállal meg a húszasokat.*

*– Nem kell nékem az aranyad,
Sem a tállal mért húszasod.
Maradj itt egy éjszakára,
Bátyád szabadul valaha.*

*Futván, futván Fehér Anna
A tömlöcének rostélyára.
– Bátyám, bátyám, Fehér László,
Hallod-e, mit mond a bíró?*

*Maradjak itt az éjszaka,
Úgy csak szabadulsz valaha.*

*– Húgom, húgom, Fehér Anna,
Ne maradj itt az éjszaka.
Szüzességed is elveszi,
Bátyádnak fejét leveszi.
Fehér Anna nem hallgatta,
Ott maradt egy éjszakára.*

*Éjjel után három óra,
Mégsem alszik Fehér Anna.
– Az udvaron zörgést hallok,
Bátyámnak a szavát hallom.*

*– Aludj, aludj, Fehér Anna,
Kocsis a lovát itatja,
Annak zörög minden lánc,
Csörög-csattog a hidlássza.*

*Futván, futván Fehér Anna
A tömlőcének rostélyára.*

*– Bátyám, bátyám, édes bátyám,
Élsz-e, halsz-e, szóljál hozzám!*

Kiszól a László barátja:

*– Ne itt keresd a bátyádat,
Zöld erdőbe, zöld mezőbe,
Akasztófa tetejébe.*

*– Horváth Ferenc, tömlőcgazda,
Verjen meg az Úr angyala!
Mosdóvized vérré váljon,
Törülköződ tüzet hányjon,
A kenyered kővé váljon,
Isten soha meg ne áldjon!*

Kincsehomok, 1988, Fízel Ilona, sz. 1932

6.

Poco rubato ♩ cca 72

Fe - hér Lász - ló lo - vat lo - pott a Fe - ke - te ha - lom a - latt,

(De) lo - vat lo - pott kan - tá - ros - tul, (De) ba - ga - ri - a szer - szá - mos - tul.

1a) 1b) 1c) 2) 3) 4a) 4b) 5) 6)
2. 4. 7. 8. 2. 5. 5. 6. 3. 4-5. 7. 8. 2-7.

7a) 7b) 7c) 7d)
I V. VII., 2 V. VII., 5 V. 3. 4. 5 III. 6-7. 8 V. VII., IX. 6 V. 6 VII.

Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt,
(De) lovat lopott kantárostul,
(De) bagaria szerszámostul.

(De) olyat pattant az ostora,
Hogy hét vármegye meghallotta,
(De) hét vármegye meghallotta,
Sötét börtönbe csukatta.

(De) meghallotta Fehér Anna,
Hogy a bátyja le van csukva:
– (De) fogd be, kocsis, hat lovamat,
Tegyél fel egy zsák aranyat,
Zsák ezüstöt, zsák aranyat,
(De) szabadítsuk a bátyámat!

– Jó estét, börtönőr uram,
Hoztam én egy zsák aranyat,
Hoztam én egy zsák aranyat,
Szabadítsd ki a bátyámat.

– (De) nem kell nékem az aranyad,
Csak egy éjjel veled háljak.
– (De) Fehér Anna meggondolta,
Elment a börtönajtóra.

– (De) hallod bátyám, mi a válság?
Egy éjjel az ágybahálás.
– Kedves húgom, azt meg ne tedd,
(De) szüzességedet elveszted.

(De) szüzességedet elveszted,
A bátyádnak fejét veszted.

Fehér Anna nem hallgatta,
Vele is hált egy éjszaka.
Szól a kakas éjfél tájba,
(De) nem alhatik Fehér Anna.

– Aludj, aludj, Fehér Anna,
Nem lesz bátyád felakasztva.
Kocsis a lovát itatja,
Annak csörög nyaklólánca.

Szól a kakas virradóra,
Felkelhetsz már, Fehér Anna,
Felkelhetsz már, Fehér Anna,
Fel van már bátyád akasztva.

Akkor oszt:

– Az a mező ne teremjen,
Amelyen te keresztülmégy,
Az a fa többül dőljön ki,
Amely fa tövébe leülsz.

Mosdóvized vérré váljon,
Törülköződ lángot hánynon,
(De) tizenhárom orvos keze
Fáradjon le a sebedbe,
Tizenhárom szekér szalma
Rothadjon el az ágyadba!

Dercen, 1984, Korolovics Pál, sz. 1909

7.

Poco rubato ♩ cca 84

1) 2)

Fe - hér Lász - ló lo - vat lo - pott a Fe - ke - te ha - lom a - lól.

3) 4) 5) 6)

Rá - csa - pott a szél - ső ló - ra, na - gyot csor - dult az os - to - ra.

1) 2) 3a) 3b) 3c) 4) 5) 6)

6-7. 4. 2. 3-6. 9. 12. 6-7. 8 VI. 2-10. 12. 5. 8. 12.

*Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alól.
Rácsapott a szélső lóra,
Nagyot csordult az ostora.*

*Meghallotta a vármegye,
Vitte börtön fenekére.
Fehér Anna, az ő húga
Megy a bíró ajtajára.*

*– Bíró, bíró, Horvát Mikó,
Ereszd ki az én bátyámat.
Tállal mérem az aranyat,
Vékával a húzasokat.*

*– Nem kell nekem az aranyod,
Sem a véka húzasod sem.
Egy éjszaka velem hálol,
Bátyád ki fog szabadulni.*

*Fogta magát Fehér Anna,
Megy a börtön ablakára:
– Bátyám, bátyám, Fehér László,
Hallod-e, mit mond a bíró?
Egy éjszaka vele hálol,
Téged ki fog szabadítani.*

*– Anna, Anna, Fehér Anna,
Ne hálj vele az éjszaka.
Szüzességed elvesztené,
Bátyádat nem eresztené.*

*Anna, Anna, Fehér Anna
Megy a bíró ajtajára:
– Bíró, bíró, Horvát Mikó,
Veled hálol az éjszaka.*

*Éjfél tájon felébredtek,
Csörög a lánc az udvarba.
– Bíró, bíró, Horvát Mikó,
Mi csörög az udvarodba?*

*– A csikósok, a gulyások
Aranyménest itatgatnak.*

*Kapja magát Fehér Anna,
Megy a börtön ablakára:
– Bátyám, bátyám, Fehér László,
Élsz-e vagy halsz a börtönbe?*

*Kiszólnak a többi rabok:
– Ne keresd itt a bátyádot.*

Kivitték a zöld erdőbe,
Onnan meg a temetőbe.

Kapja magát Fehér Anna,
Megy a bíró ablakára:

– Bíró, bíró, Horvát Mikó,
Átkozott legyen életed!
Sós kenyered sose legyen,
Még a földed se teremjen!

Mosdóvized vérré váljon,
Törülköződ lángot hánnyon!

Csongor, 1986, Papp Amália, sz. 1924

8.

Rubato ♩. cca 69

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8)

3. Fe - hér An - na azt meg - tud - ta, hogy a báty - ja el van fog - va,

9) 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16)

sza - lad a bőr - tön - aj - tó - ra: - Ra - bok, ra - bok, kik itt vagy - tok,
ra - bok, ra - bok, kik itt vagy - tok, nem lát - tá - tok a bá - tyá - mot?

1) 2) 3) 4) 5a)

5b) 6) 7a) 7b) 8a) 8b) 5.

6. 4. 7. 5. 10. 6. 8-9. 6. 8-9. 3. 9. 1 V.

12) 13) 14) 15)

1 V. 2 V. 7. 1 III. 4 III. 3 III.

16a) 16b) 16c)

1. 2 IV. 3-4. 7-10. 3 VI. 10 VI. 4 VIII.

Fehér László lovat lopott
A Fekete halom alatt,
(de) Rácsapott a szélső lóra,
Nagyot csördült az ostora.

Nagyot csördült az ostora,
Gönc városa meghallotta,
Gönc városa meghallotta,
Fehér Lászlót elfogatta.

Fehér Lászlót elfogatta,
A börtönbe becsukatta.

Fehér Anna azt megtudta,
Hogy a bátyja el van fogva,
Szalad a börtönajtóra:
– Rabok, rabok, kik itt vagytok,

Rabok, rabok, kik itt vagytok,
Nem láttátok a bátyámat?

Fehér Anna azt megtudta,
Szalad a szógabíróhoz:
– Bíró, bíró, szógabíró,
(de) Hozok neked tál ezüstöt,

Tál aranyat,
Csak szabadítsd ki a bátyámat!

– Anna, Anna, Féher Anna,
Nem kell nekem tál aranyod,
Tál ezüstöd.
Háljál velem az éccaka.

Háljál velem az éccaka,
Bátyád szabad lesz hajnalra,
(de) Háljál velem az éccaka,
Szabad lesz bátyád hajnalra.

Fehér Anna nem alhatik, nem nyughatik,
Mer a nagy lánczörgést hallja.
– Mi az, te szógabíró, nem alhatok, nem nyughatok,
Mer a nagy lánczörgést hallom?

– *Nem a, nem a, Fehér Anna,*
A csikósom a ménest itatja,
Vasas vidret csattogtatja.

Fehér Anna nem alhatik,
Szalad a börtönajtóra:
– *Rabok, rabok, kik itt vagytok,*
Nem láttátok a bátyámat?

– *Anna, Anna, Fehér Anna,*
Ne itt keresd a bátyádot,
(de) Most vitték a ződ erdőbe,
Akasztfő tetejibe.

– *Hallod-e, te szógabíró,*
Átkozásom nem szokásom,
Átkozásom nem szokásom,
Mosdóvized vérré váljon,
Mosdóvized vérnek váljon,
A törülköződ lángot hányjon!

Nevetlenfalu, 1974, Ilku Péter, sz. 1894

9.

Fehér László lovat lopott
Az aradi sörház alatt,
Az aradi sörház alatt
Összefűzött hat szép lovat.
Hat szép lovat kantárostul,
Nyergestül és szerszámostul.

De megtudta a vármegye,
A vármegye, kilenc zsandár.
Meghallotta Fehér Anna,
Hogy a bátyja fogva volna.

Vett magához tál aranyat,
Tál aranyat, tál ezüstöt,
Ment a tömlőc tartójához.

– *Hallod-e, te tömlőctartó,*
Hoztam neked tál aranyat,
Tál aranyat, tál ezüstöt,
Eresztesd ki a bátyámat.

– *Nem kell nekem tál aranyad,*
Tál aranyad, tál ezüstöd.

*Jöjj el hozzám éjszakára,
Ki lesz bátyád szabadulva.*

*Fehér Anna elindula,
Megy a tömlöc ajtajára.
– Fehér László, édes bátyáin,
Tömlöctartó így szólt hozzám,
Hogy kiereszt ő hónapra,
Menjek hozzá éjszakára.*

*– Fehér Anna, édes húgom,
Ne hallgass rá a huncutra,
Az akasztófárávalóra.*

*Fehér Anna nem hallgatott,
Ment a tömlöc tartójához.
Egyszer csak úgy éjjeltájba
Zörgést hallott Fehér Anna.*

*– Hallod-e, te tömlöctartó,
Most viszik tán a bátyámat?!
– Dehogy viszik, dehogy viszik,
Kocsis lovamat itatja,
Annak zörög rézkantárja.*

*Egyszer csak két óra tájba
Szintén zörgést hallott Anna.*

*– Hallod-e, te tömlöctartó,
Most viszik tán a bátyámat!*

*– Dehogy viszik, dehogy viszik,
Kocsis lovamat itatja,
Annak zörög a kantárja.*

*Felköle hát Fehér Anna,
Megy a börtön ajtajára:
– Fehér László, édes bátyám,
Aluszol-e, vagy meghaltál.*

*– Ne itt keresd a bátyádat,
Zöld erdőbe, sík mezőbe,
Akasztófa tetejébe.*

*Fehér Anna felzokoga,
Megy a tömlöc tartójához.
– Átkozott légy, átkozott légy,
Se ég, se föld be ne vegyék!
Szüzességem elvesztettem,
Bátyámnak fejét vétetted,*

*Átkozott légy, átkozott légy,
Se ég, se föld be ne vegyék!*

Izсныéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

11. Hitetlen férj

1.

Poco rubato

Dá - vid fe - le - sé - gét a hi - deg ki - lel - te, Dá - vid ne - ki még - sem hitt.

– Kelj fel, He - lénám, drá - ga fe - le - sé - gem, Nem fáj ne - ked sem - mid se.

1) 2) 3) 4)

4. 3. 5. 5.

*Dávid feleségét a hideg kilelte,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kelj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmid se.*

*Dávid feleségét a doktorhoz vitték,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kelj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmid se.*

*Dávid feleségét a terítőre tették,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kelj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmid se.*

*Dávid feleségét a koporsóba tették,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kelj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmid se.*

*Dávid feleségét a temetőbe vitték,
Dávid neki mégsem hitt.
Kelj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmid se.*

*Dávid feleségét a sírba letették,
Dávid neki akkor hitt.
– Nyugodj, Helénám, drága feleségem,
Nyugtasson meg az Isten.*

Nevetlenfalu, 1971, Ilku Péter, sz. 1894

2.

Poco rubato ♩ cca 69

1) 2)

Dá - vid fe - le - sé - gét a hi - deg ki - lel - te, Dá - vid

még - se hisz ne - ki. – Kelj fel, He - lé - nám, drá - ga fe - le - sé - gem.

1a) 1b) 2) 3)

8va 8va – ,

3-4. 5. 2-4. 2-3.

*Dávid feleségét a hideg kilelte,
Dávid mégse hisz neki.
– Kelj fel, Helénám, drága
feleségem.*

*Dávid feleségét az orvoshoz viszik,
Dávid mégse hisz neki.
– Kelj fel, Helénám, drága
feleségem.*

*Dávid feleségét a terítőre teszik,
Dávid mégse hisz neki.
– Kelj fel, Helénám, drága
feleségem.*

*Dávid feleségét a temetőbe viszik,
Dávid mégse hisz neki.
– Kelj fel, Helénám, drága
feleségem.*

*Dávid feleségét a sírba fele teszik,
Dávid akkor hisz neki.
– Nyugodj, Helénám, drága
feleségem.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kegyesné Molnár Veron, sz. 1913

3.

Dá - vid fe - le - sé - gét a hi - deg ki - fog - ta, Dá - vid ne - ki még - sem hitt.

– Kőjj fel, He - lé - nám, drá - ga fe - le - sé - gem, Nem fáj ne - ked se - hol sem!

1)

3-6.

*Dávid feleségét a hideg kifogta,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kőjj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked sehol sem!*

*Dávid feleségét az orvoshoz vitték,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kőjj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked sehol sem!*

*Dávid feleségét már kiterítették,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kőjj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked sehol sem!*

*Dávid feleségét már kifele vitték,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kőjj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked sehol sem!*

*Dávid feleségét már befele húzták,
Dávid neki mégsem hitt.
– Kőjj fel, Helénám, drága feleségem,
Nem fáj neked sehol sem!*

*Dávid feleségét már ottfele hagyták,
Dávid neki ekkor hitt.
– Nyugodj, Helénám, drága feleségem,
Nyugtasson meg az Isten!*

Nagydobrony, 1988, Molnár Mária, sz. 1932

4.

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp). The first staff contains the melody for the first line of the song, with lyrics 'Dá - vid fe - le - sé - gét a hi - deg ki - fog - ta, Dá - vid még - se hit - te.' The second staff contains the melody for the second line, with lyrics '- Kelj fel, He - li - nám, drá - ga fe - le - sé - gem, Nem fáj ne - ked sem - mi se.' The notation includes various note values, rests, and a double bar line at the end of the second staff.

*Dávid feleségét a hideg kifogta,
Dávid mégse hitte.
– Kelj fel, Helinám, drága feleségem,
Nem fáj neked semmi se.*

Nagydobrony, 1988, Bálint Borbála, sz. 1910

12. Megszólaló halott

1.

Giusto $\text{♩} = 116$

Meg - öl - tek egy le - gényt Hat - van tal - lér - já - ért,
a Ti - szá - ba be - le - lök - ték pej pa - ri - pá - já - ért.

2-3. 2-3, 5-8. 3-4. 2. 4. 7-8. 5. 8. 3-4. 6.
7) 8) 9) 10) 11)
3-8. 2-8. 2. 4-8. 2. 5. 7-8. 2.

*Megöltek egy legényt
Hatvan tallérjáért,
A Tiszába belelőkték
Pej paripájáért.*

*– Kiterítel-é hát
Egy-két szál deszkára?
– Kiterítlek, édes fiam,
Három gyolcs párnára.*

*Tisza be nem vette,
Partjára vetette,
Arra ment egy halászlegény,
Hálójába tette.*

*– Meghúzatod-é hát
Azt a kis harangot?
– Meghúzatom, édes fiam
A kicsit, a nagyot.*

*Odament az anyja,
Kelti, de nem hallja,
– Kelj fel, fiam, édes fiam,
Hadd vigyelek haza.*

*– Megsiratol-é hát
A temető előtt?
– Megsiratlak, édes fiam,
Az egész nép előtt.*

*Borulj a vállamra,
Hadd vigyelek haza,
Egy-két napig vagy háromig
Maradj a házamba.*

*– Kikísérel-é hát
A temetőkertbe?
– Kikísérlek, édes fiam,
A nyugvó helyedre.*

Salánk, 1971, Janáné Bálint Margit, sz. 1921

Giusto $\text{♩} = 100$ **2.**

1) — 2) — 3) — 4) — 5) — 6) —
 2. Ti - sza nem sze - ret - te, part - já - ra ve - tet - te,
 7) 8) 9) 10) — 11) — 12) —
 ar - ra mentegy ha - lász - le - gény há - ló - já - ba tet - te.
 1) 2) 3) 4a) 4b) 4c) 4d) 5) 6) 7)
 3-5. 3-4. 6-8. 5. 3-4. 7. 5. 6. 8. 8. 4. 7. 1. 4. 6. ism.
 8a) 8b) 9a) 9b) 10a) 10b) 10c) 10d) 10e)
 1 V. 4 V. 5. 6. 8. 1. 7. 5. 6. 6 V. 7. 8.
 11a) 11b) 11c) 11d) 11e) 12a) 12b) 12c) 13)
 1. 5. 3. 4. 6 V. 8. 6. 7. 3-6. 8. 1. 1 V. 1. 3-5.

*Megöltek egy legényt
 Hatvan forintjáért,
 Belelőkték a Tiszába
 Pej paripájáért.*

*Tisza nem szerette,
 Partjára vetette,
 Arra ment egy halászegény
 Hálójába tette.*

*Arra megy az apja,
 Kőti, de nem hallja:
 – Kelj fel, kelj fel, édes fiam
 Kelj fel, hogyha lehet.*

*Arra megy az anyja,
 Kőti, azt sem hallja;
 Gesztenyeszín gondör haja
 Vállára van fagyva.*

*Arra megy babája,
 Sírva kiabálja:
 – Kelj fel, kelj fel, szép kedvesem,
 Kelj fel, hogyha lehet.*

*– Csináltatok néked
 Diófa koporsót,
 Meghúzatom néked, babám
 Mind a tíz harangot.*

*Harangoznak délre,
 Fél tizenkettőre,
 Most viszik azt a Bogár Imrét
 Ki a temetőbe.*

*Ha leviszik őtet,
 Áldás szálljon rája,
 Áldás szálljon az ő sírjára,
 És a sírhalmára.*

Fancsika, 1972, Veszprémi Sándor, sz. 1894

3.

Poco rubato $\text{♩} = 72$

Meg-öl-tek egy le-gényt hat-van fő-rint-já - ért, Ti-szá-ba ve-tet-ték pej pa-ri-pá-já-ért.

Ti-sza be nem vet-te, part - já-ra ki-tet-te, ar-ra ment egy ha-lász, há-ló-já-ba vet-te.

Megöltek egy legényt
 Hatvan forintjáért,
 Tiszába vetették
 Pej paripájáért.

Tisza be nem vette,
 Partjára kitette,
 Arra ment egy halász,
 Hálójába vette.

Gesztenyeszín haja
 Vállára van fagyva,
 Sárga sarkantyús csizmája
 Lábára dagadva.

Odament az anyja,
 Kelti, de nem hallja:
 – Kelj fel, édes fiam,
 Gyere velem haza!

Odament babája,
 Kelti, meg is hallja:

– Kelj fel, édes rózsám,
 Gyere velem haza!

– Csináltatsz-e nekem
 Valami koporsót?
 – Csináltatok, rózsám,
 Márványkő koporsót.

– Meghúzatod-e hát
 A hármas harangot?
 – Meghúzatom néked
 Mind a tizen-
 hatot.

– Kivitetel-e hát
 Valami kocsissal?
 – Kivitetlek rózsám,
 Hatlovas hintával.

– Megsiratol-e hát
 Egy-két leány előtt?
 – Megsiratlak, rózsám,
 Az egész világ előtt.

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

4.

Giusto $\text{♩} = 80$

Meg - öl - tek egy csip - kést hat - van fo - rint - já - ért,
 be - ve - tet - ték a Ti - szá - ba [pej pa - ri - pá - já - ért.]
 3. 3. 4. 3.(4x) 4. 4. 3.4. 3-4. 3 VI. X. 3 VI. VIII. X. XII. 4.

*Megöltek egy csipkést
 Hatvan forintjáért,
 Bevetették a Tiszába
 Pej paripájáért.*

*Arra ment az édesapja
 Vállára borulva:
 – Kelj fel, kelj fel, kedves fiam,
 Nem vagy te meghalva.*

*Tisza be nem vette,
 Partjára kitette,
 Arra ment egy halászegény,
 Hálójába vette.*

*Arra ment a szeretője,
 Kőti, azt meghallja:
 – Kelj fel, kelj fel, kedves szívem,
 Nem vagy te meghalva.*

*Arra ment az anyja,
 Kőti, de nem hallja:
 – Kelj fel, kelj fel, kedves fiam,
 Nem vagy te meghalva.*

*– Nem vagyok meghalva,
 El vagyok tikkadva,
 Gesztenyeszín göndör hajam
 Vállamra van hullva.*

Mezővári, 1987, Both Katalin, sz. 1922

5.

*Hajnallik, hajnallik,
 De nem jól hajnallik,
 A kanyargó Tisza felől
 Nem jó hír hallatszik.*

*Megöltek egy legényt
 Hatvan forintjáért,
 Belelőkték a Tiszába
 Pej paripájáért.*

*Tisza be nem vette
Partjára kitette,
Tisza partján halászlegény
Hajójába tette.*

*Gesztenyeszín haja
Vállára van fagyva,
Sárga sarkantyús csizmája
Lábára tapadva.*

*Odament az anyja,
Kelti, de nem hallja:
– Kelj fel, kelj fel, édes fiam,
Gyere velem haza.*

*Odament az apja,
Kelti, de nem hallja:*

*– Kelj fel, kelj fel, édes fiam,
Gyere velem haza.*

*Odament babája,
Kelti, meg is hallja:
– Kelj fel, kelj fel, édes rózsám,
Borulj a nyakamba.*

*– Csináltatsz-e nékem
Diófa koporsót?
– Csináltatok, csináltatok
Márványkő koporsót.*

*– Megsiratsz-e engem
Három kislány előtt?
– Megsiratlak, megsiratlak
Egész világ előtt.*

Csonkapapi, 1971, Sütő József, sz. 1921

6.

*Megöltek egy legényt
Hatvan forintjáért,
A Tiszába dobták
Pej paripájáért.*

*Tisza be nem vette,
Partjára vetette,
Arra ment egy halászlegény,
Csónakjába tette.*

*Arra ment az apja,
Kőti, de nem hallja:
– Kelj fel, kelj fel, édes fiam,
Hadd vigyelek haza.*

*Kelti, de nem hallja,
Meg van az már halva,
Feketeszín göndör haja
Vállára van fagyva.*

*Arra megy az anyja,
Kőti, de nem hallja:
– Kelj fel, kelj fel, édes fiam,
Hadd vigyelek haza.*

*Kelti, de nem hallja,
Meg van az már halva,
Sárga sarkantyús csizmája
Lábára van fagyva.*

Arra megy rózsája,

Kőti, meghallotta:

– Kelj fel, kelj fel, édes rózsám,

Borulj a vállamra.

– Eltemetsz-e engem

Temető kertjébe?

– Eltemetlek, rózsám,

Virágos kertembe.

– Csináltatsz-e nékem

Diófa koporsót?

– Csináltatok, édes rózsám,

Márványkő koporsót.

– Meghúzatod-e hát

Nékem a harangot?

– Meghúzatom, rózsám,

A kicsit, a nagyot.

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

13. Gőgös feleség

1.

– Kincsem, feleségem,
Mondj uradnak engem!
– Nem én, soha teljes
Világéletemben!

A vásárba mentem,
Piros csizmát vettem,
Azzal hazavittem,
Az asztalra tettem.

– Kincsem, feleségem,
Mondj uradnak engem!
– Nem én, soha teljes
Világéletemben!

A vásárba mentem,
Selyem ruhát vettem,
Azzal hazavittem,
Az asztalra tettem.

Kincsem, feleségem,
Mondj uradnak engem!

– Nem én, soha teljes
Világéletemben!

A vásárba mentem,
Hársfabotot vettem.
Azzal hazavittem,
A sarokba tettem.

– Kincsem, feleségem,
Mondj uradnak engem!
– Nem én, soha teljes
Világéletemben!

Azzal elővettem,
A hátára vertem.
– Kincsem, feleségem,
Mondj uradnak engem!

– Uram vagy, uram vagy,
Halálig uram vagy!

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

14. Kétféle menyasszony

1.

Giusto ♩ = 108

Férj-hez ad-ták a né-né-met egy gaz-dag sza-bó - hoz, en-ge-met is férj-hez ad-tak
 egy kon-dás-le-gény-hez. Ö-röm a né-ném-nek a gaz-dag sza-bó-le-gény,
 si - ra-lom én-ne-kem a sze-gény kon-dás - le - gény.

1) 2) — 3)
 4) 5)
 6) 7) 8) —
 1) 2) 3a) 3b) 4) 5) 6) 7) 8)
 2. 5. 2. 3,5. 2. 2-5. 5. 2-4. 4.

*Férjhez adták a nénémet
 Egy gazdag szabóhoz,
 Engemet is férjhez adtak
 Egy kondáslegényhez.*

*Öröm a nénémnek a
 Gazdag szabólegény,
 Siralom énnekem a
 Szegény kondáslegény.*

*Enni adtak a nénémnek
 Egy aranyos tálba,
 Énnekem is enni adtak
 A disznó vályújába.*

*Öröm a nénémnek a
 Gazdag szabólegény,
 Siralom énnekem a
 Szegény kondáslegény.*

*Felkontyolták a nénémet
 Egy aranyfűsűvel,
 Éngemet is felkontyolták
 Fakanál nyelvél.*

*Öröm a nénémnek a
 Gazdag szabólegény,
 Siralom énnekem a
 Szegény kondáslegény.*

*Felültették a nénémet
 Egy aranyhintóba,
 Éngemet is felültettek
 Egy tyúkszaros kasba.*

*Öröm a nénémnek a
 Gazdag szabólegény,
 Siralom énnekem a
 Szegény kondáslegény.*

*Költögetik nénémet
Egy nagy fütykös bottal,
Éngemet is költögetnek
Hajnali csókkal.*

*Öröm az életem, a
Szegény kondáslegény,
Siralom nénémnek a
Gazdag szabólegény.*

Tiszabökény, 1987, Árgyelán Mária, sz. 1910

2.

*Férjhez adták a nénémet
Egy gazdag legényhez,
Engem meg férjhez adtak
Egy kondáslegényhez.*

*Öröme nénémnek a
Cifra szabólegény,
Siralom az életem
A szegény kondáslegény.*

*Költögetik a nénémet
Egy nagy bunkós bottal,
Engemet meg költögetnek
Szép hajnali csókkal.*

*Örömöm énnékem a
Szegény kondáslegény,
Siralom a nénémnek a
Cifra szabólegény.*

Nagypalád, 1987, Samók Ferencné, sz. 1932

15. Házasuló királyfi

1.

Giusto ♩ = 112

Egy - szer egy ki - rály - fi mit tett fel ma - gá - ba?

I - ha - ha, csu - ha - ha, mit tett fel ma - gá - ba?

1. 10. 12. 16. 1. 8. 15. 1. 15. 6. 8. 13. 15. 3. 7. 10. 14. 16.

6b) 7a) 7b) 8) 9a) 9b)

11. 2. 3. 9. 10. 16. 8. 16. 9. 11. 16.

*Egyszer egy királyfi
Mit tett fel magába?
Ihaha, csuhaha,
Mit tett fel magába?*

*Üljön le hát szépen
Ide a lócára,
Ihajja, csuhajja,
Ide a lócára.*

*Felöltözött szépen
Kocsisszín ruhába,
Ihajja, csuhajja,
Kocsisszín ruhába.*

*– Nem azért jöttem én,
Hogy én itt leüljek,
Ihaha, csuhaha,
Hogy én itt leüljek.*

*– Jó estét, jó estét,
Sárdi bíró lánya,
Ihajja, csuhajja,
Sárdi bíró lánya.*

*Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám, vagy sem,
Ihajja, csuhajja,
Jössz-e hozzám, vagy sem?*

*– Isten hozott nálunk
Kocsisszín ruhába,
Ihaha, csuhaha,
Kocsisszín ruhába.*

*– Nem megyek, nem megyek,
Mer én gazdag vagyok.
Gazdagnak gazdag kell,
Szegénynek szegény kell.*

*Felöltözött most már
Kiszályszín ruhába,
Ihaha, csuhaha,
Királyszín ruhába.*

*– Jó estét, jó estét,
Sárdi bíró lánya,
Ihajja, csuhajja,
Sárdi bíró lánya.*

*Isten hozta nálunk
Királyszín ruhába,
Ihaha, csuhaha,
Királyszín ruhába.*

*Üljön le hát szépen
Ide a díványra,
Ihajja, csuhajja,
Ide a díványra.*

*– Nem azért jöttem én,
Hogy én itt leüljek,*

*Ihaha, csuhaha,
Hogy én itt leüljek.*

*Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem,
Ihajja, csuhajja,
Jössz-e hozzám, vagy sem?*

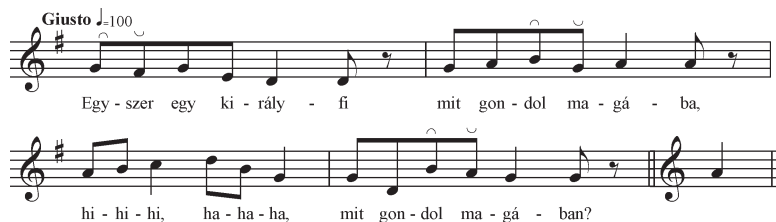
*– Elmegyek, elmegyek,
Mer én gazdag vagyok,
Gazdagnak gazdag kell,
Szegénynek szegény kell.*

*– Nem kellesz már nékem,
Sárdi bíró lánya,
Ihaha, csuhaha,
Sárdi bíró lánya.*

*Van nékem már mostan
Kosárkötő lánya,
Van már nékem mostan
Kosárkötő lánya.*

Kisgejőc, 1973, Moscsa Teréz, sz. 1896

2.

*Egyszer egy királyfi
Mit gondol magába,
Hihhi, hahaha,
Mit gondol magában?*

*Leveti magáról
Királyi ruháját,
Hihhi, hahaha,
Királyi ruháját.*

Felveszi helyébe
Kocsisi gúnyját,
Hihih, hahaha,
Kocsisi gúnyját.

Elindult megkérni
Gazdag bíró lányát,
Hihih, hahaha,
Gazdag bíró lányát.

– Jó estét, jó estét,
Gazdag bíró lánya,
Hihih, hahaha,
Gazdag bíró lánya.

Kerüljön be nálunk
Nálunk a padkára,

Hihih, hahaha,
Nálunk a padkára.

– Én nem azért jöttem,
Hogy ide leüljek,
Hihih, hahaha,
Hogy ide leüljek.

Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem,
Hihih, hahaha,
Jössz-e hozzám vagy sem?

– Nem megyek én hozzád,
Szegény kocsislegény,
Hihih, hahaha,
Szegény kocsislegény.

Gazdag leány vagyok,
Gazdag legényt várok,

Hihih, hahaha,
Gazdag legényt várok.

Elment a királyfi
A szegény leányhoz,
Hihih, hahaha,
A szegény leányhoz.

– Jó estét, jó estét,
Kosárfonó lányka,
Hihih, hahaha,
Kosárfonó lányka.

– Hozta isten, hozta,
Szegény kocsislegény,
Hihih, hahaha,
Szegény kocsislegény.

Üljön le minálunk,
Nálunk a lócára,
Hihih, hahaha,
Nálunk a lócára.

– Én nem azért jöttem,
Hogy ide leüljek,
Hihih, hahaha,
Hogy ide leüljek.

Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem,
Hihih, hahaha,
Jössz-e hozzám vagy sem?

– Elmegyek, elmegyek,
Szegény kocsislegény,

Hihih, hahaha,
Szegény kocsislegény.

*Szegény leány vagyok,
Szegény legényt várok,
Hihih, hahaha,
Szegény legényt várok.*

*Erre a királyfi
Mit gondol magába,
Hihih, hahaha,
Mit gondol magába?*

*Felöltözött újra
Királyfi ruhába,
Hihih, hahaha,
Királyfi ruhába.
Elmegy a szomszédba,
Gazdag bíró lányhoz,
Hihih, hahaha,
Gazdag bíró lányhoz.*

*– Hozta isten, hozta,
Fényes királyúrfi,
Hihih, hahaha,
Fényes királyúrfi.*

*Kerüljön be jobbra,
Üljön kanapéba,
Hihih, hahaha,
Üljön kanapéba.*

*– Én nem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem,
Hihih, hahaha,
Jössz-e hozzám vagy sem?*

*– Elmegyek, elmegyek,
Fényes királyúrfi,
Hihih, hahaha,
Fényes királyúrfi.*

*Illik kend énhozzám,
Fényes királyúrfi,
Hihih, hahaha,
Fényes királyúrfi.*

*– Nem kellesz te nékem,
Kellesz az ördögnek,
Hihih, hahaha,
Annak is a vénnek.*

*Elment a királyfi
A szegény leányhoz,
Hihih, hahaha,
A szegény leányhoz.
– Kerüljön hát beljebb
Nálunk a lócára,
Hihih, hahaha,
Nálunk a lócára.*

*– Én nem azért jöttem,
Hogy ide leüljek,
Hihih, hahaha,
Hogy ide leüljek.*

*Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem,
Hihih, hahaha,
Jössz-e hozzám vagy sem?*

*– Nem megyek én kendhez,
Fényes királyúrfi,
Hihih, hahaha,
Fényes királyúrfi.*

*El vagyok jegyezve
Egy kocsislegénnyel,
Hihih, hahaha,
Egy kocsislegénnyel.*

– Én vagyok az, nem más,
 Öleljük meg egymást,
 Hihhi, hahaha,
 Öleljük meg egymást.

Viszik a szegény lányt
 Aranyos hintóba,

Hihhi, hahaha,
 Aranyos hintóba.

Viszik a gazdag lányt
 Szamaras hintóba,
 Hihhi, hahaha,
 Szamaras hintóba.

Izsnyéte, 1987, Bencze Olga, sz. 1954

3.

Egyszer egy királyfi
 Mit gondolt magába
 Egy bohó királyfi
 Mit gondolt magába?

Lehányta magáról
 Királyi ruháját,
 Rávette helyette
 A kocsis gúnyját.

Elindult megkérni
 Szegény ember lányát,
 Szegény kocsis legény,
 Szegény ember lányát.

– Adj isten, jó napot,
 Szegény ember lánya,
 Be szabad-e jönnöm,
 Szegény ember lányát?

– Fogadj isten kendnek,
 Szegény kocsislegény,
 Hozta isten, hozta,
 Szegény kocsislegény.

Üljön le minálunk,
 Fonott kanapéra,
 Szegény kocsislegény,
 Fonott kanapéra.

– Nem azért jöttem én,
 Hogy én itt leüljek,
 Hanem azért jöttem,
 Jössz-e hozzám, vagy sem?

– Elmegyek én kendhez,
 Szegény kocsislegény,
 Illik kend énhozzám,
 Szegény kocsislegény.

Akkor a királyfi
 Mit gondolt magában?
 Elindult megkérni
 Gazdag bíró lányát.

– Adj isten, jó napot,
 Gazdag bíró lánya!
 – Fogadj isten kendnek,
 Szegény kocsislegény.

Üljön le minálunk,
Nálunk a lócára,
Trallala, trallala,
Nálunk a lócára.

– De nem azért jöttem,
Hogy én itt leüljek,
Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám, vagy sem?

– Gazdag leány vagyok,
Gazdag legényt várok,
Trallala, trallala,
Gazdag legényt várok.

Akkor a királyfi
Mit gondolt magában?
A bohó királyfi
Mit gondolt magában?

Lehányta magáról
A kocsisi gúnyát,
Rávette helyette
A királyi pompát.

Elindult megkérni
Gazdag bíró lányát,

Királyi pompában
Gazdag bíró lányát.

– Be szabad-e jönnöm,
Gazdag bíró lánya?
– Hozta isten, hozta,
Fényes királyúrfi!

Üljön le hát nálunk
Selyem kanapéra,
Trallala, trallala,
Selyem kanapéra.

– De nem azért jöttem,
Hogy én itt leüljek,
Hanem azért jöttem,
Jössz-e hozzám vagy sem?

– Elmegyek én kendhez,
Fényes királyúrfi,
Illik kend énhozzám,
Gazdag királyúrfi!

– Nem kellesz énnékem,
Gazdag bíró lánya,
Kell nekem, kell nekem
Szegény ember lánya.

Kisharangláb, 1974, Gerő Zita, sz. 1931

16. Gunaras lány

1.

Giusto $\text{♩} = 100$

Ki - haj - tot - tam a li - bá - mat a vi - rág - kert - be,

ar - ra jött a bí - ró fi - a, li - bám le - ver - te.

1) 2) 3) 4) 5)

3. 3-6. 2. 4-5. 3. 6. 6.

*Kihajtottam a libámat
A virágkertbe,
Arra jött a bíró fia,
Libám leverte.*

*– Azért jöttem, bíró úrnak
Bepanaszoló,
A kend fia leverte
A gőgös gúnárom.*

*– Bíró fia, ne verd le
A gőgös gúnárom,
Hazamegyek, az apádnak
Bepanaszoló.*

*A szárnyáért, a lábáért
Száz köből búza,
A zúzáért, a májáért
Száz arany alma.*

*– Adjon isten, bíró uram,
Szerencsés napot!
– Isten hozott, kedves lányom,
Vajon mi bajod?*

*– Hát az a szép gőgös nyaka
Ugyan mit is ér?
– Vétessen el a fával,
Nem kell semmi bér.*

Verbőc, 1971, Szabó Sándor, sz. 1914

2.

Giusto ♩ = 92

Ki - haj - tot - tam a li - bá - mat a ró - zsa - domb - ra,
 ar - ra jött a bí - ró fi - a, le - ha - ji - gál - ta.
 1) 2) 3) 4)
 6. 3. 2. 4. 5.

*Kihajtottam a libámat
 A rózsadombra,
 Arra jött a bíró fia,
 Lehajigálta.*

*– Bíró fia, ne verd le
 A gőgös gúnárom,
 Hazamegyek, az apádnak
 Bepanaszolom.*

*– Adjon isten, bíró uram,
 Szerencsés napot!
 – Adjon isten, szőke kislány,
 Ugyan mi bajod?*

*– A kend fia leverte
 A gőgös gúnárom.*

*Azért jöttem, bíró úrnak
 Bepanaszolom.*

*A két lába, meg a szárnya
 Száz arany alma,
 A zúzája, meg a mája
 Hús mázsa búza.*

*– Hát az a szép gőgös nyaka
 Ugyan mit is ér?
 – Vétessen el a fiával,
 Nem kell semmi bér!*

Tiszafarkasfalva, 1971, Danku Irén, sz. 1923

3.

Giusto $\text{♩} = 100$

2. - A szí-vé-ér, a má-já-ér egymá-zsa bú-za, a szár-nyá-ér, a lá-bá-ér
 két a-rany al-ma. - Hát az a szép gan-gos nya-ka u-gyanmit is ér?
 - Ve-gyen el a bí-ró fi-a, nem kell sem-mi pénz.

*Kihajtottam a libámat
 A rózsadombra,
 Arra jön a bíró fia,
 Lehajigálja.*

*– Ne hajigáld, bíró fia,
 Gangos gúnárom!
 – Mi az ára, Szép Ilonám?
 Rögtön megadom.*

*– A szívéér, a májáér
 Egy mázsa búza,
 A szárnyáér, a lábáér
 Két arany alma.*

*– Hát az a szép gangos nyaka
 Ugyan mit is ér?
 – Vegyen el a bíró fia,
 Nem kell semmi pénz.*

Kisharangláb, 1986, Hidi Jánosné, sz. 1900

17. A meggyilkolt testvér

*Hol vótá te, hol vótá te, fjam, Hermán?
A szomszédba, a nénémné, hej, édesanyám!*

*Mit csinátá, mit csinátá, fjam, Hermán?
Két kisfijut eringattam, hej, édesanyám!*

*Mit étté ott, mit étté ott, fjam Hermán?
Ekkis csontot rágicsáltam, hej, édesanyám!*

*Mit itta rá, mit itta rá, fjam Hermán?
A kancsóóó hideg vizet, hej, édesanyám!*

*Mit lattá ott, mit lattá ott, fjam, Hermán?
A nénémet meggyilkolva, hej, édesanyám!*

*A nénédnek mit kívánsz hát, fjam, Hermán?
Csendességet, idvességet, hej, édesanyám!*

*Hát anyádnak mit kívánsz hát, fjam, Hermán?
Néked a poklot kívánom, hej, édesanyám!*

Bereg megye, 1892-89. Szini Péter.
(Vargyas, II. 431.)

BALLADASZERŰ ÉNEKEK

18. Tücsöklakodalmom

Giusto $\text{♩} = 100$

Há - za - sod - na a prü - csök, nin - csen kit el - ven - ni, ö - lel - ge - ti a le - gyet,
 el a - kar - ja ven - ni. - El - ven - né - lek, te kis légy, ha ki - csi nem vol - nál.
 - Hoz - zád men - nék, te prü - csök, ha gör - be nem vol - nál.

1) 2) 3)
 2. 2. 2.

*Házasodna a prücsök,
 Nincsen kit elvenni,
 Ölelgeti a legyet,
 El akarja venni.*

*– Elvennélek, te kis légy,
 Ha kicsi nem volnál.
 – Hozzád mennék, te prücsök,
 Ha görbe nem volnál.*

*Megvolt hát az egyezés,
 Szólnak a trombiták,
 Táncra ugrik a majom,
 Eljárja (j)a polkát.*

*Szúnyog lett a primás,
 Cserebogár a kontrás,
 Kis béka (j)a csekontrás,
 Gólya meg a flótás.*

Tiszafarkasfalva, 1987, Kegyes László, sz. 1903

19. Válogatós lány

Giusto $\text{♩} = 92$

- Lá - nyom, lá - nyom, gyöngy - vi - rá - gom, ker - ti vi - rág - szá - lam,
 1) 2)
 el - men - nél - e a Já - nos - hoz, az e - szem - ad - tá - hoz? - Jaj, a - nyám, a Já - nos
 3)
 va - la - meny - nyi, mind ál - mos, nem me - gyek én ah - hoz.
 1) 2. 2) 3. 2.

– Lányom, lányom,
 gyöngyvirágom,
 Kerti virágszálam,
 Elmennél-e a Jánoshoz,
 Az eszemadtához?

– Jaj, anyám, a János
 Valamennyi, mind álmos,
 Nem megyek én ahhoz.

– Lányom, lányom,
 gyöngyvirágom,
 Kerti virágszálam,
 Elmennél-e a kovácshoz,
 Az eszemadtához?

– Jaj, anyám, a kovács
 Olyan, mint egy záptojás,
 Nem megyek én ahhoz.

– Lányom, lányom,
 gyöngyvirágom,
 Kerti virágszálam,
 Elmennél-e a takácshoz,
 Az eszemadtához?

– Jaj, anyám, a takács
 Olyan, mint egy rossz bogrács,
 Nem megyek én ahhoz.

– Lányom, lányom,
 gyöngyvirágom,
 Kerti virágszálam,
 Elmennél-e a diákhöz,
 Az eszemadtához.

– Jaj, anyám, a diák,
 Olyan, mint a gyöngyvirág,
 Elmegyek én ahhoz.

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

20. Pávás lány

*Egy szép lány a hegyek között
csak egyedül pávát őrzött.
Jöttek hozzá jövevények,
három vándorló legények.*

*– Arra kérünk, Szelivecske,
jőjj ki velünk az erdőre.
Ott mulatunk mulatsággal,
tisztességes barátsággal.*

*– Nem vagyok én Szelivecske,
sem leányka, sem menyecske,
mert én kerti rózsza vagyok,
még nyílok, s már elhervadok.*

*Ha veletek utam venném,
a pávámat hova tenném?
Gyenge lábom elfáradna,
nem szokott a gyaloglásra.*

*– A pávádat hajtsd forrásra,
mert azt nem bízhatod másra.
Gyenge lábad ne sajnáljad,
rózsák közt vezet el utad.*

*– De ha pávám eltévedne,
a szívem is megrepedne.
– Nem messze van, majd meglátod,
ha visszajössz, megtalálod.*

*Hogy kiértek az erdőbe,
lehevertek a zöld fűre.
A Szűz elfáradván ledült,
és mély álomba szenderült.*

– Hallod-é, te Szelivecske,
leány vagy-é, vagy menyecske?
– Se nem leány, sem menyecske,
rózsa vagyok egy kiskertbe.

– Ha te rózsa vagy a kertbe,
én meg harmat leszek benne,
este a rózsára szálllok,
reggelig rajta tanyázok.

Látod, rózsám, azt a hegyet?
Oda megyünk szedni meggyet.
Én megrázom, te meg szedjed,
csókot is kapsz, de csak egyet.

Árok, árok, be mé' árok,
többet utánad nem járok.
Ha járok is, kegyelemből,
de nem igaz szerelemből.

Árok, árok, be mé' árok,
többet utánad nem járok.
Ha többet utánad járok,
szakadjon rám ez az árok!

Ugocsa megye, 1900-as évek
Székely Sándor gyűjtése

21. Házasuló legény

1.

Giusto $\text{♩} = 92$

2. Mi-kor én még ti-zen-hat é-ves vol-tam, ak-kor én már há-za-sod-ni in-dul-tam. Ti-zen-két szép lá-nya volt egy é-des-a-nyá-nak, mind a ti-zen-ket-tőt meg-kér-tem én ma-gam-nak.

1a) 1b) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6)
3. 5-6. 4. 4-5. 6. 3. 1. 4-6. 6. 1. 6.

7) 8) 9) 10a) 10b)
4-6. 4. 6. 1. 3.

10c) 10d) 10e) 11) 12) 13a)
4. 5. 6. 5. 1. 3. 5. 3.

13b) 14a) 14b) 14c) 14d) 15)
6. 1. 4. 3. 5. 6. 1.

*Mikor én még tizenkét éves voltam,
Akkor én már lovat lopni indultam.
Én loptam el a vármegye hat lovát,
Engem keres az egész Magyarország.*

*Mikor én még tizenhat éves voltam,
Akkor én már házasodni indultam.
Tizenkét szép lánya volt egy édesanyának,
Mind a tizenkettőt megkértem én magamnak.*

*Az elsőnek kicsi voltam, az volt baj,
Másodiknak csalfa voltam, az volt baj.
Harmadiknak, hogy a szemem kékellett,
Negyediknek a mosolygásom nem tetszett.*

*Az ötödik, hogy a pénzem szűkön van,
A hatodik, vagyonom is kevés van.
Hetedik a pipafüstöt nem állja,
A nyolcadik, mért nem jártam utána.*

*Kilencedik, hogy édesapám nem volt,
A tizedik, hogy édesanyám sem volt.
Tizenegyediket a jó édesanyja nem adja,
A tizenkettedik sem megyén férjhez soha.*

*Így hát nékem nem lesz már feleségem,
Búbánatban töltöm el az életem.
Édesanyám, köszönöm a felnevelését,
Lehajolva megcsókolom a kezét.*

Salánk, 1971, Palkó Endre, sz. 1908

2.

Rubato ♩-cca 88

Mi - kor én még nyóc esz - ten - dős se vó - tam, már én ak - kor há - za - sod - ni
in - dul - tam. Ti - zen - két lány volt egy é - des - a - nyá - nak,
min - det sor - ra meg - ké - ret - tem ma - gam - nak.

1a) 1b) 2) 3a) 3b) 4) 5a) 5b)
2-3. 5. 4. 2. 2. 4-5. 3. 5. 2-5. 3.
6a) 6b) 7a) 7b) 8) 9)
2. 3. 2. 4. 3. 5. 5. 4.

*Mikor én még nyóc esztendő se vótam,
Már én akkor házasodni indultam.
Tizenkét lány volt egy édesanyának,
Mindet sorra megkértem magamnak.*

*Az elsőnek kicsi vótam, az vót baj,
Másodiknak csalfa vótam, az vót baj,
Harmadiknak, hogy a szemem fekete,
Negyediknek nem termettem kedvére.*

*Ötödiknek, hogy nem Párizsból jöttem,
Hatodiknak, mér nem paripán jöttem,
A hetedik szivarfüstöt nem szívell,
Nyolcadiknak nagy bajszos huszár kell.*

*Kilencedik a szememet kékelli,
A tizedik vagyonomat kevesli,
Tizenegyediket anyja nem adja,
Tizenkettedik sem megy férjhez soha.*

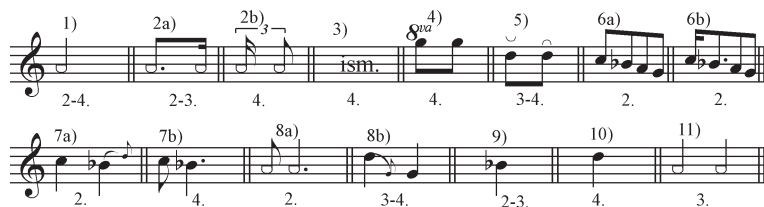
*Így hát nékem nem lehet megnősülni,
Páratlanul kell a világom élni.
Páratlanul nem élem világomat,
Katonának beíratom magamat.*

Dercen, 1984, Korolovics Pál, sz. 1909

3.

Giusto ♩ = 72

Mí - kor én már ti - zen - nyolc é - ves vol - tam, én már ak - kor
há - za - sod - ni in - dul - tam. Tí - zen - két szép lá - nya volt egy a - nyá - nak,
mind a tí - zen - ket - tőt meg - ké - ret - tem ma - gam - nak.

*Mikor én már tizennyolc éves voltam,
Én már akkor házasodni indultam.
Tizenkét szép lánya volt egy anyának,
Mind a tizenkettőt megkértem magamnak.*

*Az elsőnek kicsi voltam, az volt baj,
Másodiknak csalfa voltam, az volt baj.
Harmadiknak, hogy a szemem kékellett,
Negyediknek a mosolygásom nem tetszett.*

*Ötödiknek– mér nem volt édesanyám,
Hatodiknak – mért nem volt édesapám?
A hetedik a szivar füstjét nem állta,
A nyolcadik, hogy mért nem jártam utána.*

*Kilencedik, hogy vagyonom kevés volt,
A tizedik, hogy a pénzem szűkön volt.
Tizenegyediket édesanyja nem adja,
Tizenkettedik férjhez nem megy soha.*

Szöllősgyula, 1973, Csetneki Bálintné, sz. 1925

4.

*Én még akkor húsz esztendőse se voltam,
Én már akkor házasodni indultam.
Tizenkét lányt kértem meg részemre,
Mind a tizenkettő hibát lelt bennem.*

*Az egyiknek kicsi voltam, az volt baj,
 Másodiknak csalfa voltam, az volt baj,
 Harmadiknak, hogy a szemem ké kellő,
 Negyediknek a vagyonom keveslő.*

*Ötödiknek, mért nem paripán jöttem?
 Hatodiknak, mért nem Párizsból jöttem?
 Hetediknek, hogy a szemem ké kellő,
 Nyolcadiknak mosolygásom nem tetsző.*

*Kilencedik szivarfüstöt nem szívell,
 Tizediknek nagybajuszos huszár kell.
 Tizenegyediket édesanyja nem adja,
 Tizenkettedik nem megy férjhez soha.*

*Így hát nekem nem lehet megnősülni,
 Páratlanul kell a világon élni.
 Páratlanul élem a világomat,
 Katonának beíratom magamat.*

Kisharangláb, 1986, Baranyi Mária, sz. 1920

5.

*Amikor én tizennyolc éves voltam,
 Én már akkor házasodni indultam.
 Tizenkét lányt kértem a részemre,
 Mind a tizenkettő hibát lelt bennem.*

*Az egyiknek kicsiny voltam, az volt baj,
 Másodiknak, hogy nagy voltam, az volt baj,
 Harmadiknak, hogy a szemem fekete,
 Negyediknek, nem termettem kedvére.*

*Ötödiknek, hogy nem Párizsból jöttem,
 Hatodiknak, nem paripán érkeztem,
 Hetediknek, hogy a szemem ké kellett,
 Nyolcadiknak a vagyonom kevés lett.*

*Kilencedik szivar füstjét nem állja,
Tizediknek huszár már a babája.
Tizenegyediket anyja nem adja,
Tizenkettedik nem megy férjhez soha.*

*Így hát nékem nem lehet megnősülni,
Páratlanul kell a világom élni.
Páratlanul úgy élem a világomat,
Katonának iratom be magamat.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

6.

*Mikor én már tizennyolc éves voltam,
Már én akkor házasodni akartam.
Tizenkét lányt kértem meg részemre,
Mind a tizenkettő hibát lelt bennem.*

*Az elsőnek kicsiny vótam, az vót baj,
Másodiknak barna voltam, az vót baj.
Harmadiknak, hogy a szemem fekete,
Negyediknek nem termettem kedvére.*

*Az ötödik szivarfüstöt nem szívelt,
Hatodiknak nagy bajuszú huszár kell,
Hetedik a szememet kékellette,
Nyolcadik a vagyonom kevesellte.*

*Kilencedik: mért nem Párizsból jöttem?
A tizedik: mért nem paripán ültem?
Tizenegyediket anyja nem adja,
Tizenkettedik nem megy férjhez soha.*

*Így hát nekem nem lehet megnősülni,
Páratlanul kell a világon élni.
Páratlanul élem a világomat,
Katonának beíratom magamat.*

Csongor, 1986, Papp Amália, sz. 1925

22. Szálláskereső Szűz Mária

1.

Giusto $\text{♩} = 69$

Jó - zsef és Má - ri - a nagy út - ra in - dul - tak.

Hol fog - ják meg - szül - ni vi - lát meg - vál - tó - ját?

1) 2) 3a) 3b) 4) 5) 6) 7) 8) ism.

2-3, 5-11. 3-4, 8. 2-3, 7, 11, 4, 6, 8-10. 8. 2-11. 2-5, 7-11. 2-3, 8. 10.

9) 10) 11) 12) 13a) 13b) 13c) 14) 15)

6-11. 3-4, 6. 8. 6, 10-11. 3-4, 6. 5, 8. 7, 10. 10. 2, 4-6, 8, 10.

József és Mária
Nagy útra indultak.
Hol fogják megszülni
Világ megváltóját?

Bemenvén Mária
Rongyos istállóba,
Megszülé szent fiát
Szénán a jászolba.

Bemenvén Mária
Egy kovács lakásba,
S kére ő ott szállást
Csak egy éjszakára.

Tizenkét órákor
Született a Jézus,
Tizenkét szép angyal
Fonja a koszorút.

– Nem adhatok szállást,
Mert sok vendégem van,
Az én szobáim mind
El vannak foglalva.

Monda Mária a
Vak, kezetlen lánynak:
– Vedd fel szent fiamat,
Tedd a jászolába.

Volt a kovácsnak egy
Vak, kezetlen lánya,
Monda Máriának:
– Menj az istállóba.

– Fölvennem, nem tudom,
Nincsenek karjaim,
Fölvennem, nem látom,
Nincs szemem világa.

*Lehajol a leány
Mária szavára,
Megnyúlnak kezei,
Kinyílnak szemei.*

*Hazamegy a leány
Nagy öröm útjára,
Monda az atyjának:*

*– Látod, atyám, látod,
Mért nem adtál szállást
a Szűz Máriának?*

*– Ha én tudtam volna,
Hogy ő Szűz Mária,
Lefektettem volna
Selyembe, bársonyba.*

Nevetlenfalu, 1974, Abroncsosné Juhász Erzsébet, sz. 1942

2.

Giusto ♩ = 84

1) 2) 3)

2. Jó es - tét, bölcs ko - vács, ad - jon né - kem szál - lást.

4) 4) 5) 6)

- Nem ad - ha - tok szál - lást, mert sok ven - dé - gem van.

1) 2) 3) 4) 5) 6)

1. 3. 4-5. 5. 3. 4.

*Karácsony éccaka
Elment Szűz Mária
Egy gazdag kovácshoz:
– Jó estét, bölcs kovács!*

*Jó estét, bölcs kovács,
Adjon nékem szállást.
– Nem adhatok szállást,
Mert sok vendégem van.*

*Vót a kovácsnak
Egy nyomorék lánya,*

*Se keze, se szeme,
Mégis ő meglátta.*

*Mondja az anyjának,
Mondja az apjának:
– Mért nem adtál szállást
Szép Szűz Máriának?*

*– Ha én tudtam volna,
Hogy ő Szűz Mária,
Lefektettem volna
Selyembe, bársonyba.*

Tiszaferkaszfalva, 1971, Kegyesné Molnár Veron, sz. 1913

23. Templomkerülő

1.

*A karádi bíróné
Küldte lányát misére,
De a lány nem ment el,
Beszaladt a kiskertbe.*

*– Zúgó pajtás, eressz be,
Testet hoztam lelkestül.
Ültessétek le székre,
Itassátok meg vízzel.*

*Ottan virágot szedett,
Abból bokrétát kötött,
Mikor első kötötte,
Pap a misét elkezdte.*

*Öntetek be üvegbe,
Üvegből a pohárba.
Harmadikat megitta,
Szavát megindította:*

*Másodikat kötötte,
Pap az Urat felvette,
Harmadikat kötötte,
Pap a misét végezte.*

*– Izenek az apámnak,
Apámtól az anyámnak,
Hogy a fiát nevelje,
A templomba elküldje.*

*Negyediket kötötte,
Három gonosz ment érte.
Fogta ördög hátára,
Vitte pokol ajtajára.*

*Mert aki azt kerüli,
A poklot megérdemli.
Lám, én is azt kerültem,
S a pokolba kerültem.*

Kisharangláb, 1974, Gerő Zita, sz. 1931

2.

*A karádi bíróné
Küldte lányát misére,
De a lány nem akart,
Beszaladt a kiskertbe.*

*Ottan virágot szedett,
Abból bokrétát kötött.
Mikor első kötötte,
Pap a misét elkezdte.*

*Másodikat kötötte,
Pap az ígét fölvette.
Harmadikat kötötte,
Három gonosz jött érte.*

*Kapta ördög hátára,
Vitte pokol ajtajára.
– Zúgó pajtás, eressz be,
Testet hoztam lelkestül.*

*Itassátok meg vízzel,
Öntsetek az üvegbe,
Üvegből a pohárba.*

*Harmadikat megitta,
Szavát elindította:
– Hadd üzenjek apámnak,
Apámtól meg anyámnak,*

*Hogy a fiait nevelje
És a templomba küldje,
Mert aki azt kerüli,
A pokolt megérdemli.*

*Lám, én is azt kerültem,
A pokolba kerültem.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

PONYVABALLADÁK

24. A kiírtott kocsmároscsalád

1.

Rubato ♩ = cca 92

Jaj, de szé - les, jaj, de hosz - szú az az út,
a - me - lyen a kí - lenc be - tyár el - in - dult.
2-9. 11-12. 2-12. 9.

*Jaj, de széles, jaj, de hosszú az az út,
Amelyen a kilenc betyár elindult.*

– Kocsmárosné, adjon isten jó estét!
– Adjon isten az uraknak szerencsét!

– Kocsmárosné, ne kíváncson szerencsét,
Még az éjjel kés járja át a szívét.

*Kocsmárosné leszaladt a pincébe,
Bort hozott fel a legszebbik iccébe.*

– Kocsmárosné, nem kell nekünk a bora,
Csak a szívét tegye ki az asztalra.
Kocsmárosné kiszaladt az udvarra,
A két kezét a fejére kulcsolta.

– Jaj, istenem, hogy kell aztat megtenni,
Három árvát a szobába bezárni?

*Három árvát a szobába bezárni,
Negyediket bölcsőjében ringatni.*

– *Kelj fel, Kati, ringasd kistestvéredet,
Mert engem már nemsokára megölnék.*

*Fölkelt Kati, föltekintett az égre,
Akkorára bokaig járt a vérben.*

– *Fenjed, pajtás, azt a kést jó élesre,
Kati nyakát hadd vágja el egyszerre.*

Jaj, de széles, jaj, de keskeny az az út,

Salánk, 1971, Molnár Margit, sz. 1958

2.

Giusto $\text{♩} = 92$

1) — 2) — 3) 3 1 4) —

2. - Pá - pa - i - né, ad - jon is - ten, jó es - tét! - Ad - jon is - ten,

5) 5) 6) 7) 8)

be - tyár u - rak, sze - ren - csét! - Pá - pa - i - né, ne kí - ván - jon sze - ren - csét,

9) 10) 6)

még az é - jel szí - vé - ben fo - rog a kés.

1a) 1b) 1c) 2) 3a) 3b)

1. 5. 6. 1. 1. 3-4.

3c) 4a) 4b) 5) 6) 7a) 7b)

6. 1-4. 5. 3. 6. 1. 5.

7c) 7d) 8) 9) 10)

6 III. 6 V. 1. 4-5. 5-6. 1. 3.

*Jaj, de széles, jaj, de hosszú az az út
Améken a kilenc betyár elindult.
Kilenc betyár azt tette fel magába,
Pápainé udvarába befordul.*

*– Pápainé, adjon isten, jó estét!
– Adjon isten, betyár urak, szerencsét!
– Pápainé, ne kívánjon szerencsét,
Még az éjjel szívében forog a kés.*

*Pápainé szalad le a pincébe,
Hozott fel bort az aranyos iccébe.
– Pápainé, nem kell nekünk a bora,
Csak a szívét tegye ki az asztalra.*

*Pápainé mikor ezt meghallotta,
A két kezét a fejére kapcsolta:
– Jaj, istenem, hogy kell ennek meglenni,
Hogy kell nékem kilenc árvát itthagyni?*

*A tizedik a bölcsőben sírdogál,
Améket a kilenc betyár nem sajnál.
– Adják ide, hadd roncsérozzam össze,
Hogy az orvos ne bajoskodjon véle.*

*– Arra kérem kedves keresztapámat,
Meg ne öljék a jó édesanyámat.
– Tégedet, Kati, azért foglak megölni,
Mer mertél a nevemről szólítani.*

*A kis Margit felsóhajtott az égre,
De már akkor bokáig járt a vérbe.*

Tiszafarkasfalva, 1987, Kegyes László, sz. 1903

25. A gróf és az apáca

1.

Poco rubato ♩ cca 160

Egy ma - gas hegy - te - tő - rül néz - tem a völ - gyön át.

Ott lát - tam há - rom gró - fot, ki csó - na - kán ha - lász.

1) 2) 3a) 3b) 4) 5) 6) 7a) 7b)
2-3, 5, 9-11, 2, 3, 6-9, 4, 3, 2-4, 7-8, 10-11, 2-6, 9-11, 6.

*Egy magas hegytetőről
Néztem a völgyön át.
Ott láttam három grófot,
Ki csónakán halász.*

*A legifjabbik gróf,
Ki csónak szélén áll,
Nyújtsa arany kulacsát,
Hogy kóstoljam borát.
– Köszönöm a borodat,
Hisz úgysem ihatom,
Mert zárdába kell mennem,
Ott töltöm nyugalmam.*

*– Ha te (j) a zárdába még,
Ott is felkereslek én,
Bemegyek a zárdába,
Meghúszom a csengőt.*

*Éjre a zárda előtt
Meghúzták a csengőt:*

*– Hol van az új apáca,
Ki most érkezett épp?*

*– Ide be nem jött senki,
Se ki nem mehetett.
– Rátok gyűjtöm a zárdát,
Ha be nem mehetek!*

*Erre a lány kilépett
Talpig fehérben már;
Haja rövidre vágva,
Hisz kész apáca már.*

*Erre a gróf lehúzta
Arany karikáját:
– Nesze, fogadd el tőlem
Szerelmem zálogát!*

*– Köszönöm a gyűrűdet,
Hisz én nem hordhatom,
Mer én szegény lány vagyok,
Te meg egy gróf vagyol.*

*Erre a gróf kihúzta
Zsebéből pisztolyát,
Lelővi az apácát,
Azután meg magát.*

*Fájdalmában a leány
Csak ezt kiáltozta:
– Istenem, magam lettem
Szerelmem gyilkosa.*

Fornos, 1988, Darcsi Júlia, sz. 1914

2.

Poco rubato ♩ cca 152

Egy ma - gas hegy - te - tő - ről a völgy - be néz - tem át,
ott lát - tam há - rom gró - fot, mely csó - na - kon ha - lász.

8. 2. 6-7. 10. 4. 7. 10. 6-10. 8. 10. 2-6.

*Egy magas hegytetőről
A völgybe néztem át,
Ott láttam három grófot,
Mely csónakon halász.*

*– Semmi lángról nem tudok,
Férfit nem ösmerek,
Inkább zárdába futok,
Hol fátvolt viselek.*

*A legeslegifibb gróf
A csónak szélén állt,
Kézében arany pohár,
Kit felém nyújtogat.*

*Akkor odalép a gróf,
Megrázza a redőt:
– Hol van az új apáca,
Ki most ide bejött.*

*– Minek nékem ez a pohár,
Hisz úgyseem ihatom,
Én egy szegény lány vagyok,
Te meg egy gazdag gróf.*

*– Ide be nem jött senki,
Se ki nem mehetett.
– Felgyújtom e szent helyet,
Ha ki nem eresztet.*

*– Ha te szegény lány vagy is,
Nincs pénzed, nincs vagyonod,
Gondolj egy forró lángra,
Mely szívemben dobog.*

*Akkor kilépett a lány
Talpig feketébe már;
Haja tövig levágva,
Hisz kész apáca már.*

*Akkor odalép a gróf,
Lehúz egy karikát:
– Fogadd ezt el, édesem,
Mint szívem zálogát.*

*Minek nékem ez gyűrű,
Hisz úgyse hordhatom,
Zárdába fogok meghalni,
Azt biztosan tudom.*

Nagydobrony, 1988, Ráti Mária, sz. 1908

3.

*Egy magos sziklatetőről
A völgybe néztem én,
Ott láttam három grófot,
Ki csolnakon halász.*

*Amelyik a legifjabb volt,
Ő kormánypárti volt,
S nem is olyan régen
Egy lánynak udvarolt.*

*De a lány nagyon szegény volt,
S így nem lett az övé,
Be is vonult szép csöndben
A zárt falak mögé.*

*A fiú nyomban utána,
És be is csengetett:
– Hol van az új apáca,
Ki nemrég érkezett?*

*– Ide ma be nem jött senki,
De ki sem mehetett.
– Rátok gyűjtöm a zárdát,
Ha be nem engedtek.*

*Ekkor a leány előlép,
Az arca halovány,*

*Haja rövidre vágva,
Kész apáca már:*

*Akkor a fiú elővesz
Egy arany karikát:
– Fogadd el tőlem, kedves,
Szívem zálogát.*

*– Én el nem fogadhatom,
És nem is fogadom,
A zárda mély csöndjében
Ezt úgyse hordhatom.*

*– Mondd, hogy az erdőben jártál,
Az erdő közepén,
Ott találtad a gyűrűt
Az erdő zöld fűvén.*

*– Mit nekem hazudni kelljen,
Azt úgysem mondhatom,
Grófi volt a babám,
Azt inkább mondhatom.*

*– No, ha te apáca lettél,
Én meg pap leszek,
Mert a szíved nélkül
Úgysem élhetek.*

Tiszaújlak, 1970, Fábíán Elvira, sz. 1936

26. Öngyilkos szeretőgyilkos

1.

*Szabó Gyula Horvát Jolánt szereti,
Szereti, de szülei nem engedi.
– Megállj, Jolán, szüleid nem engedik,
Mit fogunk majd egymással cselekedni!*

*Szabó Gyula egy vasárnap délután
Jolánkával találkozik az utcán.
Kihívta őt az erdőre sétálni,
Hogy ők majd ott virágot fognak szedni.*

*Aztán, mikor kiértek az erdőbe,
így szólt Gyula: – Pihenjünk hát egy cseppet.
Azt akarom, te se legyél a másé,
Mind a ketten itt haljunk meg egymásér.*

*– Jaj, Gyulácskám, édes szívem, ne ölj meg,
Amit kérsz, hát teljesítem teneked.
De Gyula nem hallgatott a szavára,
Földhöz vágta, rátaposott nyakára.*

*(De) kezét, lábát össze-vissza vagdalta,
A fejit is a nyakáról levágta,
Beretvával metszette ki a szívét,
Azt vitte a másvilágra emlékül.*

*– Revolverem hat golyója de éles,
A kettőnknek még az is elégséges.
Kettőt lőtt a saját maga szívébe,
Rároskadt a Jolánka holttestére.*

*– Jaj, cimborák, arra kérlek titeket,
A síromhoz mind fehérbe jöjjetek.
Vigyetek ki engemet a sírkertbe,
Mert már engem nem láttok az életbe.*

Tiszabökény, 1973, Páva Sándor, sz. 1930

2.

Jaj, de nagy a be-reg-szá-szi Nagy-er - dő, (de) vér-rel van ki-cse-peg-tet-ve
 a me - ző. Ker-tész Gyu-la Jó-csák Vil-mát sze-re - ti,
 de bi - zony az any - ja már el - le - ne - zi.
 1) 2) 3) 4) 5)
 3. 3. 2-5. 2. 4.

*Jaj, de nagy a beregszászi Nagyverdő,
 (de) Vérrel van kicsepegtetve a mező.
 Kertész Gyula Jócsák Vilmát szereti,
 De bizony az anyja már ellenezi.*

*– Jócsák Vilma, menjünk ki az erdőbe,
 Kék ibolyát szakítunk a kezünkbe.
 Ki is mentek az erdő közepébe,
 És leültek egy tőgyfabokor tövére.*

*– Jócsák Vilma, nem azért híjtalak ibolyát szedni,
 Hanem azért, hogy meg akarlak ölni.
 – Jaj, te gyilkos, ne ölj meg te engemet,
 Inkább teljesítem árva szívedet.*

*De a gyilkos nem hallgatott reája,
 Földhöz csapta, úgy tapodott a lányra.
 Sívít a szél, csak úgy szakad szüntelen,
 Jaj, istenem, mire vitt a szerelem!*

*Árkolják a beregszászi temetőt,
Jócsák Vilmát viszik bele legelőbb.
Jócsák Vilmát viszik a temetőbe,
Kertész Gyulát az örökös tömlőcbe.*

*– Jaj, te gyilkos, nem fájt néked a szíved,
Mikor ezt a szőke kislányt megölted?
– Akkor nem fájt, de most, bizony, meghasad,
Amíg élek, zörgethetem a vasat.*

Mátyfalva, 1971, Zán Tamás, sz. 1934

27. Öngyilkos elhagyott szerető

1

*Ezernyolcszázötvenhatodik évben,
Hej, de rossz hírt hallottam egy községben!
Bíró Sándor Margit nevű leánya,
Akinek a faluban nem volt párja.*

*Bíró Margitot sok legény szerette,
De legjobban Kis Imre kecsegtette.
– Bíró Margit, szívem párja, szeretlek,
Szüret után feleségül is veszek.*

*De Imrének más lány járt az eszében,
Követeket küldött Cserép Irénnek.
Cserép Irénnek üzente: szeretlek,
Szüret után feleségül is veszek.*

*El is ment Imre egy szombaton este,
Cserép Irén már a kapuba leste.
Bokros csókot, páros csókot is adott,
Kis Imrének az asztalnál helyt adott.*

*– Holnap, Imre, menjünk a pap elébe,
írassuk be nevünket a nagy könyvbe.
Mert ha eztet Bíró Margit megtudja,
Életünket örökre elátkozza.*

*Éjfél után egyet ütött az óra,
Bíró Margit ment a kerekas kútra.
Nem jót hallott Bíró Margit a kúton,
Alig tudott hazamenni az úton.*

*Alig várta, hogy korsaját letegye,
Ment rögtön a Kis Imre háza fele.
Oda sem ért, már a kaput zörgette:
– Álnok lelkű, ha megcsaltál, kigyere!*

*Ki is jött Imre a háza elibe,
Bíró Margit e szavakat ejtette:
– Igaz, Imre, hogy te megházasodtál,
A szívemre ily nagy bánatot hoztál?*

*– Igaz, bizony, Bíró Margit, szeress mást,
Úgyis régen szeressük mi már egymást.
– És te, Imre, így mondod ezt szemembe,
Nem félsz, hogy én megátkozlak örökre?*

*Add ide, hát, Imre, a jobb kezedet,
Hadd kívánjak boldog házasságot.
Három évig, meg harminchat hónapig
Nyomjad, Imre, betegágyad fenekét,*

*Kilenc kutya hordozza egészséged,
Sose legyen állandó feleséged,
Abban találj minden vigasztalásod,
Mikor Irént az ágyban sírni látod.*

*Ne áldjon meg az ég soha semmivel,
Csupán az én kísértő szellememmel.
Éjfél után kettőt ütött az óra,
Bíró Margit elindult a gyászútra.*

*Éjfél után hármát ütött az óra,
Hazament és magát felakasztotta.*

Salánk, 1971, Molnár Margit, sz. 1958

2.

poco rubato ♩ cca 100

2. De Mar-gi - tot sok fi - úk sze - ret - get - ték, de leg-jobban Kis Im - re ke -
 cseg - tet - te: - Ne félj, Mar-git, szí - vem pár - ja, sze-ret-lek,
 jő - vő nyá - ron fe - le - sé - gül is vesz - lek.

1a) 1b) 2) 3) 4) 5) 6) 7)
 3-4. 6-8. 5. 9. 9. 8.(2x) 9. 3. 6. 8-9. 3-9. 4.

8)
 4 V.

*Ezernyócszázötvenhatodik évbe,
 De szomorú hírt hallottam egy helységbe!
 Bíró Margit a Kis Imre babája,
 Akinek még hét faluba sincs párja.*

*De Margitot sok fiúk szeretgették,
 De legjobban Kis Imre kecsegtette:
 – Ne félj, Margit, szívem párja, szeretlek,
 Jövő nyáron feleségül is veszlek.*

*De Imrének más lány volt az eszében.
 Üzenetet küldött Cserép Irénnek,
 Hogy őt várja egy szombaton estére,
 Cserép Irént az anyjától megkérte.*

*De Cserép néni e szavakat mondotta:
 – Holnap eriggyetek a pap elébe,
 Írassátok nevetek a nagy könyvbe,
 Mert ha eztet Bíró Margit megtudja,
 A lányomat halálra elátkozza.*

*Másnap délben éppen tizenkét óra,
Bíró Margit megy a kerekas kútra.
Olyan rossz híreket hallott a kúton,
Alig tudott hazamenni az úton.*

*Alig várta, hogy korsóját letegye,
Elindult a Kis Imre háza fele.
Oda se ér, már az ajtót zörgeti:
– Hűtlen szívű, ha megcsaltál, gyere ki!*

*Igaz, Imre, hogy te megházasodtál,
A szívemre ily nagy bánatot hoztál?
– Igaz, Margit, szívem párja, szeress mást,
Úgyis régen szeretjük mi már egymást.*

*– Most már, Imre, add ide a kezedet,
Hadd kívánjak néked boldog életet:
Kilenc orvos orvosságát használd el,
Nyolc hónapig nyomjad, Imre, az ágyat.*

*Se ég, se föld be ne vegyen gyomrába,
Lökjön ki a sírodnak oldalára!
Most már Margit elindult a gyászútra,
Ha köszönnek, még akkor se fogadja.*

*Ha köszönnek, még akkor se fogadja,
Hazament és magát felakasztotta.*

Tiszabökény, 1973, Árgyelán Rozália, sz. 1932

3.

Poco rubato ♩-cca 120

Bí - ró Mar - git a Kis Im - re ked - ve - se,
 ő - tet Im - re so - ká - ig ke - cseg - tet - te.
 6. 2. 5-6. 10-12. 15. 9. 6-7. 9-15. 8. 3. 6-7. 11-12.
 8.

*Bíró Margit a Kis Imre kedvese,
 Őtet Imre sokáig kecsegtette.*

*De Imrének más is volt az eszébe,
 Üzenetet küldött Cserép Irénnek.*

*Azt üzenté, hogy el fog hozzá menni,
 Az anyjától meg is fogja kérdezni.*

*El is ment ő egy vasárnap estére,
 Cserép Irén már a kapuba leste.*

*– Jó estét, te szívem párja, gyere be.
 Édesanyja ily szóval állt elébe:*

*– Menjetek el, fiam, a pap elébe,
 írassátok be magatok a nagy könyvbe,*

*Mer ha eztet Bíró Margit megtudja,
 A lányomat örökre elátkozza.*

*Bíró Margit megy a kerekas kútra,
De oly szomorú hírt hallott ő a kúton,
Hogy alig tudott hazamenni az úton.*

*Alig várta, hogy korsóját letegye,
Egyenesen szaladt Kis Imre fele.*

*– Igaz, Imre, hogy te megházasodtál,
A szívemre ily bánatot okoztál?*

*– Igaz, Margit, Bíró Margit, szeress más,
Úgyis régen szerettük mi már egymást.*

*– Néked, Imre, nem kívánok egyebet,
Úgy dagadj meg, mint a beregszászi hegy.*

*Édesanyád ágyról-ágyra hordozzon,
Azt kívánom néked, édes galambom.*

*Lepedőről lepedőre tegyenek,
Feketedj meg, mint a fekete retek!*

*Valamennyi széna, szalma a tanyán,
Rothadjon el mind az ágyad deszkáján!*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

28. Vadász és leánya

Giusto ♩=100

– Jó reg - gelt, te szép le - ány, így mond - ja Ő. 1)

Jó reg - gelt, te szép le - ány, mit ke - re - sel ily ko - rán 2)

eb - be az er - dő - be, benn a sű - rű - be? 3)

1) 2) 3a) 3b)

13. 13. 3. 8-12. 14. 13.

– Jó reggelt, te szép leány,
Így mondja Ő.
Jó reggelt, te szép leány,
Mit keresel ily korán
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe?

– Epret jöttem én szedni,
Így mondja ő.
Epret jöttem én szedni,
Babámmal beszélgetni
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Sűrű erdő, ritka ág,
Így mondja ő.
Sűrű erdő, ritka ág,
Gyere velem, szép babám,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Nem mehetek kutyámtól,
Így mondja ő,
Nem mehetek kutyámtól,

Nem hagyhatom magamtól
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Hagyd a kutyát ugatni,
Így mondja ő,
Hagyd a kutyát ugatni,
Gyere velem mulatni
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Sűrű erdő, ritka ág,
Így mondja ő,
Sűrű erdő, ritka ág,
Gyere velem, szép babám,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Nem mehetek lovamtól,
Így mondja ő,
Nem mehetek lovamtól,
Nem hagyhatom magamtól
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Hagyd a lovat nyeríteni,
Így mondja ő,
Hagyd a lovat nyeríteni,
Gyere velem mulatni
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Sűrű erdő, ritka ág,
így mondja ő,
Sűrű erdő, ritka ág,
Gyere velem, szép babám,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Nem mehetek subámtól,
Így mondja ő,
Nem mehetek subámtól,
Nem hagyhatom magamtól,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Hozd a subát magaddal,
Így mondja ő,
Hozd a subát magaddal,

Majd letesszük valahol
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Sűrű erdő, ritka ág,
Így mondja ő,
Sűrű erdő, ritka ág,
Gyere velem, szép babám,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

– Látom, lányom, hogy vak vagy,
Így mondja ő,
Látom, lányom, hogy vak vagy,
Apád vagyok, lányom vagy,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

Puskalövés hallatszik,
Így mondja ő,
Puskalövés hallatszik,
Vadász lánya haldoklik,
Ebbe az erdőbe, benn a sűrűbe.

Kisharangláb, 1986, Szabó Berta, sz. 1920

BETYARBALLADÁK

29. Bogár Imre

1.

Rubato ♩ cca 60

Za - va - ros a Ti - sza, nem a - kar hig - gad - ni,
de a sze - gény Bo - gár Im - re á - tal a - kar men - ni.
2-4. 26/2 2. 26/2 1.

*Zavaros a Tisza,
Nem akar higgadni,
De a szegény Bogár Imre
Átal akar menni.*

*Átfele mentében
Hat zsandár előtte,
Hátul megyen a vármegye
Híres hat legénye.*

*Átal akar menni,
Subát akar venni,
Akivel ő a babáját
Be fogja takarni.*

*Fellépett a székre,
Felnézett az égre:
– Lelkem, testvér, Bogár Julcsa
Jutok-e eszedbe?*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kegyes András, sz. 1901

2.

*Zavaros a Tisza,
Nem akar lemenni,
De szegény Bogár Imre
Átal akar menni.*

*Átfele mentében
Hat zsandár előtte,
Utána ment a vármegye
Híres hat legénye.*

*Átal akar menni,
Subát akar venni,
Amivel ő a babáját
Bé fogja takarni.*

*Fellépett a székre,
Feltekiint az égre:
– Lelkem, testvér, Bogár Julcsa,
Jutok-e eszedbe?*

Tiszafarkasfalva, 1987, Kegyes László, sz. 1903

3.

Giusto, poco rubato ♩⁷²

Za - va - ros a Ti - sza, nem a - kar hig - gad - ni,
sze - gény Bo - gár Im - re - á - tal a - kar men - ni.
Á - tal a - kar men - ni csó - kot a - kar kap - ni,
de a Ti - sza vi - ze nem a - kar hig - gad - ni.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8)

2. 2-3. 2. 3. 2. 2-3. 3. 3. 3.

*Zavaros a Tisza,
Nem akar higgadni,
Szegény Bogár Imre
Átal akar menni.*

*Átal akar menni,
Csókot akar kapni,
De a Tisza vize
Nem akar higgadni.*

*Dali Marcsa ott áll
A Tisza másik felén,
Integet feléje
Dali betyár legény.*

*Integet feléje,
Csókot akar adni,
De a Tisza vize
Nem akar higgadni.*

*Nagy por kerekedik
A csongrádi úton,
Sisakos zsandárok
Jönnek ottan lovon.*

*Megfognak Marcsának
A szeme láttára,
Ráverik a vasat
Kezére, lábára.*

Salánk, 1971, Palkó Endre, sz. 1908

30. Mit ér nekem hat vármegye?

1.

Rubato ♩ = cca 120

A kis be - tyár az er - dő - ben buj - do - sik a sű - rű - ség - ben,
 gon - dol - ko - dik ö ma - gá - ban, ho - va men - jen éj - sza - ká - ra?
 1) 2) 3) 4) 5)
 2-10. 10. 3. 5-6. 8. 10 VI. 2-10.

*A kis betyár az erdőben
 Bujdosik a sűrűségben,
 Gondolkodik ő magában,
 Hova menjen éjszakára?*

*Hova menjen éjszakára,
 Barna kislány ablakára.
 Bekopogtat betyár módra:
 – Van-e idehaza gazda?*

*– Nincsen idehaza gazda,
 Gyere, betyár; az ajtóra.
 Készen az ágy, meg van vetve,
 Gyere, betyár; feküdj bele.*

*– Nem fekszem én az ágyadba,
 Mert elalszom virradatra.
 – Ne félj, betyár; nem alszol el,
 Felkeltelek én, mikorra kell.*

*Éjfél elmúlt, egy az óra.
 – Kelj fel, betyár; menj utadra.
 Irigyeid most alusznak,
 Még a kutyák sem ugatnak.*

*Hortobágnak széles vize,
 Kis pej lovam, ne félj tőle.*

*Még ma este nyolc órára
 Bevágatunk Hortobágyra.*

*Hortobágyi híres csárda
 Zsandárral van körülállva.
 Azért van az körülállva,
 Betyár iszik a csárdába.*

*No, te betyár; most gyere ki,
 Hat vármegye vár ideki!
 – Mit énnekem hat vármegye,
 Tizenkettő jöjjön ide!*

*Be is lőttek az ablakon,
 Piros vér folyt az asztalon,
 Szeretője zsebkendője
 Aludt vérrel van megtelve.*

*Sír az apa, sír az anya,
 Sír mind a két testvérbátyja.*

*– Ne sírj apám, te se, anyám,
 Ti se, kedves testvérbátyám.
 Elég volt már húsz esztendő,
 Fogadjon be a temető.*

Salánk, 1971, Simon Bálint, sz. 1943

2.

Rubato ♩ = cca 80

Ki - csiny be - tyár az er - dő - ben el - té - vedt a sú - rú - ség - ben.
 Gon - dol - ko - dik ő ma - gá - ban, ho - va men - jen éj - sza - ká - ra.
 4. 2-9. 2-9. 2-3. 6. 9. 5. 4. 3. 6. 9 VI. 3.

*Kicsiny betyár az erdőben
 Eltévedt a sűrűségben.
 Gondolkodik ő magában,
 Hova menjen éjszakára.*

*Hortobágyi híres csárda
 Körül van zsandárral állva,
 Azért van az körülállva,
 Betyár iszik a csárdába.*

*Hova menjen éjszakára,
 Barna kislány ablakára.
 – Kész van az ágy, meg van vetve,
 Gyere, betyár, feküdj bele.*

*– No, te betyár, most gyere ki,
 Hat vármegye vár ideki!
 – Mit ér nekem hat vármegye,
 Tizenkettő jöjjön ide!*

*– Nem fekszek én az ágyadra,
 Mert elalszok virradóra.
 – Ne félj, betyár, nem alszol el,
 Felkeltlek én virradóra.*

*Be is törtek az ablakán,
 Piros vér folyt az asztalán,
 Szeretője zsebkendője
 Aludt vérrel van már telve.*

*Éjfél után egy órakor:
 – Kelj fel, betyár, menj utadra,
 Irigyeid még alusznak,
 Még a kutyák sem ugatnak.*

*Sír az apa, sír az anya,
 Sír az egész testvérbátyja.
 – Ne sírj, anyám, te sem, apám,
 Ne sírjatok, testvérbátyám.*

*Hortobágnak széles vize,
 Kis pej lovam, ne félj tőle,
 Még ma este nyóc órára
 Bevágtatunk Hortobágyra.*

*Elég volt a húsz esztendő,
 Temessen el a temető.*

3.

Rubato ♩ = cca 92

1) A ba - ko - nyi vö - rös csár - da zsan - dár - ral van kö - rül - áll - va,

2) a - zért van az kö - rül - áll - va, mert be - tyár i - szik a csár - dá - ba. 8va

3) 1) 2) 3)

2-3. 2-4. 2-4.

*A bakonyi vörös csárda
Zsandárral van körülállva,
Azért van az körülállva,
Mert betyár iszik a csárdába.*

*– Becskereki, most gyere ki,
Hat vármegye vár ideki!
– Mit énnekem hat vármegye,
Tizenkettő jöjjön ide!*

*Be is lüttek az ablakon,
Piros vér foly az asztalon,
Szeretője zsebkendője
Piros vérral van már telve.*

*Húsz év után Becskerekit
Kivitték a temetőbe,
Kivitték a temetőbe,
Hat vármegye kikísérte.*

Tiszafarkasfalva, 1987, Kegyes László, sz. 1903

31. Lám, megmondtam, Angyal Bandi

1.

Giusto ♩ = 116

Lám, meg - mond - tam, An - gyal Ban - di, ne menj az Al - föld - re,

csi - kó - sok - nak, gu - lyá - sok - nak kö - zi - be, kö - zi - be.

2. 4. 2-4. 2. 3. 2. 3-4. 3-4.

2-3. 4. 2-4. 3-4. 3. 2. 2.

*Lám, megmondtam, Angyal Bandi,
Ne menj az Alföldre,
Csikósoknak, gulyásoknak
Közibe, közibe.*

*Mert megtanulsz lovat lopni
Ízibe, ízibe,
Úgy kerülsz majd a vármegye
Kezibe, kezibe.*

*Mikor kezdé Angyal Bandi
A lovát nyergelni,
Cifra csüngős kantárjával
Fékelni, fékelni.*

*Rajta ütött Gönc városa:
– Megfogni, megfogni!
Akkor kezdi Angyal Bandi
Bámulni, bámulni.*

*Rajta volt az aranyrojtos
Gatyája, gatyája,
Sléziából volt a maté-
Riája, -riája.*

*Válla hegyét a bundája
Nyomítja, nyomítja,
Csizmaszárát a sallangja
Borítja, borítja.*

*Fátyolkendő a nyakába
Bokroson, bokroson,
Kurta süveg a fejében
Módoson, módoson.*

*Megkötözték Angyal Bandit
Kötéllal, kötéllal,
Úgy kísérték be Kassára
Fegyverrel, fegyverrel.*

*Egy icce víz, egy font kenyér
A Bandi számára,
Harminchárom fontos vasat
Kézire, lábára.*

Mezőkaszony, 1987, Paraszka Ágnes, sz. 1929

2.

Giusto ♩ 116

1) 2) 3) 4) 2) 5) 6) 3)

Zúg az er - dő, zúg a me-ző, va - jon ki zú-gat - ja?

7) 8) 9) 10) 11) 12) 7) 13)

Ta-lán bi-zony An-gyal Ban-di Sé - haj, a lo - vát i - tat - ja!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)

2. 4. 2-4. 2. 3. 8va 2. 3-4. 3-4.

8a) 8b) 9) 10) 11) 12) 13)

2-3. 4. 2-4. 3-4. 3. 2. 2.

*Zúg az erdő, zúg a mező,
Vajon ki zúgatja?
Talán bizony Angyal Bandi
Séhaj, a lovát itatja!*

*A csikósok, a gulyások,
Kék lajbiba járnak:
Azok élék a világukat,
Séjhaj, kik párostul járnak.*

*Megmondtam már, Angyal Bandi,
Ne járj az Alföldre,
Csikósoknak, a gulyásoknak,
Séjhaj, ne járj ellenére.*

*Lám, én szegény juhászlegény,
Csak magam, egyedül.
Hogy élek meg, ha nem lopok,
Séjhaj, ezresbankó nélkül?*

Tiszaújhely, 1971, Kovácsné Sima Emma, sz. 1918

32. Lova lába megbotlott

1.

Poco rubato $\text{♩} = \text{cca } 92$

1) 2) 8va

E - sik e - ső, szép cse - ne - sen cse - pe - reg, Ró - zsa Sán - dor a kocs - má - ban

3) 4) 5) 6) 7)

ke - se - reg. - Csap - lá - ros - né, bort hoz - zon az asz - tal - ra,

8) 3)

leg - szebb lá - nyát ál - lit - sa ki strá - zsa - ra.

1) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6) 7) 8)

de 2-3. 4. 3. de 2-6. 2-6. 3 III. 4. 4-6.

4. 5-6. 6.

*Esik eső, szép csendesen csepereg,
Rózsa Sándor a kocsmában kesereg.
– Csaplárosné, bort hozzon az asztalra,
Legszebb lányát állítsa ki strázsára.*

*– Édesanyám, én a trázsán nem állok,
Amott jönnek a fegyveres zsandárok.
Rózsa Sándor se vette ezt tréfára,
Felpattant a kis pej lova hátára.*

*Kis pej lova el is vitte messzire,
Berugtatott a Bakony közepébe,
Lova lába megbotlott egy gyökérbe,
Ott fogták el Rózsa Sándort örökre.*

*– De megüzenem én a feleségemnek,
Gondját viselje a két gyermekemnek,
Se csikósnak, se gulyásnak ne adja,
Az egyiket betyárnak taníttassa.*

– Csikós leszek, édesanyám, nem gulyás,
Ostort veszek, mégpediglen karikást,
Ha felnyergelem a kis pej lovamat,
Lerúgatom én a kényes csillagot.

Jaj, de szépen harangoznak Egerbe,
Rózsa Sándort viszik a temetőbe.
Harangszó nincs, csak egy ostorcsattantás,
Ennyiből áll egy betyárbúcsúztatás.

Nevetlenfalu, 1971, Ilku Péter, sz. 1899

2.

Giusto ♩=112

E-sik e-ső, szép cse-n-de-sen cse-pe - reg, Bo-gár Im - re a csár-dá-ban
ke - se - reg. - Csap-lá - ros - né, bort hoz-zon az asz - tal - ra,
leg - szebb lá - nyát ál - lít - sa ki strá-zsá - ra.

3. 5-6. 2. 2. 4. 6. 3. 2. 3. 5-6.

Esik eső, szép csendesen csepereg,
Bogár Imre a csárdában kesereg.
– Csaplárosné, bort hozzon az asztalra,
Legszebb lányát állítsa ki strázsára.

– Édesanyám, trázsakislány nem leszek,
Amott jönnek a fegyveres vitézek.
Bogár Imre ezt nem vette tréfára,
Felkapott a kesely lábú lovára.

*Viszi lova, viszi, viszi, messzire,
Egyenest a kerek erdő mélyére.
Lova lába megbotlott egy gyökérbe,
Ott fogták el Bogár Imrét fektébe.*

*– Megüzenem én a feleségemnek,
Gondját viselje két szép gyermekemnek!
Sem gulyásnak, sem csikósnak ne adja,
Mindég csak a betyárságot tanulja.*

*– Édesanyám, csikós leszek, nem gulyás,
Ostort veszek a vállamra, karikást.
Felnyergelem kesely lábú lovamat,
Lerúgatom vele a csillagokat.*

*Három kislány kiment a temetőbe,
Mind a három leborult egy sírkőre.
Egy közülök föltekint a kék égre:
– Nincsen csillag, mind lehullott az éjjel.*

Mezőkaszony, 1937, Martin Irén, sz. 1925

3.

Rubato ♩ = cca 76

[E-sik e-ső,] szép csen-de-sen cse-pe-reg, Ró-zsa Sán-dor a kocs-má-ban
ke-se-reg. – Csap-lá-ros-né, bort hoz-zon az asz-tal-ra,
leg-szebb lá-nyát ál-lít-sa ki strá-zsá-ra.

1a) 1b) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9)
4-7. 6. 2. 3. 5. 3-5. 3-5. 7. 5-6. 5-7. 1 V. 2-7. 7. 2. 3 VI. 5-6.

*Esik eső, szép csendesen csepereg,
Rózsa Sándor a kocsmában kesereg.
– Csaplárosné, bort hozzon az asztalra,
Legszebb lányát állítsa ki strázsára.*

*– Édesanyám én a trázsán nem leszek,
Amott jönnek a fegyveres vitézek.
Rózsa Sándor nem vette ezt tréfára,
Felpattant a kesely lábú lovára.*

*Lova, lova, lova viszi messzire,
Egyenest a kerek erdő mélyére.
Lova lába megakadt egy gyökérbe,
Ott fogták meg Rózsa Sándort fektébe.*

*– Megüzenem a kis feleségemnek,
Gondját viselje a két gyermekemnek;
Sem csikósnak, sem gulyásnak ne adja,
Mert ott csak a betyárságot tanulja.*

*– Édesanyám, csikós leszek, nem gulyás,
Ostort a kezembe, karikást,
Felnyergelem a vasderes lovamat,
Lerúgatom véle a csillagokat.*

*Rózsa Sándort feltették a szekérre,
Úgy vitték a városbíró elébe.
Városbíró azt kérdezte, mit hoztunk?
Azt feleltük, Rózsa Sándort fogtuk el.*

*Jaj, de szépen harangoznak Egerben,
Rózsa Sándort viszik a temetőbe.
Nincsen ott szó, csak egy ostorcsattanás,
Ennyiből áll a betyárbúcsúztatás.*

Szőllősgyula, 1987, Oroszi Elekné, sz. 1914, Fogarasi Lőrincné sz. 1922,
Csetneki Bálintné, sz. 1925, Seresi Mihályné, sz. 1923

33. A betyár utazólevele

1.

♩ cca 102 *8va*

Er - re az - tán fel-éb-red - tem, ki-lenczsan - dár áll fe - let - tem.

Mind a ki - lenc azt kér-de - zi, hol az u - ta - zó - le - ve-lem?

1) 2) 3)

3-4. 4. 4.

*Tisza partján elaludtam,
Jaj, de rosszat álmodoztam.
Megálmodtam azt az egyet,
Hogy a rózsám másat szeret.*

*– Várjál, pajtás, megmutatom,
Csak a lajbim kigombolom,
Kezemben a revolverem,
Ez az utazólevelem!*

*Erre aztán felébredtem,
Kilenc zsandár áll felettem.
Mind a kilenc azt kérdezi,
Hol az utazólevelem?*

*Na most, pajtás, mit csináljak,
Szaladjak-e vagy megálljak?
Ha szaladok, hátbalónek,
Ha megállok, megkötöznek.*

Mezővári, 1987, Fazekas István, sz. 1933

2.

Giusto *♩* 80

2. – Vár-jál, zsan-dár, meg-mu-ta-tom, a mel-lé - nyem ki-gom-bo-lom,

ki - ve-szem a re - vol - ve-rem, ez az u - ta - zó-le-ve-lem.

1) 2) 3) 4)

1. 1. 1. 1.

*Mikor a Jánosi erdőből visszatértem,
Kilenc zsandár áll elébem.
Azt kérdezik, mi a nevem,
Hol az utazólevelem.*

*– Várjál, zsandár, megmutatom,
A mellényem kigombolom,
Kiveszem a revolverem,
Ez az utazólevelem.*

Tiszabökény, 1971, Magyar Erzsébet, sz. 1910

3.

Giusto ♩=104

2. Er-re osztán föl-éb-red-tem, ki-lenc zsan-dár áll e-lőt-tem.
Azt kér-dez-te, ki a ne-vem, hol az u-ta-zó-le-ve-lem?

1. 2. (2x) 2 VII. 1. 2 V. 2 V.

*Tisza partján elaludtam,
Jaj, de szépeket álmodtam.
Megálmodtam azt az egyet,
Hogy a babám másat szeret.*

*Erre osztán fölébredtem,
Kilenc zsandár áll előttem.
Azt kérdezte, ki a nevem,
Hol az utazólevelem?*

*Várjál, zsandár, megmutatom,
Csak a lajbim kigombolom.
Kiveszem a revolverem,
Ez az utazólevelem.*

Tiszabökény, 1987, Argyelán Mária, sz. 1910

34. Betyár lányruhában

1.

Rubato ♩ cca 88

Gesz - ten Jós - ka mint kis - asz - szony, vé - gig - sé - tál Pest vá - ro - son.

E - gyik bót - bul a má - sik - ba, vá - lo - gat a kar - to - nok - ba.

1a) 2-4. 6-11. 1b) 5. 2a) 3. 2b) 11. 3) 2-11. 4) 8. 10-11. 5a) 2. 6-9. 11.

5b) 3. 5c) 4-5. 10. 6) 6. 7. 8-11. 7) 2. 10-11. 8) 8-11. 9a) 3. 4. 6. 9b) 9.

10a) 2. 6-7. 10b) 3 IX. 4. 11. 11a) 2-3. 8. 9 VI. 11b) 5. 7-9 IV. 11. 12a) de 2. 12b) 3 X. 12c) 7 VI. 10.

*Geszt-en Jóska mint kisasszony,
Végigsétál Pest városon.
Egyik bótbul a másikba,
Válogat a kartonokba.*

*Míg a botos gyertyát gyújtott,
Geszt-en Jóska útnak indult.
Azt írta a bótajtóra:
„Itt vásárolt Geszt-en Jóska.”*

*– Ó, te kapun álló strázsa,
Mi lesz a kapud váltsága?
– Nem mondom én, míg nevedet,
Nem mondog lakóföldedet.*

*Nem mondom én, míg nevedet,
Nem mondog lakóföldedet.*

*– Az én nevem Geszt-en Jóska,
Lakóföldem a Nyír dombja.*

*Pest városa nagyot hajtott,
De azért el nem foghatott.
Magos partról leugrasztott,
Duna vizén átúsztatott.*

*Szerencsésen átalértem,
A fűbe leheveredtem.
Míg fegyverem száraztígtattam,
Addig egy órát aludtam.*

*Mikor aztán felébredtem,
Kilenc zsandár áll mellettem.
Mind a kilenc kérdi tőlem,
Hol az én útilevelem.*

*Hatot rögtön agyonlőttem,
Ez az én útilevem.
Hatot rögtön agyonlőttem,
Ez az én útilevem.*

*Körülvett most az irégyek,
Hogy éngemet elvesszenek.
Ne örüljetek, irégyek,
Nem halok én még azért meg.*

*Hat esztendő az egyesbe,
Többet nem ad a vármegye.*

*Kiindulok a falumból,
Visszanézek félutamból,
Látom a jó embereket,
Hogy siratgatnak éngemet.*

*Megüzenem a kulcsárnak,
Ne örüljön rabságomnak,
Mert ha rabságomnak örül,
Kés forog a szíve körül.*

*Mert ha rabságomnak örül,
Kés forog a szíve körül.*

*Meg kell a búzának érni,
Mer mindennap jó szél éri.
Így kell nékem elhervadni,
Mer a szívem bánat éri.*

*Vasrostélyos az én szobám,
Még a holdvilág sem süt rám.
Nyújtsd bé, babám, karod rajta,
Elhervadok nemsokára.*

Fancsika, 1972, Veszprémi Sándor, sz. 1894

2.

Rubato $\text{♩} \approx 116$

Gesz - ten Jós - ka, mint kis - asz - szony vé - gig - sé - tál Pest vá - ro - son,
e - gyik bót - bul a má - sik - ba, vá - lo - gat a kar - to - nok - ba.

1) 2) 3) 4) 5)
6) 7) 8) 9) 10)
1) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10)
4. 7. 2-3. 8. 2-5. 7. 6. 2-8. 4. 5-8. 6. 3.
5-7.

*Geszten Jóska, mint kisasszony
Végigsétál Pest városán,
Egyik bótbul a másikba,
Válogat a kartonokba.*

*Míg a bótos gyertyát gyújtott,
Geszten Jóska útnak látott.*

*Azt írta a bótajtóra:
„Itt vásárolt Geszten Jóska.”*

*Duna vizén átúsztatott,
Duna parton lepihentet.
Míg egy órácskát aludott,
Kilenc zsandár nyomában volt.*

– Mind a kilenc kérdi tőlem,
Hol az utazólevelem?
Várjál, zsandár, megmutatom,
Csak a lajbim kigombolom.

Kikapom a revolverem,
Ez az én útilevelem.
Hatot rögtön agyonlőttem,
Hármat a víznek kergettem.

Reggel jött a parancsolat
Violaszín pecsét alatt.

Lovam áll a nyereg alatt,
El kell menni, ha megvirrad.

Kiindulok kis falumból,
Visszanézek fél utamról,
Látom a jó embereket,
Hogy siratgatnak engemet.

– Ne sirjatok, jó emberek,
Nem halok én még azér meg.
Hat esztendő az egyesbe,
Többet nem ád a vármegye.

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

3.

Geszten Jóska mint kisasszony,
Végigsétál Pest városon.
Egyik bótbul a másikba,
Válogat a kartonokba.

Míg a bótos gyertyát gyújtott,
Geszten Jóska elutazott,
Ráírta a bótajtóra:
„Itt vásárolt Geszten Jóska”.

Pest városa nagyot hajtott,
Mer Geszten Jóska elutazott.
Duna vizén átúsztatott,
Tisza vizén átugratott.

– Míg fegyverem szárítgattam,
Addig egy órát aludtam.
Mikor aztán felébredtem,
Kilenc zsandár áll előttem.

Mind a kilenc kérdi tőlem,
Hol van az útilevelem.

– Várjál, zsandár, megmutatom,
Csak a lajbim kigombolom.

Kikapom a revolverem,
Ez az én útilevelem.
Hatot mindjár agyonlőttem,
Hármat a Tiszába löktem.

Az én nevem Geszten Jóska,
Lakóföldem a Nyír dombja.
Ezen a tündér éjszakán
Ragyog a csillag igazán.

Ragyogtak rám a csillagok,
Hisz jól tudták, betyár vagyok.
– Hallod-é te révész legény,
Vigyél át a Tisza vizén.

Vagy vigyél át, vagy rejszél el,
Hogy a babám felejtse el.
Mert öt esztendő az egyesbe,
Többet nem ád a vármegye.

Tiszaújhely, 1971, Tóth János, sz. 1948, Mezei László, sz. 1900

35. Ki sem megyek, meg sem adom magam

1.

Rubato ♩ = cca 108
♩ = cca 104 (32/2)

Nem mesz-sze van i-de Kis-mar - gi - ta, ezt a Ti-sza kör-nyes-kö-rül foly - [ja].

Kö-ze-pé-be (j)a ba-ko-nyi csár-da, ab - ba i-szik egy be-tyár ma-gá-[ba].

1) 2) 3a) 3b) 4) 5) 6) 7) 8a)
32/2 1-6. 2. 4-6. 6. 1. 2. 5. 6. 6. 2. 5-6. 2. 4. 1-6. 5.
32/2 1-6. 32/2

8b) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15)
6. 2. 4. 6. 5. 2-4. 6. 3-5. 2. 4. 2.
32/2 32/2

*Nem messze van ide Kismargita,
Ezt a Tisza környes-körül folyja.
Közepébe (j)a bakonyi csárda,
Abba iszik egy betyár magába.*

*Amott jönnek nyócan a zsandárok,
Egyenesen bé Kismargitára,
Egyenesen bé Kismargitára,
Egyenesen a csárdaajtóra.*

*– Jó estét, te cifra csaplárosné,
Hát ez a szép szilaj csikó kié?
– Jó bort iszik annak a gazdája,
Most jött ide, nincs egy félórája.*

*Küldje ki hát nekünk a gazdáját,
Nem bántjuk mink, csak adja meg magát.
– Ki sem megyek, meg sem adom magam,
Ha (j)úgy tetszik, vigyék el a lovam.*

*A lovamat nem annyira szánom,
Csak a nyereg-szerszámom sajnálom.
Szügyellője a bugyellárisom,
Abba hever százezer forintom.*

*Száz forintot adtam a csikójér;
A másik százat a rávaló szerszámér;
Harmadikot egy szép barna lányér;
Kit nem adnék széles e világér.*

Verbőc, 1971, Szabó Sándor, sz. 1912

2.

Dallamát ld. 32/1

*Nem messze van ide Kismargita,
Azt a Maros környes-körül folyja.
Közepében a bakonyi csárda,
Abba mulat egy betyár magába.*

*Amott jönnek nyolcan a zsandárok,
Jaj, de szépen fénylik a csizmájok!
Elöl jön a zsandár főkapitány
Egyenesen végig Kismargitán.*

– Jó estét, te csalfa csaplárosné!
Hát az a szép szilaj csikó kié?
– Jó bort iszik annak a gazdája,
Most jött ide, nincs egy félórája.

– Küldje ki hát nekünk a gazdáját,
Nem bántsuk mi, csak adja meg magát!
– Ki sem megyek, meg sem adom magam,
Ahogy pászol, vigyék el a lovam.

*A lovamat nem annyira bánom,
Rajta lévő szerszámom sajnálom.
Szügyelője a bugyellárisom,
Abba hever százezer forintom.*

Százat adtam ezért a pej lóért,
 Másodikat rávaló szerszámmért,
 A harmadikat egy szép magyar lányért,
 Kit nem adnék szép Magyarországért..

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 1950

3.

Parlando-rubato $\text{♩} = \text{cca } 104$

Nem mesz - sze van i - de Kis - mar - gi - ta, azt a Ma - ros kör - nyes - kö - rül
 foly - ja. Kö - ze - pi - ben a ba - ko - nyi csár - da,
 ab - ban i - szik egy be - tyár ma - gá - ba.

1) 2) 3) 4) 5) 6)

2. 2-5. 3. 2. 4. 3. 2. 4. 6. 6.

Nem messze van ide Kismargita,
 Azt a Maros környes-körül folyja.
 Közepiben a bakonyi csárda,
 Abban iszik egy betyár magába.

– Jó estét, te csalfa csaplárosné,
 Hát ez a szép szilaj csikó kié?
 – Jó bort iszik annak gazdája,
 Most jött ide, nincs egy félórája.

– Menjen be hát, küldje ki egy szóra,
 Nem bántsuk mi, csak intsük a jóra.
 – De ki sem megyek, meg sem adom magam,
 Ha úgy tetszik, vigyék el a lovam.

*A lovamat nem annyira bánom,
Csak a nyeret, szerszámot sajnálom.
Szügyelője a bugyellárisom,
Abba hever százezer forintom.*

*Százat adtam azér a pej lóért,
A másikat a nyeregszerszámért,
Harmadikat egy szép szőke lányért,
Kit nem adnék széles e viláért.*

*Negyediket jó hordó boráért,
Ötödiket elfogyasztásáért,
Hatodikat arra tartogatom,
Jön a zsandár, borral megkínálom.*

Mezővári, 1987, Fazekas István, sz. 1933

4.

*Nem messze van ide Kismargita,
Azt a Tisza körös-körül folyja.
Közepibe a bakonyi csárda,
Abba mulat egy betyár magába.*

– Jó estét, te cifra csaplárosné!
Hát az a szép szilaj csikó kié?
– Jó bort iszik annak a gazdája,
Most jött ide, nincs egy félórája.

– Küldje ki hát annak a gazdáját,
Nem bántsuk mi, csak adja meg magát.
– Ki sem megyek, meg sem adom magam,
Ha úgy tetszik, vigyék el a lovam.

*A lovamat nem annyira bánom,
Csak a cifra szerszámot sajnálom.
Szügyelője a bugyellárisom,
Abba hever százezer forintom.*

*Százat adtam azért a csikóért,
Másik százat rávaló szerszámért,
Harmadikat egy szép barna lányért,
Negyediket megcsókolásáért.*

*Az eperfa pirosat virágzik,
Kis pej lovam alattam cikázik.
Cikázz, lovam, cikázz utoljára,
Holnap megyünk nagy Lengyelországba.*

Tiszaújlak, 1970, Fábián Elek, sz. 1886

36. Nem akar a vezérürüm legelni

1.

*Nem akar a vezérürüm legelni,
Haragjában rézkolompját zörgetni.
Idegen szagot érez a pusztában,
Hátranézek, hat zsandár jön utánam.*

*Hat zsandárnak nincsen annyi ereje,
Hogy engemet a nyájamtól elvigyen.
Én a nyájam itt nem hagyom mindaddig,
Míg számadóm a csárdában bort iszik.
A számadóm a csárdában öccsöstit,
Magam vagyok kinn a pusztán egyedül.*

– Hová való születés vagy, te bojtár?
Kezed, lábad vasra veri a zsandár.
– Szatmár megye, Tiszabecs az én hazám,
Ott születtem, árván nevelt az anyám.

Batár, 1971, Morvái Pál, sz. 1911, Kovács János, sz. 1896

2.

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 88$

Kon-do-ro-si csár-da mel-lett a ju-hom, kö-ze-pi-be a-rany-csen-gős
bá-rá-nyom. (de) Zá-log-ba van a bá-rá-nyom csen-gős-tül,
a csár-dá-ba ma-gam va-gyok e-gye-dül.
de 2-4. 2. 2. 1. 5. 2. 3. 3. 2. 4.

*Kondorosi csárda mellett a juhom,
Közepibe aranycsengős bárányom.
Zálogba van a bárányom csengőstül,
A csárdába magam vagyok egyedül.*

*(De) Nem akar a vezérürüm legelni,
A kolompot keservesen zörgeti,
Idegen szagot érez a pusztába,
Hátranézek, hat zsandár jön utánam.*

*Még azt mondja nekem az a főzsandár:
– Hová való születés vagy, te bojtár?
– Szabolcs megye, Kisvárda az én hazám,
Ott születtem, árván nevelt az anyám.*

*Még azt mondja nekem az a főzsandár:
– Kezed, lábad vasba verjük, te bojtár.
– Én a nyájam itt nem hagyom mindaddig,
Míg számadóm a csárdában bort iszik.*

Nevetlenfalu, 1971, Ilku Péter, sz. 18

37. Madár Ferdi*

1.

A

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 100$
 $\text{♩} = \text{cca } 88$

2. -Fi - am, en - nek így kell len - ni, a vár - me - gye így ren - de - li,
 a vár - me - gye így ren - de - li, ne - ked, fi - am, rá kell ver - ni.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11)

34/2 1. 1. 3. 4. 5. 34/2 1. 3-6. 1. 34/2 5.

7a) 7b) 8) 9) 10) 11)

1. 3. 4. 6. 6. 6. 34/2 2. 6. 1. 3-5. 34/2 2.

B

5. A bras - sa - i me - gye - há - za már - vány - kő -ből van ki - rak - va,
 van ki, van ki, ki van rak - va, Ma - dár Fer - bi sé - tál raj - ta.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11)

34/2 3. 5-9. 8. 9-12. 34/2 4. 12. 10. 11.

5b) 5c) 5d) 6) 7a) 7b)

12. 34/2 3-7. 9. 34/2 8. 11-13. 8. 9. 13. 10. 11.

*A brassai kőfal alatt
 Verik rámfele a vasat.
 – Hadnagy uram, arra kérem,
 Ne szorítsa meg a kezem.*

*– Fiam, ennek így kell lenni,
 A vármegye így rendeli,
 A vármegye így rendeli,
 Neked, fiam, rá kell verni.*

*Félrehallott utónév-változat. (Ferdí, azaz - Ferdinánd.)

*Péntek este virradóra
Ültem a bánathajóra.
Alighogy elszenderedtem,
Kilenc zsandár áll előttem.*

*– Hát ti, kutyák, mit kerestek,
Talán énértem jöttetek?
– Érted jöttünk, el is viszünk,
A brassai várba teszünk.*

*A brassai megyeháza
Márványkőből van kirakva,
Van ki, van ki, ki van rakva,
Madár Ferbi sétál rajta.*

*Felhívhatja a főbíró,
Vallatja a szolgabíró,
Bíró, bíró, szögbíró:
– Hová való vagy, te fickó?*

*– Uram, én sámsoni vagyok,
Madár Ferbi fia vagyok,*

*Madár Ferbi az én nevem,
Régen a vasat zörgetem.*

*Tele a zsebem bankóval,
Az istállóm lopott lóval,
Hat fekete, kilenc deres,
Most is hét vármegye keres.*

*Mikor mentem hazafelé,
A sámsoni erdő felé,
Szélre köttem azt a derest,
Akit hét vármegye keres.*

*Mikor mentem hazafelé,
A sámsoni erdő felé,
Zsebkendőm a szidra* kötöm,
Magam a Szenkébe ölöm.*

*Zsebkendőm a szidra kötöm,
Magam a Szenkébe ölöm,
Ha arra jön a szeretőm,
Megüsmeri a zsebkendőm.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kotobej Ferenc, sz. 1913

2.

Dallamát ld. 34/1

*Csütörtökön virradóra
Ültem a bánathajóra,
Alighogy elszenderedtem,
Kilenc zsandár áll előttem.*

*– Hát ti, kutyák, mit kerestek,
Talán énértem jöttetek?
– Érted jöttünk, el is viszünk,
A brassai várba teszünk.*

*Szid - tájszó. Az ugocsai Tiszaháton a patak fölött átívelő hid karfája.

*A brassai megyeháza
Márványkőből van kirakva,
Van ki, van ki, ki van rakva,
Madár Ferbi sétál rajta.*

*Felhívhatja a főbíró,
Vallatja a szolgabíró,
Bíró, bíró, szolgabíró:
– Hová való vagy, te fickó?*

*– Uram, én sámsoni vagyok,
Madár Ferbi fia vagyok,
Madár Ferbi az én nevem,
Régen a vasat zörgetem.*

*Tele a zsebem bankóval,
Az istállómban lopott lóval.
Hat fekete, kilenc deres,
Most már hét vármegye keres.*

*Mikor mentem hazafelé,
A sámsoni erdő felé,
Szélre kötöm azt a derest,
Akit hét vármegye keres.*

*Mikor mentem hazafelé,
A sámsoni erdő felé,
Zsebkendőm a szidra kötöm,
Magam a Szenkébe ölöm.*

*Zsebkendőm a szidra kötöm,
Magam a Szenkébe ölöm,
Ha arra jön a szeretőm,
Megösméri a zsebkendőm.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kotobej Anna, sz. 1914

RABÉNEKEK

38. Ha elmegyek Beregszászba

1.

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 96$

Ha el - me - gyek Be - reg - szász - ba, be - reg - szá - szí fel - leg - vár - ba,

ott lá - tok sok u - rat ül - ni, ki fog en - gem el - í - tél - ni.

1) 2)

3. 5. 2.

*Ha elmegyek Beregszászba,
Beregszászi fellelővárba,
Ott látok sok urat ülni,
Ki fog engem elítélni.*

*Elítélnek három évre,
Szabadulnék, ha lehetne,
Írok haza jó anyámnak,
Küldjön ruhát rabfiának.*

*Meg is jött a tiszta ruha,
Sirathatsz már, édesanya.
Sirathatsz már jajszóval is,
Egy fiad volt, rab lett az is.*

*– Anyám, anyám, édesanyám,
Jöjj el, nézd meg az én cellám,
Tiszta vas az én nyoszolyám,
Itt halok meg, édesanyám!*

*Ha meg talállok itt halni,
Ki fog engem megsíratni?
Megsírat majd a jó anyám,
Aki gondot viselt reám.*

*Erdő, erdő, kerek erdő,
Közepébe rabtemető,
Közepébe halálmadár,
Egyik sírról másikra száll.*

Izsnýéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

2.

Poco rubato ♩ = cca 100

2. Rám is szó - tak hat hó - na - pot, sza - ba - dul - nék, de nem tu - dok,

í - rok ha - za az a - nyám - nak, küld - jön ru - hát a lá - nyá - nak.

1) 2)

1) 2)

3. 3-4.

*Mikor visznek Beregszászba,
Beregszászi törvényházba,
Látom az urakat ülni,
Engem fognak most ítélni.*

*Rám is szóztak hat hónapot,
Szabadulnék, de nem tudok,
Írok haza az anyámnak,
Küldjön ruhát a lányának.*

*Megjött már a fehér ruhám,
Sírhatsz, ríhatsz, édesanyám,
Sírathatsz már jajszóval is,
Egy lányod volt, rab lett az is.*

*Édesanyám, kedves apám,
Gyertek, nézzétek meg szobám.
Tiszta vas az én nyoszolyám,
Itt halok meg, édesanyám.*

Tiszabökény, 1971, Árgyelán Mária, sz. 1910

39. Minden jó családban

1.

Rubato ♩ = 69

Be - reg - szá - szí fegy - ház ros - té - lyos ab - la - ka, az én é - des - a - nyám

sír - va jár a - lat - ta. Ne sírj, é - des - a - nyám, így szo - kott az len - ni,

min - den jó csa - lád - ban kell egy rossz - nak len - ni. 36/1 36/2

2. 36/2 2. 36/2 1. 2. 36/2 2. 2. 36/2 2. 36/2 1-2. 2. 36/2 1-2. 2.

*Beregszászi fegyház
Rostélyos ablaka,
Az én édesanyám
Sírva jár alatta.*

*Amerre én járok,
Még a fák is sírnak,
Gyenge ágaikról
A levelek hullnak.*

*Ne sírj, édesanyám,
Így szokott az lenni,
Minden jó családban
Kell egy rossznak lenni.*

*Hulljatok, levelek,
Rejtsetek el engem,
Sok az én irigyem,
Verje meg az isten.*

Dercen, 1987, Bíró Irma, sz. 1925

2.

Dallamát ld. 36/1

*Beregszászi fegyház
Kőből van kirakva,
De sok édesanya
Sírva jár alatta.*

*Amerre én járok,
Még a fák is sírnak,
Gyöngye ágaikról
A levelek hullnak.*

*– Ne sírj, édesanyám,
Így kell annak lenni,
Minden jó családban
Kell egy rossznak lenni.*

*Hulljatok, levelek,
Rejtsetek el engem,
Mer az édesanyám
Sírva keres engem.*

Mezővári, 1987, Both Katalin, sz. 1922

40. Fújdogál a szellő

Parlando, rubato $\text{♩} = \text{cca} 100$

Fúj-do-gál a szel-lő Ri-ma-szom-bat fe-lől, de nem jó hírt hal-lok
 ma-gam sor-sa fe-lől. Lá-tom az u-ra-kat, hu-szon-né-gyen van-nak,
 mind a hu-szon-né-gyen ró-lam ta-na-kod-nak.

1)
 2).

*Fújdogál a szellő Rimaszombat felől,
 De nem jó hírt hallok magam sorsa felől.
 Látom az urakat, huszonnégyen vannak,
 Mind a huszonnégyen rólam tanakodnak.*

*Az egyik azt mondja, fel kell akasztani,
 A másik azt mondja, nem kell azt bántani.
 Istenem, teremtem, ugyan mit csináljak,
 Hogy vegyem meg a szívét annak a kislánynak?*

Kisharangláb, 1986, Baranyi Mária, sz. 1920

BALLADÁS DALOK

41. Megüzenem én a feleségemnek

Poco rubato ♩. cca 66

1) 2) 3)

Ég a gyer-tya a szo-bá-ba, ham-va-zik, Ró-zsa Sán-dor mel-let-te bús-

4)

la-ko-zik. Ne bús-la-kozz, Ró-zsa Sán-dor, gye-re ki,

5)

van még né-ked há-rom ár-vád i-de-ki.

1) 2) 3) 4) 5)

3. 2-3. 2-3. 3. 2.

*Ég a gyertya a szobába, hamvazik,
Rózsa Sándor mellette búslakozik.
– Ne búslakozz, Rózsa Sándor; gyere ki,
Van még néked három árvád ideki.*

*Megüzenem én a feleségemnek,
Gondját viselje három gyermekemnek,
Sem csikósnak, sem gulyásnak ne adja,
Mer ott csak a rosszaságot tanulja.*

*– Csikós leszek, édesanyám, nem gulyás,
Ostort veszek, mégpediglen karikást.
Felnyergelem a vasderes lovamot,
Lerúgatom az égről a csillagot.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Ilosvai Mária, sz. 1928

42. Mogyorósi

*Mogyorósi azt írta az. anyjának,
Selyem párnát küldjön feje aljának.
Selyem párnát, kinek gombos a vége,
Hadd tudják meg, betyár volt életébe.*

*Mogyorósi elküldte a páváját,
De a páva visszajött nagy szaporán,
Mogyorósi szabad ember nem lesz már.*

*Megüzenem én a feleségemnek,
Viselje gondját a két gyermekemnek,
Sem csikósnak, sem gulyásnak ne adja,
Mert ott csak a betyárságot tanulja.*

Batár, 1971, Kovács János, sz. 1896

43. Spanga Pali

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 76$

Span - ga Pa - li gyé - mánt - gyű - rűt hor - dott, gró - fok, bá - rók
ud - va - rá - ba für - gott. - Héj, gyé - mán - tos Pa - li, mi - vé
let - tél, a ke - zed - re (de) va - sat mért ve - ret - tél?

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13)

2. 2. 2. 2. 1 V. 1 V. 2. 1 V. 1 V. 2. 2. 2. 2. 1.

ism.

*Spanga Pali gyémántgyűrűt hordott,
Grófok, bárók udvarába forgott.
– Héj, gyémántos Pali, mivé lettél,
A kezedre (de) vasat mért verettél?*

*Nehéz vasat kezedre, lábodra,
Hogy visznek el az akasztófára?*

*Spanga Palit hat zsandár kíséri,
Édesanyja az ablakon nézi.
– Nézzed, anyám, gyászos életemet,
Mind teérted szenvedem ezeket.*

Dercen, 1984, Korolovics Pál, sz. 1909

44. Ökröt, lovat hányat lopott?

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 76$

Réz pénzt ad-jál, ku-tya zsi-dó, nem ban-kót, mer a ban-kó
a be-tyár-nak nem va-ló. Mer a be-tyár hol meg-á-zik,
meg-fá-zik, a ban-kó a zse-bé-be széj-jel-á-zik.

1) 2-3. 2) 2. 3) 2. 4a) 2. 4b) 3.
5a) 2. 5b) 3. 6) 2-3. 7a) 2. 7b) 3. 8) 2-3. 9) 2. 10) 2-3.

*Réz pénzt adjál, kutya zsidó, nem bankót,
Mer a bankó a betyárnak nem való.
Mer a betyár hol megázik, megfázik,
A bankó a zsebébe széjjelázik.*

*(gya) Még azt mondja a főispán, vicsipán:
– Ökröt, lovat hányat lopott kend, István?
– Loptam ötvent, loptam hatvant, hetvenet,
(gya) Mégsem adtam az uraknak, csak egyet.*

*Majd elmegyek arra Tisza-Dunára,
Onnén hajtok majd az urak számára.
Onnén hajtok kilenc meddő tehenet,
Kiből adok az uraknak eleget.*

Dercen, 1984, Korolovics Pál, sz. 1909

45. Nem jól látom az idő járását

Rubato ♩ = cca 63

Nem jól lá - tom az i - dő já - rá - sát, fél - re - vá - gom ka - la - pom ál -
 lá - sát. Nem árt an - nak se e - ső, se da - ra,
 még a jég is le - pat - tog - zik ró - la.

1) 2-3. 2) 3. 3a) 2 III. 3b) 2 V. 3. 4) 2 IV. 3. 5) 2-3. ism.

*Nem jól látom az idő járását,
 Félrevágom kalapom állását.
 Nem árt annak se eső, se dara,
 Még a jég is lepattogzik róla.*

*Udvaromon van egy vadalmafa,
 Tetejében három piros alma.
 Az az alma tele van fűreaggel,
 A szeretőm tökéletlenséggel.*

*Péntek este jönnek a zsandárok,
 Rámverik az aprószemű láncot.
 Rámverik az aprószemű láncot,
 Most már, babám, ne tarts reám számat.*

Batár, 1971, Morvái Pál, sz. 1911

46. Én loptam el a vármegye pej lovát

Rubato ♩ = cca 100

Szól a ko-lomp, ker-ge-tik a nyá-ja-mat, ta-lán bi-zony az-zal a ga-lam-bo-mat. El-múlt a nyár, o-da-ma-radt a ró-zsám, hej, is-te-nem, csak még egy-szer lát-hat-nám!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 5a) 5b) 6) 7)

3. 2. 2. 2-3 2. 3. 2-3. 2 V.

*Szól a kolomp, kergetik a nyájamat,
Talán bizony azzal a galambomat.
Elmúlt a nyár; odamaradt a rózsám,
Hej, istenem, csak még egyszer láthatnám!*

*A gyulai kertek alatt születtem,
Még a bába se virrasztott felettem.
Úgy nőttem fel, mint erdőben a gomba,
Lovat loptam húsz esztendőskoromba.*

*Én loptam el a vármegye pej lovát,
Azér keres engemet Magyarország.
Ne keressen engemet az erdőbe,
Megtalál az ardai vendéglőbe.*

Szőllősgyula, 1971, Nagy Mihály, sz. 1911

47. Ha bemegyek, ha bemegyek

1.

Giusto ♩ = 92

Ha be-me-gyek, ha be-me-gyek a máty-fal-vi csár-dá-ba.
 Cif-ra nye-lü kis-bics-ká-mat vá-gom a ge-ren-dá-ba.
 A-ki le-gény, az ve-gye ki, a-ki bá-tor, az te-he-ti.
 Még az éj-jel zsan-dár-vér-rel í-rom ki a ne-ve-met.

1) 2) 3) 4) 5) 6)
 2. 2. 2. 2. 2. 2.

*Ha bemegyek, ha bemegyek
 A mátyfalvi csárdába,
 Cifra nyelvű kiscsiskámat
 Vágom a gerendába.*

*Aki legény, az vegye ki,
 Aki bátor, az teheti.
 Még az éjjel zsandárvérrel
 Írom ki a nevemet.*

*Ablakimba, ablakimba
 Besütött a holdvilág,
 Aki egyet, kettőt szeret,
 Nincs is arra jó világ.*

*Lám, én csak egyet szeretek,
 Mégis de sokat szenvedek.
 Ez az áldott szőke kislány
 Csalta meg a szívemet.*

Mátyfalva, 1971, Zán Tamás, sz. 1934

2.

Giusto ♩ = 89

Ha be-me-gyek, ha be-me-gyek, ha be-me-gyek a gyu-la-i csár-dá-ba,
 pe-ne-ci-lus kis-ké-se-met le-vá-gom az asz-tal-ra.
 A-ki le-gény, az jő-jön ki, a-ki ku-tya be-tyár-gye-rek, az áll-jön ki.
 Még az éj-jel, még az éj-jel a pi-ros vé-rem fo-lyik ki.

*Ha bemegyek, ha bemegyek,
 Ha bemegyek a gyulai csárdába,
 Penecilus kiskésemet
 Levágom az asztalra.*

*Aki legény, az jöjjön ki,
 Aki kutya betyárgyerek, az álljon ki.
 Még az éjjel, még az éjjel
 A piros vérem folyik ki.*

Szőllősgyula, 1974, id. Oroszi Elekné, sz. 1914

3.

Rubato $\text{♩} = \text{cca } 80$

2. Sze-gény-le-gény meg sem it-ta a bo-rát, csend-őr-káp-lár rúg-ta be az
aj-tó-ját. Csend-őr-káp-lár el-ki-ál-tot-ta ma-gát:
– Las-san i-gyék, mer el-csu-ka-tom ma-gát!

3.

*Szegénylegény ha bemegy a csárdába,
Tíz liter bort parancsol az asztalra.
Tíz liter bort, húsz szivarat melléje,
Hadd igyon a szegénylegény kedvére.*

*Szegénylegény meg sem itta a borát,
Csendőrkáplár rúgta be az ajtóját.
Csendőrkáplár elkiáltotta magát:
– Lassan igyék, mer elcsukatom magát!*

*Szegénylegény sem vette ezt tréfára,
Rézfokosát vágta a gerendába.
Most látszik meg ki a legény, ki, ki, ki,
Csendőrvérrel festette a csárdát ki.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza. sz. 1932

ÚJ BALLADÁK

48. Bárólány és juhász

1.

Rubato $\text{♩} \approx 84$

Kinn a pusz-tán a szend-rő-di ha-tár-ba le-ve-le-zik
egy nagy nyár-fa ma-gá-ba. Le-ve-le-zik egy nagy nyár-fa
ma-gá-ba, ju-hász-le-gény bú-sul-ni jár a-lá-ja. 45/1 45/2

1) 2a) 2b) 3) 4a) 4b) 5) 6a) 6b)
2. 2. 3. 4. 6. 45/2 2. 4. 45/2 1. 45/2 3. 45/2 5. 2-4. 6.

7) 8) 9) 10) 11) 12a) 12b) 13a)
5. 6. 5. 45/2 1. 3. 5. 45/2 1-6. 5. 2. 6. 4.

13b) 13c) 14a) 14b) 15) 16) 17)
45/2 1. 45/2 2-6. 2. 5. 6. 45/2 4. 45/2 3-6. 45/2 2. 4. 6. 45/2 1-3. 5. 6.

*Kinn a pusztán a szendrődi határba
Levelezik egy nagy nyárfa magába.
Levelezik egy nagy nyárfa magába,
Juhászlegény búsulni jár alája.*

*Juhászlegény szíve nagyon szomorú,
Előveszi furulyáját, belefű.
Furulyaszó behallatszik egy ablakon,
Ébredjen fel a nagyságos kisasszony.*

Nyílik már a Szendrő báró ablaka,
Kökény szemű kisasszony néz ki rajta.
A kisasszony így sóhajt fel magába:
– Mért is lettem Szendrő báró leánya?

Szendrő báró felugrott a lovára,
Kivágtatott a szendrői pusztára
Meggérdezte a legöregebb juhásztát,
Nem látta-e kökény szemű leányát?

– Nem láttam én, báró uram, ha mondom,
Bojtáromat is három hete, hogy nem látom.
Bojtárom is három hete oda van,
A kisasszony, ha jól tudom, vele van.

Jaj, de szépen megfaragták azt a fát,
Amékre azt a juhászlegényt akasszák!
Fújja a szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,
Nem öleli Szendrő báró leányát.

Tiszaújlak, 1971, Vári Árpád, sz. 1950

2.

Dallamát ld. 45/1

Messze, messze, a szendrei pusztába,
Öreg nyárfa levelezik magába,
Öreg nyárfa levelezik magába,
Egy juhászlegény búsulni jár alája.

Éjfél után hármat ütött az óra,
Mégis olyan szépen szól a furulya.
Furulyaszó behallik az ablakon
Ébredjen hát a nagyságos kisasszony.

Kinyílik a Szendre báró ablaka,
Egy kökény szemű barna lány néz ki rajta.
– Jaj, istenem! – így sóhajt fel magába –
Mért is vagyok Szendre báró leánya?

*Szendre báró harmadnapra bűvába,
Kilovagol a szendrei pusztába,
Megkérdi a legöregebb juhásztul,
Nem látta-e a nagyságos kisasszonyt?*

*– Báró uram, az igazat megvallom,
Három napja a bojtárom nem látom.
Három napja a bojtárom odavan,
A kisasszony bizonyosan vele van.*

*Hej, de szépen megfaragták azt a fát,
Amékre a juhászlegényt akasszák!
Fűjja (j)a szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,
Mért szerette el a báró leányát.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kegyes András, sz. 1901

3.

Rubato ♩ = cca 63

Künn a pusztán, az endrődi határba ki-le-ve-LED-zett egy nyárfa
ma-gá-ba. End-re bá-ró győ-nyő-rű-szép nyár-fá-ja,
ju-hász-le-gény bú-sul-ni jár a-lá-ja.

1) 2) 3) 4)
5) 6) 7)
8) 9)
1) 2a) 2b) 2c) 3) 4) 5b) 5b)
3. 5. 2. 6. 3. 4-5. 5-6. 4. 2-3. 5.
5c) 6a) 6b) 7) 8a) 8b) 8c) 9)
6. 3. 4. 2-6. 2. 6. 3. 4-5. 2-3.

*Künn a pusztán, az endrődi határba
Kileveledzett egy nyárfa magába.
Endre báró gyönyörűszép nyárfája,
Juhászlegény búsulni jár alája.*

*Juhászlegény szíve nagyon szomorú,
Előveszi furulyáját, belefúj.
Furulyaszó béhallik egy ablakba,
Ébredjen fel Endre báró leánya.*

*Kinyílt az Endre báró ablaka,
Kökény szemű kisasszony néz ki rajta.
A kisasszony így sóhajt fel magába:
– Mért is vagyok Endre báró leánya?*

*Másnap reggel Endre báró bújába
Kihajtatott az endrei pusztába,
Megkérdi a legöregebb juhászát:
– Nem látta-(j)e az ő kedves leányát?*

*– Nem láttam én, Endre báró, ha mondom,
Harmadnapja bojtáromot se látom,
Harmadnapja bojtárom is odavan,
Talán biz a kisasszony is vele van.*

*Vágják már a pusztaszélen azt a fát,
Amékre a juhászlegényt akasszák.
Fújja (j)a szél gylcs ingét, gylcs gatyáját,
Nem öleli Endre báró leányát.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kotobej Anna, sz. 1914

4.

Poco rubato ♩ = 76

Túl a Tí-szán, a szend-re - i ta - nyá - ba, ki - le - ve - led -
zett egy nyár - fá ma - gá - ba, gu - lyás - le - gény fü - ru - lyá - zik
a - lat - ta, fü - ru - lya - szó be - hal - lik a fá - lu - ba.

*Túl a Tiszán, a szendrei tanyába,
Kileveledzett egy nyárfa magába,
Gyulyáslegény furulyázik alatta,
Furulyaszó behallik a faluba.*

*Furulyaszó behallik az ablakon,
Ébren van-é, méltóságos kisasszony?
A kisasszony így sóhajt föl magába:
– Mért vagyok a Szendrő báró leánya?*

*Másnap reggel a báró is bújába
Kilovagol a szendrei tanyába.
Megkérdezi a legvénebb gulyástól,
– Nem látta-é az én leges leányom?*

*– Nem láttam én, báró uram, ha mondom,
Ha nem hiszi, nézze meg a tanyámon.*

*Három hete a bojtárom is odavan,
Lehet, hogy a kisasszony is vele van.*

*Szendrő végén kifaragták azt a fát,
Kire azt a juhászlegényt akasszák.
Fújja (j)a szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,
Mért szerette el a báró leányát?*

Salánk, 1971, Palkó Endre, sz. 1908

5.

*Kinn a pusztán, a szedrényi határba,
Levelezik egy nagy nyárfa magába.
Levelezik egy nagy nyárfa magába,
Juhászlegény búsulni jár alája.*

*Éjfél után hármát ütött az óra,
Jaj, de nagyon szépen szól a furulya.
Furulyaszó felhallik a kastélyba:
– Ébren vagy-e, Szedrő báró Mariska?*

*Nyittal van a hálószoza ablaka,
A kisasszony maga kacsint ki rajta.
Szép Mariska fel-felsőhajt magába:*

*– Mért is vagyok Szedrő báró leánya,
Mért nem vagyok juhászlegény babája?
Szép Mariska nem juhásznénak való,
Gyenge lábát felszurkálná a tarló.*

*Szedrő báró ha felül a lovára,
Úgy vágat ki a szedrői határba.
Megkérdi a legöregebb juhászt,
Nem látta-e kökény szemű leányát?*

*– Nem láttam én, báró uram, ha mondom,
Három napja bojtáromat se látom.
Bojtárom is három napja odavan,
A kisasszony, ha jól tudom, vele van.*

*Szedrő báró kivágatta azt a fát,
Amékre a juhászlegényt akasztják.
Fújja a szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,
Nem öleli hollóhajú babáját.*

*– Ha meghalok, széles úton vigyetek,
A báró kapujába letegyetek,
Nyissátok fel a koporsóm fedelét,
Hadd hullassa rám a kisasszony könnyét.*

Tiszativadar, 1970, Nagy Eszter, sz. 1900

6.

Rubato ♩ cca 86

Kint a pusz-tán a be-re-gi ha-tá-ron ki-vi-rí-tott egy nagy nyár-fa
a nyá-ron. A-lat-ta egy ju-hász-le-gény fu-ru-lyál,
kő-rü-löt-te bá-rá-nya-i szun-di-kál.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)

2-3. 8. 2. 4. 2. 4-5. 7-8. 1 V. 7 V. 2 V. 3-4. 6. 2 VI. 3 VI. 4. 6-8.

*Kint a pusztán a beregi határon
Kivirított egy nagy nyárf a nyáron.
Alatta egy juhászlegény furulyál,
Körülötte bárányai szundikál.*

*Furulyaszó behallik egy ablakon:
– Ébren vagy-é kökény szemű galambom?
– Ébren vagyok, mert nem tudok aludni,
Fáj a szívem, a szerelem gyötöri.*

*Szendre báró felnyergeli pej lovát,
Bevágatja valamennyi tanyáját.
Sírva kérdi juhászlegény anyjától,
Nem látta-e a kisasszonyt valahol.*

*– Nem láttam én, báró uram, ha mondom,
Három napja, hogy a fiam odavan.
Három napja, hogy a fiam odavan,
Talán bizony a kisasszony vele van.*

*Szendre báró hintót küld a lányáért,
Kilenc zsandárt meg a juhászlegényért.
Elől ül a kisasszony a hintóba,
Hátul meg a juhászlegény vasakba.*

*Erdő szélén most faragják azt a fát,
Amékre (j)a juhászlegényt akasszák.
Fújja (j)a szél fekete göndör haját,
Nem öleli Szendre báró leányát.*

*A kisasszony kimegy a temetőbe,
A két kezét a fejére kulcsolta:
– Jaj, Istenem, mire vitt a szerelem,
Akasztófán halt meg az én kedvesem!*

Szőllősgyula, 1987, Oroszi Elekné, sz. 1914,
Fogarasi Lőrincné, sz. 1922, Csetneki Bálintné, sz. 1925

7.

Poco rubato ♩ cca 84

Az end-re-i ha-tár-szé-li pusz-tá-ba, le-ve-led-zik egy szép nyár-fa ma-gá-ba.
 ma-gá-ba. Le-ve-led-zik egy szép nyár-fa ma-gá-ba,
 ju-hász-le-gény bú-sul-ni jár a-lá-ja.
 ju-hász-le-gény bú-sul-ni jár a-lá-ja.

*Az endrei határszéli pusztába,
 Leveledzik egy szép nyárfa magába.
 Leveledzik egy szép nyárfa magába,
 Juhászlegény búsulni jár alája.*

*Juhászlegény, a te sípod miből van?
 Talán bizony szomorúfűzfából van?
 A sípodnak oly szomorú a hangja,
 Szememből a bús könnyeket kicsalja.*

*Endre báró kísétál az udvarba,
 Azt kérdezi, merre van a juhnyája?
 – Már egy hete, hogy a juhnyáj odavan,
 Talán még a kisasszony is vele van.*

*Már Endrébe kivágatták azt a fát,
 Akire (j)a juhászlegényt akasszák.
 Fújja (j)a szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,
 Nem öleli Endre báró leányját.*

Nagydobrony, 1988, Ráti Mária, sz. 1908

49. Bárókisasszony és gulyás

1.

Rubato ♩ = cca 80

Szé-pen le-gel a bá-ró-né gu-lyá - ja, a kis-asz-szony ma-ga sé - tál
u - tá - na. Még mesz - szí -ről ki - ált - sa (j)a gu - lyás - nak:
- Jan - csi, szí - vem, te - rítsd le (j)a su - bá - dat!

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9)
2-3. 2-3. 2-3. 2. 2. 3. 2-3. 2-3. 2.

Szépen legel a báróné gulyája,
A kisasszony maga sétál utána.
Még messziről kiáltja (j)a gulyásnak:
– Jancsi, szívem, terítsd le (j)a subádat!

– Nem terítem én itt le (j)a subámat,
Itt a tilos, behajtsák a gulyámat.
– Te már arra, Jancsi szívem, ne gondolj,
Kiváltsa (j)azt édesapám, ha mondom.

– Édesapám, váltsa ki a gulyámat,
Mer Jancsival töltöttem éjszakámat.
– Lányom, lányom, lányomnak se mondalak,
De én téged egy gulyásnak nem adlak.

– Nem bánom én, édesapám, tagadj meg,
Az én szívem a gulyásért hasad meg.

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

2.

Rubato ♩-cca 72

4. (De) még a bú-za ki sem hány-ta a fe - jét, pá-ros ga-lamb mind el-hord-ta a szem - jét. - Hej, de is - te - nem, de is - te - nem, de is - te - nem, é - des ró - zsa-m, mi - re vitt a sze - re - lem. hej de 1. 2. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 2. III. V. VII. 10) 11) 12) 13) 14) 15) 16a) 16b) 16c) 17) 18) 19) 2. 1-2. 2. 2. 1-2. 1. 4va 1. 2. mer' a 2 VI. 1-2. 1-2. 2.

*Szépen legel a báróné gulyája,
A kisasszony maga sétál utána.
Már messziről kiáltja a gulyásnak:
– Szívem, Jancsi, terítsd le a subádat.*

*– Nem terítem én itt le a subámat,
De itt akár behajtják a gulyámat.
– Hej, de te már azzal, Jancsi szívem ne gondolj,
Kiváltja azt az én anyám, ha mondom.*

*– Édes lányom, még annak se mondalak,
Ha én téged egy gulyásnak tartalak.
– Nem bánom én, édesanyám, tagadj meg,
Az én szívem csak a gulyásért hasad meg.*

*De még a búza ki sem hányta a fejét,
Páros galamb mind elhordta a szemjét.
– Hej, de istenem, de istenem, de istenem,
Édes rózsám, mire vitt a szerelem.*

Tiszabökény, 1970, Árgyelán Mária, sz. 1910

3.

Giusto $\text{♩} = 88$

Szé - pen le - gel a bá - ró - né gu - lyá - ja, a kis - asz - szony
ma - ga sé - tál u - tá - na. Már mesz - szí -ről ki - ált - ja a
gu - lyás - nak: - Szi - vem, Jan - csi, te - rítsd le a su - bá - dat.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9a) 9b) 10a) 10b) 11a) 11b) 12) 13) 14) 15a) 15b) 16)

3. 2-3. 3. 3. 3. 2. 2. 4. 3-4. 2. 4. 2. 3. 3. 4. 2. 4. 3. 2-3. 2. 3. 2-3.

*Szépen legel a báróné gulyája,
De még szebben sétál annak a lánya.
Már messziről kiáltja (j)a gulyásnak:
– Jancsi, szívem, terítsd le (j)a subádat!*

*– Nem terítem biz én le a subámat,
Zöld a vetés, behajtják a gulyámat.
– Jancsi, szívem, már te avval ne gondolj,
Kiváltká (j)azt édesanyám, ha mondom.*

*– Lányom, lányom, még lányomnak se mondlak,
Mint én téged egy gulyáshoz adjalak.
– Nem bánom én, édesanyám, tagadj meg,
Az én szívem csak Jancsiért hasad meg.*

*Ismerem én az erdőbe azt a fát,
Amelyikre Gulyás Jancsit akasztják.
Fújja (j)a szél a szennyes ingét, gatyáját,
Nem nyerte meg a báróné leányát.*

Dercen, 1973, Bíró Júlia, sz. 1904.

50. A meggyilkolt fonólány

1.

Giusto $\text{♩} = 70$

Es - te van, es - te van, hét - re jár az ó - ra.

Min - den el - a - dó - lány ké - szül a fo - nó - ba.

1) 2)

3. 5-7. 4.

*Este van, este van,
Hétre jár az óra.
Minden eladólány
Készül a fonóba.*

*Szegény Szűcs Maris is
Oda készült volna,
Ha az ég fölötte
Bé nem borult volna.*

*Beborult, beborult,
Bé is sötétedett,
Szegény Szűcs Marisnak
Homályos este lett.*

*Elment a fonóba,
Leült a lócára,
Kihívta egy legény
Csak egy minutára.*

*– Lányok, lányok, lányok,
Rajtam segítetek,*

*Én már tivéletek
Fonóba nem megyek.*

*Kimentek, bevitték,
Letették a földre,
Pirosra festette
A vére a földet.*

*– Lányok, lányok, lányok,
Rólam tanuljatok,
Irigyelt legénnyel
Ne találkozzatok.*

*Mert ha találkoztok,
Így leszen sorsotok,
Kedden virradóra
Eláll a szavatok.*

*Anyám, édesanyám,
Nyisd ki gyász kapudat,
Megvetheted nékem
Halálos ágyamat.*

Nagypalád, 1974, Samók Ferencné, sz. 1934

2.

*Este van, este van, kilencet ütött az óra.
Minden eladólány készül a fonóba.
Szegény Szűcs Maris is oda készült vóna,
Ha az éj fölötte bé nem borult vóna.*

*Béborult, béborult, be is sötétedett,
Szegény Szűcs Marisnak homályos este lett.
Elmegy a fonóba, leül a lócára,
Egy legény kihívja csak egy minutára.*

*Kihívja az udvarra, a földre levágja,
Piros vérit pedig a földre bocsátja.
Egy szál levendula, két szál majoránna
Szegény Szűcs Marisnak gyászos koporsója.*

Beregújfalu, 1988, Heé Ilona, sz. 1922

3.

Giusto ♩ = 80

Es - te van, es - te van, el - múlt ki - lenc ó - ra,
min - den ha - ja - don lány me - gyen a fá - lu - ba.
1)
2-3.

*Este van, este van, elmúlt kilenc óra,
Minden hajadon lány megyen a faluba.
Aranyos Mariska, ő is elment volna,
Ha az a csillagos ég be nem borult volna.*

*Beborult, beborult, be is sötétedett,
Aranyos Mariskának szomorú este lett.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

51. A gyilkos feladja magát

1.

$\text{♩} = 84$

2. Vé-res lett a Bar-na Jan-csi ru-há - ja, nin-csen any-ja, a - ki ki - mos -
sa rá - ja. - Mosd ki, ba-bám, a ru-há-mat, fe - hér - re, fe - hér - re,
hol - nap me - gyek az ör - mes - ter e - lé - be.

1) 2) 3) 4) 5) 8va 6) 7) 8)

5. 3-4. 1. 3-4. 3. 4. 3. 4. 5.

*Barna Jancsit arra kérte babája,
Küldje ki az anyját a másvilágra.
Ki is küldte az anyját az erdőbe, erdőbe,
Beleszúrta szuronyát a szívébe.*

*Véres lett a Barna Jancsi ruhája,
Nincsen anyja, aki kimossa rája.
– Mosd ki, babám, a ruhámat, fehérre, fehérre,
Holnap megyek az őrmester elébe.*

*– Adjon isten, őrmester úr; jó napot!
– Adjon isten, Barna Jancsi, mi bajod?
– Őrmester úr, szívem öli a bánat, a bánat,
Egy kislányért megöltem az anyámat.*

*– Hogy merted ezt, Barna Jancsi megtenni,
Egy kislányért az anyádat megölni?*

– Ő volt annak az oka, ellene, ellene,
Nem akarta, hogy én őtet szeressem.

Falu végén most faragják azt a fát,
Amékre (j)a Barna Jancsit akasszák.
Fújja (j)a szél fekete göndör haját, a haját,
Más öleli Barna Jancsi babáját.

Más öleli, másnak ül az ölébe, ölébe,
Másnak kacsint ibolyakék szemébe.

Mezővári, 1987, Károlyi Irén, sz. 1935

2.

Barna Jancsit mire szedte babája:
Vigye el az anyját a másvilágra.
El is vitte az anyját az erdőbe,
Beleszúrta szuronyát a szívébe.

Véres lett a Barna Jancsi ruhája,
Nincsen anyja, aki kimossa rója.
– Mosd ki babám, fehérre az ingemet,
Holnap megyek őrmester úr elébe.

– Adjon Isten, őrmester úr, jó napot!
– Adjon Isten, Barna Jancsi, mi bajod?
– Őrmester úr, szívem öli a bánat,
Egy kislányért megöltem az anyámat.

– Barna Jancsi, hogy merted azt megtenni,
Egy kislányért az anyádat megölni?
– Őrmester úr, ő volt annak ellene,
Nem akarta, hogy a babám szeressem.

*Falu végén most faragják azt a fát,
Amékre a Barna Jancsit akasztják.
Fújja a szél fekete göndör haját,
Más öleli Barna Jancsi babáját.*

*Másra borul, másnak ül az ölébe,
Másra kacsint ibolyakék szemével.*

*– Amióta Barna Jancsit felakasztották,
Az utcára ki sem mehetek én már.
Azt mondják, hogy hóféhér a zsebkendőm,
Barna Jancsi volt az igaz szeretőm.*

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 195C

3.

*Barna Jancsit arra kérte babája,
Tegye el az anyját a másvilágra.
Barna Jancsi kihívta az erdőbe,
Éles kést szúrt édesanyja szívébe.*

*Barna Jancsit a zsandárok elfogták,
A vármegye fogdájában vallatták.
– Barna Jancsi, kár volt néked azt tenned,
Egy kislányért az anyádat megölted.*

*– Csendbiztos úr, ellenségem volt nékem,
Nem akarta, hogy feleségül vegyem.*

*Ismered-é az erdőben azt a fát,
Amelyikre Barna Jancsit akasszák?
Barna haját százfele fújja a szél,
Kisangyalom, mindhiába szeretté.*

Dercen, 1973, Puskás József, sz. 1922

52. Fábián Gyula

Poco rubato ♩ = 76

En - gem híj - nak Fá - bi - án Gyu - lá - nak, én - gem so - roz -
tak be ka - to - ná - nak. Fé - nyes kar - dot köt - nek ol - da - lam - ra,
szé - les szí - jat kar - csú de - re - kam - ra.

Engem híjnak Fábián Gyulának,
Engem soroztak be katonának.
Fényes kardot kötnek oldalamba,
Széles szíjat karcsú derekamra.

Erre Gyula kapta a fegyverét,
Azonközben átallotta szívét.
Árva Laura kinéz az ablakon:
– Most fekszik a Gyulám ravatalon!

– Édesanyám, csak azt engedje meg,
A babámnak koszorút köthessek
Liliomból vagy majoránnából,
Vagy a szívem nehéz fájdalmából.

Árva Laura kiment a kiskertbe,
Leborult a sírnak elejére:
– Gyulám, Gyulám, tekints fel az égre,
Az egekre, két szép gyermekedre!

– Kedves fiam, azt nem engedem meg,
Árva kislányt ne hozz ide nekem.
Té egy grófi, ő egy árva lányka,
Ne hozz szégyent grófi családunkra.

Olvad a hó, tavasz akar lenni,
De szeretnék kék ibolya lenni!
De szeretnék kék ibolya lenni,
A Gyulámnak sírján elhervadni.

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

53. Az aradi vértanúk

1.

Poco rubato $\text{♩} = 84$

Ki-sü-tött a, ki-sü-tött a nap su-ga-ra az a-ra-di vár-töm-lőc-nek

ab-la-ká-ra. Vár-ja az-tat ti-zen-há-rom ma-gyar vi-téz,

mely a töm-lőc fe-ne-kén a ha-lál-ra kész.

5., 6-7., 2-6., 3-5. 7., 7., 6., 4., 2. 5-7.

9., 10. ism., 11. 8va, 12. 1. 4 V., 13. 3., 13b) 4 V. 7., 14a) 4. 6., 14b) 5.

15) 4 V. 6., 16a) 4 V., 16b) 5-6., 17) 4., 18) 5., 19) 6., 20) 5.

*Kisütött a, kisütött a nap sugara
Az aradi vártömlőcnek ablakára.
Várja aztat tizenhárom magyar vitéz,
Mely a tömlőc fenekén a halálra kész.*

*Nyílik már a börtönajtó vasas zára,
Gyertek, gyertek, hű magyarok, a halálra.
Búcsúzzatok el egymástól mindörökre,
Úgy menjetek, úgy szálljatok jobb életre.*

*Ki is jöttek vérző szívvel valahányan,
Kezet fogtak ők egymással katonásan.*

*Gyerünk, pajtás, az istenhez fel az égbe,
Kérjünk áldást a kesergő munkás népre.*

*Jaj, de boldog, kit előre nevezének,
Hogy a halált legelőször ő éré meg,
Jaj, de bizony, kit végsőnek hagytak hátra,
Hogy bajtársi szenvedését végig várja!*

*Damjanichot hagyták végső vértanúnak,
Bár mindig előtte járt ő a csatában.
Kegyetlenül haragszik rá minden német,
Számталanszor földig verte őkelméket.*

*Sűrög-forog már a hóhér a kötéllel
Számolni egy magyar hősnek életével,
De Damjanich így kiált fel nyugalmában:
– Vigyázz, fattyú, fel ne borzold a szakállam!*

*Aradi vár; aradi vár, halál völgye,
Tizenhárom magyar vitéz temetője.
Nyíljon a ti sírokon vérvirágok,
Felejtethlen legyen a ti halálotok.*

Fancsika, 1973, Veszprémi Sándor, sz. 1894

2.

*Jaj, de szépen süt az őszi nap sugara
Az aradi vár börtönének ablakára.
Szánja aztat tizenhárom magyar vitéz,
Ki a börtön fenekén a halálra kész.*

*Nyikorog a börtönajtó vasas zára,
Gyertek, gyertek, hős magyarok a halálra.
Ki is jöttek vérző szívvel valahányan,
Elbúcsúztak ők egymástól katonásan.*

*Jaj annak, kit legelőször nevezének a halálra,
Kit legelőször ölelé át a halála!
Jaj annak, kit utójjára hagynak hátra,
Ki pajtása szenvedését végig látja!*

*Damjanichot hagyták végső végórára,
Ki pajtása szenvedését végig látta.
Damjanich is így sóhajt fel fájdalmába:
– Ártatlanul visznek az akasztófára!*

*Aradi vár, aradi vár, halál völgye,
Tizenhárom magyar vitéz temetője.
Sírotokon nyílnak ki vérvirágok,
Felejtethetlen legyen a halálotok!*

Mezővári, 1987, Both Katalin, sz. 1922

54. Vérbe fürdők én még ma

1

Giusto ♩=100

1) — 2) — 3)

Ba-kony er - dő gyász - ban van, ba - kony er - dő gyász - ban van,

4)

Ró - zsa Sán - dor hal - va van, Ró - zsa Sán - dor hal - va van.

Giusto ♩=100

1) — 2) —

Ba-kony er - dő gyász - ban van,

Bakony erdő gyászban van,
 Bakony erdő gyászban van,
 Rózsa Sándor halva van,
 Rózsa Sándor halva van.

Még vasárnap délután,
 Még vasárnap délután
 Sétált a lányok után,
 Sétált a lányok után.

Édesanyja utána,
 Édesanyja utána:
 – Sándor fiam, gyer haza,
 Sándor fiam, gyer haza.

– Nem megyek én még haza,
 Nem megyek én még haza,
 Zsandár vérben fürdök ma,
 Zsandár vérben fürdök ma.

Be is ment a csárdába,
 Be is ment a csárdába,

Rávágott az asztalra,
 Rávágott az asztalra.

Három zsandár utána,
 Három zsandár utána,
 Rávágott a vállára,
 Rávágott a vállára.

Rézfokost a fejébe,
 Rézfokost a fejébe,
 Éles kést a szívébe,
 Éles kést a szívébe.

– Édesanyám, kedvesem,
 Édesanyám, kedvesem,
 Van-e ingem szennyesen,
 Van-e ingem szennyesen?

Ha nincs ingem szennyesen,
 Ha nincs ingem szennyesen,
 Hoztam kettőt véresen,
 Hoztam kettőt véresen.

*Menjen el a Tiszára,
Menjen el a Tiszára,
Mossa ki szép tisztára,
A fia halálára.*

*Kilenc kislány fehérbe,
Kilenc kislány fehérbe,*

*Visznek a temetőbe,
Visznek a temetőbe.*

*Kilenc kislány pirosba,
Kilenc kislány pirosba,
Letesznek a síromba,
Letesznek a síromba.*

Salánk, 1971, Bisi Sándor, sz. 1941, Sípos Erzsébet, sz. 1928

2.

Giusto ♩=88

Még va - sár - nap dél - u - tán, még va - sár - nap dél - u - tán

sé - tált a lá - nyok u - tán, sé - tált a lá - nyok u - tán.

1. 3-6. 1. 4-6. 3. 6.

*Harangoznak Csengerbe,
Harangoznak Csengerbe,
Vajon ki halt meg benne,
Vajon ki halt meg benne?*

*Még vasárnap délután,
Még vasárnap délután
Sétált a lányok után,
Sétált a lányok után.*

*Utána ment az anyja,
Utána ment az anyja,
– Pista fiam, gyer haza,
Pista fiam, gyer haza.*

*– Nem megyek én még haza
Nem megyek én még haza,
Vérbe fürdök még máma,
Vérbe fürdök még máma.*

*– Édesanyám, hallja-e,
Édesanyám, hallja-e,
Van-e ingem szennyesen,
Van-e ingem szennyesen?*

*Vigye le a Tiszára,
Vigye le a Tiszára,
Mossa ki szép tisztára,
A fia halálára.*

Nagypalád, 1973, Gál Jánosné, sz. 1905

3.

Poco rubato $\text{♩} = 72$

Bé - csi er - dő zár - va van, Bé - csi er - dő zár - va van,
 Ró - zsa Sán - dor ben - ne van, Ró - zsa Sán - dor ben - ne van.

1a) 1b) 2) 3a) 3b) 3c) 4)
 2. 5. 7.

5) 6a) 6b)
 2-6. 3. 4-7.

Bécsi erdő zárva van,
 Bécsi erdő zárva van,
 Rózsa Sándor benne van,
 Rózsa Sándor benne van.

Rózsa Sándor bijába,
 Rózsa Sándor bijába
 Beugrott a csárdába,
 Beugrott a csárdába.

Utána ment az anyja,
 Utána ment az anyja:
 – Sándor fiam, gyer haza,
 Sándor fiam, gyer haza.
 – (de) Nem megyek én még haza
 Nem megyek én még haza,

Vérben fürdök én máma,
 Vérben fürdök még máma.

(De) még szombaton délután,
 Még szombaton délután
 Sétált a lányok után,
 Sétált a lányok után.

(De) már vasárnap reggelre,
 Már vasárnap reggelre
 Szépen ki vót terítve,
 Szépen ki vót terítve.

(De) gyertek, lányok, sírjatok,
 Gyertek, lányok, sírjatok,
 Síromra boruljatok,
 Síromra boruljatok.

Batár, 1971, Morvai Pál, sz. 1911

55. A cséplőgépbe esett lány

1.

Giusto ♩₆₉

Far - kas Ju - lis - ka fel - áll - lott az asz - tag - ra, sze - re - tő - je
 be - le - dob - ta a dob - ba. Mi - re az a tü - ze - lő gép
 meg - áll - lott, Far - kas Ju - lis - ka gyen - ge sza - va el - áll - lott.
 2-3. 4. 2-4. 2. 2. 2. 3. 4.
 7) 8) 9a) 9b) 10) 11) 12) 13)
 1-2. 1 V. 2-3. 2. 4. 3. 2-3. 2 III. 4. 2.

*Farkas Juliska felállott az asztagra,
 Szeretője beledobta a dobba.
 Mire az a tüzelő gép megállott,
 Farkas Juliska gyenge szava elállott.*

*Vigyétek és tegyétek a szekérre,
 Vigyétek a zsidó orvos elébe.
 Zsidó orvos férefordul, azt mondja:
 – A jó isten már a Juliska orvosa.*

*Ássák már a szárazberki temetőt,
 Farkas Juliskát teszik bele legelőbb.
 Farkas Juliskát viszik a temetőbe,
 Nagy Ferencet meg a kállai börtönbe.*

*– Hallod, Ferenc, nem fájt-e a te szíved,
 Mikor azt a szőke kislányt megölted?
 – Akkor nem fájt, de most mindjárt meghasad,
 El kell viselni a harminchatos nagy vasat.*

Batár, 1971, Bárány Mariska, sz. 1944

2.

Giusto $\text{♩} = 92$

Far - kas Jul - csa fel - má - szott az asz - tag - ra, e - gye - ne - sen
fő - vel e - sett a dob - ba. - Já - nos bá - csi, sza - ba - dít - son,
ha le - het, úgy áld - ja meg a jó is - ten is ken - det.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14) 15)

3. 3. 1. 1. 1-3. 3 V. 1 VI. 1 IV. 1 IV. 1 VI. 3. 2.

*Farkas Julcsa felmászott az asztagra,
Egyenesen fővel esett a dobba.
– János bácsi, szabadítson, ha lehet,
Úgy áldja meg a jó isten is kendet.*

*Mire (j)a gép véglegesen megállott,
Farkas Julcsa gyenge szava elállott.
Piros vére úgy folyik, mint a patak,
Édesanyja gyenge szíve meghasad.*

*Farkas Julcsát tegyétek a szekérre,
Vigyétek őt zsidó doktor elébe.
Zsidó doktor félrefordul, úgy mondja:
– A jó isten Farkas Julcsa doktorja.*

Beregújfalu, 1973, Granilla Gizella, sz. 1908

3.

Gusto ♩ 116

1) — 2) — 3) — 3) — 4) — 5) — 6) — 7) — 3) —

2. Far - kas Jul - csát fel - tet - ték a sze - kér - re, úgy vit - ték a

8) — 10) — 9) — 7a) — 3) — 11) 3) —

zsi - dó or - vas e - lé - be. Zsi - dó or - vas fél - re - for - dul,

3) — 1) — 12) — 13) — 14) — 15) 8va —

azt mond - ja: A jó is - ten Far - kas Jul - csa or - va - sa.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7a) 7b) 8) 9a)

3. 3. 1. 1. 3. 3. 1. 3. 1. 1.

9b) 10) 11) 12) 13) 14) 8va 15a) 15b)

3. 3. 1. 3. 1. 3. 1. 3.

*Farkas Julcsa felállott az asztagra,
Egyenesen beleesett a dobba.
Mire a gép véglegesen megállott,
Farkas Julcsa gyenge szava elállott.*

*Farkas Julcsát feltették a szekérre,
Úgy vitték a zsidó orvos elébe.
Zsidó orvos félrefordul, azt mondja:
– A jó isten Farkas Julcsa orvosa.*

*Gyászba borult már a gyulai utca,
Farkas Julcsát viszik keresztül rajta.
Piros vére úgy folyt el, mint a patak,
Édesanyja gyenge szíve meghasadt.*

Tiszabökény, 1971, Ocskai János, sz. 1897

4.

*Farkas Julcsa a tetőn a kévét vágja,
Beleesett a gép szörnyű torkába.
– Gépész uram, álljon meg a masina,
Farkas Julcsa beleesett a dobba.*

*– Látod, látod, Nagy Ferenc szeretőm,
Piros véres lett a pici keszkenőm,
Hozzám vágtad a kévés búzakalászt,
Helyettem te jobb szeretőt nem találsz.*

*Mire a gép véglegesen megállott,
Farkas Julcsa gyöngé szíve elállott.
– Farkas Julcsát tegyétek a szekérre,
Vigyétek a zsidó orvos elébe.*

*Zsidó orvos félrefordul, azt mondja:
– Julcsának az égbe van az orvosa.
Farkas Julcsát viszik a temetőbe,
Nagy Ferencet az örökös tömlőcbe.*

Tiszabökény, 1970, Páva Sándor, sz. 1927

56. Megcsalt férj

1.

Poco rubato $\text{♩} = 104$

1) 2) 3) 4) 5)

– É - des fe - le - sé - gem? – Mi baj, an - gya - lom?

6) 7) 8) 9) 10)

– Mit ke - res itt ez a ló az én ud - va - ro - mon?

1a) 1b) 1c)

3. 6. 12. 13. 15. 9.

2) 3) 4a) 4b) 4c) 5) 6a)

2. 5. 8. 11. 8. 11. 6. 8-9. 5. 15. 11. 2. 10. 15.

6b) 7a) 7b) 8) 9) 10)

8. 2-3. 15. 4. 10. 5. 4.

– Édes feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres itt ez a ló
 Az én udvaromon?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott a ló?
 Tehenemet most engedte
 Ki a szolgáló.

– Tehenet szarva nélkül
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll
 És a magos ég!

– Édes feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres ez a huszárköpeny
 Az én gangomon?

Nézze meg az ember,
 Hol van itt a köpönyeg?
 A szógálóm az ágyterítőt
 Most tette oda.

– Ágyterítőt fényes gombbal
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll
 És a magos ég!

– Édes feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Ez a csizma mit keres itt
 Az én ágyamnál?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott huszár?
 A szolgálót hideg rázta,
 Az feküdt oda.

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott csizma?
 A tejescsuprot a szolgáló
 Most tette oda.

– Lánycselédet nagy bajusszal
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll
 És a magos ég.

– Tejescsuprot sarkantyúval
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll
 És a magos ég.

– Édes feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Bál lesz itt még ma éjjel,
 Hogyha én akarom!

– Édes feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Ez a huszár mit keres itt
 Az én ágyamon?

– Jaj, már nekem, az ilyen bál
 Jaj már nekem akkor;
 Ajtó mellett a füttykös bot,
 Vizes kötél vár!

Nevetlenfalu, 1971, Ilku Péter, sz. 1894

2.

Giusto $\text{♩} = 108$

1) — 2) — 3) — 4) — 5) — 6)

– Kin-csem, fe - le - sé - gem! – Mi baj, an - gya - lom?

7) — 8) — 9) — 10)

– Mit ke-res ott a fe - hér ló Az ud - va - ro-mon?

1) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6a)

14. 3. 12. 6. 9. 9. 12. 2-3. 5-6. 9. 12. 14. 2-3. 6. 9. 12. 14. 2.

6b) 6c) 7a) 7b) 8) 9) 10)

5. 8. 11. 14. 2. 6. 11. 3. 6. 9. 12. 3-4. 6. 9. 12. 3. 7. 9. 11-12. 7-14.

– Kincsem, feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres ott a fehér ló
 Az udvaromon?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott a fehér ló?
 Fejőstehént eresztette ki
 A szolgáló.

– Fejőstehent szarva nélkül
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll,
 Meg a magas ég.

– Kincsem, feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres ott az a csizma
 A komótomon?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott a csizma?
 Tejescsuprot mostam össze,
 Azt raktam oda.

– Tejescsupron rézsarkantyút
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll,
 Meg a magas ég.

– Kincsem, feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres ott az a köpeny
 A fogasomon?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott a köpönyeg,
 Ágyterítőt mostam össze,
 Megpenyészedett.

– Ágyterítőn harminc gombot
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll,
 Meg a magas ég.

– Kincsem, feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Mit keres itt a katona
 Az én ágyamon?

– Nézze meg az ember,
 Hol van ott katona?
 Szolgálómat hideg rázta,
 Az feküdt oda.

– Szolgálónak nagy bajusza
 Ó, ki látott még,
 Mióta a világ fennáll,
 Meg a magas ég.

– Kincsem, feleségem!
 – Mi baj, angyalom?
 – Még az este bált fogadok
 Az udvaromon.

– Jaj, jaj,
 Jaj nekem az ilyen bál,
 Ház közepiről bűnkös bot
 A sarokba vár.

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza. 1932

57. Leégett a cserény

1.

Rubato ♩ = cca 72

1) 2) 3) 4) 5) —————
 Le - é - gett a csi - ri - bí - ri ho - dály, be - le - é - gett ki - lenc ju - hász -
 6) 7) —————
 boj - tár, (de) ju - hász - boj - tár, meg a szám - a - dó - ja,
 9) ————— 10) ————— 11) —————
 szám - a - dó - nak sal - lan - gos zacs - kó - ja.
 1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) —————
 gya 3. 2-3. 2. 2. 2-3. 2-3. 2-3. 3.
 9a) 9b) 10) 11) —————
 gya 2. gya 2-3. 2.

*Leégett a csiribiri hodály,
 Beleégett kilenc juhászbojtár,
 (de) Juhászbojtár, meg a számadója,
 Számadónak sallangos zacskója.*

*(de) Mutassátok meg nekem a sírját,
 Hadd ültessek rá egy bazsarózsát,
 Hadd teremjen rózsát, nem töviset,
 (gya) Mer az engem igazán szeretett.*

*(gya) Megtanáltam én annak a sírját,
 Ráültettem három bazsarózsát, (gya)
 Hadd teremjen rózsát, nem tövisét,
 Mert az engem igazán szeretett.*

Dercen, 1984, Korolovics Pál, sz. 1909,

2.

Rubato ♩ = cca 76

1) 2) 3)

2. Szám - a - dó - nak nin - csen sem - mi kár - ja, de meg - ve - szí a szü - re - ti vá -

4) 5) 6)

sár - ba, (de) ja sze - gény ki - lenc ju - hász - le - gény,

5) 6)

(de) be - le - é - gett mind a ki - lenc, sze - gény!

1) 2) 3a) 3b) 4a) 4b) 5)

de 1. 3. 5. 5. 1. 3. 1. 3-4. 5. 3-4.

6)

1.

(De) leégett a csiribiri hodály,
 (De) beleégett kilenc juhászbojtár.
 (De) kilenc juhászbojtár kilenc pár ruhája,
 Számadónak sallangos bundája.

Számadónak nincsen semmi kárja,
 (De) megveszi a szüreti vásárba,
 (De) a szegény kilenc juhászlegény,
 (De) beleégett mind a kilenc, szegény!

(De) szőke kislány a hodályt kerüli,
 Számadótól a bojtárt kérdezi.
 – Ó, te kislány, hiába kerülöd,
 (De) beleégett, ki téged szeretett.

– (De) mutassa meg hát kend a sírhalmát,
 (De) hadd ültessenek rája bazsarózsát,
 (De) hadd teremjen rózsát, ne töviset,
 (De) mer az engem igazán szeretett.

Tiszaújhegy, 1971, Pintye Elek, sz. 1899

3.

*Leégett a csiribiri határ,
Beleégett kilenc juhászbojtár.
De kilenc bojtár kilenc pár ruhája,
Számadónak sallangos bundája.*

*Számadónak nincsen semmi kárja,
Veszen másat a debreceni nagy vásárba,
De a szegény kilenc juhászlegény,
Beleégett mind a kilenc, szegény.*

*Barna kislány kerül a cserényt,
Keresi a kilenc juhászlegényt.
De barna kislány, hiába keresed,
Beleégett, ki téged szeretett.*

Batár, 1971, Kovács János, sz. 1896

58. Alku

1.

Rubato ♩-cca 84

A - mott, a - mott, ott a hegy ol - da - lán két ju - hász - le - gény
 le - gel - te - té nyá - ját. A - hogy ot - tan ket - ten be - szél -
 get - nek, azt mond - ja a gaz - dag a sze - gény - nek:
 1a) 1b) 2) 3) 4) 5) 6) 7)
 2-3. 4. 4. 2-4. 4. 4. 3. 4 V. 4.
 8) 9) 10) 11) 12) 13) 14)
 2-3. 4 V. 2. 2. 4 VI. 4. 2. 2.

*Amott, amott, ott a hegy oldalán
 Két juhászlegény legeltetné nyáját.
 Ahogy ottan ketten beszélgetnek,
 Azt mondja a gazdag a szegénynek:*

*– Hallod-e te, szegény juhászlegény,
 Tele pénzzel ez a kövér erszény.
 Megveszem a szegénységet tőled,
 Ráadásul add a szeretődöt.*

*– Ha ez a pénz volna csak foglaló,
 Ezerennyi lenne borrhavaló,
 E világot adnád ráadásnak,
 Szép szeretőm sosem adnám másnak.*

*– Juhászlegény, te bízol babádba
 Jobban, mint a százezer forintba?*

*Hát hogyha a babád csalfa lenne,
Sem pénzed, sem szeretőd nem lenne.*

*Akkor volnál igazán csak szegény,
Amint mondják, hogy szegény juhászlegény.*

Dercen, 1987, Bíró Irma, sz. 1925

2.

Rubato ♩ = cca 72

Ott fenn a domb füves ol - da - lá - ba ül két le - gény
fe - ke - te su - bá - ba. A - mint ot - tan ül - nek, ül - dö - gél - nek,
szól a gaz - dag a sze - gény - le - gény - nek:
2. 3-4. 2-4. 2-3. 4. 2. 2-3. 4.
7) 8) 9) 10)
4. csak 2. 3. 2.

*Ott fenn a domb füves oldalába
Ül két legény fekete subába.
Amint ottan ülnek, üldögnék,
Szól a gazdag a szegénylegénynek:*

*– Szegénylegény, szegény juhászlegény,
Tele pénzzel ez a kövér erszény.
Megveszem a szegénységet tőled,
Csak ráadásnak add a szeretődöt.*

– *Ha ez a pénz volna csak foglaló,
Ezer annyi meg a borraivaló,
A világot adnák ráadásnak,
A babámat mégsem adnám másnak.*

*Gazdag legény, ne fájjon a szíved,
Szegény kislány nem lehet a tied,
Mert szegénynek csak szegény a párja,
Most is csak a szeretőjét várja.*

Izsnyéte, 1987, Fodor Magda, sz. 1955

3.

*Amoda a hegyek oldalába,
Ül két bojtár fekete subába.
Számadója mondja az egyiknek,
Kettő közül a szegényebbiknek:*

– *Hallod-e, te szegény juhászlegény,
Tele pénzzel ez a kövér erszény.
Megveszem a szegénységet tőled,
De ráadásnak add a szeretődöt.*

– *Ha ez a pénz volna csak a foglaló,
Ezer annyi meg a borraivaló,
A világot adnák ráadásnak,
Szeretőmet mégsem adnám másnak.*

Batár, 1971, Kovács János, sz. 1896

59. Borbély Jóska

Rubato ♩ = cca 84

Bor-bély Jós - ka ki - ál - lott a ka - pu - ba, ar - ra sé - tál

leg - ked - ve - sebb ba - rát - ja. Kér - di tő - le leg - ked - ve - sebb

ba - rát - ja: Jós - ka paj - tás, a szí - ve - det mi bánt - ja?

1a) 2a) 2b) 3) 4) 5) 6) 7)

2-4, 6-7. 2, 4-7. 3. 2-5. 2-6. 2, 5-6. 3-7. 2-7.

8) 9) 10) 11) 12)

2. 2-3, 6-7. 5. 2. 5.

*Borbély Jóska kiállott a kapuba,
Arra sétál legkedvesebb barátja.
Kérdi tőle legkedvesebb barátja:
– Jóska pajtás, a szívedet mi bántja?*

*– Kedves pajtás, ne kérdezzed a bajom,
Beteg az én legkedvesebb galambom.
Beteg szegény, betegágyában fekszik,
Piros bársony paplannyal takarózik.*

*Fődoktor úr megy az utcán csendesen,
Borbély Jóska utána lép sebesen.
– Fődoktor úr, álljon meg egy pár szóra,
Mondja meg hát, a babámnak mi baja?*

*– Borbély Jóska, ne bánkódjék a baján,
Pár nap múlva bálba viszi a karján.*

*Pár nap múlva oly boldog lesz, mint gerle,
Borbély Jóska, meggyógyul a kedvese.*

*Másnap reggel zúgnak a nagy harangok.
– Jaj, istenem, ki lehet most a halott?
Nem más, mint a Nemes Tóni leánya,
Borbély Jóska legkedvesebb babája.*

*Borbély Jóska végigsétál az utcán,
Betekint a Nemes Tóni ablakán.
Mit lát ott, mint két szál gyertyát meggyújtva,
– Jaj, istenem, meg van a babám halva!*

*Jaj, istenem, hogy kén oda bemenni,
Hogy kén nékem a rózsámmal beszélni?
Mindezekre feleli a meghűlt száj:
– Köszönöm, babám, hogy értem fáradtál.*

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 1950

60. Kórházban

1.

Rubato ♩.cca 96

Be - reg - szá - szí kór - ház kert - je ho - mo - kos, ben - ne sé - tál Lin - ner dok - tor
 fő - or - vos. Csip - kés szé - lű zseb - ken - dő a ke - zé - ben,
 két pár a - rany gyű - rű csil - log a ke - zén.
 1) 3 2) 3) 5. 2-4. 6. 2-6.

*Beregszászi kórház kertje homokos,
 Benne sétál Linner doktor főorvos.
 Csipkés szélű zsebkendő a kezében,
 Két pár arany gyűrű csillog a kezén.*

– Adjon isten, doktor uram, jó napot!
 – Adjon isten, barna kislány, mi bajod?
 – Doktor uram, nagy nékem a kérésem,
 Szeretőmet a kórházból kikérem.

– Eridj haza, barna kislány, nem lehet,
 Ma irtam a patikába receptet.
 Száz pengő is kevés volna őerte,
 Ha betyár volt, hadd szenvedjen meg érte.

– Holnap visznek az operációra,
 Feltesznek a fekete gyász asztalra,
 Körül rajtam kilenc orvos vizitál:
 – Megállj, betyár, nem leszel szabad madár.

– Szabad madár nem is akarok lenni,
Itt a kórház, itt akarok meghalni.
Egy kis kenyér; zupaleves jár nékem.
Látod, rózsám, mire vitt a szerelem?

Tiszaújlak, 1971, Vári Árpád, sz. 1950

2.

Poco rubato ♩ 88

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)

A szőlő-si kór-ház ut-ca ho-mo - kos, a-zon sé-tál a re-ge-ment-

8) 9) 10)

fő-or - vos, pi-ros bár-sony zseb-ken - dő a zse - bé - be,

11) 12)

o - pe - rá - ló kés vil - log a ke - zé - be.

1) 2) 3) 4a) 4b) 4c) 4d)

2-4. 2-4. 3-4. 2. 3. 4. 5.

5) 6) 7) 8) 9a) 9b) 10) 11) 12)

2-5. 2-5. 2-4. 2-3. 5. 4. 5. 5. 3-5. 4.

*A szőlősi kórház utca homokos,
Azon sétál a regement-főorvos,
Piros bársony zsebkendő a zsebébe,
Operáló kés villog a kezébe.*

*Arra megy egy szőke kislány: – Jó napot!
– Adjon isten, szőke kislány, mi bajod?
– Doktor uram, nagy volna a kérésem,
A szeretőm a kórházból kikérem.*

– Azt megtenni, szőke kislány, nem lehet,
Ma írtam a patikába receptet.
Nyolcszáz forint kevés volna őérte,
Ha betyár volt, hadd szenvedjen meg érte.

Holnap visszük az operációra,
Föltesszük a fekete gyász asztalra.
Körül rajta kilenc orvos vizitál,
– Megállj, betyár, nem leszel szabad madár.

– Szabad madár nem is akarok lenni,
Itt a kórház, itt akarok meghalni,
Egy font kenyér; zupaleves jár nékem,
Látod babám, mire vitt a szerelem?

Mátyfalva, 1971, Zán Tamás, sz. 1934 I

3.

Giusto $\text{♩} = 88$

1) 2) 3) 4)

A szőlő-si kór-ház ut-ca ho-mo - kos, ab-ba sétál a szőlő-si

1) 5)

fő-or - vos. – Ad-jon is - ten, dok-tor u - ram, jó na - pot!

– Ad - jon is - ten, sző - ke kis - lány, mi ba - jod?

1) 2) 3) 4) 5)

3. 2. 2. 2. 2-4.

A szőlősi kórház utca homokos,
Abba sétál a szőlősi főorvos.
– Adjon isten, doktor uram, jó napot!
– Adjon isten, szőke kislány, mi bajod?

– Doktor uram, nagy volna (j)a kérésem,
Szeretőmet a kórházból kikérem.
– Eredj haza, szőke kislány, nem lehet,
Most írtam a nagy kórházba receptet.

Kilenc orvos körül rajta vizitál,
– Édes fiam, nem leszel szabad madár:
– Szabad madár nem is akarok lenni,
Itt a kórház, itt akarok meghalni.

Meghalt már a falu legszebb legénye,
Minden kislány sírva megyen eléje.
– Ne sírjatok, megcsalt szívű szép lányok,
Jön a tavasz, hoz majd nektek virágot.

Batár, 1971, Bárány Mariska, sz. 1944

HELYI BALLADÁK, GYILKOSSÁGOK, SZERENCSÉTLENSÉGEK

61. Túri Pista

1.

Giusto ♩=76

Fel-sü-tött a hold-vi-lág a ha-lom - ra. Bá-ró lá-nya ki-haj-lott az
ab-lak - ba. Bá-ró lá-nya ki-haj-lott ró-zsa-bim - bó.
- Hal-lod, ba-bám, mit szól az a ti-lin - kó?

1) 2) 3) 5) 4)
4. 2. 2. 4. 5.

*Felsütött a holdvilág a halomra,
Báró lánya kihajlott az ablakba.
Báró lánya kihajlott rózsabimbó,
– Hallod, babám, mit szól az a tilinkó?*

*Szól a nóta, de te hangját nem érted,
Báró lánya, meghalok én teérted!
Báró lánya virágos kertbe várja,
Túri Pistát fehér keblére zárja.*

*Túri Pistát el sem bocsátta volna,
Ha valahogy egy golyó nem jött volna.
Mérges báró kócsagmadárt lelőtte,
Fehér galamb szíve hasadt meg érte.*

*Fehér galamb péntek este bukott fel,
Már szombaton siratták bús könnyekkel,*

*És vasárnap egy vagy két óra tájba,
Beletették az aranyos kriptába.*

*Túri Pista, a számadó bojtára,
Felöltözött tiszta fekete gyászba.
– Ezer számos juha van a bárónak,
Nem bánám, ha mind elmenne maholnap.*

Tiszafarkasfalva, 1970, Kotobej Anna, sz. 1914

2.

Giusto $\text{♩} = 76$

Ma-gos kő-fal közt a bá-ró kas-té-lya, de Pis-tá-nak át-ug-ra-ni
sem-mi azt. Bá-ró lá-nya vi-rá-gos kert-be vár-ja, ha-ha-ha,
két kar-já-val fe-hér keblé-re zár-ja.

1) 2) 3) 4) 5) 6)
3. 2. 2. 4. 3. 3. 2-3. 3-4.
8) 9a) 9b) 10a) 10b) 11) 12)
ism. 1-4. 2-4. IV. 3. I. V. 4 III. 4. 2-3. 4 V.
13) 14a) 14b) 15) 16) 17)
3-4. 2. III. 2 V. 2 V. 3 VI. 4. 2.

*Magos kőfal közt a báró kastélya,
De Pistának átugrani semmi azt.
Báró lánya virágos kertbe várja, hahaha,
Két karjával fehér keblére zárja.*

– Túri Pista, szeretlek én tégedet,
Akár az a fényes nap a kék eget.
A fényes nap elhagyja a kék eget,
De én soha el nem hagylak tégedet.

Mérges báró kócsukmadárt lelőtte,
Fehér galamb szíve hasadt meg érte.
Gyenge testét már vasárnap déltájba
Belezárták az aranyos kriptába.

Túri Pista, a számadó bojtárja
Felöltözött tiszta fekete gyászba.
Ezer számos juhait a bárónak, hahaha,
Nem bánja, ha mind megdöglik mahónap.

Fancsika, 1972, Veszprémi Sándor, sz. 1894

62. A szülőgyilkos lány

1.

Poco rubato ♩ cca 104

1) 2) 3) 4)

2. – Ked - ves Sán - dor, ha te en - gem sze - re - tel, ak - kor tu - dom,
 hogy a má - sé nem le - szel, mert egy éj - jel, mi - kor sen - ki se lát - ja,
 ak - kor kül - döm ö - ket a más - vi - lág - ra.

1) 2) 3) 4)
 3-5. 3. 3. 6. 5.

*Kabos Eszti volt a Sándor kedvese,
 Nagy szomorún kereste fel egy este.
 – Kedves Eszter, nekem mondta az anyád,
 Hogy tégedet nem nékem ád, másnak ád.*

*– Kedves Sándor, ha te engem szeretel,
 Akkor tudom, hogy a másé nem leszel,
 Mert egy éjjel, mikor senki se látja,
 Akkor küldöm őket a másvilágra.*

*Kabos Eszti, ahogy mondta, úgy is tett,
 Szombat este, úgy tíz óra lehetett,
 És ő akkor belopódzott a házba,
 Élesre fent nagy kést vett a markába.*

*Ahogy a kés a kezében megvillant,
 Anyja keblén a piros vér kibuggyant.*

*Erre a lány kis testvére felrettent:
 – Jaj, istenem, Eszter néném, mit teszen?*

*Jaj, istenem, Eszter néném, mit teszen?
Mért fekszik itt a jó anyám véresen?*

*– Majd megmondom, hogyha el nem hallgatol,
A szádból a nyelved kidarabolom.
Erre a kisleányt torkon ragadta,
Szájából a nyelvét kidarabolta.*

*Aztán Eszter lement az istállóba,
Ahol apja édes álmát aludta.
Édesapját tizenkétszer megszúrta,
Amíg az ott édes álmát aludta.*

Salánk, 1971, Gál Margit, sz. 1952

2.

Giusto ♩ = 80

2. Fo-dor Esz-ti, a-hogy mond-ta, úgy is tett. Szom-bat es-te vagy tíz ó - ra

le - he - tett. É - des - any - ja é - des ál - mát a - lud - ta,

ti - zen - két - szer é - des - ap - ját meg-szúr - ta.

ism.

3 V.

1 VI.

1 IV.

1 IV.

1 VI. 3.

2.

*Fodor Eszti volt a Sándor kedvese,
Szomorúan kereste fel az este.
– Hallod, Eszti, nékem mondta az anyád,
Nékem mondta, hogy tégedet másnak ad.*

*Hanem, Eszti, bánj el az öregekkel,
Akkor tudom, hogy az enyém lehetel.*

*Fodor Eszti, ahogy mondta, úgy is tett,
Szombat este vagy tíz óra lehetett.
Édesanyja édes álmát aludta,
Tizenkétszer édesapját megszúrta,
Darabonként a Dunába dobálta.*

*Másnap reggel kivitték a holttestet az udvarra,
Nincsen anyja, ki reája borulna.*

*– Gyertek, lányok, énrólam tanuljatok,
Egy szeretőt sokáig ne tartsatok,
Mert látjátok, milyen bűnt cselekedtem?
Egy lingárért szüleimet megöltem.*

Tiszaújhely, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

63. A csendőr testvére

1.

Rubato ♩ cca 80

Öz - vegy - asz - szony sza - lad - gál az ut - cán. Fa - lu vé - gén

hal - dok - lik egy kis - lány. Göndör ha - ja keblére ö - mől - ve,

foly a vér a szo - ba kö - ze - pé - re.

2. 6. 2-6. 3. 2-3. 4-5. 6.

6. 5. 2.

Özvegyasszony szaladgál az utcán,
 Falu végén haldoklik egy kislány.
 Göndör haja keblére ömölve,
 Foly a vér a szoba közepére.

A faluban halálharang csendül,
 Nagy sietve megindul két csendőr:
 – Hol a gyilkos? Utána, utána!
 Vörös vércsepp vezet lába nyomára.

Falu végén „Ne búsulj” csárdában
 Ül egy legény, véres kés markában.
 Lobogós ingujja szét van tépve,
 Látszik rajta barna kislány vére.

*Az ajtóból hallik: – Add meg magad!
A faluból a sok nép kiszalad:
„Itt a gyilkos, lánc van a két kezén!”
Könny csordul az egyik csendőr szemén.*

*Azt beszéli a falu pletykája:
„Gyáva csendőr, ki a gyilkost szánja.”
– Nem gyávaság, csak az igaz érzet
Csalta ki a szememből a könnyet.*

*– Hallod, öcsém, nem fájt-e a szíved
Kedvesed szívébe szúrni késed?
– Akkor nem fájt, de most majd meghasad,
Amíg élek, zörgetem a vasat.*

Tiszaújlak, 1970, Vári Árpád, sz. 1950

2.

*Özvegyasszony szalad az utcára,
Haldoklik a falu legszebb lánya.
Göndör haja keblére ömölve,
Foly a vér a szoba közepére.*

*A faluban halálharang csendül,
Nagy sebesen megindul két csendőr,
– Hol a gyilkos? Utána, utána!
Piros vércsepp vezet a nyomára.*

*Falu végén „Ne búsulj” csárdába
Ül egy legény, kés van a markába,
Lobogós ingujja szét van tépve,
Látszik rajta gyöngye kislány vére.*

*– Add meg magad – hangzik az ajtóbul,
Környék népe erre odatódul.
Jön a legény, lánc van a két kezén,
Könny csillan az egyik csendőr szemén.*

„Gyáva csendőr; ki a gyilkost szánja.”

Azt beszéli a falu pletykája.

– Nem gyávaság, csak egy igaz érzet

Csalta ki a szememből a könnyet.

Az a legény, ki itt áll megkötvé,

Testvérem, ki kedvesét megölte.

– Hallod, öcsém, nem fájt-e a szíved,

Mikor azt a gyöngé lányt megölted?

– Akkor nem fájt, de majd meghasadott,

Mikor mondta: – Istenem, meghalok!

Tiszaabökény, 1973, Páva Sándor, sz. 1930

64. A megölt betyár

Giusto ♩ 84 8va -----

Es - te van, es - te van, el - múlt ki - lenc ó - ra, min - den be - tyár gye - rek

ki - áll a ka - pu - ba. Ki - áll a ka - pu - ba, híj - ják a

csár - dá - ba, de ő csak azt mond - ja: – Nem me - gyek se - ho - va.

1) 2)

1) 2)

3. 2-3.

*Este van, este van, elmúlt kilenc óra,
Minden betyár gyerek kiáll a kapuba.
Kiáll a kapuba, híjják a csárdába,
De ő csak azt mondja: – Nem megyek sehova.*

*Elment már a betyár csárdába mulatni,
Két jó cimborája az ajtóba lesi.
– Gyere be, gyere be, hadd beszéljek veled,
Az éjjel a szívet kiveszem belőled.*

*Megfogták a betyárt, elvágták a nyakát,
Szép piros vérét a padlóra folytatták.
Egy szóval azt mondta: „Hagyjatok pihenni,
Szép piros vérem a padlóra kifolyni.”*

Tiszafarkasfalva, 1987, Kotobej Anna, sz. 1914

65. Hallottátok, Szárazberken mi történt?

1.

Giusto ♩=72

1) 2)

Hal - lot - tá - tok, Szá - raz - ber - ken mi tör - tént? Ru - dó Vil - mát a le - gé - nyek

8) 3) 4) 5)

meg - öl - ték, szí - vét, má - ját kés he - gyé - re föl - vet - ték,

6) 7) 6) 8)

a holt - tes - tét a ga - bo - ná - ba lők - ték.

1) 2a) 2b) 3) 4a) 4b) 5) 6) 7) 8)

2. 2. 5. 3. 2-3. 5. 2-3. 2. 4-5. 2-3. 5. 5.

Hallottátok, Szárazberken mi történt?

*Rudó Vilmát a legények megölték,
Szívét, máját kés hegyére fölvtették,
A holttestét a gabonába lökték.*

Másnap reggel megy az anyja keresni:

– Vilma lányom, hol tudtál elaludni?

Egy ember az ablakból azt kiáltja:

– A te lányod ott van a gabonába.

Meget az anyja, szalad megháborodva,

A két kezét a fejére kulcsolta:

– Jaj, istenem, ki ölte meg a lányom?

Kinek vétett ezen a nagy világon?

Árkolják a szárazberki temetőt,

Rudó Vilmát teszik bele legelébb,

Rudó Vilmát viszik a temetőbe,

Nagy Ferencet a károlyi börtönbe.

– *Nagy Ferenc, hát nem fájt-e a te szíved,
Mikor azt a gyöngye kislányt megölted?*
– *Akkor nem fájt, de most mindjárt meghasad,
Viselem a nagykárolyi nagy vasat.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kotobej Anna, sz. 1914

2.

*Hallottátok, Szárazberken mi történt?
Zúgó Vilmát a legények megölték.
Szívét, máját kés hegyére fölvelték,
A hótestét a gabonába lökték.*

*Másnap megyen édesanyja keresni,
Hótestét a gabonába megleli.*
– *Jaj, istenem, ki ölte meg a lányom,
Kinek vétett ezen a nagy világon?*

*Árkolják a szárazberki temetőt,
Zúgó Vilmát viszik bele legelőbb.
Zúgó Vilmát viszik a temetőbe,
Nagy Ferencet a károlyi tömlőcbe.*

– *Ugyan, Ferenc, nem fájt-e a te szíved,
Mikor azt a gyenge kislányt megölted?*
– *Akkor nem fájt, de most mingyán meghasad,
Viselem a nyolcvanötös nagy vasat.*

Tivadarfalva, 1970, Nagy Eszter, sz. 1900'

66. A feleséggyilkos

Giusto $\text{♩} = 76$

Gön-dör Sán-dor, Gön-dör Er-zsi, egy ó - ra, meg-öl-ted a fe-le-sé - ged
egy szó - ra. Meg-öl - ted a hit - ves fe - le -
sé - ge - det, ár-ván hagy-tad a há-rom gyer - me-ke - det.

2. 2. 2. 2. 2.

*Göndör Sándor, Göndör Erzsi, egy óra,
Megölted a feleséged egy szóra.
Megölted a hitves feleségedet,
Árván hagyta a három gyermekedet.*

*Három árva ablak alatt sírdogál,
Göndör Sándor arra sétál, meg-megáll:
– Jaj, istenem! – így sóhajt fel magába –
Mért is hagytam három árvát magára?*

*Jaj, de szépen kifaragták azt a fát,
Akire majd Göndör Sándort akasztják.
– Jaj, istenem! – így sóhajt fel magába –
Mért is lettem akasztófa virága?*

Kisgejőc, 1973, Jeszám Jolán, sz. 1916

67. A vízbe fúlt lányok

1.

Giusto ♩=84

Pe-nyi-ge-i Sze-ke vi-zén vé - gig - sü - tött a nap, Pe-nyi-ge-i ki-lenc kis-lány

hir - te - len be - le - halt. Sze-ren - csét - len volt a meg - ha -

lá - sa, Pe-nyi-ge-i Sze-ke vi-ze be - vet-te ma - gá - ba.

2. 2. 2. 2.

*Penyigei Szenke vizén végigsütött a nap,
 Penyigei kilenc kislány hirtelen belehalt.
 Szerencsétlen volt a meghalása,
 Penyigei Szenke vize bevette magába.*

*Megkondult a, megkondult a penyigei harang,
 Húzza aztat, húzza aztat három fehér galamb.
 Most húzzák az utolsó verseket,
 Penyigei kilenc legény szíve majd megreped.*

Tiszafarkasfalva, 1971, Kotobej Anna, sz. 1914

2.

Giusto ♩ = 80

Szat - már me - gye, Pe - nyi - ge köz - ség - be, ki - lenc kis - lány
 ki - ment a Szen - ké - re. Be - le - ül - tek a ha - jó gyom -
 rá - ba, el - me - rül - tek Szen - ke víz - hab - já - ba.
 1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8)
 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2.

*Szatmár megye, Penyige községbe,
 Kilenc kislány kiment a Szenkére.
 Beleültek a hajó gyomrába,
 Elmerültek Szenke vízhabjába.*

*El kellett a hajónak merülni,
 Szeretője a partjáról nézi.
 – Gyere, babám, ne hagyj belehalni,
 Gyenge testünk a hálnak megenni!*

Tiszaújhegy, 1971, Pintye Elek, sz. 1899

3.

*Szatmár megye, Penyige községben
 Kilenc kislány kiment a Szenkére.
 Beleültek a hajó gyomrába,
 Elmerültek Szenke vízhabjába.*

*Kilenc kislányt viszi a víz, viszi,
 Szeretője a partjáról nézi.
 – Gyere, babám, ne hagyj belehalni,
 Gyöngye testem a hálnak megenni.*

– Gyere, babám, ne hagyj belehalni,
Gyöngye testem a halaknak megenni.

Tiszaújhegy, 1971, Katonáné Papp Julianna, sz. 1913

4.

*Penyigei Szenke vizén végigsütött a hold.
Kilenc kislány véletlen beleholt.
Kilenc kislányt viszi a víz, viszi,
Szeretője, édesanyja a partjáról nézi.*

*Kedves babám, ne hagyj belehalni,
Az én árva, gyenge testem a halaknak megenni.*

*Megkondult a, megkondult a penyigei harang.
Húzza aztat kilenc fehér galamb.
Most húzza az utolsó verseket,
Kilenc anya gyenge szíve mindjárt ketté reped.*

Nagypalád, 1973, Bak Eszter, sz. 1913

68. Ökörítő

1.

Szatmár megye, Ökörítő község,
Gyászba borult az egysz magyar nép.
A szent húsvét első estéjére
Bált rendeztek egy nagy táncterembe.

Megkezdődött a legelső zene,
Második tánc kilenc óra este.

Lángba borult az egész táncterem,
Akkor a nép egész lángba fakadt,
Úgy kiabálták az égi jajszavat:

– Jaj, istenem, hogy kell itt meghalni,
Gyenge testünk a lángoknak marni!

Tiszaújhely 1971, Pintye Elek, sz. 1899

2.

Rubato ♩ cca 72

(Az) Ö - kö - ri - tó nagy ha - tá - ra most van gyász - ba, (de) száz lé - lek egy ra - kás - ra

ősz - sze - hány - va. (jde) Ki - vit - ték, let - et - ték, nem is - mer - tek rá - ja,

gyász - ba van az Ö - kö - ri - tó nagy ha - tá - ra.

Ökörítő nagy határa most van gyászba,
Száz lélek egy rakásra összehányva.
Kivitték, letették, nem ismertek rája,
Gyászba van az Ökörítő nagy határa.

Batár, 1971, Kovács János, sz. 1896

69. Mi van a csészében?

1.

Giusto ♩ 76

2. – É - des - a - nyám, én tet - tem azt o - da, én le - szek az,
 a - ki azt meg - i - gya. Én le - szek az, a - ki azt
 meg - isz - sza, ké - szen van már a ha - lá - los ru - ha.

1) 2) 3) 4)

1. 3. 3. 1.

*Ez a kislány megunta lányóságát,
 Beáztatott három pakli gyufát,
 De az anyja hamar észrevette:
 – Édes lányom, mi van a csészébe?*

*– Édesanyám, én tettem azt oda,
 Én leszek az, aki azt megigya.
 Én leszek az, aki azt megissza,
 Készen van már a halálos ruha.*

*– Tedd el, lányom a halálos ruhát,
 Veszek neked három selyem ruhát.
 – Nem kell nékem a selyem ruhája,
 Inkább kell egy barna legény csókja.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

2.

*Ez a kislány megunta a lányságát,
Beáztatott három pakli gyufát.
De az anyja hamar észrevette:
– Édes lányom, mi van a csészébe?*

*– Édesanyám, én tettem azt oda,
Én leszek az, ki azt megissza.
Én leszek az, aki azt megissza,
Készen van már a halálos ruha.*

*– Édes lányom, tedd el azt a gyufát,
Veszek néked három selyem ruhát.
– Nem kell nékem a selyem ruhája,
Inkább kell a régi babám csókja.*

Mezőkaszony, 1987, Tóth Bertalan, sz.1920

70. Még vasárnap evett, ivott kedvére

1.

Giusto $\text{♩} = 76$

Volt egy úr-nak ki-lenc fe-ke - te lo - va. Volt is an-nak
egy szép bar - na ko-csi - sa. Még va - sár-nap e-vett, i - vott
ked - vé - re, már hét-fű-re szé-pen ki volt te-rít - ve.

1) 2) 3) 4) 5) 6) 7) 8) 9) 10) 11) 12)

2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2. 2.

*Volt egy úrnak kilenc fekete lova,
Volt is annak egy szép barna kocsisa.
Még vasárnap evett, ivott kedvére,
Már hétfűre szépen ki volt terítve.*

*Három kislány tette (j)a téritőre,
Huszonhárom vitte (j)a temetőbe.
Húzzátok rá azt a hármaz harangot,
Hadd sírjanak a salánki szép lányok.*

Salánk, 1971, Palkó Endre, sz. 1908

2.

Poco rubato ♩ = cca 91

[Volt egy úr-nak] két szép fe-ke - te lo-va, mel-let-te volt egy szép bar-na
 ko-csi - sa. Még pén - te - ken jó bort i - vott ked-vé - re,
 szom - bat reg - gel szé - pen ki van te - rit - ve.
 1) 2) 3)
 2. 2. 2.

*Volt egy úrnak két szép fekete lova,
 Mellette volt egy szép barna kocsisa.
 Még pénteken jó bort ivott kedvére,
 Szombat reggel szépen ki van terítve.*

*A nagyanyja tette a terítőre,
 Huszonkét lány vitte a temetőbe.
 Tele van a temetősánc árvízzel,
 Tele van a szívem keserűséggel.*

Kisgejőc, 1973, Fábíán Sándorné, sz. 1908

71. Nem eszek én kukoricát

Giusto ♩=108

Nem e - szek én ku - ko - ri - cát, me - gyek túl - ra, ho - zok bú - zát,
i - haj - ja! Ott meg - ve - szem nyóc - van - ó - tért,
Itt el - a - dom száz - öt - ven - ért, ic - ca - te!

1a) 1b) 2a) 2b) 3) 4a) 4b) 4c)
3. 5. 6. 3. 5. 4. 5. 2-6. 2-4. 3. 5-6.
5a) 5b) 5c) 6a) 6b) 7) 8) 9)
2. 5. 3. 4. 2. 6. 3-6. 3. 6. 5-6.
10) 11) 12a) 12b) 13) 14) 15) 16a) 16b)
2. 5-6. 5. 2. 3. 5-6. 3. 2. 6. 4. 5-6.

*Nem eszek én kukoricát,
Megyek túlra, hozok búzát, ihajja!
Ott megveszem nyócvanötért,
Itt eladom százötvenért, icca-te!*

*Gyertek, fiúk, mind Uszkába,
Elment Hóman szabadságra, ihajja!
Prohászka ment a kórházba,
Rasáncki a másvilágra, ihajja!*

*Ígért Téri egy mázsa búzát,
Adjam ki a csempészbandát, ihajja!
De én aztat meg nem teszem,
Mert magam is csempész lettem, ihajja!*

*Az újlaki nagy gőzmalom,
Csempészbúzáát őrnek azon, ihajja!
Csempészem a magyar búzáat,
Úgy csalom a republikát, ihajja!*

*Mikor jöttem a búzával,
Áll a finánc a lámpával, ihajja!
Rám világít a lámpájával,
Én félreállok a búzával, ihajja!*

Tiszabökény, 1970, Árgyelán Mária, sz. 1910

2.

*Jön Szirovi a határon,
Magyar csempész a Batáron,*

*Magosliget, Magyarország,
Csempészik a magyar búzáat.
Magyar búzáat, kukoricát,
Azon veszünk gumicsizmát.*

*Jön Szirovi a határon,
Csempészlegény a Batáron,
Nyolcvan kiló a nyakába,
Egy rongy finánc a sarkába.*

*– Jaj, istenem, mit csináljak?
Szaladjak-e, vagy megálljak?
Ha szaladok, agyonlőnek,
Ha megállok vasra vernek*

Tiszaújhely, 1971, Vári Károly, sz. 1911

72. Mikor ifjú legény voltam

Giusto $\text{♩} = 104$

Mi - kor if - jú le - gény vol - tam, bok - ré - tás ka - la - pot
 hord - tam, de a - hogy meg - há - za - sod - tam,
 fi - tyeg a kap - ca u - tá - nam.

1) 2) 3) 4) 5) 6)
 3. 2-4. 4. 3-4. 2. 3-6. 2.

*Mikor ifjú legény voltam,
 Bokrétás kalapot hordtam,
 De ahogy megházasodtam,
 Fityeg a kapca utánam.*

*Eszteendőre vagy kettőre
 Gondom leve a rengőre,
 Hat méter párnakötőre,
 Száz rubel meg főköttőre.*

*Ahogy én megházasodtam,
 Rögtön megcsaládosodtam,
 Elhagyott a feleségem,
 Húsz gyermeket hagyott nékem.*

*Kettőt a karomra veszek,
 Hármát a bölcsőbe teszek,
 Hat a suton citerázik,
 Kilenc a porba kártyázik*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, sz. 1932

73. Hon jár itt kend?

Parlando, rubato ♩ = cca 92

Hon jár itt kend, Pis - ta bá - csi, mi - kor itt - hon nin - csen sen - ki?

Az a - pá - m, az a - nyá - m, a sző - lő - be, csak ma - gam e - gye - dül a pin - cé - be.

2. 2-3. 3. 4. 5.

– Hon jár itt kend, Pista bácsi,
Mikor itthon nincsen senki?
Az apám, az anyám, a szőlőbe,
Csak magam egyedül a pincébe.

Engem azért hagytak itthon,
A ház maga ne maradjon.
Amint itt magamba üldögéltem,
Nem tudtam, hogy ki jön, jaj, de félttem.

– Ne félj tőlem, ne iszonyodj,
Mer hogy a félsz, hóttig bánod.
Jer hozzám közelebb, egyet mondok,
Elveszek szívedről minden gondot.

– Üljön le csak, ne tréfáljon,
Ne a tréfa után járjon.
– Nem dültöm ki talán a ház ódalát,
Csak adj a nékem anyád a lányát!

– Ejnye, gaz hordta a zsványja,
Még a lányomat kívánja!
„Vagy te vagy az, Pista?” – szólt az anyja –
„Neked adom a lányomat, légy hű párja.”

Mezővári, 1987, Belánszki Viktória, sz. 1917

74. Virág Eszter

Giusto $\text{♩} = 100$

Hall-gas - szá-tok, a-mit én el - be - szé - lek, ezt a szí-vet rá-gó bús tör-
 té-ne - tet. Mily szo-mo-rú e-set tör-tént Rét-fal - ván
 a múlt hó - nap ti - zen - ö - tö - dik nap - ján.

1) 2) 3) 4) 5)
 6) 7) 8) 9)
 10) 11) 12) 13)
 14) 15) 16) 17) 18)

2-4. 6-7. 8. 4. 6-7. 2. 6. 8. 3. 4-5.
 4-8. 2. 4-5. 8. 3-6. 6. 3-4. 5-8. 2. 3. 8.
 4-7. 3-4. 6. 8. 3-4. 5. 3-4. 8.

*Hallgassátok, amit én elbeszélék,
 Ezt a szívet rágó bús történetet.
 Mily szomorú eset történt Rétfalván
 A múlt hónap tizenötödik napján.*

*Virág Pál, a falu első gazdája,
 Van húsz ökre, száz hold földje, szép háza.
 Aranya és ezüstje, mint a tenger;
 Legfőbb kincse volt lánya, a szép Eszter.*

*Alig tölté be a tizenhat évet,
 Kérettek a leggazdagabb legények.
 De a szívét ő nem adta cserébe,
 Mert az másért dobogott a keblébe.*

*Faluvégen kezdődik a nyárfasor,
Ott lakik a jó Kondorosi Gábor,
A falunak daliás szép legénye,
Kinek halászmesterség volt kenyeré.*

*Elmúlt a tél, újra jő a kikelet,
Kondorosi Gábor katonává lett.
Besorozták őt egy huszárezredbe,
Bánat borult Virág Eszter keblére.*

*Virág Pál udvarába gyász költözött,
Virág Eszter gyászruhába öltözött.
Rozmaringgal rakott ablaka mellett
Titkon hullatgatott bánatot, könnyet.*

*– Lányom, lányom – szólt Eszterhez az apja –
Miért hervad arcodnak két rózsája?
Nem igaz tán, amit titkon beszélnek,
Hogy te azt a koldus halászt szereted?*

*– Apám, apám – így szól a lány szepegve –
Nem bánom, ha kitagadsz is örökre,
Csak egyedül érte dobog a szívem,
Kondorosi Gábor az én jegyesem.*

Kisgejőc, 1973, Fábíán Sándorné, sz. 1908

75. Vasúti szerencsétlenség Amerikában

*A múlt éven egy szép tavasz kezdetén
Szerencsétlen esetről szól egy levél.
Hallgassátok e szomorú éneket,
Ebbe mondom el a bús történetet.*

*Amerika hegyes-völgyes határa,
De sok özvegy könnye hullott le rája!
Jaj, de hosszú, jaj, de gyászos ez az út,
Amelyiken Molnár András elindult.*

*Felesége marasztása hiába,
Nem hallgatott annak kérő szavára.
Forró vágya vitte a messze tájra,
Bú-virágot hintett a sors útjára.*

*– Feleségem, mért oly búsak arcaid,
Szemeidből mért hullnak a könnyeid?
– Szemeimből hullanak a bús könnyek,
Mert tudom, hogy temetőbe kísérlek.*

*Késő éjjel értek az állomásra,
Csókot lehelt felesége ajkára.
Vigasztaló szép szavakkal azt mondta,
– Te is eljössz hozzám majd nemsokára.*

*Elérvén a idegenföld-határra
Fel is vették a vasúti munkára.
Nemsokára ráborult a szemfedő,
Készen várta már a gyászos temető.*

*Június hó huszonkettedik napján
Szegény asszony gyászos hírre virradván.
Nyolc órakor érkezik a gyászlevél,
Abban áll a megrendítő gyászos hír:*

„Molnár András, mezővári születés, –
A levélben így hangzik a jelentés, –
Egy véletlen, egy vasúti baleset,
És ő annak szörnyű áldozata lett.

Május hó huszonkettedik napján
Korán reggel a vonalon dolgozván,
A vonalon páros vonat robogott,
Kénytelen volt védekezni, nem tudott.

Szörnyű volt a szegény munkás halála,
Mert a vonat gyorsan haladt útjára.
Mikor onnan a gyorsvonat elhaladt,
Molnár András törve-zúzva ottmaradt.

A halottot feltették a kocsira,
Bevitték a közeli nagy kórházba.”
E szavakkal végződik a jelentés, –
„Huszonharmadikán volt a temetés.”

Mikor ezt a felesége megtudta,
Mikor ezt a bús levelet olvasta,
Szívetrázó fájdalommal feljajdult,
Sírására még a kő is megindult.

Megszólal a mezővári nagyharang,
Olyan síró, olyan fájó ez a hang.
Még a nap is beborulva könnyedzik,
Molnár András bús halálát hirdetik.

Búcsú:

Isten hozzád, kedves jó feleségem,
Hű testvérem és négy árva gyermekem,
Búcsúmat az égből küldöm hozzátok,
Az Istentől áldást kérek reátok.

*Feleségem, szívem épp csak érted fáj,
Hogy ily hamar elvesz tőled a halál,
Síromban is csak felőled álmodom,
Könnyeimből gyöngyharmat kél síromon.*

*Mikor tőled könnyezve búcsút vettem,
Mikor csókom bús ajkadra leheltem,
Nem gondoltam, hogy ez lesz az utolsó,
Hogy engemet vár a gyászos koporsó.*

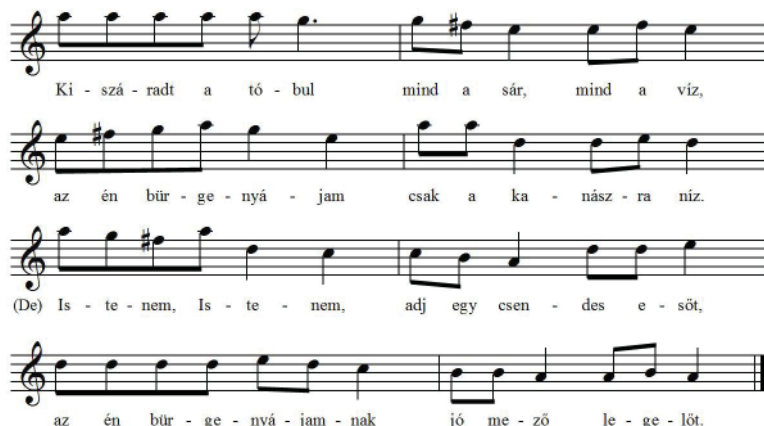
*Gyermekeim, immár Isten veletek,
Kívánom, hogy boldogságba legyetek.
Én már többé nem lehetek apátok,
Az Istentől áldást kérek reátok.*

*Még egy szavam hozzátok, jó emberek:
Bárhová vágy messze tájra szívetek,
Gyertek haza hazátokba meghalni,
Csöndes, édes hazaföldbe pihenni.*

Tiszaújhely, 1988, Andráskó Ilona, sz. 1919

NÉPDALOK

1. Kiszáradt a tóbul

Ki - szá - radt a tó - bul mind a sár, mind a víz,
 az én bür - ge - nyá - jam csak a ka - nász - ra níz.
 (De) Is - te - nem, Is - te - nem, adj egy cse - des e - sőt,
 az én bür - ge - nyá - jam - nak jó me - ző le - ge - lőt.

*Kiszáradt a tóbul
 mind a sár, mind a víz,
 az én bürgenyájam
 csak a kanászra níz.*

*(De) Istenem, Istenem,
 adj egy csendes esőt,
 az én bürgenyájamnak
 jó mező legelőt.*

*(De) Istenem, Istenem,
 adj egy csendes esőt,
 az én bürgenyájamnak
 jó mező legelőt.*

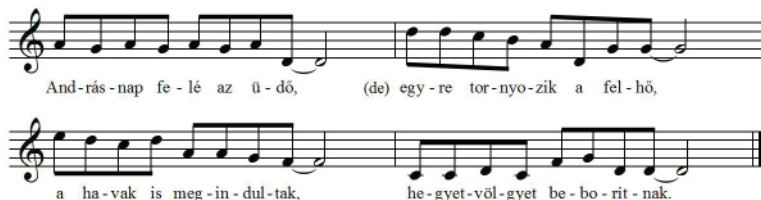
Beregdeda, 1974.

Énekelt: Pallagi Mihály, sz.:1889.

Gyűjtötte: Petrás Kálmán

2. András-nap felé az üdő

Parlando

*András-nap felé az üdő,
(de) egyre tornyozik a felhő,
A havak is megindultak,
Hegyet-völgyet beborítanak.*

*Sírnak-rínak a bárányok,
panaszkodnak a juhásznak,
hogy mondja meg a gazdának,
adjon szénát a juhának.*

*(De) Van olyan csalfa gazda,
ki (j) azt mondja, hajtogassa,
sz' van még tippán a bokorba',
kaparja ki az ebadta!*

*(De) Nem úgy van az, csalfa gazda,
jó vót a téj, túró nyárba!
Jó vót a téj, túró nyárba,
hát az a sok savó ára?*

*Ha (j) a birkát nem telejjük,
jövő nyáron meg se fejjük.
Ha (j) a birkát nem telejjük,
jövő nyáron nem is fejjük.*

Beregdéda, 1974.
Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.
Gyűjtötte: Petrás Kálmán

3. (De) Lóra, csikós, lóra

(De) Ló - ra, csi - kós, ló - ra, nem a csár - da fe - lé,
 el - sza - ladt a mé - nes____ Len - gyel - or - szág fe - lé.
 Csak e - gye - dül ma - radt a pány - ván a nyer - ges,
 szólj még e - gyet, ba - bám, ha i - ga - zán sze - retsz.

*(De) Lóra, csikós, lóra,
 nem a csárda felé,
 elszaladt a ménes
 Lengyelország felé.*

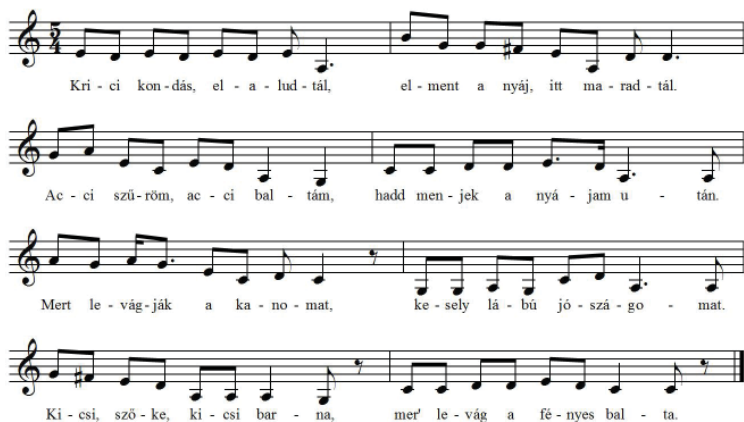
*Csak egyedül maradt
 a pányván a nyerges,
 szólj még egyet, babám,
 ha igazán szeretsz.*

*Számolj, csikós, számolj,
 a számos lovakról,
 majd én is számolok
 a háti lovamról.*

*Számolj, bojtár, számolj
 a számos lovakról,
 majd én is számolok
 a háti lovamról.*

Beregdéda, 1974.
 Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.
 Gyűjtötte: Petrás Kálmán

4. Krici kondás, elaludtál

Kri - ci kon - dás, el - a - lud - tál, el - ment a nyáj, itt ma - rad - tál.

Ac - ci szű - röm, ac - ci bal - tám, hadd men - jek a nyá - jam u - tán.

Mert le - vág - ják a ka - no - mat, ke - sely lá - bú jó - szá - go - mat.

Ki - csi, sző - ke, ki - csi bar - na, mer' le - vág a fé - nyes bal - ta.

*Krici kondás, elaludtál,
elment a nyáj, itt maradtál.
Acci szűröm, acci baltám,
hadd menjek a nyájam után.*

*Mert levágják a kanomat,
kesely lábú jószágomat.
Kicsi, szőke, kicsi barna,
mer' levág a fényes balta.*

Beregdeda, 1974.

Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.

Gyűjtötte: Petrás Kálmán

5. Lefeküdt a gulyám

Le - fe - küdt a gu - lyám har - mat szál - lat - já - ra,
 csak e - gye - dül ma - radt a kon - gós (leg) - u - tol - já - ra.
 El kel - le - ne men - nem, fel ké - ne kő - te - nem,
 Vá - ra - don lesz vá - sár, el kel - le - ne men - nem.

*Lefeküdt a gulyám
 harmat szállatjára,
 csak egyedül maradt
 a kongós (leg)utoljára.*

*El kellene mennem,
 fel kéne kőtenem,
 Váradon lesz vásár;
 el kellene mennem.*

*(De) Nekem is van benne
 harminchárom tinó,
 a bal szarvára vágva:
 mind prédára való.*

Beregdéda, 1974.
 Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.
 Gyűjtötte: Petrás Kálmán

6. Kerepeci csárda előtt a juhom

Ke - re - pe - ci csár - da (i) e - lőtt a ju - hom,
 kö - ze - pi - be a - rany csen - gős bá - rá - nyom.
 A - rany - csen - gős bá - rá - nyom a zá - log - ba,
 ket - ten i - szunk öcs - csős - tül a csár - dá - ba.

*Kerepeci csárda előtt a juhom,
 közepibe arany csengős bárányom.
 A ranycsengős bárányom a zálogba,
 ketten iszunk öccsöstül a csárdába.*

Beregdéda, 1974.

Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.

Gyűjtötte: Petrás Kálmán

7. Ne bántsatok engem

Ne bán - tsa - tok en - gem, mer' én ár - va va - gyok,
 az i - de - geny fő - dőn csak e - gye - dül va - gyok.
 Ha meg - ü - tik ne - kem ezt az ár - va fe - jem,
 ki mos - sa ki ne - kem az én vé - res in - gem?
 Mosd ki, ba - bám, mosd ki fe - hér - re, mint a hó,
 hó - nap - u - tán szól a né - met ko - men - dó.

*Ne bántsatok engem,
 mer' én árva vagyok,
 az idegeny földön
 csak egyedül vagyok.*

*Ha megütik nekem
 ezt az árva fejem,
 ki mossa ki nekem
 az én véres ingem?*

*Mosd ki, babám, mosd ki
 fehérre, mint a hó,
 hónapután szól
 a német komendó.*

*Mosd ki, kislány, mosd ki
 fehérre, mint a hó,
 hónapután szól
 a német komendó.*

Beregdéda, 1974.

Énekelte: Pallagi Mihály, sz.:1889.

Gyűjtötte: Petrás Kálmán

8. Nincsen nékem egyebem

Nin - csen né - kem e - gye - bem,
 csak egy ris - ka te - he - nem.
 Fél - re - kö - tőm a bor - nyát,
 séj - haj, úgy fe - jem meg az any - ját.

*Nincsen nékem egyebem,
 csak egy riska tehenem.
 Féltrekötöm a bornyát,
 séj-haj, úgy fejem meg az anyját.*

*Minek vagy te olyan bús,
 hisz megsült már a kacsahús.
 Van még egy az árokba,
 séj-haj, amoda jön sáporva.*

*Fáj a kiskutyám lába,
 megütötte a szénába.
 Úgy kell, úgy kell neki, hadd fájjon,
 a más asszonyához ne járjon.*

Nagydobrony, 1988.

Énekelte: Baksa Ferenc, sz.: 1902.

Gyűjtötte: Vári Fábián László

9. Ki a fene tanálta ki

Ki a fe-ne ta-nál-ta ki, hogy va-su-tat kell csi-nál-ni?

A-zon jár el a gőz-ko-csi,

ki a re-gu-tá-kot vi-szi.

*Ki a fene tanálta ki,
hogy vasutat kell csinálni?
Azon jár el a gőzkocsi,
ki a regutákat viszi.*

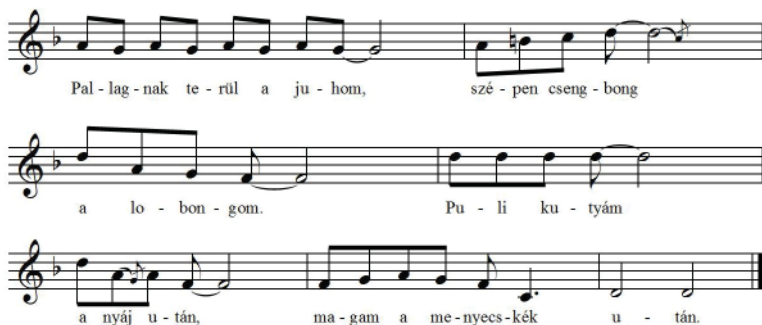
*Viszi, viszi jó messzire,
Oroszország közepibe,
ott várják a bús regutát,
kinek göndör haját vágják.*

*Az enyémet is levágták,
babám kötőjébe rakják.
Nincsen annyi hajam szála,
ahány könnyem csordul rája.*

*Idegen föld az én hazám,
minden asszony édesanyám,
minden kislány feleségem,
kivel bús életem élem.*

Nagydobrony, 1988.
Énekelte: Baksa Ferenc, sz.: 1902.
Gyűjtötte: Vári Fábián László

10. Pallagnak terül a juhóm

*Pallagnak terül a juhóm,
szépen cseng-bong a lobongom.
Puli kutyám a nyáj után,
magam a menyecskék után.*

*Két hete már; vagyis három,
hogy a számadómat várom.
Amoda jön, amint látom,
egy fecskefarkú számárháton.*

*– Jó estét, kedves bojtárom,
a nyájamba' van-e károm?
– Addig kendnek nem lesz kárja,
míg Miska lesz a bojtárja.*

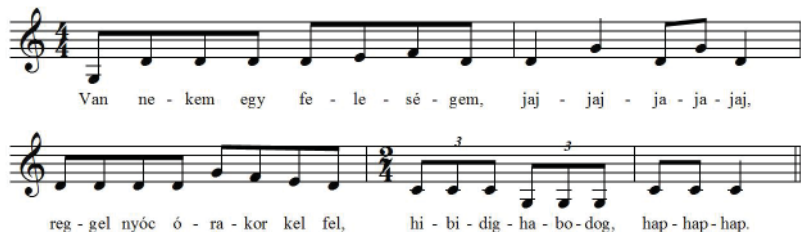
*– Van-e húsod sülve, főve?
Ha van, eridj, hozz belőle!
Nincsen húsom sülve, főve,
csak egy kis bor a kecsegőbe.*

*– Eridj, fogd meg azt a babost,
amott azt a nagyharangost.
Kutyák isszák meg a vérét,
zsidó veszi át a bőrét.*

*Kutyák isszák meg a vérét,
juhász adja meg az ézét.*

Szőllősgyula, 1971.
Énekelte : Nagy Mihály, sz.: 1911.
Gyűjtötte: Vári Fábíán László

11. Van nekem egy feleségem

*Van nekem egy feleségem,
 jaj-jaj-ja-ja-jaj,
 reggel nyó c ó r a k o r k e l f e l,
 hibidig-habodog, hap-hap-hap.*

*Az orrába ojjan velő,
 jaj-jaj, ja-ja-jaj,
 mint egy rendes gyúróteenő,
 hibidig-haodog, hap-hap-hap*

*A szemébe ojjan csipa,
 jaj-jaj-ja-ja-jaj,
 mint egy rendes tajtékpipa,
 hibidig-habodog, hap-hap-hap.*

*Kenyeret is jól tud sütni,
 jaj-jaj-ja-ja-jaj,
 ötször-hatszor befűt neki,
 hibidig-habodog, hap-hap-hap.*

*A fejébe annyi tetű,
 jaj-jaj-ja-ja-jaj,
 mint a zsótárba a betű,
 hibidig-habodog, hap-hap-hap.*

*Ötször-hatszor befűt neki,
 jaj-jaj-ja-ja-jaj,
 mégis sületlen veszi ki,
 hibidig-habodog, hap-hap-hap.*

Nagypalád, 1997.

Énekelte: Pisák András, sz.: 1925.

Gyűjtötte: Vári Fábián László

12. András-nap fele az idő

Parlando

And - rás - nap fe - le az i - dő,
de - rül, bo - rul min - den - fe - lől,
Sír - nak, rí - nak a bá - rá - nyok,
pa - nasz - kod - nak a ju - há - szok.

*András-nap fele az idő,
derül, borul mindenfelől.
Sírnak, rínak a bárányok,
panaszkodnak a juhászok.*

*Azt mondja a csalfa gazda,
van még tippán a bokrba',
van még tippán a bokrba,
kapargasson az ebadta.*

*Kicsi torony, nincs teteje,
bárányomnak nincs mezeje.
Bárányomnak mező kéne,
nékem szép szerető kéne.*

Nagypalád, 1997.

Énekelte: Pisák András, sz.: 1925.

Gyűjtötte: Vári Fábán László

13. Kutya világ, mikor érem végedet?

Ku - ty a vi - lág, mi - kor é - rem vé - ge - det?

De meg - un - tam ben - ned az é - le - te - met!

Mer' é - le - tem - be nem vót még egy víg ó - rá m,

hej, ku - ty a vi - lág, de mos - to - ha vagy hoz - zám

*Kutya világ, mikor érem végedet?
De meguntam benned az életemet!
Mer' életembe nem vót még egy víg órá m,
hej, kutya világ, de mostoha vagy hozzám.*

*Mer' életembe mindig szépet szerettem,
utoljára egy csúnyával kell megérem.
(De) Úgy kell nekem, mer' én így érdekelttem,
(hogy) nem kellett vón mindig szépet szeretnem.*

*Bura, bura, búbanatra születtem,
nem igazi anya nevelt fel engem.
Mostoha volt énhozzám a világ is,
száraz földön hervadt el a virág is.*

Nagypalád, 1997.
Énekelt: Pisák András, sz.: 1925.
Gyűjtötte: Vári Fábián László

14. A hegyek közt lakom

Rubato

A he-gyek közt la-kom, ke-ress fel, ga-lam-bom. Nyá-ri fo-lyó-víz-nek
csak zú-gá-sát hal - lom. Nyá-ri fo-(o)-lyó-víz tél-ben meg -
A csen-des fo-lyó-víz tél-ben meg -
a - lu - szik, de az én bús szi-vem so - ha meg nem nyug - szik.
a - lu - szik, de az én bús szi-vem so - ha meg nem nyug - szik.
Bú - ra ter-mett ne-kem a gyul - (l)a - i ha - tár, — so - ha ne száll-jon rá
szé-pen szó - ló ma - dár. Szé-pen szó-ló ma-dár csak azt ki -
Szé-pen szó-ló ma-dár csak azt ki -
(j)a - bál - ja, min-den i - gaz kis-lányt meg-csal a ba - bá - ja.
(j)a - bál - ja, min-den i - gaz kis-lányt meg-csal a ba - bá - ja.

*A hegyek közt lakom,
keress fel, galambom.
Nyári folyóvíznek
csak zúgását hallom.*

*Nyári fo(o)lyóvíz
télben megaluszik,
de az én bús szívem
soha meg nem nyugszik.*

*A csendes folyóvíz
télben megaluszik,
de az én bús szívem
soha meg nem nyugszik.*

*Búra termett nekem
a gyul(l)ai határ;
soha ne szálljon rá
szépen szóló madár.*

*Szépen szóló madár
csak azt ki(j)abálja,
minden igaz kislányt
megcsal a babája.*

*Szépen szóló madár
csak azt ki(j)abálja,
minden igaz kislányt
megcsal a babája.*

Szőlősgyula, 1975.

Énekelte: Sáfi Mariska, sz.: 1923.

Gyűjtötte: Balogh Jolán

15. Hajnalljon, hajnalljon

Haj - nall - jon, haj - nall - jon, csak meg ne vér - rad - jon,
 hogy az én ga - lam - bom jó u - tat ha - lad - jon.
 Jó u - tat, jó u - tat, jó u - tat ha - lad - jon,
 Jó u - tat, jó u - tat, jó u - tat ké - vá - nok,
 ha más - hoz mensz, ró - zsám, tör - jön el a lá - bod!
 ha más - hoz mensz, ró - zsám, tör - jön el a lá - bod!
 Tör - jön el a lá - bod, tör - jön mind a ket - tő, so - se vol - tál ne - kem
 hű - sé - ges sze - re - tő, so - se vol - tál ne - kem hű - sé - ges sze - re - tő.

*Hajnalljon, hajnalljon,
 csak meg ne vérradjon,
 hogy az én galambom
 jó utat haladjon.*

*Jó utat, jó utat,
 jó utat haladjon,
 ha máshoz mensz, rózsám,
 törjön el a lábod!*

*Jó utat, jó utat,
 jó utat kívánok,*

*ha máshoz mensz rózsám,
 törjön el a lábod!*

*Törjön el a lábod,
 törjön mind a kettő,
 sose voltál nekem
 hűségesszerető,*

*sose voltál nekem
 hűségesszerető.*

Szólósgyula, 1975.
 Énekelte: Sáfi Mariska, sz.: 1923.
 Gyűjtötte: Balogh Jolán

16. Virágos kenderem

Vi - rá - gos ken - de - rem el - á - zott a tó - ba',
ha ha - rag - szol, ró - zsa'm, ne jöjj a fo - nó - ba.

*Virágos kenderem
elázott a tóba',
ha haragszol, rózsám,
ne jöjj a fonóba.*

*Ha (j)elkapod orsóm,
tőled ki se váltom,
úgy fáj az én szívem,
hogy ki se mondhatom.*

*Ha (j)elkapod orsóm,
tőled ki se váltom,
úgy fáj az én szívem,
hogy ki se mondhatom.*

Aklihegy, 1974.

Énekelte: Kádár Flóra, sz.: 1911.

Gyűjtötte: Balogh Jolán

17. Azt mondja (j)a vadgalamb a rigónak

Azt mond - ja (j)a vad - ga - lamb a ri - gó - nak,
 ér - ted ha - lok meg, ga - lam - bom, ma - hó - nap.
 Szólj an - nak a szé - pen szó - ló ma - dár - nak,
 fi - a - tal va - gyok még én a ha - lál - nak.

*Azt mondja (j)a vadgalamb a rigónak,
 érted halok meg, galambom, mahónap.
 Szólj annak a szépen szóló madárnak,
 fiatal vagyok még én a halálnak.*

*Várjál, kisjány, míg a gatyám megódom,
 valamennyi lyuk lesz rajta, befódom.
 Úgy befódom, úgy megvarrom, majd meglásd,
 asse tudod, lyuk vót-é vagy hasítás.*

*Úgy befódom, úgy megvarrom, majd meglásd,
 asse tudod, lyuk vót-é vagy hasítás.*

Tiszabökény, 1970.

Énekelt: Ocskai János, sz.: 1897

Gyűjtötte: Dupka György

18. Szóljál, kocsis, szóljál a lovadnak

Szól - jál, ko - csis, szól - jál a lo - vad - nak,
 mert már én - gem hó - nap vi - zi - tál - nak.
 Vi - zi - tál - nak gyócs ing - be, ga - tyá - ba,
 be - reg - szá - szí hon - véd - ka - szár - nyá - ba.

*Szóljál, kocsis, szóljál a lovadnak,
 mert már éngem hónap vizitálnak.
 Vizitálnak gyócs ingbe, gatyába,
 beregszászi honvédkaszárnnyába.*

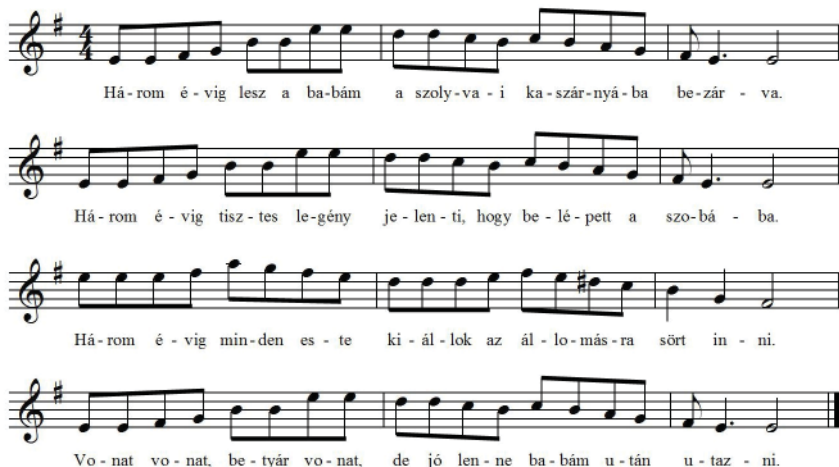
*Vizitálnak gyócs ingbe, gatyába,
 beregszászi honvédkaszárnnyába.*

Mezővári, 1976.

Énekelte: Jakab Kálmán, sz.: 1925.

Gyűjtötte: Vári Fábián László

19. Három évig lesz a babám

Há - rom é - vig lesz a ba - bám a szoly - va - i ka - szár - nyá - ba be - zár - va.

Há - rom é - vig tiszt - tes le - gény je - len - ti, hogy be - lé - pett a szo - bá - ba.

Há - rom é - vig min - den es - te ki - áll - lok az áll - lo - más - ra sört in - ni.

Vo - nat vo - nat, be - tyár vo - nat, de jó len - ne ba - bám u - tán u - taz - ni.

*Három évig lesz a babám
a szolyvai kaszárnyába bezárva.
Három évig tisztos legény
jelenti, hogy belépett a szobába.*

*Három évig minden este
kiállok az állomásra sört inni.
Vonat vonat, betyár vonat,
de jó lenne babám után utazni.*

Mezővári, 1976.

Énekelte: Jakab Kálmán, sz.: 1925.

Gyűjtötte: Vári Fábián László

20. Öreg baka ha felfekszik az ágyra

Ö - reg ba - ka ha fel - fek - szik az ágy - ra, (de) po - ros fű - lű
 resz - ket - ve áll vi - gyázz - ba. (De) ú - jonc paj - tás,
 hozd i - de (j)a pi - pá - mat, meg a zacs - kó - mat, meg a
 gyu - fű - mat! Séj, haj, pár nap - ja van már az ö - reg ba - ká - nak.

*Öreg baka ha felfekszik az ágyra,
 (de) poros fűlű reszketve áll vigyázzba.
 (De) újonc pajtás, hozd ide (j)a pipámat,
 meg a zacskómat, meg a gyufámat!
 Séj, haj, pár napja van már az öreg bakának.*

Tiszaújlak, 1978.

Énekelte: Tóth József, sz.:1921.

Gyűjtötte: Vári Fábián László

Jegyzetek

A kötet szerkesztésével kapcsolatban fontosnak tartjuk közölni a következő néhány gondolatot. A válogatás elsődleges célja az adatközlés, a kárpátaljai magyar népballadák lehető legteljesebb bemutatása.

A közreadott anyagot nagyjából részben magnetofonnal és dallammal rögzítettük, de egyes kivételes esetekben csak szöveget közölhetünk, mivel néhány típusnál, bár ez a balladánál eléggé szokatlan, a dallamra már nem emlékeztek az adatközlők. E szövegek száma azonban meglehetősen csekély.

Helyet kapott a gyűjteményben több, csak területünk szájhagyományában, s ezen belül is csak kisebb-nagyobb közösségek által ismert típus, valamint balladaelemeket tartalmazó népdal, melyekről a bevezetőben már tettünk említést. A magyar népballadáról alkotott képünkön ezek nem változtatnak ugyan, de a válogatás egészét tekintve jelentőségük túlnő az egyes darabok esztétikai korlátain. S nemcsak azért, mert a vidék balladaköltészetének egykori virágzását érzékeltetik, hanem azért is, mert általuk az anyag helyi jellegzetességei domborodnak ki.

A hangszalagról való lejegyzésnél nem törekedtünk teljes fonetikai hitelességre, de rögzítettünk minden lényegesebb tájnyelvi sajátosságot, a köznyelvi kiejtésben is meglévő hangtani jelenségeket pedig (hasonulást, összeolvadást) a helyesírás normáinak megfelelően tüntetjük fel.

A következő kimutatás a gyűjtők személyéről és az általuk gyűjtött balladák adatairól nyújt tájékoztatást. (Csoporthoz gyűjtés esetén a típusok és a változatok számát mindenkinél feltüntetjük, akik az érintett anyag gyűjtésénél jelen voltak.)

1. **Balla Teréz:** 3/3; 34/1; 49/1; 52/1; 53/2; 60/2; 67/4;
2. **Dupka György:** 4/4; 8/6; 9/4,5; 10/2; 26/1; 27/2; 33/2,3; 37/2; 38/2; 47/3; 48/2; 54/3,4; 60/1; 62/2; 64/1; 67/1; 71/1;
3. **Fodor Gézáné Balogh Jolán:** 3/1,2; 9/6; 32/3; 46/2;
4. **Györke László:** 3/4; 15/3; 21/3; 23/1;
5. **Horváth Gyula:** 31/1;
6. **S. Benedek András:** 4/1,2,6; 8/1,2,7; 9/2,3; 10/1,4; 11/1,2; 12/1,5,6; 16/2; 22/2; 26/2; 27/1; 29/1,2; 30/1; 34/2,3; 35/1; 36/1,2; 41/1; 44/1; 45/1; 46/1; 47/2,4; 48/1; 51/1; 53/1,3; 54/1,2; 56/3; 59/2,3; 61/1,2; 68/1,2;
7. **Vári Fábrián László:** 1/1,2; 3/4; 4/1,2,3,5,6,7,8; 5/1; 6/1; 7/1,3,5,6,7,8; 8/1,2,4,5,7; 9/1,2,3,7,8; 10/1,5,6,7,8; 11/1,2,3,1 12/1,3,4,6;

13/1; 14/1,2; 15/2; 16/1,2,3,4; 18/1; 18/1; 21/1,2,4,5,6; 22/1,2; 23/2; 24/1,2; 25/1,2,3; 26/2; 27/1,3; 28/1; 29/1,2,3; 30/1,2,3; 31/2; 32/1,2; 33/1,3; 34/2,3; 35/1,2,3,4; 36/1,2; 37/1; 38/1,3; 39/1,2; 40/1; 41/1; 42/1; 43/1; 44/1; 45/1; 46/1,3; 47/1,2,4,5,6; 48/1; 49/2,3; 50/1,2; 51/1; 52/2; 53/1,3; 54/1; 55/1,2; 56/1,2,3; 57/1,2,3; 58/1; 59/1,2,3; 61/1,2; 62/1; 63/1; 64/2; 65/3; 68/1,2; 69/1,2; 70/1; 71/2; 72/1; 73/1; 75/1;

8. **Zselicki József:** 4/2,6; 7/2,4,8; 8/1,3; 9/2,3; 10/3; 12/1,6; 15/1; 21/1; 24/1; 27/1; 29/3; 30/1; 31/2; 34/2,3; 35/1; 47/4; 48/1,3; 50/3; 51/1; 53/1; 56/2; 59/2; 65/1; 66/1,2; 67/2,3; 68/1; 70/1,2; 71/2; 74/1,;

A jegyzetekben a következő forrásmunkákra hivatkozunk:

1. Albert Ernő, Faragó József. Háromszéki népballadák. – Bukarest: Kriterion Kiadó, 1973.

2. Ág Tibor, Sima Ferenc. Vetessétek ki szóló szívem / Szlovákiai magyar népballadák. – Budapest: Gondolat Kiadó, 1979.

3. Bura László. Szatmári népballadák. – Bukarest: Kriterion Kiadó, 1978.

4. Kallós Zoltán. Balladák könyve, – Budapest: Európa Könyvkiadó, 1973.

5. Kriza Ildikó. A legenda-ballada, – Budapest: Akadémiai Könyvkiadó, 1982.

6. Ortutay Gyula, Kriza Ildikó. Magyar népballadák. – Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1978.

7. Ujvári Zoltán. Szállj el, fecskemadár / Gömöri magyar népballadák és népdalok. – Budapest: Európa Könyvkiadó, 1980.

8. Vargyas Lajos. A magyar népballada és Európa. – I–II. – Budapest: Zeneműkiadó, 1976.

9. Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése. – Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1974.

Régi (középkori) balladák

1. A falba épített feleség 1–2.

Az egyik legszebb és legrégebb, de egyben a legtöbb vitát kiváltó magyar népballada felbukkanása területünkön rendhagyó, két meglévő változata nem igazolja a típus egykori kárpátaljai elterjedését. Az 1. változat eredetéről már szoltunk a bevezető részben. (Ág Tibor, 1/b). Dallama megegyezik a típus egyik legrégebb dallamával. A 2. változat dallam nélküli, az adatközlő csak 101 sornyi szöveget örökölt édesanyjától. A balladai történet prózai változata azonban él Kisgejőc és Sárosoroszi szájhagyományában, s ez utóbbi helységben Bábel tornyának építéséhez kötődik.

2. Elcsalt menyecske

A pontatlanul lokalizált, dallam nélküli Ung megyei szöveg a *Molnár Anna-típusú* balladák családjába tartozik. Nagyon valószínű, hogy már lejegyzése idején is ritka lehetett, hisz a Felvidéken is csak egyetlen, a mienkhez rendkívül hasonló szerkezetű változata (Ág Tibor – Sima Ferenc, 2.) maradt fenn Barslédecről. A mi szövegünk különlegessége *a fejben keresés* keleti gyökerű jelene, melyre már László Gyula is utalt, hisz ez az egyetlen változat, amely a *keresés* tárgyat is néven nevezi: *Talált egyet a fejibe*.

3. Három árva 1–5.

Az Európa szerte elterjedt középkori balladának öt változatát jegyeztük fel. Az első kettő egy községből, Szöllősgyuláról származik. Lejegyzésük időpontjai: 1973 és 1987. Ez a két változat megőrizte a varázspálca motívumát, de a Szűz Mária személyére való utalás nélkül. Egyes kutatók legenda-balladának is nevezik (Kriza Ildikó: *A legenda-ballada*). Dallamuk régies, de ez nem vonatkozik a harmadik változatra. A 4. és 5. változatot dallam nélkül rögzítettük.

4. Szégyenbe esett lány 1–8.

Az egyik legelterjedtebb régi stílusú magyar népballadánk. Gyakori név-változatai: Landóvár Ilona, Londonvári Borca, Angoli Borbála vagy Aranyos Mariska. Mindez egyértelművé teszi a hősnő és az eset külszói eredetét. Vannak azonban olyan példánk is, melyekben egy meg nem nevezett királyné tizenkét lánya közül a legkisebb esik szégyenbe. Külön figyelmet érdemel az 5. változat, melynek hősnője, Ambródi Borbála, Gyöngyvári úrfitól viselő. A nevek azonos párosításban megtalálhatók a gömöri népballadák között (Ujvári, 63. old.) Motívumai sorában épségben fennmaradt a halálba készülődő hősnő kedves virágaitól, ruháitól való búcsúzkodása, s e tekintetben a *Halva talált menyasszony*-nyal van összefüggésben, mely szintén népszerű

volt az nyelvterület északkeleti részén. Érdeemes odafigyelnünk azoban a 6. számú változatra is, melynek konfliktusa nincs feltárva, csak érzékeltetve, s ezáltal egy rendkívül tömör, átokformulával végződő variáns jött létre. A dallamok többnyire egy dallamtípus köré csoportosulnak. A 7. és 8. számú változatok dallam nélkül vannak leírva.

5. Két kápolnavirág

Egy szép ószékely ballada felbukkanása területünkön csak véletlenszerű lehet. A bevezetésben utaltunk már rá, hogy a szöveg nagyjából Kallós mezősegi (visai) változatával azonos. (Kallós, 28, old.) Közlését elsősorban azért tartjuk fontosnak, mert a változat ilyen terjedelmű publikációjával még nem találkoztunk. A tiszaujhelyi kéziratos, dallamnélküli szöveg összefogja a típus majd minden ismertebb motívumát.

6. Halva talált menyasszony 1–2.

Ma már az egész nyelvterületen ritka típus. Területünkéről két változata volt ismert ezidáig: a szirénfalvi (Kelet-Szlovákia) és a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában található barkaszói változat. (Vargyas, 37., EA 489.) Mindkettő dallam nélküli, az izsnyétei viszont megőrizte régi francia eredetű dallamát. Összehasonlításként közzétesszük a barkaszói szöveget is. A típus alapmotívumai a kárpátukrán folklórban is fellelhetők. (Lintur, 59, 60.)

7. Anyai átok 1–8.

Meglévő változataink alapján aránylag nagy biztonsággal körvonalazhatjuk a típus itteni (Kárpátaljai) életrajzát, jellegzetességeit. Nem kétséges, hogy a ballada, mely az általános magyar folklórban nem tartozik a legismertebbek közé, vidékünkön viszonylag jól érzi magát, s ma is gyűjthető. Az 5. számú derceni változat kisebb eltérésekkel megegyezik a Bartók által 1912-ben Fornoson gyűjtött *Anyai átok*-kal. (Vargyas, 47.) A Mezőváriból származó 1. sz változat végén a völgény gyászát szóltaltatja meg két népdalszerű szakasz:

Fekete kökénynek

Fehér a virága,

Akit én szerettem,

Elment a másvilágra.

Fekete hollóból

Sohasem lesz fehér;

Akit én szerettem,

Nem lehet az enyém.

A variánsok többsége teljes, a 7. és 8. számúak azonban csak töredékek, de dallamukat ezek is megőrizték.

8. Háromszoros magzatgyilkos 1–7.

Rendkívüli népszerűsége talán a téma állandó aktualitásával magyarázható. Névváltozatai közül gyakrabban bukkan fel a *Bereg* vagy *Bérez Náni*, a *Csáki*

vagy *Sári*, esetleg *Sályi Vilma*. A 4. változat szövegét a *Távolból* című Petőfi-vers közismert dallamára énekelték a derцени énekesek. A téma a helyi ruszin (ukrán) folklórban is népszerű. (Lintur, 72, 73, 74, 75.)

9. Halálra táncoltatott lány 1–7.

A közreadott nyolc változat közül háromban prózai kiegészítéseket találunk, így a tiszaujlakiban is (1. sz.), amelynek külön érdekessége, hogy a *Megszólaló halott* és a *Halva talált menyasszony* befejező motívuma ival ötvöződött. A feketeardai (6. sz.) változat elé terjedelmes mese van kerekítve, mely a tett okát, előzményeit fejtegeti. Az izсныétei (7. sz.) változat szintén prózabetétes, hősnője pedig *Kádár Kata* nevét viseli. Ez utóbbi változat dallamát az adatközlő nem ismerte.

10. Halálraítélt húga 1–9.

A *Fehér László* területünkön gyűjtött változatai megegyeznek magyar nyelvterület ismertebb darabjaival. Kivételt képez egy feketeardai töredék, melyben a fogoly betyár maga ajánlja fel hűgát az őt elfogó katonáknak, mikor azok származása felől faggatják:

*Nincsen apám, nincsen anyám,
Csak egy csinos kis húgocskám.*

Ez a mozzanat gyakori a típus háromszéki változataiban. (Albert, Faragó, 67.) A 3. számú nagydobronyi változat szerint a lótolvaj betyárt Vigegőre kísérik s ott tartják fogva. A helynév ebben a leromlott, félreértelmezett alakban megfejtethetlenné tűnik, egy gömöri változatban azonban kimutatható, hogy tulajdonképpen „víg Eger”-ről van szó. (Vargyas, 73.) A 8. változat dallam nélküli.

11. Hitetlen férj 1–4.

A ritkábban előforduló magyar népballadák egyike. Beregújfaluban, ahonnan Színi Árpád változata származik (Vargyas, 134.), már csak igen halványan emlékeznek rá. Él viszont az egykori Ugocsa területén és Nagydobronyban. A lejegyzett változatok szöveg és dallam tekintetében nagyjából azonosak. Egy izсныétei prózai emlék is rendelkezésünkre áll. Itt a haldokló feleség urát átkozza: addig ne legyen boldog, amíg az ő sírdombja egyenlővé nem válik a föld színével. Ennek tudatában később az ember a temetőbe megy és egy lombos faággal igyekszik siettetni a folyamatot.

12. Megszólaló halott 1–6.

A klasszikus változatok forgatókönyve szerinti hármas tagolódás (apa, anya és a kedves keltegetik a halottat) nálunk néha foghíjas. Az esetek több-

ségében „legényt” vagy „fiút” ölnek meg és dobnak a Tiszába. Mezőváriban viszont egy „csipkés”, azaz csipkével házaló vándorkereskedő az áldozat. Sárosoroszipban egy Bogár Imre balladájával összefonódott változata él. A 6. változatnak csak a szövege van lejegyezve.

13. Gógös feleség

A dallam nélküli szöveget Izsnyétén találtuk, énekelt változatunk nincs. Tudunk ezen kívül egy 1974-ben szintén Izsnyétén készült magnófelvételtől is, de az adatközlő személye tisztázatlan.

14. Kétféle menyasszony 1–2.

Csak az ugocsa Tiszahát falvaiban, Tiszabökényben és Nagypaládon találkoztunk a típussal. Az 1. sz. változatot először Dupka György jegyezte le a tiszabökényi Árgyelán Máriától 1970-ben. 1987 nyarán az adatközlő újraénekelte a balladát, s mivel egy szakasszal bővült a szöveg, ezt a változatát közöljük. A nagypaládi változat csak dallam nélküli töredék.

15. Házasuló királyfi 1–3.

E típust három teljes változatban tudjuk bemutatni. Általában mindenütt ismert, de végigéneklésére, elsősorban nagy terjedelme miatt, csak kevesen vállalkoznak. Az 1. sz. változatban a királyfi „kocsisszín”, majd pedig „királyszín” ruhában jelentkezik a menyasszonyjelölteknél. A jelzők jelentése bizonyára „kocsisi”, „királyi”. Az izsnyétei változat megoldását, a rátarti bírólány megbüntetését és a *Kétféle menyasszony*-ban megfigyelt kétféle sors egy fokozatának szemléltetését azonos formulák szolgáltatják: az aranyhintó és a szamara fogat párhuzamára gondolunk, de itt szerepsere is történik. A ballada színpadi megjelenítése iskolai színjátszócsoporthoz által nemcsak a múltban volt gyakori, napjainkban is az. A 3. sz. változatnak nincs lejegyzett dallama.

16. Gunaras lány 1–3.

A gyűjtött négy változat szöveg és dallam tekintetében egyaránt egységes képet mutat. A panasza okot adó „csíny” (szerelem) színhelye a „Virágkert” vagy „Rózsadomb”. A sértett hajadon neve egyszerűen *Marcsa*, *Mariska*, egy ízben pedig *Szép Ilonka* (5). Változatainknak különösebb, az ismertebb változatoktól való eltérései nincsenek.

17. A meggyilkolt testvér

A magyar népballadakincsben Vargyas három olyan típust különít el, amelyekben a rontás a konfliktusokozó motívum. (*Megégetett János* - 60, *A meggyilkolt testvér* - 61, *A megrontott fiú* - 62) Mindhárom igen ritka, s

nem is igazán önálló típusok, inkább csak a témának más-más motívumokra alapozott verziói. Szövegünk szemmel láthatólag csak töredéke egy korábbi, teljesebb kompozíciónak. A párbeszédből a rontás okozta tragédia okára, körülményeire nem kapunk magyarázatot. A ruszin népköltészetben jóval népszerűbb témának több feldolgozásával is találkozhatunk. (Lintur -11, 12.)

Balladaszerű énekek

18. Tücsöklakodalom

Annak ellenére, hogy a legtöbb adatközlő tud, hallott a tücsök és a légy készülő házasságáról, a típus gyűjtése nem könnyű. Sokan nem tudják, vagy gyakori trágár részletei miatt nem akarják előadni a teljes szöveget. Elterjedőben vannak a rádióból, tévéből, különböző publikációkból átszívárgó változatai. A tiszafarkasfalvi töredéken kívül Tiszaújlakról is vannak ugyancsak töredékes adataink.

19. Válogatós lány

A balladagyűjtemények ritkán sorolják be darabjaik közé a kérői között válogató lányról tréfálkozó dalt. Szabó T. Attila idegen eredetű, német vagy latin nyelvű diákenek elmagyarosodott, folklorizált változatának tartja. (Kallós, Jegyzetek, 259.)

20. Pávás lány

A Székelyföldön és a Felvidéken még az utóbbi évtizedekben is népszerű balladát a szakemberek ponyvai eredetűnek tartják. Első írott változatai a 18. század végén, Csokonai idején keletkeztek, amikor a magyar szerelmi líra felfedezte magának a növényi és állateredetű szimbólumrendszerek képi-gondolati lehetőségeit. A pávák elkóborlása, akárcsak a középkori eredetű *Gúnaras lány* típusában a *gangos gúnár* leverése, a női ártatlanság elvesztését adja tudtunkra könnyen megfejthető körülírással. E kései ugoccai változat szövege új stílusú népdalelemekkel bővült, ami egykori népszerűségét igazolja.

21. Házasuló legény 1–6.

Az Ortutay-Kriza-féle *Magyar népballadák*-ban szerepel. Népköltészetünk e vígballadaszerű típusnak több, egymáshoz nagyon közel álló változatát teremtette meg. A nősülés előtt álló legény fiatalságát szemléltető kezdősorok néha túlzásba mennek át: „Mikor én még tizenkét éves voltam”, „Mikor én még nyóc esztendő se vótam”, stb.

22. Szálláskereső Szűz Mária 1–2.

Akárcsak Erdélyben, nálunk is a görög katolikus közösségek karácsonyi kántálóéneke. Kriza Ildikó szerint ponyvai eredetű, de egyes részletei, változatai által apokrif elemeket is őrző legenda-ballada. Ilyen elem a vak-kezetlen lány csodás meggyógyítása. (Kriza Ildikó: *A legenda-ballada*, 77.)

23. Templomkerülő 1–2.

Két dallam nélküli szövegünk különösebb variálódás nyomait nem viseli magán. Ezidáig hét, alig folklorizált, népietlen változatáról tudnak a kutatók. Kodály és Vargyas szerint morvából való átvétel valamennyi. (Vargyas, 181.) Ezzel szemben a mi darabjaink, bár területünkön csak versként, dallam nélkül élnek, verstanilag, nyelvi megfogalmazásukban egyaránt kifogástalanok. Szövegépítésük a magyarországi változatoktól eltérő. Figyelmet érdemlőek a pokolba jutást, a kínzatás körülményeit, a túlvilági léttel kapcsolatos hiedelmeket szemléltető sorok:

*Zúgó pajtás, eressz be,
Testet hoztam lelkestül.
Ültessétek le székre,
Itassátok meg vízzel.*

*Öntetek az üvegbe,
Üvegből a pohárba.
Harmadikat megitta,
Szavát megindította*

Azonos dramaturgia szerint kínozzák meg az elkárhozott lányt a kárpát-ukrán változatok (Lintur, 81.)

Ponyvaballadák

24. A kiírtott kocsmároscsalád 1–2.

A ballada tárgya egy Szolnok határában élő kocsmároscsalád 1859-ben történt kegyetlen lemészárlása. A megrázó esetnek több balladai feldolgozása is keletkezett, melyeket vásári énekesek terjesztettek. A változatok különbözőképpen részletezik a bűntényt.

A 2. variáns egyik sora elárulja a felismert zsványt, aki a nyomozás által is bizonyítottan Pápai Mihály kocsmáros keresztkomája a Kati nevű lányka keresztaipja volt, valamint társai, összesen kilencen. A gyűjtött változatok különböző dallamokkal élnek.

25. A gróf és az apáca 1–3.

A típus változatainak széles körű elterjedését kezdetleges fogalmazású szövegek jelzik. Nyelvi csiszolatlanságuk sokáig a kutatókat is elbizonytalanította, egyenesen elriasztotta a gyűjtéstől, ezért a nyilvántartott változatok mennyisége igen csekély. A cselekmény legtöbbször a szeretőgyilkos öngyilkosságával zárul, de tragédia nélküli befejezésre is van adatunk. Az egyik tiszaujlaki változat szerint a gróf következőképpen dönt sorsa felől:

*No, ha te apáca lettél,
Én meg pap leszek,
Mert a szíved nélkül
Úgysem élhetek.*

A típus idegen eredete kétségtelen. Vargyas Lajos szerint németből fordították.

26. Öngyilkos szeretőgyilkos 1–2.

Az újabbkori balladák közötti nagy népszerűsége rangos helyre emelte Szabó Gyula és Horváth Jolán gyászos kimenetelű szerelmének történetét. Változataink az esemény színhelyéül a beregszászi vagy a nyíregyházi Nagyerdőt jelölik meg. A szövegek fogalmazása többször bizonytalan, botladozó.

Területünkön meglehetősen gyakori a témának egy másik, szövegében és dallamában is magyarnótaszerű megfogalmazása, amely a nagydobronyi szerelmeseket siratja. Mivel a gyűjteménybe nem válogattuk be, itt adjuk közre:

*Nagydobronynak községében nem is olyan régen
Megtaláltak két szerelmest feküdni a vérben.
Négy golyó volt a leányban, az ötödik a fiúban.
– Látod-e, te hűtlen anya, te vagy ennek oka!*

*Megkondultak a harangok szépen a toronyban,
Viszik már a két szerelmest végig a faluban.
Még az ég is megsiratja, bús könnyeit ráhullatja.
– Látod-e te hűtlen anya, te vagy ennek oka!*

*Kivitték a két szerelmest, letették a sírba.
Jaj, de sírt az édesanya, mikor ezt meglátta.
Rágondolt a szavaira, mikor lányának azt mondta:
„Vagy meghalni, vagy elválni örökre egymástól”.*

*Az elválást nem akarták, inkább a halált választották,
Most már csókolhatják egymást künn a temetőben.*

Tiszabökény, 1970, Páva Sándor, sz. 1930

A történet, s ez természetes, ma is Nagydobronyban a legnépszerűbb. Az idősebb lakosok szerint a gyászos eset 1927-ben történt, oka a szerelem szülői ellenzése volt. A verset az egyik községbeli tanító szerzeményének tartják, aki már a temetésre betanította s elénekeltette egy kisebb tanulói kórossal. Az öngyilkos szerelmesek hozzátartozói, de különösképpen a lány szülei igen megnehezítettek ezért az alkalomszülte szerzőre.

Ismertek a fenti dalnak „A bihari határszélen” kezdetű változatai is.

27. Öngyilkos elhagyott szerető 1–3.

A változatok általában az esemény időpontjának megnevezésével kezdődnek, ám az adatok több esetben eltérőek, s az eset hitelessége különben sincs bizonyítva. A történet előadásmódja nem mutat lényegesebb eltéréseket, de a hitegetett, majd elhagyott lány szájából elhangzó átokformulák változatossága és eredetisége klasszikus balladák emlékeit idézi.

28. Vadász és leánya

Területszerzte ismert, de kevésbé közkedvelt típus. Mindössze egy dallammal lejegyzett változatunk van, s ezen kívül egy nem teljes szövegű töredék Beregújfaluból. A magyaros verseléstől elütő strófaszerkezetre hivatkozva is biztosra vehető a típus idegen eredete. Vargyas Lajos külsországi párhuzamok után kutatva egyedül a dán balladák között találta meg a történet megfelelőjét (Vargyas 186.)

Betyárballadák

29. Bogár Imre 1–3.

A magyar betyárfolklor egyik legnépszerűbb alakjának balladai történetét három változatban mutatjuk be, bár igaz, hogy az első két szöveg és dallam adatközlői testvérek, így a változatok teljesen azonosak. Mindkettő a betyár elfogását és kivégzését (1862) mondja el. A 3. sz. változat témája szintén Bogár Imre foglyul ejtése, de az akasztás elbeszélése itt kimarad a cselekményből. A 3. dallama nem azonos az első kettőével.

30. Mit ér nekem hat vármegye? 1–3

Az ide sorolt betyárballadák közül az első kettő tulajdonképpen külön típus is lehetne (Kallós, 156.), de típusmeghatározó motívumaik alapján (Mit ér nekem hat vármegye?), melyet egyaránt tartalmaznak, ide is sorolhatók. Az 1. és 2. változatok hősei általánosak (*kis betyár*; *kicsiny betyár*), de jóval cselekményesebbek a Vidróckit vagy Becskerekit megnevező változatoknál. Megjegyzendő, hogy az 1958-ban Ungváron megjelent *Kárpátok* című almanachban Sándor László közzétette a típusnak egy népdalelemekkel átszőtt Bátyúban gyűjtött változatát.

31. Lám, megmondtam, Angyal Bandi 1–2.

Töredékes változatai mindenütt azonos dallammal élnek. Mezőkaszonyban egy teljesebbnek mondható változatra akadunk. Formai csiszoltsága mögött minden bizonnyal műköltői eredet sejthető, ezért inkább a 2. változat kínálkozott alkalmasabbnak a nép szélesebb rétegeiben való elterjedésre. (Ortutay – Kriza, 178., Vargyas, 192.)

32. Lova lába megbotlott 1–3.

A Rózsa Sándor című magyar tévéfilm bemutatása óta reneszánszát éli, így tetemesen megnőtt a néphez visszakerült változatok mennyisége, melyeket elsősorban tartalmi sajátosságaik révén nem nehéz elkülöníteni az eredetiektől. A vidékünkön elterjedt darabok általában a betyár (*Rózsa Sándor, Bogár Imre*) végakarátát is közvetítik, majd pedig megszólaltatják a fiúgyermeket, aki apja példáját akarja követni. Ez a motívum a magyarországi s az erdélyi változatokban nincs meg, de a gömöri népköltészet szintén megőrizte. (Ujvári, 133. old.)

33. A betyár utazólevele 1–3.

Inkább a rövidült, népdalszerűvé váló termékek jelzik e betyárballada elterjedését (1, 2). Ezek inkább csak töredékei a múltban igen népszerű, s cselekménydúsabb balladák változatainak.

34. Betyár lányruhában 1–3.

Változataink középpontjában a lányruhában fosztogató *Geszten Jóska* alakja, valamint a pesti rablás utáni sikertelen menekülés eseménye áll, míg az ismertebb változatok szerint a betyár még egy kalandra, a juhász elleni merényletre is vállalkozik. (Vargyas 202., Ág Tibor, 28(b)). A fansikai (1) variáns több értékes rabének-motívumot őriz, a 2. változat viszont Csokonai *Szegény Zsuzsi a táborozáskor* című versével van szövegösszefüggésben. A 3. számú szöveg dallama hiányzik.

35. Ki sem megyek, meg sem adom magam 1–4.

A legtöbb változat azonos formulákra épül, melyek meghatározott sorrendben következnek egymás után. A közölt szövegek sorából kettő válik ki. A 3. számú így fejeződik be:

*Negyediket jó hordó boráért,
Ötödiket elfogyasztásáért.
Hatodikat arra tartogatom,
Jön a zsandár, borral megkínálom.*

A 4. változat utolsó előtti szakaszában a „Harmadikat egyj barna lányért” sor után ez következik: „Negyediket megcsókolásáért”. Ezt egy népdaltöredék követi:

*Az eperfa pirosat viráگزik,
Kis pej lovam alattam cikázik.
Cikázz, lovam, cikázz utoljára,
Holnap megyünk nagy Lengyelországba.*

Ez utóbbi változat hangvétele megsemmisült.

36. Nem akar a vezérürüm legelni

A törvénnyel szembekevert juhász áll a újkeletűnek tartott betyártörténet középpontjában, mely fenntartásokkal nevezhető csak balladának. A változatok az ugocsi Tiszahátról valók, adatközlők maguk is juhászok voltak. (Vargyas, 206.)

37. Madár Ferbi 1–2.

Legszebb, legegységesebben szerkesztett betyárballadánk a magyar folklórban társtalan. Építőelemeit a betyár- és rabköltészet legritkább motívumaiból kölcsönzi: „A brassai kőfal alatt Verik rámfele a vasat”, „Csütörtökön virradóra Ültem a bánathajóra”, „Tele a zsebem bankóval, Az istállóm lopott lóval”, stb. Ezek az elemek megtalálhatók Vargyas Lajosnak a rabénekekhez szerkesztett motívumismertetésében a 35., 94., 115. sorszámok alatt, de a „bánathajó” szürrealista természetű motívumának is van külön nyoma (Seprődi, 5). Mindez azt sugallja, hogy a fenti betyártörténet átmeneti típust képez a betyárballadák és a rabénekek között. Dallama azonos a *Mit ér nekem hat vármegye?* egyes változatainak dallamával. A típus csak az ugocsi Tiszahát falvaiban ismert.

Rabénekek

38. Ha elmegek Beregszászba 1–2.

A magyar rabköltészet XIX. századi tárházából századunk első felében gyakran kapott aktualitást egy-egy darab, mely szintén a feledésbe vesztett volna, ha a közösségek nyugalma időnként nem kavargatja fel valamely megrázó bűneset. A 2. sz. változat éneke felidézte annak a tiszabökényi származású, Beregszászban szolgáló cselédlánynak az esetét, akit a 20-as években magzatgyilkosságért állítottak a törvény elé. Mivel kiskorú volt még, csak hat hónapot „sózta rá”, amit a szöveg is hitelesít. (Vargyas, 216.)

39. Minden jó családban 1–2.

E változatok inkább a népdal felé hajlanak, s minden gyűjtési ponton közismertek. Cselekményük az előző típusnál lényegesen kevesebb. A rab

anyját vigasztalja. Alapmotívuma alapján jól elkülöníthető csoportot képez, elemei többnyire állandóak. (Ortutay–Krizsa, 221, 222.)

40. Fújdogál a szellő

Népdalszerű alkotás kevés cselekménnyel. A rabénekek hangulatát árasztja, motívumai más alkotásokból ismertek. (Vargyas 208.)

Balladás dalok

41. Megüzenem én a feleségemnek

A *Rózsa Sándor* nevéhez kapcsolt balladás dálnak nincs konfliktushelyzete. Szövege a *Lova lába megbotlott* típus zárómotívumához alkalmaszva fogalmazódhatott.

42. Mogyorósi

A betyárdal hőse a szájhagyomány szerint a századfordulón Ugocsában betyárkodott, de erre konkrétan utaló adataink nincsenek. Dallama romlott, szövege sem teljes.

43. Spanga Pali

A név mögött egy kevésbé ismert Pozsony környéki betyár személye rejtőzködik. A Háromszoros magzatgyilkos egyes elemeit olvasztotta magába s dallama is megegyezik az analóg típus dallamával. Teljesebb változatait a szlovákiai magyar népköltészet hozta létre. (Ág Tibor, 31.)

44. Ökröt, lovat hányat lopott?

A törvény előtt tetteiről számot adó betyár magabiztos viselkedését az a tény indokolja, hogy a vármegye hivatalnokai titokban összejátszottak vele. A szöveg ezt egyértelműen kimondja:

*Majd elmegyek arra Tisza-Dunára,
Onnan hajtok majd az urak számára.*

A változat megjelölésére kiemelt motívum szálán elindulva két gyűjteményekben megjelent betyárballadát hozhatunk vele kapcsolatba. (Csanádi – Vargyas, 165., Ág Tibor, 32.)

45. Nem jól látom az idő járását

Tartalmilag egy kevésbé a *Nem akar a vezérüröm legelni* típushoz is kötődik, de cselekménye annál sokkal szegényebb. Népdaljellege jól körvonalazható. Hőseire vonatkozóan, a törvénnyel összeütközésbe került személy foglalkozására, az elkövetett bűntény jellegére adatokat nem közöl, nem utal. A „*Rámverik az aprószemű láncot*” formulával eddig még nem találkoztunk.

46. Én loptam el a vármegye pej lovát

A betyárhős minden lényeges tudnivalót közöl magáról: születését, árvaságát, betyárságának kezdetét. Mégis személytelen marad, nevét nem árulja el. A helyi keletkezést a helynevek (Szöllősgyula és Feketeardó) tanúsítják.

47. Ha bemegyek, ha bemegyek 1–3.

A csárdában virtuskodó betyárról három, nagyjából azonos hangvételű és szerkesztésű balladás dalt közlünk.

Újballadák

48. Bárólány és juhász 1–7.

Újabbkori balladáink egyik legtöbb változatot termő típusa mindenütt népszerű, cselekménye és dallama egységes. Kivételes esetekben a változatok a következő részletekkel bővíthetnek: „*Szendrő báró hintót küld a lányáért, Kilenc zsandárt meg a juhászbojtárért*” (6), „*Ha meghalok, széles úton vigyetek, A báró kapujában letegyetek.*” (5) Többször a 46. típussal is összefonódik, amit a téma közeli kapcsolata indokol.

49. Bárókisasszony és gulyás 1–3.

A fenti típussal való rokonságára már utaltunk, cselekménye azonban lényegesen kevesebb mozzanatot variál. Általában a kisasszony és a szülő szembekerülésével végződnek a változatok, de előfordul, hogy a gulyáslegényt a 45. típus példáját követve felakasztják. (3.)

50. A meggyilkolt fonólány 1–3.

A fonóban agyonvert *Szücs Maris* gyászos történetének balladái megfogalmazása hozzánk is eljutott, bár nem terjedt el annyira, mint *A kiirtott kocsmáros család*. A ballada keletkezésének adatait Vargyas munkájának első kötetében találhatjuk meg. (125. old.) A területünkön gyűjtött három változat közül csak az 1. számút fogadhatjuk el teljes értékűnek. A 2. szövege és dallama egyaránt romlott, a 3. pedig dallam nélküli, érdekessége viszont, hogy hősnője a *Szégyenbe esett lány* egyik névváltozatát (Aranyos Mariska) viseli. Megtaláltuk a típus férfinőssel énekelt változatát is, melyet önállóan mutatunk be.

51. A gyilkos feladja magát 1–3.

Talán egyetlen olyan darabja a magyar balladaköltészetnek, amelyben a gyilkos önként tesz vallomást, mert a szülőgyilkosság terhét a beteljesült szerelem sem könnyítheti. A 2. változat befejezése eltér az általánostól, mivel a háttérből előlépteti és megszólaltatja a női hőst:

*Amióta Barna Jancsit felakasztották,
Az utcára ki sem mehetek én már.*

*Azt mondják, hogy hófehér a zsebkendőm,
Barna Jancsi volt az igaz szeretőm.*

52. Fábián Gyula

Az 1971-ben gyűjtött balladát sokáig társtalannak hittük, de Kallós *Balladák könyve* című munkájában már megtalálható. Bura László az 1978-ban kiadott balladáskönyvében szintén közli egy változatát, s összehasonlítással a Kallós-nál megjelent szövegre hivatkozik. A ballada tartalmára figyelve önkéntelenül a *Két kápolnavirág* jut eszünkbe. Motívumai többnyire egyéniek, de a „*Gyulám, Gyulám, tekints fel az égre, Az egekre, két szép gyermekedre*” szövegrész megfelelőjét Seprődi egyik népdalában is megjeljük. (Seprődi, 18., Kallós, 175., Bura, 91.) A népi lírai műfajok vándormotívumaként szegődhetett a balladaszöveg végére e két különösen szép sor:

*Olvad a hó, tavasz akar lenni,
De szeretnék kék ibolya lenni!*

Nem valószínű, hogy éppen ebből a balladából, de Babits ismerte az idézett félstrófát, s belevette *Ősz és tavasz között* című versébe.

53. Az aradi vértanúk 1–2.

A magyar népballada kutatói közül ezidáig Ujvári foglalkozott vele érdemben, s fel is vette a Gömör népköltészetét bemutató munkáiba. A dal műköltői eredete (Lévai József) nyilvánvaló, de a nemzet hősei iránti kegyeletből fakadó népszerűsége máris szeretéagázó változatait hozta létre. (Ujvári, 209., 210. old.)

54. Vérbe fürdök én még ma 1–3.

Az ide sorolt balladák többsége *Rózsa Sándorról* szól, de előfordul, hogy más betyár vagy valamely meggyilkolt legény nevét lyettesítik a kész formába. (2.) Az egész területen közkedvelt népszerűségét elsősorban a jól szerkesztett szöveg magyarázza, bizonyosan hozzájárul dallama is.

55. A cséplőgépbe esett lány 1–4.

A gép és az ember szerencsétlen találkozása újabb alkalmakat szolgáltat balladatípusok keletkezésére. Különösen a cséplőgép körüli balesetek voltak gyakoriak. Az 1. sz. szöveg egybeolvadt a szárazberki (62.) népballadával, s ebben a megvilágításban már nem szerencsétlenség, hanem szeretőgyilkosság áldozata *Farkas Juliska*.

56. Megcsalt férj 1–2.

A vígballada területszerte ismert. A változatok fogalmazásában tapasztalt eltérések jelentéktelenek. A típus német eredete nem vitás. (Vargyas, 230.)

57. Leégett a cserény 1–3.

Nyelvterületszerte elterjedt, főként a pásztoremberek ajkán élő dal. Cselekménye kevés, de hangvételében ott feszül a rétegeződő paraszti társadalom, a számadó és a bojtár közötti ellentét.

58. Alku 1–3.

A közkedvelt Petőfi-vers folklorizált, új tartalmi elemekkel bővült változata.

59. Borbély Jóska

Újabbkori balladáink között egy kevésbé elterjedt típust képvisel a meghalt kedvese után búslakodó legény dalban elbeszélte története. A doktorral való párbeszéd a kórházi balladákkal rokonítja, de magába ötvözte, bár lényegesen leegyszerűsítve, a megszólaló halott motívumát is. Területünkön kívül Gömörben él, (Ujvári, 202. old.), valamint Erdélyben, név nélkül. Kallós egyébként a kórházi balladákhöz sorolja. (Kallós, 212.)

60. Kórházban 1–3.

A kórházi történetek cselekménye általában kétfelé ágazik. A típus Erdélyben gyűjtött változatai hangvétel, szereposztás tekintetében megegyeznek a kárpátaljaiakkal, de a szatmáriak között sokkal inkább az események részletezésbe feledkező, a betegek kezelőik iránti háláját közvetítő elbeszélések vannak túlsúlyban. (Kallós, 211., 213., Bura, 113., 114., 115., 116., 117.) A mi kórházballadáink szaggatott előadásmódja, a gyakori párbeszédok igazi balladát teremtettek. Szemléletükre jellemző, hogy a kórház nem a gyógyulást ígérő menedéknek, inkább börtönné tartják, ahonnan minél előbb szabadulni kell. Az 1. sz. tiszaujlaki változat a híres beregszászi sebészprofesszort, Linner Bertalant említi.

Helyi balladák, gyilkosságok, szerencsétlenségek**61. Túri Pista 1–2.**

Az alaptörténet konfliktusa a bárólány és a juhász szerelme. Tartalmilag tehát a 45. típus témájának újrafogalmazása. De a bosszúra készülő apa szándékaival ellentétben itt a sors szolgálatát igazságot: a gyilkos fegyver a bárólány életét oltja ki. A ballada csak az ugcocsi Tiszahát falvaiban ismert.

62. A szülőgyilkos lány 1–2.

A szájhagyomány szerint a szülőgyilkosság Salánkon valóban megtörtént. Ezt a helyben elterjedt változatok nagy mennyisége igazolja. A *Kabos Eszti*

nevet ritkábban a *Fodor Eszti* névváltozat váltja fel. Területünkön kívül Kallotaszegről került elő egy változata, (Kallós, 180.), a szomszédos Szatmárban pedig 16 változatát jegyezték fel a kutatók. Bura László adatközlője szerint a ballada által előadott szülőgyilkosság Fertősalmáson történt. A megnevezett község szájhagyománya valóban számon tart egy hasonló esetet, de azt a szülőgyilkosságot *Kálmány Erzs*i személyéhez kötik, akinek a neve szerepel is a szóban forgó balladatípus Bura által felsorolt névváltozatai között. Ez azonban teljesen más alkotás, melynek egy töredéke ma is él:

*Fertősalmás, jaj, de híres város,
Kálmány Erzs*i abban a mészáros!
*Lemészárolta az édesapját,
Utána meg a jó édesanyját.*

63. A csendőrk testvére 1–2.

A ballada keletkezése a két nagy háború közötti időszakra tehető. Konfliktushelyzete is újszerű: a szeretőgyilkossá lett legényt saját testvére bilincseli meg, aki csendőregyenruhában lép a színre. A szöveg végén ismerősen cseng a bűnbánást mutató gyilkos hangja. A közölt változatok lelőhelyein kívül Mezőváriban, Kisbégányban, Nagyberegen és Visken ismerik. Dallama azonos a 49. típus dallamával.

64. A megölt betyár

A meggyilkolt fonólánny kapcsán tettünk már említést róla. A Néprajzi Múzeum Etimológiai Adattárában egy Kisrátról származó változata található. (EA 479)

65. Hallottátok, Szárazberken mi történt? 1– 2.

Változatai az 1906-ban történt szárazberki gyilkosság után szóródtak szét aránylag igen nagy területen. (Bura, 223. old.) A mi változataink többsége is ezt a helynevet említi, de megtalálhatók a *Nagybereg* és a *Sárbogárd* helynévváltozatok is. Dallamot csak az 1. sz. szöveghez mellékelünk.

66. A feleséggyilkos

Helyi, érzelgős ponyvaballada. Félnépi eredetű alkotás.

67. A vízbe fúlt lányok 1–4.

A balladában előadott tragédia megtörtént: 1905. május 5-én játszódtott le a szövegben is megnevezett szabolcs-szatmári Penyigén. (Erdész Sándor, A penyigei históriás ballada. Ethnographia, 1966, 1. sz., 254. old.) Bizonyos, hogy a nálunk élő változatok is innen szívárogtak át. Fogalmazásuk kezdetleges, a szövegekhez területünkön két dallamtípus párosul.

68. Ökörítő 1–2.

Az 1910-es szatmárökrítői tűzvész balladái megörökítése csak kísérlet maradt: a töredékek szöveg és dallam tekintetében egyaránt kezdetlegesek. (Bura, 120.)

69. Mi van a csészében? 1–2.

A balladában alig van cselekmény, előadása szinte személytelen. Elterjedése a beregi Tiszahátra korlátozódik, ma is eleven.

70. Még vasárnap evett, ivott kedvére 1–2.

A szöveg kezdőszakasza megtalálható Vargyasnál a *Barna Jancsi*-val kapcsolatban bemutatott korai variánsok, első fogalmazások egyikében. (Vargyas, 1. kötet, 135. old.) A közölt változatok dallamai különbözöek.

71. Nem eszek én kukoricát 1–2.

Minden jel szerint ez a legfiatalabb balladánk. A 30-as években határmenti községeinkben általános volt a csempészet. A két balladakísérlet hiteles adatokat tartalmaz a csempészlegények útírájáról, a csempészaruról, valamint a cseh pénz-ügyőrökről. A 2 változat dallamát nem rögzítettük, de megegyezik az előzővel.

72. Mikor ifjú legény voltam

A legényéletet sirató elhagyott férfi panaszának tréfás megfogalmazása tulajdonképpen férjcsúfoló. A témának más, népdalszerűbb változatai is élnek, de asszonycsúfolókról szintén tudunk.

73. Hon jár itt kend?

A vígballadák tréffalkozó hangulatát idéző párbeszéd valamely régebbi diákvers folklorizált utódja lehet. Változatairól nincs tudomásunk.

74. Virág Eszter

Kissé terjedős, érzelgős, ponyvai, félnépi eredetű alkotás.

75. Vasúti szerencsétlenség Amerikában

Félnépi ponyvaballada, mely az Amerikába vándorolt *mezővári születésű Molnár András* vasúti balesetéről tudósít. Az elbeszélt esetre a legidősebb vári lakosok sem emlékeznek s a balladát sem ismerik. A történet tehát minden bizonnyal fikció, melyet szenzáció hiányában az alkalmi szerző maga költött. A históriás vers adatközlője állítja, hogy a szerző a tiszabökényi „Tusay Mária világtalan honleány” volt. A szövegnek egy tömörebb változata 1974-ben megjelent a Lizanec-Vaszócsik-féle kárpátukrajnai magyar népballadák között. Dallama nincs.

Helynevek, énekesek és balladatípusok mutatója

BATÁR

1. Bárány Mariska, sz. 1944:	1. A cséplőgépbe esett lány
	2. Kórházban
2. Kovács János, sz. 1896:	1. Háromszoros magzatgyilkos
	2. Nem akar a vezérürüm legelni
	3. Alku
	4. Mogyorósi
	5. Leégett a cserény
	6. Ökörítő
3. Morvai Pál, sz. 1911:	1. Nem akar a vezérürüm legelni
	2. Vérben fürdök én még ma
	3. Nem jól látom az idő járását

BEREGÚJFALU

1. Granilla Gizella, sz. 1908:	1. A cséplőgépbe esett lány
2. Heé Ilona, sz. 1922:	1. A meggyilkolt fonólány
3. Iván József, sz. 1902:	1. Halálraítélt húga

CSONGOR

1. Papp Amália, sz. 1924:	1. Háromszoros magzatgyilkos
	2. Halálraítélt húga
	3. Házasuló legény

CSONKAPAPI

1. Sütő József, sz. 1921:	1. Megszólaló halott

DERCEN

1. Bíró Irma, sz. 1925:	1. Minden jó családban
	2. Alku
2. Bíró Julianna sz. 1904:	1. Anyai átok
	2. Háromszoros magzatgyilkos
	3. Bárókisasszony és gulyás
3. Fodor Ida, sz. 1921:	1. Anyai átok
4. Korolovics Pál, sz. 1909:	1. Halálraítélt húga
	2. Spanga Pali
	3. Házasuló legény
	4. Ökröt, lovat hányat lopott?
	5. Leégett a cserény
5. Puskás József, sz. 1922:	1. A gyilkos feladja magát

FANCSIKA

1. Veszprémi Sándor, sz. 1894	1. Megszólaló halott
	2. Betyár lányruhában

	3. Az aradi vértanúk
	4. Túri Pista
FEKETEARDÓ	1. Halálra táncoltatott lány
1. Petrus Szeréna, sz. 1903:	
FORNOS	1. Anyai átok
1. Daresi Júlia, sz. 1914:	2. A gróf és az apáca
HARANGLÁB (KIS-)	1. Házasuló legény
1. Baranyi Mária, sz. 1920:	2. Fújdogál a szellő
	1. Három árva
2. Gerő Zita, sz. 1931:	2. Házasuló királyfi
	3. Templomkerülő
	1. Gunaras lány
3. Hidi Jánosné, sz. 1900:	1. Szégyenbe esett lány
4. Szabó Berta, sz. 1925:	2. Halálra táncoltatott lány
	3. Vadász és leánya
HOMOK (KINCSES-)	1. Szégyenbe esett lány
1. Fízel Ilona, sz. 1932:	2. Halálraitélt húga
IZSNYÉTE	1. Házasuló királyfi
1. Bencze Olga, sz. 1954:	1. A falba épített feleség
2. Bencze Róza, sz. 1932:	2. Halva talált menyasszony
	3. Szégyenbe esett lány
	4. Halálra táncoltatott lány
	5. Anyai átok
	6. Megszólaló halott
	7. Gögös feleség
	8. Halálraitélt húga
	9. Ha elmegyek Beregszászba
	10. Válogatós leány
	11. Házasuló legény
	12. Templomkerülő
	13. Öngyilkos elhagyott szerető
	14. A meggyilkolt fonólány
	15. Megcsalt férj
	16. Ha bemegyek, ha bemegyek j
	17. Mi van a csészében?
	18. Mikor ifjú legény voltam
3. Fodor Magda, sz. 1955:	1. Alku

KISGEJŐC

1. Fábián Sándorné, sz. 1908:

1. Anyai átok

2. Még vasárnap evett, ivott kedvére

3. Virág Eszter

2. Jeszám Jolán, sz. 1916:

1. A feleséggyilkos

3. Moscsa Teréz, sz. 1896:

1. Házasuló királyfi

MÁTYFALVA

1. Zán Tamás, sz. 1934:

1. Az öngyilkos szeretőgyilkos

2. Kórházban

3. Ha bemegyek, ha bemegyek

MEZŐKASZONY

1. Martin Irén, sz. 1925:

1. Lova lába megbotlott

2. Parászka Ágnes, sz. 1929:

1. Lám, megmondtam, Angyal Bandi

3. Soós Mária, sz. 1913:

1. Három árva

4. Tar Károly, sz. 1933:

1. Mit ér nekem hat vármegye!

5. Tóth Bertalan, sz. 1920:

1. Mi van a csészében?

MEZŐVÁRI

1. Belánszki Viktória, sz. 1917:

1. Hon jár itt kend?

2. Both Katalin, sz. 1922:

1. Anyai átok

2. Megszólaló halott

3. Minden jó családban

4. Az aradi vértanúk

3. Józán Irén, sz. 1918:

1. Szégyenbe esett lány

4. Károlyi Irén, sz. 1935:

1. A gyilkos feladja magát

5. Fazekas István, sz. 1933:

1. Ki sem megyek, meg sem adom magam

2. A betyár utazólevele

NAGYBEREG

1. Löcsiné Szász Erzsébet, sz. 1948:

1. Szégyenbe esett lány

2. Szászné Horváth Irén, sz. 1919:

2. Háromszoros magzatgyilkos

1. Háromszoros magzatgyilkos

NAGYDOBRONY

1. id. Baksa Ferenc, sz. 1902:

1. Halálraítélt húga

2. Bálint Borbála, sz. 1910:

1. Hitetlen férj

3. Ráti Mária, sz. 1908:

1. A gróf és az apáca

2. Bárólány és juhász

NAGYPALÁD

1. Bak Eszter, sz. 1913:

1. A vízbe fúlt lányok

2. Bornemissza Eliza, sz. 1923:

1. Anyai átok

3. Gál Jánosné, sz. 1905:

1. Vérbe fürdök én még ma

4. Samók Ferencné, sz. 1934:

1. Három árva

2. Kétféle menyasszony

3. A meggyilkolt fonólány

NEVETLENFALU

1. Abroncsosné Juhász Erzsébet,
sz. 1942:

2. Ilku Péter, sz. 1894:

1. Szálláskereső Szűz Mária

1. Halálraitélt hűga
2. Hitetlen férj
3. Megcsalt férj
4. Lova lába megbotlott
5. Nem akar a vezérürüm legelni

SALÁNK

1. Bisi Sándor, sz. 1941:

2. Gál Margit, sz. 1952:

3. Gál Lajosné, sz. 1922:

4. Janáné Bálint Margit, sz. 1921:

5. Molnár Margit, sz. 1958:

6. Palkó Endre, sz. 1908:

7. Simon Bálint, sz. 1943:

8. Sipos Erzsébet, sz. 1928:

1. Vérben fürdök én még ma

1. Szégyenbe esett lány

2. A szülőgyilkos lány

1. Halálra táncoltatott lány

1. Megszólaló halott

1. Öngyilkos elhagyott szerető

2. A kiirtott kocsmároscsalád

1. Bogár Imre

2. Bárólány és juhász

3. Házasuló legény

4. Még vasárnap evett, ivott kedvére

1. Mit ér nekem hat vármegye?

1. Vérben fürdök én még ma

SZÖLLŐSGYULA

1. Csetneki Bálintné, sz. 1925:

2. Fogarasi Lőrinczné, sz. 1922:

3. Nagy Mihály, sz. 1911:

4. Id. Oroszi Elekné, sz. 1914:

5. Serei Mihályné, sz. 1923:

1. Három árva

2. Házasuló legény

3. Lova lába megbotlott

4. Bárólány és juhász

1. A három árva

2. Lova lába megbotlott

3. Bárólány és juhász

1. Én loptam el a vármegye pej lovát

1. Három árva

2. Lova lába megbotlott

3. Bárólány és juhász

4. Ha bemegyek, ha bemegyek

1. Három árva

2. Lova lába megbotlott

TISZABÖKÉNY

1. Árgyelán Mária, sz. 1912:

1. Halálra táncoltatott lány

2. Kétféle menyasszony

3. Ha elmegyek Beregszászba

4. A betyár utazólevele

5. Bárókisasszony és gulyás

2. Árgyelán Rozália, sz. 1932:
3. Magyar Erzsébet, sz. 1910:
4. Ocskai János, sz. 1897:
5. Páva Sándor, sz. 1927:

TISZAFARKASFALVA

1. Danku Irén, sz. 1923:
2. Ilosvai Mária, sz. 1928:
3. Kegyes András, sz. 1899:

4. Kegyes László, sz. 1903:

5. Kegyesné Molnár Veron, sz. 1913:

6. Kotobej Anna, sz. 1914:

7. Kotobej Ferenc, sz. 1913:

TIVADARFALVA

1. Nagy Eszter, sz. 1900:

TISZAÚJHELY

1. Andraskó Ilona, sz. 1919:

2. Katonáné Papp Julianna, sz. 1913:

6. Nem eszek én kukoricát
1. Öngyilkos elhagyott szerető
1. A betyár utazólevele
1. A cséplőgépbe esett lány
1. Szégyenbe esett lány
2. Öngyilkos szeretőgyilkos
3. A cséplőgépbe esett lány
4. A csendőr testvére

1. Gunaras lány
1. Megüzenem én a feleségemnek
1. Halálraítélt húga
2. Bogár Imre
3. Bárólány és juhász
1. Tücsöklakodalmom
2. Bogár Imre
3. A kiirtott kocsmároscsalád
4. Mit ér nekem hat vármegye?
1. Hitetlen férj
2. Szálláskereső Szűz Mária
1. Halálraítélt húga
2. Háromszoros magzatgyilkos
3. Madár Ferbi
4. Bárólány és juhász
5. Túri Pista
6. A megölt betyár
7. Hallottatok, Szárazberken mi történt?
8. A vízbe fült lányok
1. Madár Ferbi

1. Bárólány és juhász
2. Hallottatok, Szárazberken mi történt?

1. Két kápolnavirág
2. Vasúti szerencsétlenség Amerikában

1. Szégyenbe esett lány
2. Anyai átok
3. Halálra táncoltatott lány
4. Háromszoros magzatgyilkos
5. Megszólaló halott

3. Kovácsné Sima Emma, sz. 1918:

4. Pintye Elek, sz. 1899:

5. Mezei László, sz. 1900:

6. Tóth János, sz. 1948:

7. Vári Károly, sz. 1911:

6. Betyár lányruhában

7. Fábián Gyula

8. Bárókisasszony és gulyás

9. A szülőgyilkos lány

10. A vízbe fúlt lányok

1. Lám, megmondtam, Angyal Bandi

1. Leégett a cserény

2. A vízbe fúlt lányok

3. Ökörítő

1. Betyár lányruhában

1. Betyár lányruhában

1. Nem eszek én kukoricát

TISZAÚJLAK

1. Fábián Elek, sz. 1886:

2. Fábián Elvira, sz. 1936

3. Vári Árpád, sz. 1950:

1. Ki sem megyek, meg sem adom magam

1. A gróf és az apáca

1. Halálra táncoltatott lány

2. Háromszoros magzatgyilkos

3. Ki sem megyek, meg sem adom
magam

4. Bárólány és juhász

5. A gyilkos feladja magát

6. Borbély Jóska

7. Kórházban

8. A csendőr testvére

VERBŐC

1. Szabó Sándor, sz. 1914

1. Gunaras lány

2. Ki sem megyek, meg sem adom magam

VISK

1. Sari József, sz. 1921:

1. A falba épített feleség

Kezdősorok betűrendes mutatója a típus és a változat megjelölésével

1. A bakonyi vörös csárda 30/3.
2. A brassai kőfal alatt 37/1.
3. A csomózó asztal 7/1.
4. A karádi bíróné 23/1.
5. A karádi bíróné 23/2.
6. A kaszonyi temetőbe 3/3.
7. A kállai asztal 7/2.
8. A kállai asztal 7/3.
9. A kállai asztal 7/4.
10. A kállai asztal 7/7.
11. A kánai asztal 7/5.
12. A kis betyár az erdőben 30/1.
13. Amikor én tizennyolc éves voltam 21/5.
14. Amoda a hegyek oldalába 58/3.
15. Amott, amott, ott a hegy oldalán 58/1.
16. A múlt évben egy szép tavasz kezdetén 75.
17. Angoli Borbála kis szoknyát varratott 4/8.
18. Anyám, anyám, édesanyám 5/1.
19. Aranyos Mariska, mi bajod teneked? 4/6.
20. A szöllősi Kórház utca homokos 60/2.
21. A szöllősi Kórház utca homokos 60/3.
22. Az egyszerű kislány 7/6.
23. Az endrei határszéli pusztába 48/7.
24. Bakony erdő gyászban van 54/1.
25. Barna Jancsit arra kérte babája 51/1.
26. Barna Jancsit arra kérte babája 51/3.
27. Barna Jancsit mire szedte babája 51/2.
28. Bereg Náni kiment az erdőbe 8/5.
29. Bereg Náni kiment az erdőbe 8/6.
30. Bereg Náni kiment az erdőbe 8/7.
31. Bereg Náni kiment az erdőre 8/1.
32. Bereg Náni kiment az erdőre 8/4.
33. Beregszászi fegyház 39/1.
34. Beregszászi fegyház 39/2.
35. Beregszászi kórház kertje homokos 60/1.
36. Bécsi erdő zárva van 54/3.

77. Fehér László lovat lopott 10/2.
78. Fehér László lovat lopott 10/4.
79. Fehér László lovat lopott 10/5.
80. Fehér László lovat lopott 10/6.
81. Fehér László lovat lopott 10/7.
82. Fehér László lovat lopott 10/8.
83. Fehér László lovat lopott 10/9.
84. Felsütött a holdvilág a halomra 51/1.
85. Férjhez adták a nénémet 14/1.
86. Férjhez adták a nénémet 14/2.
87. Fodor Eszti volt a Sándor kedvese 62/1.
88. Fújdogál a szellő Rimaszombat felől 40.
89. Geszten Jóska mint kisasszony 34/1.
90. Geszten Jóska mint kisasszony 34/2.
91. Geszten Jóska mint kisasszony 34/3.
92. Göndör Sándor, Göndör Erzsi, egy óra 66.
93. Ha bemegyek, ha bemegyek 47/1.
94. Ha bemegyek, ha bemegyek 47/2.
95. Ha elmegyek Beregszászba 38/1.
96. Hajnallik, hajnallik 12/5.
97. Hallgassátok, amit én elbeszélek 74.
98. Hallottátok, Szárazberken mi történt? 65/1.
99. Hallottátok, Szárazberken mi történt? 65/2.
100. Haranglábi temetőbe 3/4.
101. Harangoznak Csengerbe 54/2.
102. Házasodna a prücsök 18.
103. Hon jár itt kend, Pista bácsi? 73.
104. Hová mész, te három árva? 3/1.
105. Hová mész, te három árva? 3/2.
106. Jaj, de nagy a beregszászi Nagyerdő 26/2.
107. Jaj, de széles, jaj, de hosszú az az út 24/1.
108. Jaj, de széles, jaj, de hosszú az az út 24/2.
109. Jaj, de szépen süt az őszi nap sugara 53/2.
110. Jó estét, jó estét, Csáki bíró asszony 9/2.
111. Jó estét, jó estét, Csáki bíró lánya 9/4.
112. Jó estét, jó estét, Csáki bíró lánya 9/6.
113. Jó estét, jó estét, Sági bíró asszony 9/1.
114. Jó estét, jó estét, Sági bíró asszony 9/5.
115. Jó napot, jó estét, Csáki bíró leánya 9/3.
116. Jó reggelt, te szép lány 28.

37. Bíró Margit a Kis Imre kedvese 27/3.
38. Borbála, Borbála 4/5.
39. Borbély Jóska kiállott a kapuba 59.
40. Csötörtökön virradóra 37/2.
41. Dávid feleségét a hideg kifogta 11/3.
42. Dávid feleségét a hideg kifogta 11/4.
43. Dávid feleségét a hideg kilelte 11/1.
44. Dávid feleségét a hideg kilelte 11/2.
45. De leégett a csiribiri hodály 57/2.
46. Egy királynénak volt 4/2.
47. Egykor elindula 1/1.
48. Egy magas hegytetőrül 25/1.
49. Egy magas hegytetőrül 25/2.
50. Egy magas sziklatetőről 25/3.
51. Egyszer egy királyfi 15/1.
52. Egyszer egy királyfi 15/2.
53. Egyszer egy királyfi 15/3.
54. Eredj, lányom, eredj 9/7.
55. Esik eső, szép csendesen csepereg 32/1.
56. Esik eső, szép csendesen csepereg 32/2.
57. Esik eső, szép csendesen csepereg 32/3.
58. Este van, este van 50/1.
59. Este van, este van, elmúlt kilenc óra 50/3.
60. Este van, este van, elmúlt kilenc óra 64.
61. Este van, este van, kilencet ütött az óra 50/2.
62. Ez a kislány megunta lányságát 69/1.
63. Ez a kislány megunta lányságát 69/2.
64. Ezernyócszázötvenhatodik évbe 27/2.
65. Ezernyolcszázötvenhatodik évben 27/1.
66. Édes egy anyukám 4/7.
67. Édes feleségem 56/1.
68. Ég a gyertya a szobába, hamvazik 41.
69. Engem híjnak Fábán Gyulának 52.
70. Én még akkor húsz esztendőse voltam 21/4.
71. Farkas Julcsa felállott az asztagra 55/3.
72. Farkas Julcsa felmászott az asztagra 55/2.
73. Farkas Julcsa a tetőn a kévét vágja 55/4.
74. Farkas Juliska felállott az asztagra 55/1.
75. Fehér László lopott lovat 10/3.
76. Fehér László lovat lopott 10/1.

155. Mikor a Jánosi erdőből visszatértem 33/2.
156. Mikor visznek Beregszászba 38/2.
157. Mogyorósi azt írta az anyjának 42.
158. Nem akar a vezérüröm legelni 36/1.
159. Nem eszek én kukoricát 71.
160. Nem jól látom az idő járását 45.
161. Nem messze van ide Kismargita 35/1.
162. Nem messze van ide Kismargita 35/2.
163. Nem messze van ide Kismargita 35/3.
164. Nem messze van ide Kismargita 35/4.
165. Ott fenn a domb füves oldalába 58/2.
166. Özvegyasszony lánya 7/8.
167. Ökörítő nagy határa most van gyászba 68/2.
168. Özvegyasszony szaladgál az utcán 63/1.
169. Özvegyasszony szalad az utcára 63/2.
170. Penyigei Szenke vizén végigsütött a nap 67/1.
171. Penyigei Szenke vizén végigsütött a hold 67/4.
172. Réz pénzt adjál, kutya zsidó, nem bankót 44.
173. Sári Vilma kiment a kiskertbe 8/2.
174. Spanga Pali gyémánt gyűrűt hordott 43.
175. Szabó Gyula Horváth Jolánt szereti 26/1.
176. Szatmár megye, Ökörítő község 68/1.
177. Szatmár megye, Penyige községbe 67/2.
178. Szatmár megye, Penyige községben 67/3.
179. Szépen legel a báróné gulyája 49/1.
180. Szépen legel a báróné gulyája 49/2.
181. Szépen legel a báróné gulyája 49/3.
182. Szegény legény ha bemegy a csárdába 47/3.
183. Szól a kolomp, kergetik a nyájamat 46.
184. Tisza partján elaludtam 33/1.
185. Tisza partján elaludtam 33/3.
186. Tizenkét kőműves összetanakodék 1/2.
186. Túl a Tiszán a szendrei tanyába 48/4.
187. Vilma, Vilma lement a kiskertbe 8/3.
188. Volt egy úrnak két szép fekete lova 70/1.
189. Volt egy úrnak kilenc fekete lova 70/2.
190. Zavaros a Tisza 29/1.
191. Zavaros a Tisza 29/2.
192. Zavaros a Tisza 29/3.
193. Zúg az erdő, zúg a mező 31/2

117. József és Mária 21/1.
118. Jön Szirovi a határon 71/2.
119. Kabos Eszti volt a Sándor kedvese 62/1.
120. Karácsony éccaka 22/2.
121. Kelj fel, kelj fel, édesanyám 3/5.
122. Kicsiny betyár az erdőben 30/2.
123. Kihajtottam a libámat 16/1.
124. Kihajtottam a libámat 16/2.
125. Kihajtottam a libámat 16/3.
126. Kiment a kisasszony 6/1.
127. Kiment a kisasszony 6/2.
128. Kincsem, feleségem 13/2.
129. Kincsem, feleségem 56/1.
130. Kinn a pusztán, a szendrői határba 48/1.
131. Kinn a pusztán, a szendrői határba 48/5.
132. Kint a pusztán, a beregi határon 48/6.
133. Kisütött a, kisütött a nap sugara 53/1.
134. Kondorosi csárda mellett a juhóm 36/2.
135. Künn a pusztán, az endrői határba 48/3.
136. Lám, megmondtam, Angyal Bandi 31/1.
137. Lányom, lányom, gyöngyvirágom 19.
138. Lányom, édes lányom 4/1.
139. Lányom, édes lányom 4/3.
140. Lányom, édes lányom 4/4.
141. Leégett a csiribiri határ 57/3.
142. Leégett a csiribiri hodály 57/1.
143. Magos kőfal közt a báró kastélya 61/2.
144. Megöltek egy csipkést 12/4.
145. Megöltek egy legényt 12/1.
146. Megöltek egy legényt 12/2.
147. Megöltek egy legényt 12/3.
148. Megöltek egy legényt 12/6.
149. Messze, messze, a szendrei pusztába 48/2.
150. Mikor én már tizennyolc éves voltam 21/3.
151. Mikor én már tizennyolc éves voltam 21/6.
152. Mikor én még nyóc esztendő se vótam 21/2.
153. Mikor én még tizenkét éves voltam 21/1.
154. Mikor ifjú legény voltam 72.

Zenei jegyzetek és mutatók

1. Megjegyzések

1.1. Az előadásról

A hangzásélmény alapján a gyűjtemény dallamairól megállapítható, hogy kevés az ép forma. Az oktáv törés szinte általános gyakorlat, amit az is mutat, hogy nemcsak a rosszul megválasztott hangfekvés esetében alkalmazzák, hanem igen gyakran olyankor is, amikor a hangfekvés megfelel az énekes adottságainak. Előfordul néha azonban, hogy további versszakokban visszaigazítják a kicsavarodott dallamot a helyes formájára.

1.2. A dallamok közléséről

A balladák dallamait közepes részletességgel, a variánsok megjelölésével adjuk közre. Ahol az 1. versszak nem tisztán kivehető (akár hamis, akár a felvétel minősége miatt), valamelyik további versszak dallamát szerepeltetjük főalakként.

A dallamvariánsok jelzése a következő módon történik:

A lejegyzett dallamversszak alatt található, elkülönített kottasorban szerepelnek az adott felvételen hallható változások a strófákon keresztül. A variánsok számozása nem strófa-ként, időrendben halad, hanem dallamban elfoglalt helyük szerint. Az, hogy melyik változás melyik dallamversszakban fordult elő, a variáns alatt arab számmal szerepel. Ahol a dallamban ugyanazon a helyen többféle változat hallható a versszakok során, a variánsoktól fölött, azonos szám mellett a), b), stb. jelzést találunk. Gyakran előfordul, hogy a dallamversszak és szövegstrófa nem felel meg egymásnak, s a dallam III. és IV. sora szövegre ismétlődik, néha többször is, egymás után. Ilyenkor római számmal jelöljük az arab (dallamversszakot jelölő) szám mellett, hogy melyik sorról van szó.

Igen közeli dallam variánsokat (tehát különálló felvételeket is) azonos balladaszöveg típusokon belül a kottaképben összevontunk, de minden esetben feltüntettük a főalaktól való eltéréseket. Az ily módon máshol szerepeltetett dallamra a *Dallamát ld.* és az illető főszám hívja fel a figyelmet. Az összevont kottakép esetén a főalaktól való eltéréseket egyrészt pusztán a versszakszámmal (a lejegyzett dallam főalaktól való eltéréseit), másrészt a főszám és a versszakszám megjelölésével (a többi, azonos dallamú, hozzákapcsolt felvétel eltéréseit) határoztuk meg.

A ritmus variálódást csak giusto dallamoknál jegyeztük, parlando-rubato esetén csak kivételesen.

2. Jegyzetek a dallamokhoz

- 1/1 Vargyas „A falbaépített feleség” 6. sz. (16. o.) dallamának rokona. Régi stílusú, pszalmodizáló dal. (Járd. 1. 209.)
- 3/1 Vargyas „Három árva” típus dallamai között nem szerepel. Régi stílusú dallam, Járd. 1.110. fríg dal alsó szekunddal kiegészített dór változata. Ott „Az elcsalt menyecske” szöveggel közölték.
- 3/2 Az előző dallam közeli változata. A felvétel eleje nem hallatszik.
- 3/3 Vargyas „Három árva” típus 57. és 63. sz. (91–92. o.) dallamának rokona. Töredék.
- 4/1–3/6 Idegen eredetű dallamtípus (Pt. 471.) kis (dúr hexachord) és nagy ambitusú (mixolyd) változatai. A kis ambitusú dalok:
- 4/1–3/4 Vargyas „Szégyenbe esett lány” 30. sz. (123. o.) dallamához állnak közel. Ugyanez a dallam 47/3.
- 6/1 Az előző mixolyd dallam (Pt. 471. sz.) változata. Vargyas „Halva talált menyasszony” 6. sz. (156. o.) dallamának rokona.
- 7/1, 7/8 Vargyas „Anyai átok” 1. sz. (191. o.) és 15. sz. (194. o.) idegen eredetű dallamának távolabbi rokona. Ugyanez a dallam 8/2. Némileg emlékeztet a „Szégyenbe esett lány” kis ambitusú dallamaira (3/1–3/4).
- 7/2 Vargyas „Anyai átok” dallamai közt nem szerepel. Mixolyd dal, publikált variánst nem találtunk. V.ö. 8/1, 8/5.
- 7/4 Vargyas „Anyai átok” dallamai közt nincs. Népdal és műdal határán lévő dallam. (Járd. II. Függelék 173. o. „Zavaros a Tisza”). Ennek a szövege „Bogár Imre” balladája, v.ö. Vargyas „Bogár Imre” típus dallamai 187, 188. sz. (635–636. o.)
- 7/5 Széles körben elterjedt népies műdal. Ugyanez a dallam 11/3 és 36/1–2. A 2. versszaktól kezdve a szöveget a dallam III. és IV. sorára énekli.
- 7/6 Idegen eredetű dallam.
- 7/7 Ld. 7/5.
- 7/8 Ld. 7/1.
- 8/1, 8/4, 8/6 Vargyas „Háromszoros magzatgyilkos” 4. sz. (263. o.) dallamának rokona. V.ö. még Járd. II. 123. Ugyanez a dallam 40.
- 8/2 Vargyas „Háromszoros magzatgyilkos” 1. sz. (259. o.) dallamával rokon. Idegen eredetű. V.ö. még Paksa Katalin: A szögedi nemzet zenéje. 819. o.

- 8/3 A „Kis lak áll a nagy Duna mentében” kezdetű népies műdal változata. Vargyas „Háromszoros magzatgyilkos” dallamai közt nem szerepel.
- 8/4 Ld. 8/1.
- 8/5 Új stílusú dal. Pt. 402. sz. dallam változata. Vargyasnál nem szerepel.
- 8/6 Ld. 8/1.
- 9/1, 9/5 Vargyas „Halálra táncoltatott lány” dallamai közt nem szerepel.
A 7/2 mixolyd dallam dúr, kvartttal elcsúszott változata.
- 9/2 Vargyas „Halálra táncoltatott lány” dallamai közt nem szerepel.
Ugyanez a dallam 7/8, ld. 7/1 és 7/8 jegyzet.
- 9/3 Vargyas „Halálra táncoltatott lány” dallamai közt nem szerepel. Műdal.
- 9/4 Vargyas „Halálra táncoltatott lány” dallamai közt nem szerepel. Műdal, valószínűleg romlott változat.
- 9/5 Ld. 9/1.
- 9/6 Vargyas „Halálra táncoltatott lány” 2. sz. (275. o.) szó-végű dallamának dó-végű változata. Idegen eredetű dallam. Bartók: A magyar népdal 176/b, ezzel a ballada szöveggel.
- 10/1–2 Vargyas „Halálraitélt húga” dallamai közt nem szerepel. Hangsorában moll és mixolyd elemek keverednek. Régi stílusú dal műdalfordulatokkal. Talán Járd. I. 190. sz. távoli változata.
- 10/4 Vargyas „Halálraitélt húga” 13. sz. (290. o.) dallamának rokona.
Emlékeztet a gyűjtemény 3/1 dalára, v.ö. annak jegyzete.
- 10/6, 10/8 Vargyas „Halálraitélt húga” 8. sz. (290. o.) dallamának rokona.
Régi stílusú dal, Járd. I. 32. távoli változata, annak ugyanez a ballada szövege.
- 10/7 Vargyas „Halálraitélt húga” 28. sz. (292. o.) dallamának rokona.
Műdal, Kerényi 137.
- 11/1–11/4 Vargyas „Hitetlen férj” 1. sz. (444. o.) dallamának rokonai.
Műdal.
- 12/1 Vargyas „Megszólaló halott” 7. sz. és 24. sz. (450–451. o.) dallamának rokona. Népdal és műdal határán áll, Járd. II. Függelék 171. o. „Nincsen a császárnak”.
- 12/2 Vargyasnál nem szerepel. Mixolyd dal, publikált variánst nem találtunk.
- 12/3 Ugyanez a dallam 7/5, 39/1–2, ld. a 7/5. jegyzetet. A 2. versszaktól kezdve a szöveget a dallam III. és IV. sorára énekli.
- 12/4 Vargyas „Megszólaló halott” 25. sz. (451. o.) dallam rokona.
- 14/1 Vargyas „Kétféle menyasszony” 9. sz. (510. o.) dallamának távolabbi rokona. Ritmusa kanásztánc ritmus.

- 15/1 Vargyas „Házasuló királyfi” 7. sz. (515. o.) dallamának rokona. Ugyanez a típus más fő kadenciával, némileg különböző dallamjárassal 15/2. Népdal és műdal határesetek. (Pt. 201.)
- 15/2 Vargyas „Házasuló királyfi” 9. sz. (515. o.) dallamának rokona. Ld. még 15/1 jegyzet.
- 16/1 Vargyas „Gunaras lány” dallamai közt nem szerepel. A „János bácsi a csatában” kezdetű, közismert amerikai dal első felének változata. Csak az utolsó versszakban zár az alaphangon, ami a magyar népzene hagyománytól idegen.
- 16/2 Vargyas „Gunaras lány” 4. sz. (549. o.) dallamának rokona. Erkel Hunyadi László c. operájának „Meghalt a cselszövő...” c. kórusa részletéhez hasonlít. V.ö. Kodály: Erkel és a népzene. (Visszatekintés II. 91–92. o.)
- 16/3 Vargyas „Gunaras lány” dallamai közt nem szerepel. Kupolás dallamvonalú, kanásztánc ritmusú dúr dal, publikált variánst nem találtunk.
- 18 Vargyas „Tücsöklakodalom” dallamai közt nem szerepel. A „Prussziának királya” kezdetű, XVIII. sz.-i műdal változata. V.ö. Kodály megállapításai A magyar népzene c. könyv, A mai népi dallam stílusa c. fejezetben.
19. Műdal. Távolabbi variánsa Kerényi 149.
- 21/1 Ugyanez a dallam 24/2, 59/1, 71. Ld. a 24/2 jegyzet.
- 21/2 Régi stílusú dal műdalfordulatokkal. V.ö. Járd. I. 57.
- 21/3 A 21/1 romlott, contaminált változata.
- 22/1–2 Idegen eredetű, valószínűleg szlovák dallam. Távolról emlékeztet Zolcsák-Fejér: Darái népdalok (Szatmárnémeti, 1973) 58. sz. dalra.
- 24/1 Vargyas „A kiirtott kocsmáros család” dallamai közt nem szerepel. Egy új stílusú dal második fele: Járd. II. 110.
- 24/2 Vargyas „A kiirtott kocsmáros család” 35. sz. (618. o.) dallamának rokona. Műdal, dallamvonalban, szerkezetben az új stílushoz hasonlít. Ugyanez a dallam 21/1, 58/1, 71.
- 25/1 - 2 Vargyas „A gróf és az apáca” 1. sz. (620. o.) dallamának rokona. A magyar néphagyománytói teljesen idegen dal, bár az újabb időkben széles körben elterjedt.
- 26/2 Vargyas „Az öngyilkos szeretőgyilkos” 2. sz. (624. o.) dallamának rokona. Távolról emlékeztet Járd. I. 105.-re. 24/1 Vargyas „Öngyilkos elhagyott szerető” dallamai közt nem szerepel. Csonkult forma, fél dallam. Publikált variánst nem találtunk.

- 27/2 Vargyas „Öngyilkos elhagyott szerető” dallamai közt nem szerepel. Emlékeztet Vargyas „A cséplőgépbe esett lány” 5. sz. (778. o.) dallamára. Műdal.
- 27/3 Vargyasnál nem szerepel a dallam. Feltehetőleg az előző 27/2 műdal csonkult változata.
- 28 Vargyas „Vadász és lánya” 1. sz. (629. o.) dallamának változata. Újabb műdal.
- 29/1–2 Vargyas „Bogár Imre” 1–2. sz. (635–636. o.) dallamának rokona. Népdal és műdal határán áll. Járd. II. Függelék 173. o. „Zavaros a Tisza”.
- 29/3 Vargyas „Bogár Imre” dallamai közt nem szerepel. Új stílusú népdal, Járd. II. 114.
- 30/1–2 Vargyas „Mit ér nekem hat vármegye!” 5. sz. (644. o.) dallamának rokona. Romlott, kvarttal lejjebb csúszott az első fele 27/1-nek, az ép változat: 27/2.
- 30/3 Vargyas „Mit ér nekem hat vármegye!” 1. sz. (642. o.) dallamának rokona. Régi stílusú dal, Járd. I. 30. Ugyanez a dallam 34/1–2, 37/1–2.
- 31/1–2 Vargyas „Lám, megmondtam, Angyal Bandi...” 10. sz. (657. o.) dallamának rokona. Régi stílusú dal, Járd. I. 205.
- 32/1–3 Vargyas „Lova lába megbotlott...” 5. sz. (676. o.) dallamának rokona. Újabb műdal. Ugyanez a dallam 70/2, 40. A 32/3-ban többen énekelnek, gyakran tercel egyikük, néhol az alsó oktávot is hallani lehet. Ily módon többszólamúsított, kissé érzélgős az előadás.
- 33/1, 30/3 Vargyas „A betyár utazólevele” 21. sz. (683. o.) dallamának rokona. Új stílusú dal. V.ö. még Járd. II. 48.
- 33/2 Vargyas „A betyár utazólevele” dallamai közt nem szerepel. Műdal, Kerényi 20.
- 34/1 - 2 Vargyas „A betyár lányruhában” 1. sz. (693. o.) dallamának rokona. Régi stílusú dal, Járd. I. 30. Ugyanez a dallam 30/3, 37/1–2.
- 35/1–3 Vargyas „Ki sem megyek, meg sem adom magam” 1. sz. (697. o.) dallamának rokona. Régi stílusú dal, Járd. I. 194. Ugyanez a dallam 57/1–2. A 35/2 és 35/3 dalokban két különböző faluból való két énekes ugyanolyan jellegű hibát követ el: a helyes eléneklés után elvétik a kezdőhangot, s így a továbbiak elcsúsznak. 35/2: a 2. és 4. versszakot kvarttal följebb kezdi, 35/3: az 5. versszaktól kezdve a dallamot hol kvinttel, hol kvarttal lejjebb kezdi az énekes.

- 36/2 Vargyas „Nem akar a vezérürüm legelni” 1. sz. (707. o.) dallamának rokona. Műdal.
- 37/1–2 Régi stílusú dal, Járd. I. 30. Ugyanez a dallam, mint az itt látottak első alakja (37/1:1–6. vsz. és 37/2: 1–2. vsz.): 30/3, 34/1–2.
- 38/1 Vargyas „Rabénekek” dallamai közt nem szerepel. Műdal. Távolról emlékeztet a 30/1–2 dallamra.
- 38/2 Vargyas „Rabénekek” dallamai közt nem szerepel. Contaminált dallam, az első fele Járd. I. 190-ből, a második fele műdalból.
- 39/1 Vargyas „Rabénekek” 38. sz. dallamának (739. o.) rokona. Régi stílusú dal, Járd. I.97.
- 39/2 Dallamát ld.39/1.
- 40 Vargyas „Rabénekek” dallamai közt nem szerepel. Széles körben elterjedt népies műdal. Ugyanez a dallam 7/5,12/3.
- 41 Ld. a 32/1–3 jegyzet.
- 43 Egy másik ballada, Vargyas „Háromszoros magzatgyilkos” 4. sz. (263. o.) dallamának változata. Új stílusú dal. Ugyanez a dallam 8/1, 8/4, 8/6.
- 44 Távolabbi variánsa Pt. 222., közelebbi Paksa Katalin: Magyar népzene kutatás a 19. században c. könyv, 42. o. 6/b kotta. Régi stílusú dal.
- 45 Új stílusú népdal, v.ö. távolabbról Járd. II. 123.
- 46 Régi stílusú népdal, Járd. I. 57., a III. sorában műdalfordulattal. Ugyanez a dallam giusto előadásban 55/2.
- 47/1 Új stílusú népdal, Járd. II. 154. Második fele v.ö. 47/2.
- 47/2 Romlott, két új stílusú népdalból contaminált alakulat: Járd. II. 158 és 154. Második fele v.ö. 47/1.
- 47/3 Az 1. versszak dallama romlott. Műdal, felépítése az új stílusú népdalokéhoz hasonlít. V.ö. 70/1.
- 48/1–3, 47/7 Vargyas „Báró lány és juhász” 1. sz. (751. o.) dallamának változata. Műdal. Ugyanez a dallam 49/1.
- 48/4 Vargyas „Báró lány és juhász” dallamai közt nem szerepel. Műdal. Kerényi 171.
- 48/6 Vargyas „Báró lány és juhász” dallamai közt nem szerepel. A „Báró kisasszony és gulyás” 17. sz. (759. o.) dallamával távolabbi rokonságba hozható. Nagy hangterjedelmű, kanyargós dallamvonalú, funkciós műdal. Az előadáshoz ld. a 32/3 jegyzet.
- 49/1 Vargyas „Báró kisasszony és gulyás” 9.sz. (758. o.) dallamának rokona. Műdal. Ugyanez a dallam 48/1–3, 48/7.

- 49/2 Vargyas „Bárókisasszony és gulyás” 17. sz. (759. o.) dallamának rokona. Újabb műdal, Kerényi 96.
- 49/3 Vargyas dallamai közt nem szerepel. Műdal, Kerényi 72. változata.
- 50/1 Vargyas „A meggyilkolt fonó lány” dallamai közt nem szerepel. Régi stílusú dal, Járd. I. 220., az I. sor végén műdalfordulattal.
- 50/3 Vargyas „A meggyilkolt fonó lány” 2. sz. (762. o.) dallam rokona. Ugyanez a dallam 4/6, 6/1, ld. azok jegyzete.
- 51/1–2 Vargyas „A gyilkos feladja magát” 1. sz. (769. o.) dallamának távolabbi, nagyobb hangterjedelemben, szélesebb ívekben fogalmazó változata. Új stílusú dal, Járd. II. 10. Az 51/2 a dallam második feléből önállósult, csonka forma.
- 52 Idegen, műdal.
- 53/1 Új stílusú népdalhoz hasonló népies műdal. Helyes főkadenciája a 3–7. versszakban szereplő d². Távolabbi változata: Kerényi 22.
- 54/1–3 Szlovák eredetű dallam. Dúr hangsorú (kivételes) variánsa Bartók: A magyar népdal 185.
- 55/1 Vargyas „A cséplőgéphe esett lány” dallamai közt nem szerepel. Népdal és műdal határán áll, Járd. II. Függelék 170. o.
- 55/2 Vargyas „A cséplőgéphe esett lány” dallamai közt nem szerepel. Régi stílusú dal, Járd. I. 57. Ugyanez a dal rubato előadásban 43.
- 55/3 Vargyasnál nem szerepel. Egészen távolról emlékeztet Kerényi 30-ra.
- 56/1–2 Vargyas „Megcsalt férj” dallamának (779. o.) rokona. Idegen eredetű dal, Bartók: A magyar népdal 260/a–b.
- 57/1–2 Vargyas „Megégett a cserény” 1. sz. (789. o.) dallamának rokona. Régi stílusú dal. Járd. I. 194. Ugyanez a dallam 35/1–3 38/1–2 Műdal. Kerényi 41.
- 59 Új stílusú dal műfordulatokkal, „hallgató” előadásban.
- 60/1, 60/3 Műdal (vagy szó-végű új stílusú népdal romlott, dúr változata).
- 60/2 Újabb műdal. Hasonló dallam 62/2.
- 61/1–2 Műdal, formája az új stílusú népdalokéhoz hasonlít.
- 62/1 Ugyanez a dallam 24/1, 21/1, 74. Ld. a 24/2 jegyzet.
- 62/2 Újabb műdal. Hasonló dallam 60/2.
- 63/1 Műdal. Felépítése az új stílusú népdalokéhoz hasonló.
- 64 Műdal, Kerényi 74.
- 65/1 Népdal és műdal határán áll, Járd. II. Függelék 173. o.
- 66 Műdal.
- 67/1 Két műdalból contaminált dallam. III. sora Kerényi 154-ből.

- 67/2 Népdal és műdal határán áll, Járd. II. Függelék 168. o. „Búza, búza, de szép tábla búza”.
- 68/2 Műdal. Távolabbi változata Kerényi 131. Az első versszak elénekélése után attacca következik: 51/31
- 69/1 Új stílusú népdal, Járd. II. 43.
- 70/1 Műdal, felépítése az új stílusú népdalokéhoz hasonlít. V.ö. 47/3, 2. versszak.
- 70/2 Ugyanez a dallam 31/1, 37. Ld. a 31/1 jegyzet. A IV. sorát v.ö. Vargyas „A kiirtott kocsmároscsalád” 35. sz. (618. o.) dallammal.
- 71/1 Műdal, a „jajnótákra” jellemző bővüléssel. Az elejét v.ö. f. Kerényi 31.
- 72 Népdal és műdal határán álló dallam, Járd. II. Függelék 167. o. „A bogárdi bíró háza”.
- 73 Elterjedt, idegen eredetű, dúr dallam. Halmos István: a zene Kéremjében 44.
- 74 Ugyanez a dallam 24/2, 21/1, 62/1. Ld. a 24/2 jegyzet.

A jegyzetekben használt rövidítések

Járd.	I., II. Járdányi Pál: Magyar népdaltípusok I–II. Budapest, 1961
Pt.	Kodály Zoltán: A magyar népzene. A példatárt szerkesztette Vargyas Lajos. Budapest, 1969
Kerényi	Kerényi György: Népies dalok. Budapest, 1961
Vargyas	Vargyas Lajos: A magyar népballada és Európa 1–2. Budapest, 1976.

3. Szótagszám–mutató

6, 5, 8, 5	56/1, 56/2
6, 6, 5, 6	9/4
6, 6, 6, 6	1/1, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 4/6, 6/1, 7/1, 7/2, 7/6, 7/8, 9/1,
9/2, 9/4, 9/5, 9/6, 15/1, 15/2, 22/1, 22/2, 50/1, 50/3
6, 6, 8, 6	9/3, 12/1, 12/2, 12/4, 29/1, 29/2
6, 6, 10, 6	7/4
7, 6, 7, 6	25/1, 25/2
7, 7, 7, 7	54/1, 54/2, 54/3
8, 6, 8, 6	31/1
8, 6, 8, 8	31/2
8, 8, 8	3/3
8, 8, 8, 8	3/1, 3/2, 10/1, 10/2, 10/4, 10/6, 10/7, 10/8, 30/1, 30/2,
30/3, 33/1, 33/2, 33/3, 34/1, 34/2, 37/1, 37/2, 38/1,
38/2, 72, 73
8, 11, 8, 11	71/1
10, 10, 10, 10	8/1, 8/2, 8/3, 8/4, 8/5, 8/6, 35/1, 35/2, 35/3, 43, 45, 57/1,
57/2, 58/1, 58/2, 63/1, 67/2,
69/1
11, 11	24/1, 28/1, 28/3, 51/2
11, 11, 11, 11	21/1, 21/2, 21/3, 24/2, 26/2, 27/2, 32/1, 32/2, 32/3, 36/2, 40,
44, 47, 47/3, 48/1, 48/2, 48/3, 48/4, 48/6, 48/7, 49/1, 49/2,
49/3, 52, 55/2, 55/3, 59, 60/1, 60/2, 60/3, 61/1,
61/2, 62/1, 62/2, 65/1, 66, 70/1, 70/2, 74
11, 11, 14, 11	51/1, 51/2
11, 12, 11, 13	55/1
11, 14, 11	28
12, 6, 11, 7	11/4
12, 7, 11	11/2
12, 7, 11, 7	11/1, 10/3
12, 7, 12, 7	11/1
12, 11, 11, 12	55/1
12, 12, 12, 12	7/5, 12/3, 29/3, 38/3, 39/1, 39/2, 53/1, 63, 68/2
13, 13	16/1, 16/2
13, 13, 13, 13	16/3, 18
14, 14, 10, 14	67/1
14, 14, 13, 6	19
14, 14, 13, 13	14/1
14, 14, 13, 14	14/1
15, 15, 16, 15	47/1
19, 15, 20, 16	47/2

4. Kadencia–mutató

2 –	16/2
8 – –	16/1
– – 2	27/1
– – 3	3/3
– – 5	24/1, 27/3, 51/2
VV	28
1 (V) V	7/6
1 (V) 1	7/6
V (1) 2	15/1
VII (1) bVI	52
1 (1) 1	11/4, 47/1, 47/2
1 (1) 2	49/3
1 (1) b3	14/1
1 (1) 5	8/2, 64/1
4 (1) 2	44
4 (1) 4	57/2
4 (1) 5	57/2
5 (1) 2	44
V (2) V	56/1
V (2) 1	15/2, 60/1
V (2) 2	9/1, 9/5, 56/2
V (2) 5	60/3
1 (2)	11/2
1 (2) VI	38/2
1 (2) 1	9/6
1 (2) 2	67/2
1 (2) 4	48/4
1 (2) 5	54/1, 57/2
2 (2) V	47/3
2 (2) 1	12/4
5 (2) 1	12/1, 22/2, 27/1
5 (2) 2	30/1
5 (2) 4	9/3
V (b3) 7	50/1
VII (b3) b3	55/2
VII (b3) 4	7/4, 29/1, 29/2
I (b3) V	27/2, 32/2, 40
I (b3) 1	71/1
I (b3) 2	21/1, 62/1, 74
1 (b3) b3	59/2
1 (b3) 5	21/3, 24/2, 53/1, 62/2
b3 (b3) V	32/1, 32/3, 70/2
b3 (b3) b3	1/1

b3 (b3) 5	32/3
7 (b3) b3	46, 55/2
bl0 (b3) b3	21/2
V (3) V	66
1 (3) 2	4/1
1 (3) 3	7/1, 7/8, 9/2
1 (3) 4	4/3
1 (3) 5	4/2, 4/4
3 (3) 2	73
4 (3) 5	8/3
V (4) V	11/1
1 (4) 1	9/4, 38/1
4 (4) VII	37/1, 37/2
4 (4) 5	26/2
5 (4) VII	10/8
5 (4) 1	9/4
5 (4) b3	10/8
5 (4) 5	38/3
6 (4) 5	2/1, 2/2
8 (4) b3	10/6, 30/3, 34/1, 34/2, 37/1, 37/2
1 (5) 1	8/1, 8/4, 8/5, 8/6, 11/3, 36/2, 43, 47/3, 61/1, 61/2, 65/1
1 (5) 2	19, 22/1, 55/3, 63/1, 64, 69/2, 70/1
1 (5) b3	58/1, 72
1 (5) 3	61/2
1 (5) 4	29/3, 33/2, 51/1, 66/1
1 (5) 5	7/5, 12/2, 12/3, 16/3, 18, 22/2, 33/3, 39/1, 39/2, 45, 59, 69/1
1 (5) 6	10/7
1 (5) 7	48/6
1 (5) 47	33/1, 33/3, 49/2
1 (5) 8	7/2, 8/1
4 (5) 4	4/6, 10/1, 10/2, 35/1, 35/2, 35/3, 57/1
4 (5) 5	48/1, 48/2, 48/3, 49/1
5 (5) b3	25/1
5 (5) 5	4/5, 48/7
6 (5) b3	10/4
8 (5) 2	30/2
1 (6) 4	6, 50/3
1 (6) 5	6/1
4 (6) 5	4/6
5 (7) 1	54/1
4 (8) VII	31/1, 31/2
5 (8) 1	54/3
5 (8) 5	54/2

Irodalomjegyzék

- Ág Tibor–Sima Ferenc: Vétessék ki szóló szívem. Budapest: – Gondolat, 1979.
- Baladi (Narodna tvorcsiszy) – Kijiv: Dnipro, 1987. (Cirill)
- Balogh Edgár: Hét próba – szolgálatban. – Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1981.
- Barsi Ernő: „Megérett, megérett Écs hegyén a szóló...” – Győr, 1985.
- Barsi Ernő: A zene egy sályi pásztor életében. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1984.
- Bori Imre: Idő, idő, tavaszdő. – (A jugoszláviai magyarság népköltészetéből) – Újvidék: Fórum Könyvkiadó, 1971.
- Faragó József: Balladák földjén. (Válogatott tanulmányok, cikkek) – Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1977.
- Faragó József: Gyönyörű Bán Kata. (Régi magyar népballadák) – Kolozsvár: Dacia Könyvkiadó, 1973.
- Kalapis Zoltán: Balladaénekesek, mesemondók, vásárosok. – Újvidék: Fórum Könyvkiadó, 1980.
- A Kárpáti Kalendárium Irodalmi Melléklete. – Ungvár: 1971.
- Kodály Zoltán: A magyar népzene. (A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos). – Budapest: Zeneműkiadó, 1984.
- Kósa László – Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagolódása (Néprajzi tanulmányok). – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1978.
- Lizanec P. M. – Vaszócsik V. J.: A kárpátontúli magyar lakosság népballadáit. – Uzshorod: 1974.
- A nagy hegyi tolvaj (Magyar népballadák) Válogatta és a bevezetőt írta Lintur V. P.: – Ortutay Gyula. – Magyar Helikon, 1971.
- Narodni baladi Zakarpatyja. – Vidavnictvo Lvivszkoho Universitetu: 1966. (Cirill)
- Néprajzi hírek (A Magyar Néprajzi Társaság tájékoztatója. XTV. évf. I.sz.) - Budapest: 1985.
- Ortutay Gyula: Magyar népköltészet. (Népballadák, népmesék) – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985.
- Ortutay Gyula: Rákóczi két népe. – MEFHOSZ Könyvkiadó, é. n.
- Ortutay Gyula: Székely népballadák. – Budapest: Magyar Helikon, 1979.
- Pozsony Ferenc: Álomvíz martján (Fekete-ügy vidéki magyar népballadák) – Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1984.

- O. Rudlovcsák: A kárpátukrán néprajzkutatás története. (1914-ig) – Debrecen, 1986.
- Tóth Ferenc: Topolya és környéke népballadái. – Újvidék: Fórum Könyvkiadó, 1981.
- Ujvári Zoltán: Szállj el fecskemadár. Gömöri népdalok és népballadák. – Budapest: Európa Könyvkiadó, 1980.
- Ujvári Zoltán: Gömöri népdalok és népballadák. – Miskolc: Herman Ottó Múzeum, 1977.
- Ujvári Zoltán: Népdalok és balladák egy aldunai székely közösségből. – Debrecen, 1968.
- O. I. Dej: Ukrainszka narodna balada. – Kijiv: Naukova Dumka, 1986. (Cirill)
- Vadrózsák. (Székely népköltési gyűjtemény) – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987.
- Vargyas Lajos: A magyar népballada és Európa. I-II. – Budapest: Zeneműkiadó, 1979.
- Vargyas Lajos: Balladáskönyv. – Budapest: Zeneműkiadó, 1979.
- Voigt Vilmos: A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974.

Tartalom

Bevezető.....	5
A 2. kiadás elé.....	29

REGI (KÖZÉPKORI) BALLADÁK

1. A falba épített feleség.....	31
2. Az elcsalt menyecske.....	37
3. Három árva.....	38
4. Szégyenbe esett lány.....	41
5. Két kápolnavirág.....	51
6. Halva talált menyasszony.....	53
7. Anyai átok.....	56
8. Háromszoros magzatgyilkos.....	65
9. Halálra táncoltatott lány.....	73
10. Halálraitélt húga.....	86
11. Hitetlen férj.....	100
12. Megszólaló halott.....	104
13. Gögös feleség.....	110
14. Kétféle menyasszony.....	111
15. Házasuló királyfi.....	113
16. Gunaras lány.....	119
17. A meggyilkolt testvér.....	122

BALLADASZERŰ ÉNEKEK

18. Tücsöklakodalom.....	123
19. Válogatós lány.....	124
20. Pávás lány.....	125
21. Házasuló legény.....	127
22. Szálláskereső Szűz Mária.....	133
23. Templomkerülő.....	135

PONYVABALLADÁK

24. A kiírtott kocsmároscsalád.....	137
25. A gróf és az apáca.....	140
26. Öngyilkos szeretőgyilkos.....	143
27. Öngyilkos elhagyott szerető.....	146
28. Vadász és leánya.....	152

BETYÁRBALLADÁK

29. Bogár Imre.....	154
30. Mit ér nekem hat vármegye?.....	156
31. Lám, megmondtam, Angyal Bandi.....	159
32. Lova lába megbotlott.....	161
33. A betyár utazólevele.....	165
34. Betyár lányruhában.....	167
35. Ki sem megyek, meg sem adom magam.....	170
36. Nem akar a vezérüröm legelni.....	175
37. Madár Ferbi.....	177

RABÉNEKEK

38. Ha elmegyek Beregszászba.....	180
39. Minden jó családban.....	182
40. Fújdogál a szellő.....	183

BALLADÁS DALOK

41. Megüzenem én a feleségemnek.....	184
42. Mogyorósi.....	185
43. Spanga Pali.....	186
44. Ökröt, lovat hányat lopott?.....	187
45. Nem jól látom az idő járását.....	188
46. Én loptam el a vármegye pej lovát.....	189
47. Ha bemegyek, ha bemegyek.....	190

ÚJ BALLADÁK

48. Bárólány és juhász.....	193
49. Bárókisasszony és gulyás.....	202
50. A meggyilkolt fonólány.....	206
51. A gyilkos feladja magát.....	207
52. Fábián Gyula.....	210
53. Az aradi vértanúk.....	211
54. Vérbe fürdök én még ma.....	214
55. A cséplőgéphez esett lány.....	217
56. Megcsalt férj.....	221
57. Leégett a cserény.....	224
58. Alku.....	227
59. Borbély Jóska.....	230
60. Kórházban.....	232

HELYI BALLADÁK,
GYILKOSSÁGOK, SZERENCSETLENSÉGEK

61. Túri Pista.....	236
62. A szülőgyilkos lány.....	239
63. A csendő testvére.....	242
64. A megölt betyár.....	245
65. Hallottatok, Szárazberken mi történt?.....	246
66. A feleséggyilkos.....	248
67. A vízbe fúlt lányok.....	249
68. Ökörítő.....	252
69. Mi van a csészében?.....	253
70. Még vasárnap evett, ivott kedvére.....	255
71. Nem eszek én kukoricát.....	257
72. Mikor ifjú legény voltam.....	259
73. Hon jár itt kend?.....	260
74. Virág Eszter.....	261
75. Vasúti szerencsétlenség Amerikában.....	263

NÉPDALOK

1. Kiszáradt a tóból.....	266
2. András-nap felé az üdő.....	267
3. (De) Lóra, csikós, lóra.....	268
4. Krici kondás, elaludtál.....	269
5. Lefeküdt a gulyám.....	270
6. Kerepeci csárda előtt a juhóm.....	271
7. Ne bántsatok engem.....	272
8. Nincsen nékem egyebem.....	273
9. Ki a fene tanálta ki.....	274
10. Pallagnak terül a juhóm.....	275
11 Van nekem egy feleségem.....	276
12. András-nap fele az idő.....	277
13. Kutya világ, mikor érem végedet?.....	278
14. A hegyek közt lakom.....	279
15. Hajnalljon, hajnalljon.....	281
16. Virágos kenderem.....	282
17. Azt mondja (j)a vadgalamb a rigónak.....	283
18. Szóljál, kocsis, szóljál a lovadnak.....	284
19. Három évig lesz a babám.....	285
20. Öreg baka ha felfekszik az ágyra.....	286
Jegyzetek.....	287
Helynevek, énekesek és balladatípusok mutatója.....	305
Kezdősorok betűrendes mutatója a típus
és a változat megjelölésével.....	311
Zenei jegyzetek és mutatók.....	316
1. Megjegyzések.....	316
2. Jegyzetek a dallamokhoz.....	317
3. Szótagszám-mutató.....	324
4. Kadencia-mutató.....	325
Irodalomjegyzék.....	327